

Mehmet Alkaş, 1954'te Mardin'de doğdu. İlköğrenimi Ceylanpınar'da, Ortaöğretimini Diyarbakır İmam Hatip Okulu'nda, Yüksek Öğrenimi Erzurum Edebiyat Fakültesi'nde tamamladı (1977). 1983'te Ankara Hukuk Fakültesi'ne girdi. Erzurum Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nde memur (1974-1977), Urfa Lisesi ve Ceylanpınar Lisesi'nde öğretmen olarak çalıştı (1978-1980). 1982-1993 yılları arasında milli eğitim müdür yardımcısı ve milli eğitim müdürü olarak görev yaptı. 1993 yılında TBMM'de bir yıl danışman olarak çalıştı. 1994'te Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nde genel sekreter olarak başladığı görevden 2001'de ayrıldı. Bir süre fiili siyasetle ilgilendi. 2007-2009 yıllarında Gaziantep'te Mazlumder'in kurulmasına önayak oldu. Kurucu şube başkanlığı yaptı. Halen Mazlumder genel yönetim kurulu üyesi. Gazete ve dergilerde makaleler yazıyor. Siyasi Tarih, Kürt Meselesi ve İslam, Müslümanların Hakları, Şehircilik, Eğitim Felsefesi, Modern Öncesi Eğitim gibi konularda araştırmaları bulunuyor. "12 Eylül" ve "Mısırlı u Kurditiya Mın Nivco Ma" adlı kitapları yayınlanmıştır.

Bir Devir Bir Şahit Melle Sabri, Beyan Yayınları'nın 612. kitabı olarak yayına hazırlandı; dizgi ve sayfa düzeni Ahmet Yanar (0537 287 36 38); kapak, Yusuf Kot; baskı ve cild, Erkam Yay. San. Tic. A.Ş. (Sertifika: 19891 İkitelli OSB Mh. Atatürk Bulvarı Haseyad 1. Kısım No: 60/3 C Başakşehir - İstanbul Tel: 0212 671 07 00 -Pbx-) tarafından gerçekleştirildi ve Eylül 2015'de İstanbul'da yayımlandı. ISBN 978-975-473-642-7

Sertifika No: 14723

Mehmet Alkış

Bir Devir Bir Şahit
Melle Sabri
(1925-2012)

BEYAN YAYINLARI

Ankara Cad. 21 • 34112 Cağaloğlu-İstanbul
Tel: 0212. 512 76 97 - Tel-Faks: 0212 526 50 10
www.beyanyayinlari.com.tr / bilgi@beyanyayinlari.com
www.facebook.com/beyanyayinlari
www.twitter.com/beyanyayinlari

BEYAN

İçindekiler

Gecikmiş bir borcu ödemek üzere...

Babam'a...

Önsöz, 9

Melle Sabri (1925-2012), 11

Mardin Kalesi'nden Mezopotamya, 13

“Şeyh Said Hadisesinde Doğmuşum”, 16

Şeyh Said Kıyamı, 17

Melle Sabri'nin Dilinden Hayatı, 21

Zulüm ve Baskı, 24

Mardin Ulu Cami Asker Kışlası, 26

Annesi, 27

Tehcirin Kızı Müslüman Anne, 28

Antoine Zalatan'ın Kitabı, 34

Mardin ve Tehcir, 41

Babası, 42

Hesena Aşireti, 46

Suriye Sınır Hattında Hayat, 51

Yoksul Köy Hayatı, 51

Şehre Giden Köylü, 53

Mardin Arapları, 54

Bulgur Çıkarma Bir Şölendir, 61

Halkın Toprakları Kimin Elinde?, 64

Suriye’de Öğrenim Hayatı ve Sonrası, 67

Medrese, 72

Haznevilerin Yanında: İlim, Tarikat, 73

Tarikatte Yoğunlaşma, 75

Şeyh Aladdin’in Halifelik Teklifi, 79

Tarikat Yerine Risale i Nur, 83

Risale i Nurla Tanışması, 86

Risale Tarikat İkilemi, 89

“Risale Okuduğum İçin Hapse Girdim”, 92

Ceylanpınar Hayatı, 99

Köye Dönüş ve Ceylanpınar, 99

Susuz ve Kuru bir Belde: Ceylanpınar-Xırbettéz, 100

Bu Kuru Topraklarda Ne Yiyip İçiyorlardı?, 104

“Türkçeyi Askerlikte Öğrenmeye Başladım”, 106

Ceylanpınar’da Hayat, 107

“Ne Devletten Ne Milletten”, 110

Anadilde Eğitim, 115

İbadete Düşkünlüğü, 117

Din Anlatma Aşkı, 120

Medeni Cesareti ve Israrcılığı, 123

Cami ve Namaz Hayatın Merkezi, 126

“Ne Olacak İslam Âleminin Hali?”, 129

Muhtelif Görüşleri, 132

Hakkında, 135

Halil Günenç’le Söyleşi, 135

Mehmet Emin Er’le Söyleşi, 141

Hacı Süleyman (Akrabası), 147

Ahmet Tan’a Anlattıkları, 155

Musa Kazım Yılmaz: *Seyda Melle Sabri*, 165

Derviş Nurdağ, 175

Mehmet Selim Mardin: *Nur’un İhlâslı Kahramanlarından*

Molla Sabri Alkış, 181

Abdulkadir İkbâl: *Bir Allame Kaybettik...*, 184

Mehmet Emin Değer: *Herkesin Melle Sabri’si*, 187

Neriman Alkış (Gelini), 189

Halil Hoca (Kardeşi), 192

Nurhan Ceylan, 193

Adnan Alkış (Torunu), 194

Mahmut Akay: *Büyük Âlim Melle Sabri*, 197

Önsöz

Söz konusu ettiğim “Bir Devir”, binyılın batıdan bakınca çok iyi, doğudan bakınca çok kötü finali denilmeyi hak eden Yirminci Yüzyıldır.

“Bir Şahit”, bu devrin neredeyse başından sonuna önemli gelişmelerin tam ortasında hayatını sürdürmüş olan Babam Melle Sabri’dir.

Onun hayatı bu devrin, bu devir onun hayatının hülasasıdır adeta... Bu nedenle, biri olmadan diğeri eksik kalmasın diye ikisini birlikte anlamak ve anlatmak istedim.

Dünyaya yapay Suriye sınırının iki yakasında geçen hayat tecrübesi ve okuduklarının penceresinden bakıyordu. Bu toprakların yeniden şekillenmesine yol açan büyük çalkantıların bitmek tükenmek bilmeyen artçı sarsıntıları içinde bulmuştu kendisini. Kritik dönemlere canlı şahitliği vardı.

Küçük yaştan itibaren iki devlet arasında gidip gelerek önce medresede, sonra tarıkatta en üst noktaya kadar ilerlemişti. Bu birikime sahipken Risale i Nur’la kurduğu ilişki daha baskın ve belirleyici bir rol aldı. Bundan dolayı Bediüzzaman’a olan bağlılığı diğerlerinin önüne geçti.

“Bir Şahit”, Din’i merkez alarak dünyaya baktığı için, ben de aşına olduğum bu yaklaşımı anlatımlarımın odağına almaya özen gösterdim.

Adanmışlığı, pervasızlığı, cesareti ve aşk derecesinde İslam'a bağlılığı ile tanınan bir âlim olarak iz bırakmış nevi şahsına münhasır bir modeldi. Bu yüzden, kendisinden sonra gelenler de tanımalıydı onu. Bunu fark ettiğimde hikâyesini yazmaya, serüvenine ortaklık etmeye, çok önce başlamalıydım diye düşündüm. Fakat babamdı benim ve ne yazık ki babaların bir gün bizi terk edeceği gerçeğini herkes gibi ben de göz ardı etmiştim.

Vefatından birkaç ay önce hatıralarını kayda geçirmeye başladığımda bir hayli geç kaldığımı fark ettim. Çünkü yaşı ilerlemiş, hafızası zayıflamış ve hastalıklarla boğuşuyordu. Konuşurken zorlanıyor, çabuk yoruluyordu. Konuşmalar uzun sürdüğünde toparlamakta güçlük çekiyordu. Çok verimli olmayacağımı biliyordum. Ama her şeye rağmen ana hatlarıyla da olsa yaşantısını, fikirlerini ve yaşadığı devri yansıtacak bir çalışmanın birçok yönden faydalı olacağına inandım.

Ortaya çıkan bu çalışma; nevi şahsına münhasır, inanmış bir insanın ayak izlerini takip ederek coğrafyamızın tarihine yolculuk etmek üzere yazıldı. Onun anlatıkları ve ulaşabildiğim bilgileri harmanlayarak hayatını, fikirlerini, kişiliğini ve yaşadığı devri yansıtmaya gayret ettim. O'nun tükenmek bilmeyen enerjisi ve heyecanı yoluma ışık tuttu, yükümü hafifletti.

Emeği geçen herkese, İbrahim Sarı, Nurhan, Zeynep ve diğerlerine; elbette bu çalışmayı yayın dünyasına kazandıran Ali Kemal Temizer'e teşekkür ediyorum.

Mehmet Alkış

Melle Sabri (1925-2012)

Melle Sabri, Seydayé Melle Sabri, Melle Sabri'yé Hopan, Sabri Hoca veya Sabri Alkış. Babası İbrahimé Hopan, Annesi Werdé.

Sekiz kardeşten oluşan ailenin dördüncü çocuğu. Kendisinin de sekiz çocuğu oldu.

Çocukluk ve gençlik yıllarını Mardin'in Töriké köyünde geçirdi. Eğitim-öğretim hayatı boyunca Suriye'de bulundu. Yirmili yaşlarda ailesiyle birlikte Ceylanpınar'a yerleşti ve ömrünün sonuna kadar burada yaşadı.

Yaşadığı yörede; Dine bağlılığı, heyecanı, coşkusu, gayreti, irşad faaliyetleri ve hizmetleri ile tanınan toplumun manevi önderlerindendi. İbadete düşkünlüğü, sosyal hayata aktif katılımı, samimi ve etkili konuşmalarıyla hatırlanan bir insandı.

Bir medrese âlimi olarak emsallerinden farklı özelliklere sahipti. Kimseden yardım kabul etmemesi, özgüveni, bitmez tükenmez heyecanı, duyarlılığı öne çıkan yönleri idi.

Bulunduğu her yerde bıkmadan usanmadan İslam'ı anlatması ile ünlenmişti. Medresede okutulan klasik yöntemin aksine muhtevayı önceleyen bir tarz benimsemişti. Kur'an, Sünnet ve iki kaynağın çağdaş bir yorumu saydığı Risale i Nur'u merkeze alan bir söylem geliştirmişti.

Gücünün azaldığı son yıllar hariç ömrü boyunca İslam'ı tebliğ etmek amacıyla çok sık seyahatlere çıkardı. Birkaç kez evini taşıyıp yeniden yerleşmeyi düşündüğü, ama geçim sıkıntısı yüzünden geri dönmek zorunda kaldığı asıl memleketi olan Mardin'le bağlantısı hiç kesilmedi. Mardin'in onun hayatında çok ayrı bir yeri vardı. Bazen aylarca gidip tek başına kaldığı olurdu. Uzun süre Mardin'den ayrı duramıyordu. Hasta ve güçsüz kaldığı son yıllarda bile zaman zaman kısa süreli gidişleri oluyordu. Orada sürekli birilerinin kaldığı ve başta Risale i Nur olmak üzere çeşitli derslerin okutulduğu bir medresesi vardı.

Hem yakın, hem birçok akrabasının yaşadığı yer olması dolayısıyla Kızıltepe'ye de sık ziyarette bulunurdu. Akraba ve tanıdıkların çokluğu nedeniyle Kızıltepe çevresindeki köylere de ziyaretleri eksik olmazdı. Taziyelerde toplanan kalabalıklara hitap etmesi, onlara Dinî telkinde bulunması için özellikle davet edilirdi. Konuşmaları çok etkili olduğu için gözler hep onu arardı.

Mardin'in Midyat, Nusaybin gibi diğer ilçeleri, Ceylanpınar'a yakın olan Viranşehir ve Urfa'nın il merkezi de çokça ziyaret ettiği yerlerdendi. Üstadı Bediüzzaman'ın hatıraları ve talebelerinin yaşadığı yer olarak Urfa'ya çok değer atfederdi. Yılda birkaç kez gitmeyi borç gibi görürdü. Diyarbakır ve Antep'i ilgi duyduğu ikinci halka olarak saymak mümkündü. Bu iki merkezdeki medreselerde toplanan kalabalıklara Kur'an ve Hadis eşliğinde Risale anlatmasıyla ünlüydü. Bu iki ilde kaldığı yıllarda birçok kimseden bunu bizzat duyduğumu belirtmeliyim.

Bunların dışında, Türkiye'nin birçok yerine seyahatlerde bulunmuş, çeşitli toplantılarda konuşmalar yapmış olduğu için belli çevrelerde bilinip, tanınıyordu. Ankara, İstanbul, Isparta, Konya, Van, Bitlis bunlardan bazıları olarak sayılabilir.

Seksen altı yıllık bir ömür sonunda 17 Mart 2012 tarihinde Dünya hayatına veda etti. Büyük bir kalabalık eşliğinde Ceylanpınar'a bağlı Xırbettéz köyündeki aile kabristanına defnedildi.

Mardin Kalesi'nden Mezopotamya

Yaşadığı yıllarda zaman zaman yaptığı gibi yine Mardin Kalesinin üstünde ayaklarının altına serilmiş gibi duran uçsuz bucaksız ovayı seyrediyordu.

Her yıl iki renge bürünen ova; baharda yeşermeye başlayınca hayatı, yazın kuruyup sararınca ölümü hatırlatıyordu adeta. Başka renk yoktu nerdeyse...

Bir taşın üstüne oturup aşağıya doğru bakınca bu topraklarda geçen ömrü, tüm geçmişi bir film şeridi gibi geçmeye başladı gözlerinin önünden.

Kalenin hemen altında uzanan ovada doğup büyüdüğü Törük'e baktı. Sonra, Medrese ve Tarikat hayatını geçirdiği ve bu toprakların

bölünmez uzantısı Suriye’yi görmeye çalıştı. Kafasını biraz sağa, batıya çevirince ömrünün çoğunu geçirdiği Ceylanpınar’ın orada olduğunu düşündü. Sanki ilk defa görüyormuş gibi, bu üç parça birbirine ne kadar yakınmış diye geçirdi zihninden.

Defalarca bulunduğu yere, alttaki şehre baktı, hayatını düşündü. Bir anda yığınla hatıra canlandı zihninde.

Kalenin hemen altındaki dik yokuşta sıralanan yapılar, yukarıdan aşağıya bir merdivenin basamaklarını andırıyordu. Alt alta dizilmiş teraslar gibi. Uzaktan bakınca her dam bir merdiven basamağını, biraz daha yakından bakınca alt alta ve yan yana sıralanmış teraslara benziyordu.

Tepeden bakınca; ince, dar, koyu sokaklar iyice daralmış, içinde yürüyen insanlar, yük taşıyan eşekler küçülmüştü sanki.

Kadim yapı malzemesi olan taştan işlenmiş binalar, tarihin bütün ağırlığını sırtlamış derin ve kasvetli dalgalar yayıyordu. Sabrı, mukavemeti, sadakati, sadeliği, asaleti, sıcaklığı, güveni taşıyordu içinde. Taş, tarihin acılarını sırtlanan kütleydi sanki. Doğanın özü! Taşı doğadan çıkarsan, bir an yok farz etsen geriye ne kalır? Mekân nasıl şekillenir? Mekân olmazsa hayat olur mu? Taş ve toprak olmazsa mekân olur mu? Toprak, taş ve su birbirini tamamlamazsa hayat nasıl devam eder?

Taş yapıların arasında göğe doğru uzanmış bazen taştan ince bir minare veya bir çan kulesi, şehrin geçmişini mırıldanıyordu adeta. Yüzyıllardır burada nasıl bir hayatın sürdüğünü, kimlerin gelip gittiğini anlatıyordu.

Ovanın güneydoğusunda, Mardin Kalesi’ne göre biraz soldaki Dâra Harabeleri: ‘Ben de buradayım, beni unutma’ diyordu sanki. Çan Kulesi ve Minarenin temsil ettiği dönemden öncesine ait bir tarih

ve medeniyet duruyordu orada. Hem de arıtma sistemi kuracak kadar gelişmiş teknolojilere sahip bir medeniyet... Modern dünyanın her şeyi kendi eseri göstermesini yalanlayan belgeler gibi duran harabeler anlayana çok şey anlatıyor.

Yeşile bürünmüş ovaya baktıkça, her adımda bir tarih dönemine ait izleri hatırlıyordu. Ne kadar çok kültür, medeniyet ve toplum yaşamıştı bu topraklarda. Sanki Mardin Kalesi ile güneydeki ufuk çizgisi arasında saklıymış tüm insanlık tarihi.

Mezopotamya veya Müslümanların adlandırmasıyla El Cezire, tarihin ve medeniyetlerin rahmi, beşiği değil mi zaten? İşte bütün bu geçmiş, devasa birikimiyle biraz ötede duruyor. Dicle soldan, Fırat sağdan Kürdistan’ı sulayarak Arap bölgelerine iniyor. Sonra birleşiyor ve denizle bütünleşiyorlar.

Her şey çok yakınmış hissine kapılıyor, nehirler boyunca uzayıp giden bu toprakları kendinden bir parça sayıyorsun. Hiçbir yabancılık duygusuna kapılmıyorsun. Mezopotamya’nın her yerini yakın, çok yakın sanıyorsun. Öyle ki: Biraz dikkatli baksan, elini alına si-per yapıp gözlerini kıssan, Haseki’yi, Kerkük’ü, Musul’u, Bağdat’ı fark ederim zannına kapılıyorsun. Kamışlo, Amudé, Dırbesye ve Rasülayn zaten burnumuzun dibinde. En uzağı araçla bir saat mesafede, yürüyerek birkaç saat... Gece ışıkları ne kadar yakın olduklarını daha iyi anlatıyor.

Biraz daha dikkat kesilsen, kendini yoklasan; kalbinin, beyninin, genlerinin, yüzünün, kulaklarının bu geçmişle, bu topraklarla yoğrulduğunu fark edeceksin.

Yukarıdan bakmaya alışık değildi. Çünkü hep aşağıda bulunan köyden şimdi bulunduğu yüksek dağı ve üstündeki kaleyi görmeye alışmıştı. Aşağıdan baktığında zihninde alışılmış bir görüntü vardı

hep. Dağın yamacına sıralanmış, üst üste istiflenmiş gibi duran yapılar kaleyle bir bütünlük oluşturuyordu. Taş yapılardan oluşan dağ, tepesinde taca benzeyen kaleyle bütün ovaya meydan okuyan bir masal kahramanı gibiydi.

“Şeyh Said Hadisesinde Doğmuşum”

Hayatını anlatmak durumunda kaldığında hep şöyle başlardı söze: “Şeyh Said kıyamında doğmuşum. Bizimkiler böyle söylüyor. Şeyh Said Hadisesi 1925 yılında olmuş. Yani ben 1925 yılında doğmuşum.”

Kurduğu bu cümleden sonra her defasında derin bir ah çekerek hüzne boğulurdu. Geçmiş, ılık hızıyla bir şerit gibi gözlerinin önünden geçer ve konuyu yeniden gündeme getirmesine neden olurdu. Kendi anlatmasa bile çevresindekiler meraklı bakışlarla olayı anlamak için sorarlardı:

“Ne oldu? Nasıl oldu? Şeyh Said niye bu harekete kalkıştı? Niye muvaffak olmadı? İdam mı edildi?” O da Şeyh Said’in hatırasına saygı göstererek, dikkatli bir üslupla ve incitmeden, Üstadı Said Nursi’nin görüşleri istikametinde olayı anlatırdı:

“Cumhuriyet Hükümeti Hilafeti kaldırdı, Müslümanlar ve İslam Âlemi başsız kaldı. İslam Dünyası parçalandı. Her Arap aşireti bir devlet kurdu. Devlet, asırlarca hizmet ettiği Din’e düşman oldu. Dinî faaliyetleri engelledi, Medreseleri kapattı, Din eğitim öğretimini ve Kur’an okumayı yasakladı. Kadınları örtüden çıkardı. Din ve tarihle bağlarımızı kesti. Avrupa ne istediye onu yaptı. Herkesin Avrupalılar gibi yaşamasını, giyinmesini, oturup kalkmasını, yiyip içmesini istedi.

Allah rahmet eylesin Şeyh Said’in Hamiyet i Diniyyesi, gayreti bu haksızlığa tahammül etmesine mani olduğu için kıyama karar verdi. Desteğini aldığı aşiretler, ağalar, şeyhler ve halkla bir hareket başlattı.

Fakat yeterli hazırlık yapmadan işi aceleyle getirdi. Etrafında iş bilen insan çok az, cahiller fazlaydı. Aralarında hainler de vardı.

Müslümanlar, işin vahametini fark edemediler. Türklerle yeterli irtibat sağlanamadı. Bu nedenle, Türklerin katılımı sembolik düzeyde kaldı. Sadece Kürtlerle yürüyen bir hareket oldu.

Hâlbuki yavaş yavaş hareket etmek lazımdı. Önce bir kadronun yetiştirilmesi icap ederdi. Bundan dolayı Üstad Bediüzzaman, iman hakikatlerinin anlaşılmasına öncelik veriyordu. Siyasetle değil, iman ve Kur’an hizmetiyle karşı koymak için gayret gösteriyordu. Bunun için siyasetten uzaklaşmış Van’da uzlete çekilmişti. İşin siyasetle olmaya-çağını anlamıştı. ‘Euzu billahi mineşşeytani vessiyaseti’ diyordu.”

“Hâlbuki Bediüzzaman gibi zatlar destek verseydi hareket cahillerin elinde kalmazdı. O zaman hareket dahi iyi bir şekilde yürütülebilirdi” şeklindeki itirazları:

“Allah’ın takdiri. İslam Deccalı Süfyan’ın hâkimiyetine karşı kimse bir şey yapamazdı. Üstad bunu biliyordu. Mücadeleyi siyasetin dışında iman ve Kur’an hizmetiyle yürüttü” diye cevaplandırıyordu.

Şeyh Said Kıyamı

Kurucu iradenin hilafına Lozan’da alınan kararlar doğrultusunda bir oldubittiyle kurulan Ulus Devlet, yani Cumhuriyet, Din/İslam adına ne varsa tasfiyeye karar vermişti. Farklı milliyetlere sahip olan herkesi de Türkleştirmeyi hedef edinmişti.

Kurucu irade ve değerlere sadakati esas alan ve bundan sapılmasına hiçbir şartta razı olmayan Bediüzzaman, Mehmet Akif, Hasan Basri Çantay gibi önderler başta olmak üzere Müslümanlar tam bir şaşkınlık içine girmişti. Karşı bir hamle yapmaktansa geriye çekilmeyi tercih etmişlerdi.

Ancak Şeyh Said; iman, sorumluluk duygusu ve cesaretle ne yapması gerektiği konusunda hiç tereddüt yaşamadı. Toplumun da beklentilerine cevap olacak bir duyarlılıkla; oldubittilere, dayatmalara, haksızlığa karşı çıkmaya karar verdi: “Zulme rıza zulümdür” ve “Şeriat hükümleri tatbik edilmezse tüm Müslümanlar üzerine kıyam vaciptir” hükmü gereğince mücadeleye ve direnmeye karar verdi.

Gerekçelerini çeşitli vesilelerle şöyle ifade ediyordu:

“Kurulduğu günden beri Dini Mübin’i Ahmedi’nin (sav) temellerini yıkmaya çalışan Türk Cumhuriyeti Reisi M. Kemal ve arkadaşlarının, Kur’an’ın ahkâmına aykırı hareket ederek, Allah ve Peygamberi inkâr ettikleri ve Halife-i İslam’ı sürdükleri için, gayrimeşru olan bu idarenin yıkılması, bütün İslâmlar üzerinde farzdır.”¹

“O’na hamd ve minnet olsun ki Rabbani hidayet ile Din-i Mübin-i Ahmedi’yi Mustafa Kemal’in zulmünden kurtarmak için Susar’a hareket edildi. Bu gaza ve cihat mezhep ve tarikat ayrımı gözetilmeden ‘La ilahe illallah Muhammedun Resulullah’ diyen bütün İslam muvahhitleri üzerine farz olduğundan, öteden beri memleketimizde büyük bir gayret ve şecaat sahibi olan Müslüman aşiretinizin ve Şeriat-i Garrayı Ahmediyye’ye ve büyük cihada katılacağınıza itimadım tamdır! Ya eyyuhe’l ensar! Dinimizi ve namusumuzu bu mülhitlerin ellerinden kurtaralım. Bu dinsiz hükûmet bizi de kendisi gibi dinsiz yapacaktır. Bunlarla cihat farzdır. ‘Cahidu ve katilu fisebilillahi (Allah yolunda cihat ediniz, savaşınız!)”²

“Şimdiki hükümet; İslam Hilafetini, Saltanatı, Meşihatı İslamiye’yi (Şeyhülislamlık Makamı) ve ilim medreselerini ilga etmiş. Evkaf Nezaretini [Vakıflar Bakanlığı] kâfirlik maarifine ilca etmiş (çevirmiş),

kadınlık mesturunu (örtünme) kaldırmış, zinayı ve içki içilmesini, kadınların yabancılarla dans yapmasını mubah kılmış. Bu gibi fuhşiyata mahsus mesela dans salonu, tiyatro, sinema, bar ve umumhane gibi geniş binalar inşa etmişler. Allah ve Resulünün dini olan dinimizle istihzada bulunmuşlar, onların namına olarak ahkâmı İslamiyeyi tahkir ve İslamiyet’in esaslarını değiştirmişler, erkânı sarsmışlar, dine karşı ve din erbabına karşı ilan-ı harp eylemişler. Allah ü Teâlâ Din ve Şeriatın intikamını almaya başlamıştır. Himmetinizden muavenet talebinde bulunuyorum, bütün aşiretlerinize bildiriniz.”³

Haksız yere ve halkın onayı olmadan atılan adımları, verilen sözleri reddetti. Düşman işgalinin sürmesi demek olan yeni durumu kabullenmedi. Tüm etnik ve inanç gruplarının haklarını güvenceye alan İslam’ın hükümlerine bağlı olduğunu ilan etti ve yeniden uygulanmasını talep etti. Hakkın ve adaletin yegâne kaynağı olan Dinden uzaklaşmanın felaket getireceğini, Osmanlı Devletinin bu yüzden dağıldığını anlattı.

Başta Musul olmak üzere kopmaz parçamız ve hayati öneme sahip olan toprakların masa başında terk edilemeyeceğini, geri alınması gerektiğini düşünüyordu.

Şeyh Said, “Lâ taate li mahlukın fi masiyet il Halik = Yarattıcıya isyan edene itaat edilmez” hükmüne göre hareket edilmesini zorunlu sayıyordu.

Şeyh Said, kendisi gibi hareket etmeyi planlayanlarla ortak hareket etmeyi hesaplıyordu. Bu kişilerle ilişkileri vardı. Ancak Azadi Örgütü liderleri Cibranlı Halit Bey ve Yusuf Ziya Bey’in 20 Aralık 1924’te tutuklanmaları, Seyyid Abdulkadir’in İstanbul’da tutuklanarak idam

1 Mehmet Şerif Fırat, Doğu İlleri ve Varto Tarihi
2 A.g.e

3 Urfa’daki Milli aşireti reisi Halil Beg’e gönderdiği mektuptan http://zazaki.de/turkce/makaleler/SeyhSaid_Ayaklanmasi.pdf

edilmek üzere Diyarbakır'a getirilmesi Şeyh Said'in yalnız kalmasına ve yükünün iyice ağırlaşmasına yol açmıştı. Muhtemel askeri kadro ile siyasi kadro tasfiye olmuştu. Oysa Şeyh Said, daha çok halkın ve aşiretlerin harekete katılımını sağlamakta etkili olabilirdi. Önceden yapılmış bir plan varsa, iş bölümü bu şekilde olmalıydı.

İşte tam bu sırada ve beklenmedik şekilde hareketin plansız başlamasına neden olan bir olay patlak verdi.

13 Şubat 1925'te Şeyh Said, yaklaşık üç yüz kişi ile birlikte, bir düğün vesilesiyle Piran'da kardeşi Şeyh Abdurrahim'in evine misafir olmuştu. Küçük bir jandarma birliği Şeyh Said'in yanında olup aranan birkaç mahkûmu yakalamak için düğün yerine gelir ve Şeyh'ten yardım ister. O da; düğünün bitmesi için müsaade ister. Düğünden sonra kendilerine yardımcı olacağını bildirir. Bir tatsızlık çıkmaması için ricada bulunur. Ancak birlik komutanı esneklik göstermez ve ısrarla mahkûmları teslim almak ister. Bunun üzerine teslim olmayı kabul etmeyen mahkûmlarla askerler arasında çatışma çıkar. Düğün yeri çatışma alanına döner.

Kıyam; planlama ve organizasyonun henüz tamamlanmadığı bir sırada, ilk kıvılcım sayılan bu çatışmanın zorlaması ile başlar. Şeyh Said'e bağlı güçler kısa zamanda Darahéni (Genç), Çapakçur(Bingöl), Varto, Muş, Elazığ, Maden, Siverek ve Ergani'yi ele geçirir. Diyarbakır'ı kuşatmaya alırlar.

Devlet güçlerinin toparlanması üzerine, Şeyh Said geri çekilir. Elindeki yerleri kaybeder. Azadi liderlerinin 14 Nisan 1925'te Bitlis'te idam edilmelerinden bir gün sonra 15 Nisan 1925'te Şeyh Said, Varto yakınlarında Murat nehri üzerindeki Çarbuhr (Abdurrahman Paşa) köprüsünde bacanağı Binbaşı Kasım'ın ihanetiyle yakalanır. Şark İstiklal Mahkemesi şu kararı verir:

“Güya dini ve şer’i ve fakat her halde müstakil bir Kürdistan Hükümeti teşkil ve te’sis eylemek emel ve maksadı ile Hükümet-i Cumhuriyye aleyhine fiilen, müsellehan kıyam eyledikleri iddiasıyla maznun aleyhim olup mevkuf bulunan Hınıs kasabasında mukim ve bilvasıta ticaretle müştakil 61 yaşında Palu’lu Şeyh Mehmed Said Nakşibendî bin Şeyh Mahmud ve -diğerlerinin- İDAMLARINA ve “bilcümle tekâya ve zevayânın sed ve bend ve ilgâsına vicahen ve müttefikân karar verildi.”⁴

27 Mayıs 1925'te de Şeyh Said arkadaşlarıyla birlikte Diyarbakır'da Şark İstiklal Mahkemesi tarafından verilen karar sonucu idam edilir.

Melle Sabri'nin Dilinden Hayatı

1925 yılında Mardin ovasında bulunan Törük Köyünde İbrahim Hopan ile Werdé'nin çocuğu olarak dünyaya gelen babam (Melle Sabri); ailesi ve kendisi hakkında bize şunları anlattı:

“Bismillahirrahmanirrahim ve bihi neste'in...”

Mardin'e bağlı Törük köyünde idik. Babam üç köyün muhtarı idi: Gırmasek, Biğedik, Törük. Bu köylerin arazileri Ensarilerin elindeydi.

Bildiğim kadarıyla ailemizin kökeni Muş taraflarına dayanıyor. “Hesena” aşiretinden olduğumuz hakkında büyüklerimizden intikal eden bilgiler var. Kulaktan dolma, sözlü intikallerle bize ulaşan bilgiler. Bilmediğimiz bir tarihte göç yoluyla yaşadıkları yerlerden kopan ailemiz güneye doğru inmiş ve bizce bilinmeyen nedenlerle Mazıdağı'na bağlı bir köy kurup yerleşmişler. Köyün adı “Birka Hesena” (Hesena Kuyusu). Hala orada yaşayan akrabalarımızla

4 Mahmut Akyürekli, Şark İstiklal Mahkemesi Kararları, 1. Cilt, S. 352-354. Nubihar Y.

ilişkilerimiz var. Zaman zaman karşılıklı ziyaretlerde bulunduğumuz bu akrabalarla görüşüyoruz. Bu köyde dedelerimizden kalan izler olduğunu, onların adıyla anılan yerler olduğunu bu akrabalarımız bize aktardılar.

Yine bilmediğimiz nedenlerle bu köyden ayrılarak Mardin'in güneydoğusunda bulunan "Teré" köyüne yerleşmişler. Ailemiz, dedemizin adına nispet edilerek "Mala Hopan" diye anılır. Dedemiz Hopan'ın mezarı bu köydedir. Ailemiz buradan Mardin'in güneyinde şimdiki Suriye sınırına yakın "Tılşiré" köyüne, oradan da birkaç kilometre kuzeydeki "Harapderbé" köyüne yerleşmişler. Şimdi Harapderbé Köyündekilerin hepsi amcazadelerimizdir. Tılşiré'de de akrabalarımız var. Bu köylerimizin güneyinde sonradan çizilen sınırın Suriye tarafında bulunan "Amudé" ve çevresinde de kalan akrabalarımız bulunmaktadır."

Suriye, sınır ve akrabalarından söz ederken; daha sonra Suriye'de geçirdiği medrese hayatını anlatırken de derin derin ah çekiyor, düşüncelere d alıyor. Çaresizlik belirtileri sergiliyor, sanki yüzündeki kırışıklar daha da derinleşiyor. Ağlamaklı oluyor:

"Yüzyıldır neler geldi başımıza, ne hallere düştük, ne felaketler yaşadık, ne acılar çekti. İslam Âlemi paramparça oldu, her bir Arap aşireti bir devlet oldu. İslam'ın bayraktarlığını yapan Türkler dinsiz bir devlet kurdular. Kürtler ortada cehaletin pençesinde, İslam Dünyası satılmış yöneticilerin elinde kaldı. Ahhh... ahhh!

Bir süre sonra babam Harapderbé köyünün kuzey komşusu olan "Töriké" köyüne yerleşmiş. Kaderin garip bir cilvesi babam annemle burada karşılaşmış, evlenmişler ben ve kardeşlerim burada doğmuşuz. Burada 40 sene kaldıktan sonra Ceylanpınar'ın bir köyüne yerleştiler.

Annem aslen Mardin Hristiyanlarındandır. Devlet onları sürgüne gönderdiğinde bizim köye gelmişler.

Devlet, Hristiyanları (Ermenileri); Mardin'den ve başka vilayetlerden kabileler halinde köy yollarından Suriye'ye gönderiyormuş. Bir kısmı yolda öldürülmüş, özellikle genç kızlara el konulmuş. Geriye kalan az bir kısmı Suriye'ye ulaşabilmiş.

Çok insanın öldüğünü duyduk. Kabilelerin içinde kadınlar ve çocuklar da varmış. Onları da öldürenler olmuş. Bazıları Hristiyan kadınlara el koyup götürmüşler. Çocukları alıp büyütenler de olmuş. Hristiyanları koruyan, onları ölümden kurtaran Müslümanları da duyduk.

Hükümetin verdiği emri halk ve askerler yerine getirmiş.

Annemin Mardin'den yola çıkarılan kafilenin içindeki ailesi önce bizim köye gelmiş. Babam onlara yardımcı olmuş. Annemin ailesi; henüz on beş yaşlarında bir genç kız olan annemi yollar güvenli olmadığı için yanlarında götürmeyi riskli görmüşler. Durum sakinleşince geri gelip onu almak üzere köyün muhtarı olan babamın yanına emanet olarak bırakmışlar. Fakat giden aileden bir daha dönen olmamış.

Kendisine emanet edilen bir genç kızı bırakamayacağını gören babam çareyi onunla evlenmekte bulmuş. Bazılarının iddia ettiği gibi bir zorlama yok. Kader demek daha doğru!

Tabi o sırada Hristiyanlardan çok öldürülenler olduğunu büyük yüklerimizden dinliyorduk. Gırmasek köyünde büyük bir kuyu varmış, bazılarını öldürüp cenazeleri o kuyulara atmışlar. Büyüklerden duyduğum kadarıyla, parası olan bazıları devletten gizli birilerine para verip Suriye'ye kaçıyorlar ve canlarını kurtarıyorlarmış. Bazıları Halep'e, Şam'a kaçmış. Annemin kardeşleri de annemle beraber

babama sığındıkları için öldürülmekten kurtuldular. Babam onların Suriye'ye gitmelerine yardımcı olmuş. 1915'te bu olaylar olduktan aşağı yukarı on yıl sonra ben dünyaya gelmişim.

Bu evlilikten üç kız altı oğlan dünyaya geldi. Ben dördüncüyüm.

O zaman biz Törük'de yaşıyorduk. Yakın akrabalarımızın bir kısmı da oradaydı. Çevredeki diğer köylerde de akrabalarımız vardı. Bir kısım akrabalarımız hudut çekildikten sonra Suriye'de kaldı.

Zulüm ve Baskı

Cumhuriyet kurulmuştu ama Osmanlı zamanından kalan medreseler vardı.

O yıllarda bir yüzbaşının komutasında bir tabur asker gelip bizim köyde büyük bir bina yapıp yerleştiler. Asker, Milleti muhafaza etmek için gelmişti. Çünkü emniyet yoktu. Durum çok karışık, Suriye'den de gelenler vardı. Devlet güçlü değildi, eşkıyalık çoktu. İntizam yoktu. Cumhuriyet yeni kurulmuş, dağlarda hükümete karşı isyan vardı.

Aliyê Ahmet isyanı olmuştu o sıralarda. Ben küçüktüm hayal meyal hatırlıyorum. Tuxup Köyünde asker, top tüfekte dağdakilerle savaşmış. Askerler hepsini öldürmüş. Ağalar millete zulmediyorlardı, devletin himayesini kabul etmiyorlardı. Babamın yanına gelip yardım isteyenler de vardı ama o yaşamıyordu.

Askerler köyde bir müddet kaldı. Şeyh Sait Hadisesi olduğunda büyük bir telaşa kapılmışlar. Yüzbaşı çok korkmuş. Babamdan onları korumak için yardım istemiş. Babam: "Korkmanıza gerek yoktur, devlet gitse de siz bize emanetsiniz" demiş.

Cumhuriyetten önce de sonra da Suriye'ye göç edenler çok oldu. Hem Müslümanlar, hem Hristiyanlar göç ettiler.

Büyüklerimiz; Şeyh Said Hadisesi Diyarbakır'da devam ederken devlet yıkılmak üzereydi. Herkes savaşın bizim tarafa da gelmesinden korkuyordu.

Şeyh Sait Hadisesinden dolayı Suriye'ye kaçan fazla olmadı. İran'a kaçanlar daha çoktu. Zaten Şeyh Said de İran'a geçmek isterken bir ihbar üzerine yakalanmıştı.

Bizim taraftan Mala Haco, devlete karşı ayaklanmıştı. Başarılı olamayınca da aşireti ile birlikte Suriye'ye çekilmişti.

Cumhuriyet kurulduktan sonra da bu ağalar Kürdistan'ın eskisi gibi kalmasını istiyordu. Devlet, başını kaldıranı İngilizlerin adamı diye eziyordu.

Sonraki yıllarda, devletin Din ehline baskısı nedeniyle Suriye'ye geçenler çok oldu. Devlet İslamiyet'e, namaza, camiye düşman oldu. Müslümanların dinine uygun yaşamasına izin vermedi.

Haco ve diğer ağaların Şeyh Sait'le bir bağlantısı yoktu, onlar kendi köylerinde ağalık yapıyorlardı. Şeyh Sait öldürüldükten sonra devletle işbirliği yapmayan ağaları öldürüyorlardı. Hatta kullandıktan sonra kendileriyle işbirliği yapanları da öldürüyorlardı. O zaman Kürtlerden iki yüz elli bin kişi öldürdüler. Héné'de, Diyarbakır'ın diğer kazalarında, çok yerde.

Köyde Kur'an okumak yasaktı. Babam gizli olarak bir hoca getirdi bize Kur'an dersi için. Zannederim o sıralarda on iki, on üç yaşlarında idim. 1937-1938 olabilir. Cumhuriyetin üzerinden on beş yıl falan geçmişti.

Köydeki Hoca, bizim evin bir bölümünde bazı çocuklarla birlikte bize Kur'an okutuyordu. Hocanın da yaşı küçüktü. Çocuklardan biraz büyüktü. Ama Kur'an'ı güzel biliyordu. Babam da ona yardım ediyordu.

Babam muhtar olduğu için kimse şikâyetle bulunmuyordu. Kuran'ın yasaklanmasını herkes haksızlık ve zulüm saydığı için kimse bunu engellemek istemiyordu.

O zaman, bize yarım saat mesafede, Nusaybin yolunda bir karakol vardı. Başçavuş, o bölgenin en yetkili ve güçlü adamıydı. İstedığı her şeyi yapıyordu. Herkes ondan korkuyordu. İşi düşen Karakola ölüme gider gibi gidiyordu. Hakaret görmeyen, dayak yemeyen yoktu.

Devlet, Kur'an'ı yasaklamıştı. Eğer millet devletin istediği gibi hareket etseydi Türkiye'de tek bir Müslüman kalmazdı. Fakat Müslümanlar kendi kendine gizli olarak hocalar tutuyorlardı. Kur'an'ı ve diğer dini bilgileri öğreniyorlardı.

Mardin Ulu Cami Asker Kışlası

On üç yaşındaydım, babamla Mardin'e gitmiştim. Ulu cami, Mardin'in en büyük camisi, asker kışlası yapılmıştı. Halıları, her şeyi kaldırmışlar, askerin silahları ordaydı. 850 senelik camide ibadeti menetmişlerdi. İsmet İnönü Reisicumhurdu. İslamiyet'in aleyhinde çok şeyler oldu.

Bazı açık camilerde halk namaz kılıyordu. Ama ezan Türkçe okunuyordu: "Tanrı Uludur, Tanrı uludur", ben dinledim.

Tarihi Latifiye Camisini de ambar yapmışlardı. Askeri malzemeleri koyuyorlardı. Müslümanların en önemli camilerini kapatmışlardı.

Hristiyanların çoğu kaçmıştı. Ermeniler sürgüne gönderilmiş, birçoğu yolda öldürülmüştü. Kalanların hemen hemen hepsi Süryaniydi. Ama kiliseleri açıldı."

Annesi

Annesi, 1915'te yerinden yurdundan edilen bir Ermeni ailenin çocuğu olduğundan Tehcir (Fermana Filla) denilen konu anlaşılmadan

onu anlatmak eksik kalır. Bu nedenle tarihi arka plana bir miktar göz atmak yararlı olur.

Yüzyıllarca aynı topraklarda birlikte yaşayan Ermenilerle Kürtler arasındaki çatışmalar, Ermenilerin 1894 Sasun Direnişi sırasında başladı. Daha sonra değişik yer ve zamanlarda devam etti.

Kürtlerle Süryaniler arasında başlayan ama Ermenilerle devam eden çatışmalar bölgedeki bütün dengeleri altüst etti. Bu olaylarla dönüşü olmayan bir yola girilmişti.

Paylaşım Savaşının ağır şartları altında birçok cephede savaşmak zorunda kalan devlet; Kürdistan ve Ermenistan topraklarının savunmasını Hamidiye Alayları ve yerel aşiretlerden oluşan Kürt güçlerine bırakmıştı. Devletin aldığı kararlar doğrultusunda hareket eden bu güçler, bölgedeki Ermenileri durdurmak ve devletin egemenliğini sağlamak için çalıştılar. Ancak Batı'dan ve Rusya'dan yardım ve teşvik gören örgütlü Ermenileri durdurmaları mümkün olmadı. Bunun üzerine; uyguladığı politikalarla aynı zamanda Osmanlı'nın da sonunu hazırlayan iktidardaki İttihat ve Terakki Hükümeti Ermenilerle ilgili ciddi risk ve tehlike içeren bir karara imza attı: Tehcir. Kürtçesi "Fermana Filla".

Bu kararla; sözde çözüm için yalnız suçluları değil, tüm Ermeni halkını, yüzyıllardır yaşadıkları topraklardan çıkarmak gerektiğine hükmetti. Önce bir genelge ve ardından çıkarılan kanunla başlatılan Tehcir süreci (27 Mayıs 1915) ile bütün bir halkın can ve mal emniyetini tehlikeye atmış oldu.

Tehcir kararının Kürdistan'daki uygulaması devletle işbirliği içinde olan Hamidiye Alayları veya sonradan değiştirilen adıyla Aşiret Süvari Alaylarına verildi.

Tehcir kararının sorumluluğu elbette zamanın İttihat ve Terakki Hükümetine, uygulamadan doğan sorumluluk ise büyük oranda Kürtlere aittir.

Uygulamayı gerçekleştiren Kürtler, Türk Milliyetçiliğini referans alan İttihat ve Terakki'nin politikalarına alet oldular. Aynı toprakları paylaştıkları bir halkın büyük trajediler yaşayarak bölgeden silinmesine, hatta yok olmasına neden oldular.

Tehcir; kelimelerin tanımlamakta acze düştüğü ve ancak bir yığın kelimenin çağrışımlarının birleşerek ifade edebileceği bir büyük travmadır. Acı, yıkım, kin, nefret, ihanet, zulüm, düşmanlık, kötülük, soygun, talan, vahşet, feryat, korku, endişe, açlık, hastalık, kimsesizlik, sahipsizlik, evsizlik, yurtsuzluk, sefalet, ırkçılık, vicdan, isyan gibi kelime ve kavramlardan oluşan bir listenin iç içe geçmiş ortak çağrışımı!

Kararı verenin de uygulamayı gerçekleştirenin de bu suçun ortağı olduğu tespitinde bulunmak vicdan ve adaletin gereğidir.

Kürtler, Ermeniler konusunda Türk Milliyetçiliğini referans alan İttihat ve Terakki ile birlikte hareket ettiler. Ermenilerin bu topraklardaki varlığına birlikte son verdiler. Gel gör ki Kürtler, daha sonra Cumhuriyeti kuran aynı Türk Milliyetçilerinin hışmına uğradılar. Sanki kader böylelikle Kürtlerden intikam almıştı.

Tehcirin Kızı Müslüman Anne

Dünyanın yeniden şekillendiği, tarihin yön değiştirdiği, yüzyıllar boyu güç merkezi olan Osmanlı'nın çökerken yıkıntılarının altında, acılarla yoğrulmuş olaylar yaşandığında *Melle Sabri'nin babasıyla annesi karşılaşmışlar ve alışılmışın dışında bir evlilik gerçekleşmiş: Müslüman ve köylü bir erkekle Ermeni ve şehirli bir kadın.*

Kaderin garip cilvesi!

Sözlü olarak aktarılan hikâyesi şöyle:

Her ne hal ise; Melle Sabri'nin annesi Werdé'nin ailesi, tehcir sırasında ailece Törük köyüne getirilmişler. Buradan Suriye'ye veya Musul'a gönderilmek üzere üç köyün muhtarlığını yapan, yani devletin yöredeki temsilcisi olan İbrahimé Hopan'a teslim edilmişler. O da onların gidişini sağlamış, ancak genç Werdé'yi yol güvenli olmadığı için daha sonra gelip almak üzere köyde bırakmışlar. Ama bir daha dönmemişler.

Bunun üzerine İbrahimé Hopan, yani büyükbabam babaannem Werdé'yi nikâhlamış.

O günden beri gidenlerden bir haber alınamamış. Yakın zamana kadar Amerika'da veya Kanada'da yaşadıkları hakkında söylenti düzeyinde bilgiler vardı. Yaklaşık olarak on beş yirmi yıl önce kardeşlerinden birinin kız kardeşini görmeye Mardin'e geldiği biliniyor. Ancak ziyaret ettiği gayrimüslim akrabalarından Werdé'nin vefat ettiğini öğrenince yeğenlerine görünmeden geri gitmiş. Amcamız Hacı Yusuf, yaşadığı yıllarda annesinin yakınlarının izini bulmak için çok uğraşıyordu. Mardin'de yaşayan Hristiyan akrabalarının yanına gidip geliyor, bilgi almaya çalışıyordu. Annesinin teyzesinin oğlu olduğunu tespit ettiği Frem adlı birinden sık sık söz ediyordu. Onlar hakkında bu kişiden bilgi aldığını ve irtibat kuracağını söylüyordu. Ancak çabalarından bir sonuç alamadan vefat etti.

Werdé; ailesinden kopmuş, yalnız, yabancı ve kimsesiz, neye uğradığının şaşkınlığı içinde olan biteni anlamaya çalışan bir genç kız olarak yaşama tutunmaya gayret etmiş. Ailesinden birilerinin gelip onu götüreceği günü çok beklemiş. Zihninin derinliklerinde bir gün birinin onun hayatını değiştirecek bir haber getireceğini hep ümit

etmiş. En çok yalnız başına kalıp sırlarını gözyaşlarıyla paylaştığı anlarda bu beklentisi dayanılmaz olmuş.

Ama nafi! O gün hiç gelmemiş. Yine de beklemeye devam etmiş. İçindeki ateş kendisine söz geçirmeyi hep engellemiş.

Ümitleri giderek azalmış ama hiç bir zaman tükenmemiş.

Yadırgasa da onu hayata bağlayan tek yer, çocuklarının babası olan kocasının eviydi. Şehir hayatına alışkın, belki de yokluk görmemiş biri olarak yoksulluğun, yokluğun had safhada yaşandığı bir ortama uyum sağlamak için hep zorlamış kendini. Bundan başka çare de bulamamış. Onun yerinde kim olsa bunu yapardı. Ne gidecek bir yeri vardı, ne yardım edecek kimsesi.

Kader ağlarını böyle örmüştü. Gerisi laf u güzaf!

Ben on iki on üç yaşlarındayken vefat etti. O zamana kadar Onlar köyde, biz Ceylanpınar'da yaşadığımızdan ara sıra görebiliyordum. Köye gittiğimde babaanne şefkatiyle beni kollayıp ilgilendiğini unutmuyorum. Herkesin göremeyeceği köşelere sakladığı küçük sandığındaki kuru üzüm, leblebi ve şekerlerden cebime koyardı. Onu Minyon görünüşü ve sevecen yaklaşımı ile hatırlarım ve her defasında içime bir hüznün çöker.

Bir de büyükbabama kızdığında Arapça ifadelerle bağırıldığını. Zıkkım anlamında “Zeknebut” deyişini hiç unutmuyorum.

Önceleri; konuyu bilmediğimden yaşadıklarının farkında değildim. Sadece Hristiyan olduğunu, sonradan Müslüman olduğunu biliyordum. Bir de köyün kadın ve erkeklerinin onunla ilgili anlattığı hikâyelerden aklımda kalan kıvrımlar var.

Babam onun geçmişi ile ilgili hiç konuşmazdı. Diğerleri de olayların aslını bilmiyorlardı, sadece duyduklarını aktarıyorlardı.

Yakın tarihte olup biteni okudukça bir şeylerin farkına varmaya ve sorgulamaya başladım.

Şimdi yaşadıklarını düşünüyorum da ne acılar çektiğini anlar gibi oluyorum. İçimi bir sızı kaplıyor ve gözlerime yaşlar doluyor.

Ne oldu da onun gibi sayılamayacak kadar insan yürek parçalayan olaylara ve çaresizliğe mahkûm olmuştu.

Elbette, bu iğrenç zulümlere sebep olanları tarih nefretle kaydedecek, Allah da mutlaka hesabını soracaktır.

Aile çevremizin tek bildiği ve bize aktardığı; babaannem Werdé'nin Mardin Süryanilerinden bir aileye mensup olduğuydu. Büyüklerimizden bazıları; babaannemizin Mardin'de yaşadığı evi daha sonra kendilerine gösterdiğini anlatıyorlardı. Büyük amcamızın hanımı; bir defasında ailesinin evin bir duvarına sakladıkları altınları almaya birlikte gittiklerini fakat onların başkaları tarafından çıkarıldığını, bu yüzden eli boş döndüklerini anlatmıştı. O evin şimdi kimin elinde olduğunu bilmiyoruz.

Önceleri bizim çevrede Ermeni-Süryani ayrımını bilen pek yoktu. Bundan dolayı çoğunluk Babaannemizin Hristiyan olduğunu, bazıları ise Süryani olduğunu söylüyordu.

Ancak zamanla bunun yanlış olabileceğini fark ettim. Zira Hristiyan olan bu iki gruptan Süryaniler genellikle köylerde, buna karşılık Ermeniler şehirlerde yaşamışlar.

Bu nedenle babaannemizin şehirde evinin olması onun Ermeni bir aileye mensup olmasının daha yakın bir ihtimal olduğunu gösteriyordu.

Bazı Ermenilerin tehirden kurtulmak için kendilerini Süryani olarak tanıttıklarını düşününce bu ihtimal daha da güçleniyor. Onlar da can korkusuyla kendilerini Süryani olarak tanıtmış olabilirler.

Bunun dışında; büyüklerimizin bazılarının sahip olduğu çok kısıtlı bilgiler arasında onun aile bireylerinin adları vardı: Babası Nasri, Annesi Katrina, Kardeşleri; Emsih, Yusuf, İskender, Melek, Cemo.

Sonraki yıllarda akrabalarımızdan bazıları araştırmaya devam ettiler ama sağlıklı bir bilgiye ulaşamadılar.

Ben de aile ile ilgili bilgilere ulaşmak için Nüfus İdaresi ve Kilise kayıtlarından yaptığım araştırmalarda her hangi bir sonuca gide-medim. Mardin’de varlığından haberdar olduğumuz yaşlı akrabaları vefat etmişlerdi. Onların çocukları ise, konuyla ilgili yeterli bilgiye sahip değillerdi.

Bu amaçla, önce Süryani kilisesinin kayıtlarını araştırdım. Bula-mayınca, Ermeni olabilecekleri ihtimaliyle Mardin Ermeni Kilisesinin defterlerini ve İstanbul Taksim’de bulunan Surp Hovhan Vosgeperan Kilisesi kayıtlarını inceledim. İstanbul’da yaşayan bazı Mardin’li Hı-ristiyanlarla görüşmelerde bulundum. Mardin’de de bilgi sahibi ol-ması muhtemel birçok kişiyle görüştüm. Hem Süryani hem Ermeni kilise temsilcileriyle de görüşüp çeşitli kayıtları inceledim.

Bütün uğraşlara rağmen aile ile ilgili bilgilere ulaşamadım. Hatta Ermeni mi Süryani mi olduklarını dahi tespit edemedim.

Artık bu bilgilere ulaşamayacağımı ve mevcut bilgilerle yetinmem gerektiğine karar vermiştim ki; genç yeğenlerimizden *İshak*’ın inter-net üzerinden bir takım bilgilere ulaştığını öğrendim.

Babaannemizin yeğeni, yani kardeşinin oğlu olduğu ve Kanada’da yaşadığı anlaşılan *Antonio Zalatan*, ailesinin kökleri ile ilgili yazdığı bir kitapta İbrahim Hopan’la evlenen halası Werdé’nin ailesiyle il-gili bilgilere yer vermişti. Bir de o günün şartlarında ilginç bir şe-kilde nasıl çekildiği ve akrabalarına nasıl ulaştığı anlaşılmayan bir

aile fotoğrafı kitaba eklenmiş.⁵ İshak, bu bilgilere ulaşmış ve Anto-nio Zalatan’la iletişime geçmişti. Zalatan, yazdığı kitabın bir nüsha-sını ona göndermişti.

Bunu duyunca rahatladım. Nihayet sağlıklı bir bilgiye ulaşabile-cek ve doğruları öğrenebilecektim.

Kitap, babaannemizin ailesiyle ilgili birçok önemli bilgi içeriyordu. Konuyla ilgili yazılı tek kaynak olduğu için önemliydi.

Gerçekten de son derece aydınlatıcı oldu. Birçok sorunun karşı-lığını ve ailesi ile ilgili birçok bilgi edinmek mümkün oldu.

Fransızca kaleme alınmış kitabı gözden geçirdim. Aile ile ilgili bilgileri içeren bölümlerini belirleyip Türkçeye çevrilmesini sağla-dım ve ilgili bölümlerin çevirisini aşağıya aldım.

5 Le Temps Pour Le Dire: R Cits by Antoine Zalatan (Dec 1 2012) Amazon

Antoine Zalatan'ın Kitabı

“LE TEMPS POUR LE DIRE Récits”⁶

Bu kitap, babaannemiz Werdé'nin kardeşi İskender'in oğlu Antoine Zalatan tarafından yazılmıştır. Antoine Zalatan'ın ailesi; tehcirde Mardin'den önce Büyükbabamız İbrahim Hopan'ın yaşadığı Törük köyüne, oradan Suriye'ye, sonra Mısır'a gitmiş ve en sonunda Kanada'ya yerleşmiştir. Kendisi de halen Kanada'da yaşamaktadır.

Kitabın konusu, ailenin sürgün geçmişi ve yaşadıklarıdır. İçinde birçok doğru ve orijinal bilgi bulunmaktadır. Özellikle Zalatan ailesi ile ilgili bilgiler içermesi, akrabalık bağı olanlar açısından oldukça değerlidir. Ailenin yaşadıkları benzer birçok ailenin, hatta bir kitlenin başına gelenlere örnek teşkil ettiğinden ayrı bir önem arz etmektedir. Ayrıca, konuyla ilgili araştırmacılar için de yararlanılacak bir kaynaktır.

Kitapta yer yer olaylar arasında kopukluklar bulunması son derece doğaldır. Zira bilgiler yazılı metinler ve belgelerden çok sözlü anlatımlara, yani anılara dayanmaktadır.

Kitaptan ilgili bölümler:⁷

“Atalarım: İlk neslimiz 1913 ile 1915 yılları arasında Ermenilerin katliamı denilen bu birinci “caravane”(kaflat) boyunca öldürüldüler.

Büyükbabam, Said ve Melike'den olma Nasri Zalatan'dır. Nasri Zalatan'ın ikinci eşi Haylê Malakê'den sekiz çocukları oldu. Beşinci çocuk Elias(İlyas) Genoside göçünde kayboldu.

1946'da bir fırsat oldu ve Bacas fotoğrafçısında ailece bir fotoğraf çektirdik. Bu özel bir durumdu.

6 Antoine Zalatan, Age.

7 İlgili bölümlerin çevirisi İbrahim Sarı tarafından özel olarak yapıldı.

Zaki, Zakeyé, Sabri,
Wardé, İbrahim Opan
Mariam, Gamila, İssa

Zeki, Zekiye, Sabri, Werdé, İbrahim Hopan, Mariam, Gamila, İssa.

(Kitaptaki bu fotoğraf 1930, ya da bir yıl öncesi ve sonrasına ait olabilir. M.A.)⁸

8 Söz konusu olan Babam Melle Sabri'nin de içinde yer aldığı İbrahim Hopan ile Werdé'nin ailesinin çocuk sayısı beş değil sekizdir: Zekiye, Cemil, Zeki, Sabri, Yusuf, Cemile, Halil, İsa (M.A.)

Nasri Zalatan Ailesi: (Arkada) Said, Menşure, Haylê, Melike, Galil, (ortada) Jean, Nasri, Marrê, Boutrus, Farida, (önde) Katherine, Werdê, Gamila, Elias

LE TEMPS POUR LE DIRE | 19

Savaş boyunca, babamın kız kardeşi Werdê (Rose/Gül), Asaad El Nemes isimli bir Kürt tarafından korundu. Daha sonra, Müslüman bir başka Kürt ile evlenmişti. Beş tane çocukları oldu.

Babam İskender'in on çocuğu oldu.

Büyük Genoside öncesi Nasri (büyükbabam) Said'i, Halil'i ve Hanna'yu (amcalarım) askerden kaçırmak ve 19. Yüzyılın sonlarında başlayan Jenosidin diğer katliamlarından esirgemek için Mısır'a yolladı.

Ermeni cinayeti boyunca Werdê İsa peygamberin, kadın rahibelerin yönettiği manastırdaydı. On beş yaşındaydı. Anne babası Nasri ve Haylê'yi Paskalya tatilinde ziyaret etti ve bu esnada ilk kervanda yer

alan Nasri ve Haylê gözetim altına alındı. Kürt ya da Türk askerlerden biri olan İbrahim Hopan Werdê'yi kurtardı ve onunla evlendi.⁹ Aile dağıldı. Fakat kader aile üyelerinin çoğunu kurtardı.

Mısır'da olanlarla buluşmak için İskender, Marie ve Amsih'i yanına aldı ve Beyrut'a gittiler. Oradan çocuklarıyla birlikte Mısır'a giriş izni alabilmek için Beyrut'ta 45 gün kaldılar.

Yalnızca Genoside'in çocukları(yetimler) İskenderiye'ye giden gemiye binebildiler.

Bu zaman zarfında imanlarından dolayı kalan erkeklere şiddet uygulanıyordu. Bize anlatılana göre Touma her sonbahar mevsiminde babasının arkadaşı bir Kürt'ten erzak (un, yağ v.b.) yardımı alıyordu. Türk askerleri Kürd'ü ikaz etmişlerdi ve yarı baygın olana kadar Mardin'deki Touma'nın evinin önünde dövmüşlerdi. Touma askerlere el kaldıran Kürd'ü tuttu. Maalesef tutuklandı ve yargılandı. Sonra da Diyarbakır hapisanesine götürüldü.

Touma'nın babasının kırdı bir evi vardı ve arkadaşları ona ailesiyle bu evde kalmasını ayrıca Müslüman olması telkininde bulundular. Touma, Muhammed ismini aldığından evlatlık alındı. İsim değişikliği çok sık yapılıyordu. Babam İskender Tefrik adını almıştı.

Mardin: Mardin atalarımızın şehridir. Aynı zamanda beni her zaman heyecanlandıran eski tarihin kaynağıdır. Samo, Karkito, İbn Gabro'dan hikâyelerin anlatılmasını dinlemek sanki mükemmel bir dünya ile direk irtibata geçmek gibidir. Sanki böyle bir dünya yokmuş gibi: Mardin kışları sert idi. Erken yatıyor ve güneşle beraber uyanıyorduk. Atalarımızın anlattığı bir romanda geçen olaylardaki kişilerin hayat hikâyelerini anlattıklarında bu monoton hayat kayboluyordu.

9 Asker değil, sivil, köy muhtarı(M.A.)

Ve o zaman bu küçük şehir biçimleniyordu. Yıl boyunca incirlerin, bademlerin ve cevizlerin yenilebileceği küçük bir cennete dönüşüyordu. İş kolay, sanatsaldı. Herkes birbirini tanıyor ve küçük hikâyeler masallara dönüşüyordu. Bazen kanatlar ilave ediyorduk ve bundan dolayıdır ki bu sade şehir bulutlarda kendine yer buluyordu. Yaşlı insanlar anlatma sanatını da geliştirmişlerdi. Küçük bir hikâyecik trajediye ya da komediye dönüşüyordu. Mucizeler çoğalıyordu. Her kilisenin sözünü dinlediği ya da faydalarını gördüğü azizleri vardı ki çoğu bunların gölgesinde yaşıyordu. İnanç her yerde hazır ve nazır idi. Yine de Hristiyanlar, çoğunluğu Müslüman olan bir toplum içinde yaşıyordu. Bundan dolayı Mardin’de din bir tutunma kapısı oluyordu.

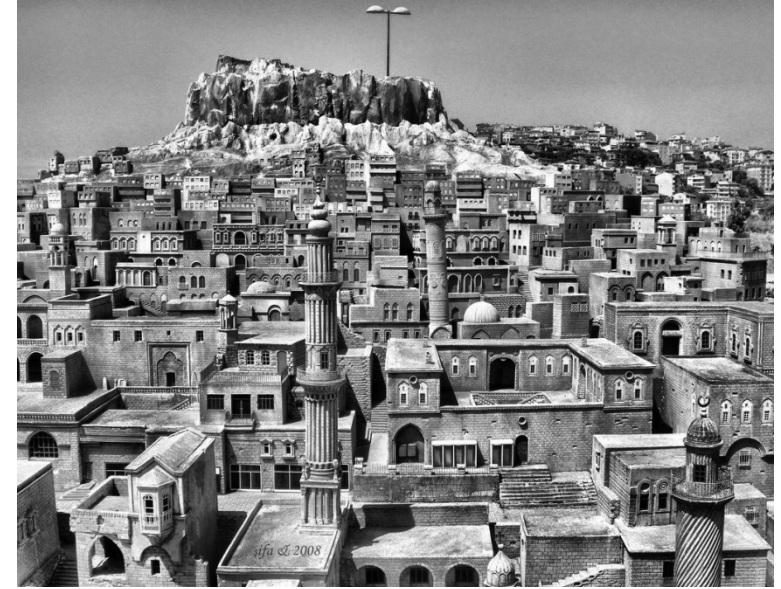
Büyük Soykırım öncesi, çalkantılar vardı. Fakat Mardin genellikle hoşgörülü idi. Dostluklar dinsel duvarları aşıyordu ve bu barış fayda sağlamıştı. Maalesef insan adaleti, çok hızlı bir şekilde adaletsizliğe yerini bıraktı ve barbarlık çanı birçok defa çaldı.

Büyük ülkeler idam cezalarına kulaklarını tıkadılar. Sanki hükümetlerin gözünde Hristiyanlara karşı bu cinayetler göz ardı ediliyor ya da gizleniyordu.

Dünya aldatıldığını kabul ediyordu ve buna tanrılar da şahitti. İnanıyorum ki bir gün insanlık baskıcıların cinayetlerini kabul etmeye zorlayacaktır. Zira adalet bazen uyuyorsa, ölmüş değildir herhalde. Bu ateş gibidir hele onu gizlemeye çalışırsak yanıyor.

Mardin, atalarımın aşağılandığı, insan adaletsizliğinin olduğu yerdir. Bu küçük Ermeni toplumuna yapılmış adaletsizlik bir tehdit idi ve aynı zamanda tüm insanlığa yapılmış bir hakaret idi. Victor Hugo’nun dediklerini nasıl unutabilirim ki: “Ben zavallı kararmış

taşa, insanlara nazaran daha fazla acırım, çünkü insanlar daha zordur.” Evet. insan zulmünün sonu yoktur.

Mardin’den bir görüntü

Soykırım: Bu bir tarih yazısı değildir. Ermeni cinayetleri iyi bir şekilde doküman haline getirilmiştir. Eskiden dedemin annesi Régé Saraipoun Abdelahad ile çok az bir konuşmamız olmuştu. Doğuştan masalcıydı. Onun etrafında kanepeye oturur ve bizlerde farklı duygular uyandıran hikâyeler anlatmaya başlardı. Ermenilerin cinayetleri karşısında “Ah! Burada olsaydım, bütün bu Türkleri öldürürdüm. Öldürmem gerekseydi, ölümüne beş, on, yirmi Türk askeri öldürürdüm. Samson gibi yapardım. Kendimi ve düşmanlarımı öldürürdüm.” Régé ballandıra ballandıra anlatıyordu; yürekliği, kahramanlığı ve ıstırapı. Soykırım esnasında evi zorla terk etmeden önce, birçok altın para yutmuştu. Bu kahramanca hareket Régé ve çocuklarının hayatını kurtardı. Ama maalesef, Régé’nin yuttuğu bu

altın paralar ona hayatı boyunca tedavi göreceği kronik dizanteriye sebep oldu ve yaşamı boyunca kuruttuğu ve toz haline getirdiği nar meyvesinin bitki yaprağıyla yaşamını sürdürdü. Moliere demiştir ki; “Hemen hemen çoğu insan kendi yaptığı ilaçtan ölüyor, hastalığından değil.” Bazılarına göre maalesef karın ya da baş ağrısı yüzünden ölmüştür. Her şey gökyüzünde yazılıdır. Bize bir de altın paraları bir çanağa doldurduğunu ve bu küpü kendince emin bir şekilde taşla duvara gizlediğini anlattı.¹⁰

Çocukken her zaman bu altın dolusu küpü hayal etmişimdir. Mardin’e bir defa gidersem onu getireceğimi düşünmüşümdür. Fakat adaletsizliklerin yerini başka adaletsizlikler aldı ve ailenin fertleri ilk kervan seferinde öldürüldüler. Régé bize Türklerin ve Kürtlerin Zalatan, Konazeh, Sarapioun, Abdelahad ailelerinden 36 kişiyi öldürdüklerini anlattı. Bunun yanında komşuları ve büyük ebeveynleri de vardı. Cinayetden birkaç yıl önce, amcalarım; Said, Galil ve Jean Mısır’a gitmek için Mardin’i terk ettiler. Üçüncü kervan içinde Régé de vardı, hoşgörüsüyle davranıldı.

Rosa(Werdé), Naoum Tannous ile evlenmiş Régé’nin kızıdır.¹¹

Amsih Abdelahad’ın gözlerinin önünde cereyan eden bu Soykırım; Batılı ülkelerin suskunluğu, İslamcı politikalar ve adaletsiz insanların hoşgörüsüzlükleri nedeniyle devam ettiğinden içinde bulunduğu kervanı sefalet ve belirsizliğe itmişti.

Tamamen ellerinden alınmış ve soyulmuş bu küçük aile güneydeki Suriye’nin Deyr Ez Zor ve El Haseke yolunu tuttu, yaklaşık

10 Büyük amcam Cemil’in eşi Cemile de bunu teyit eden bir bilgi aktarmıştı: “Kayınvalidemle birlikte altınları almak için Mardin’de yaşadıkları eve gittik, ancak koydukları yerde bulamadık” demişti.

11 Yazar, yukarıda Werdé’nin aile tablosunu verdiği halde burada yanlış bilgi veriyor.

olarak Mardin’e 1200 km uzaklıktaki Ürdün’e bağlı Tafilé isimli küçük bir kasabaya yerleşti. Beş ya da altı ay süren bu göçün detayları hakkında fazla bir şey bilinmiyor. Régé bu yolculuk hakkında hiç konuşmadı. Yolda ne olmuştu? Çok felaket olduğu kesin.

Bana anlatıldığına göre; anneanesi, bir akşam iki yaşında olan annemi kollarına aldı ve yolunu şaşırarak bir başka yöne gitti. Karanlık çöktüğünden onu bulamamışlar. Sabah olduğunda annemi büyük annesinin yanında ağlarken bulmuşlar. İçlerinde eşkıyaların olduğu Türk askerleri onu öldürmüş ve içi altın parayla dolu dikilmiş ama boşaltılmış mantoyla üzerini örtmüşlerdi.

Ağacın Yaprakları: Ağacın yaşaması için yapraklara ihtiyacı vardır. Bundan dolayıdır ki her ailenin büyümek için fertlere ihtiyacı vardır. Ailem Soykırım yüzünden dağıldı. Yine de hayatta kalmayı başardı. Geleceğe yönelik ümidi muhafaza etmeyi başardı. Kader bize karşı ağlarını ördü. Herkes tarafından aşağılanan insanlardık. Sakince uyandık ve sakın bir şekilde biraz belirsiz bir el ile kaderimizi değiştirdik. Birçok defa ailemin fertleri kaderlerini kendilerine göre ayarladılar ve belki de onların içinden bazıları birçok defa bağırдыlar. “Bak Bir Varmış Bir Yokmuş.”

Mardin ve Tehcir

Tehcir sırasında Mardin, Doğu Hristiyanlarının bütün mezheplerini barındıran bir kentti. Ayrıca, burada yaşayan başka inanç mensuplarıyla etnik gruplar da vardı.

İl genelinde Kürt nüfus, çoğunluğu teşkil etmekle birlikte Mardin’in merkezinde Müslüman Araplar ile Süryani ve Ermeniler çoğunlukta idi.

Böyle olduğu içindir ki, Tehcir kararından en çok etkilenen illerden biri de Mardin oldu. Doğudan Irak ve Suriye’ye götürülmek

üzere yola çıkanları Ermeni kabilelerin geçiş güzergâhında olması nedeniyle de Mardin’de birçok olay yaşanmıştır.

Buna rağmen Mardin ve çevresinde meydana gelen olaylarla ilgili fazla bilgi ve kaynak bulunmamaktadır. Daha çok halk arasındaki sözlü aktarımlarla ilgili bilgiler kısmen günümüze taşınmıştır.

Bu konuyla ilgilenen az sayıda araştırmacıdan biri olan Said Çetinoğlu’nun önemli bilgiler içeren “*Mardin’de Katliamlar ve Tehcir*” adlı makalesine başvurulabilir.¹²

Babası

Babası henüz genç yaşlarında iken Mardin’in Tılsıré köyünden ayrılarak yakında bulunan ve arazileri Ensariler tarafından kullanılan Törüké’ye yerleşmiş. Ensarilerin elinde bulunan Bığédiké ve Gırmasek köyleri ile birlikte üç köyün uzun zaman muhtarlığını yapmış ve sahipleri adına köyleri yönetmiş, arazilerini ekip biçmişti. Bu köylerde yaşayan akrabalarına ortakçılık usulüyle ekecekleri kadar arazi vermişti.

Gerek yaşadığı köyde gerekse çevrede kolayca arazi edinme imkânı olduğu halde bu yola başvurmamıştı. Daha sonra köyden göç etmek zorunda kalınca bunun acısını çekecekti.

1915’teki Tehcir sırasında gayrimüslimlerle ilgili uygulamalarda önemli roller üstlendiği anlaşılan Ensariler, Şeyh Said Hadisesinden sonra bölgedeki birçok aile gibi sürgüne gönderilmişlerdi. İbrahim Hopan sürgün boyunca onlara vekâlet etmişti. Köylerini ve arazilerini korumuş kimsenin onlara haksızlık yapmasına veya arazilerini kullanmasına izin vermemişti. Büyük bir kısmı hazineye ait olmasına rağmen, Ensarilerin gerçek malıymış gibi arazilerin onların elinde kalmasını sağlamıştı.

12 <http://www.hayastaninfo.net/sait-cetinoglu/4641-mardin-ermen-i-assuri-katliamlari-ve-tehcir.html>

İhtiyacı ve imkânı olduğu halde köydeki devlet arazilerini kendi adına geçirmeyi düşünmemişti. Bu arazilerin Ensarilere ait olduğuna ve onların hakkı olduğuna inanmıştı.

Ensarilerin adına ve soyuna duyduğu saygı nedeniyle onlara bağlı kalmaya ve yanlış yapmamaya özen göstermişti. Buna manevi bir boyut ve anlam yüklemişti. Arazilerini ve çıkarlarını bir emanet titizliği ile korumayı görev saymıştı.

Köylülere verdiği arazilerin gelirlerinden, geçerli usule göre sahiplerine verilmesi gereken onda birlik payları ve diğer gelirleri düzenli biçimde Ensarilere ulaştırıyordu. Onlar da emek harcamadan aslında kendilerine ait olmayan arazilerden pay alıyorlardı. Kendisi de belirlenmiş usul dâhilinde payını alıyordu.

Kardeşinin oğlu Mihemedé Ağé (Memiş), üç köyün muhtarı olan amcasının gelirleri ile ilgili bizimle şu bilgileri paylaştı:

“Muhtarın belli başlı bir geliri veya maaşı yoktu. Diğer köylülerden farklı olarak mülk sahiplerine köylülerin vermek zorunda oldukları onda birlik payı ödemekten muaf tutuluyordu. Sözgelimi; 500 ölçek

buğday geliri olan 50 ölçeği, 300 ölçek geliri olan 30 ölçeği Şeyhlere (Ensarilere) vermek zorundaydı. Ama muhtar bunu vermezdi.

Bir de köylüler ürettiklerinin bir güne düşen payını muhtara verirlerdi. Her köylü, bir günlük peynirini ve bir günlük sütünü muhtara verirdi. Yılda bir gün onun için ekim yapar, bir gün de biçim yaparak iki günlük kol gücünü onun için kullanırdı. Ona yılda bir tane oğlak veya kuzu verirlerdi. Muhtarın geliri bunlardı.”

Ayrıca şu bilgileri de ekledi:

“1947’de Mecburi İskân sona erince Ensariler memleketlerine döndüler. Aslında o zamana kadar tapuları da yoktu. Arazileri öylesine sahiplenmişlerdi. Kimse de onlara itiraz etmiyordu. Arazinin değeri de yoktu, kimse bu işlerden de anlamıyordu. Sürgün dönüşü hazineye ait olan arazileri adlarına tapuladılar.

Bir zaman köye bu arazi davası için bir hâkim gelmişti. Konuşma sırasında, Ensarilerin bu arazileri hazineden aldıklarını o söylemişti.

Tapularının bulunmadığı zaman icar yoluyla arazileri kullanıyorlarmış. Biz bunu bilmiyorduk, arazilerin onların mülkü olduğunu zannedyorduk.”

“Nefiden (sürgünden) döndüklerinde köyde tam bir şenlik havası oluşmuştu. Herkes toplanmış gelenleri karşılıyordu. Aralarında Şeyh Abdulgani ve Şeyh Tahir’i hatırlıyorum. Başkaları da vardı. Kadınlar zılgıt çalıyor; çocuklar, erkekler toplanmıştı. Muhtar kurtuluşlarının onuruna bir mevlit tertiplemişti. Çevredeki herkesi de çağırmıştı. Büyük bir kalabalık oluşmuştu.

Amcam (Muhtar) sevincinden uçacak gibiydi.”

“Sürgüne niye gönderilmişlerdi?” Sorusuna konuyu yeterince bilmediğinden tam cevap veremiyordu: “Devlet onları göndermişti. Zannederim İzmir’de kalmışlardı. Ne kadar kaldıklarını hatırlamıyorum. Çok uzun değildi.”

“Pekâlâ, amcam onlara bu kadar değer veriyordu, onların kurtuluşu için çok sevinmişti de kendisi mi köyü terk etti, onlar mı çıkarıldılar?” diye sordum. Daha o cevap vermeden orada bulunan Hacı Süleyman atıldı:

“Muhtar köyü Şeyhler için korumuştur. İşleri bitince onu köyden çıkardılar. Dinleri imanları yoktu onların. Menfaatlerinden başka bir şey düşünmezlerdi. Ellerine fırsat geçince, O’na ihtiyaçları da kalmayınca köyden çıkmasını istediler.”

Mihemedé Ağé devam etti:

“Yok, yok, öyle değildi! Aslında onlar gitmesini istemediler, ama değeri kalmamıştı. Eskiden olduğu kadar onu saymıyorlardı. Bu durumu fark edince, artık muhtarlık yapmak istemediğini söylüyordu.

Tabi traktörün devreye girmesi de çok önemli bir faktördü. Eskiden olduğu gibi, tarlaları ekip biçecek fazla adama ihtiyaçları kalmamıştı. Bir köy halkının yaptığından fazlasını bir traktör yapabiliyordu.”

Traktörün yaygınlaşması ile birlikte tarım, daha kolay hale gelmiş ve gelirlerde ciddi artışlara neden olmuştu. Daha önce, köylüler, işledikleri toprağa karşı sahiplerine yüzde on veriyorlardı. Traktörün devreye girmesinden sonra bu pay yüzde elliye çıkmıştı.

Bir süre sonra, bunca fedakârlıkla, yaklaşık kırk yıl onlara vekâleten üç köyü yöneten İbrahimé Hopan ve ailesine yol verdiler. Hazine arazilerinin hiç değilse bir kısmını tapulamalarına, dahası kullanmalarına bile izin vermediler.

Sonradan tapuladıkları arazilerle birlikte hazineye ait arazileri de sahiplendiler.

Hesena Aşireti

Melle Sabri'nin ailesinin Hesena Aşiretine mensup olduğu bilinmekle birlikte hangi tarihte Mardin yöresine geldikleri ile ilgili kesin bilgiler bulunmamaktadır.

Bitlis Emiri Şerafettin Han 1517'de yazdığı ünlü eseri *Şerefname*'de Urfa Eyaletinde yaşayan aşiretler arasında Hesenanlı Aşiretini de saymaktadır. Oysa yazılı ve sözlü birçok aktarımdan Hesena Aşiretinin Malazgirt ve çevresini merkez edindiği bilinmektedir.

Şerefname'deki bu bilgiler ilk bakışta çelişkili görünmekle birlikte şu sebeple doğru olabilir: Hesena Aşireti göçebe olduğundan sadece belli bir yeri yurt edindiğini söylemek doğru olmaz. Yazı serin yerlerde, kışı sıcak bölgelerde geçiriyorlar, otlakların durumuna göre hareket ediyorlardı. Hesena aşiretinin de yazı Malazgirt, Muş ve çevresindeki serin yaylalarda, kışı ise Urfa, Mardin gibi güneydeki sıcak ovalarda geçirdikleri bilinen bir husustur. Buna göre Hesena Aşiretinin aynı yıl içinde hem Urfa, hem Muş yöresinde yaşıyor

görünmesi mümkündür. Diğer göçebe aşiretler için de bu durum söz konusudur.

Başka bir görüşe göre; 93 Harbi (1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı) yıllarında ve sonrasında aşirete mensup birçok ailenin güneye doğru göç ettiği. Siverek, Mardin, Kızıltepe, Ceylanpınar ve Suriye'ye bu dönemde yerleşen birçok aile olmuştur.

Melle Sabri'nin dedelerinin de bu yıllarda Mardin yöresine geldikleri tahmin edilmektedir. Önce Mazıdağı'na bağlı Birka Hesena Köyünü kurup yerleşmişler. Daha sonra yer değiştirerek sırasıyla Mardin'in Teré, Tılsıiré, Törüké; sona Ceylanpınar'a bağlı Xırbettéz'de hayatlarını sürdürmüşler. Halen Xırbettéz'de ve Ceylanpınar'da ikamet etmektedirler.

Aynı soy ve aşirete mensup akrabaları Mardin'e bağlı Törüké ve Harapderbé ile diğer bazı köylerde, Kızıltepe'de, Ceylanpınar'a bağlı Hellobello'da ve Suriye'de bulunan Amudé'de yaşamaktadırlar. Bunun dışında çeşitli yerlere dağılmış aileler de vardır.

Hesena Aşireti ile ilgili yayınlanmış bazı kaynaklarda şu bilgilere yer verilmektedir:

“Muş, Malazgirt, Hınıs, Dersim, Siverek Ovası, Kızıltepe - Mardin Ovası, Zap Bölgesinin yukarısı ve Ceylanpınar'a yakın Suriye topraklarında yaşadıkları bilinmektedir. Bununla ilişkili olan Hasanlı aşireti de Horasan'da yaşar. Zirkan Aşiretinin de Hasenanlı akraba olduğu sanılır. Orjinal ismi Husnan'dır. Bazı kaynaklarda Husenan, Hasena, Hasnan olarak geçmektedir. 14. y.y.'de Arap gezginleri Zap Bölgesinde yaşayan bir Kürt aşiretine kendi kaynaklarında Hasnan demişlerdir. Bu Hasenan Aşireti olabilir. Kimilerine göre Hasenan Aşiretinin anayurdu Zap Bölgesidir. Ancak Hasenan Aşiretinin Doğu Anadolu'daki tarihi 15. yüzyıla kadar uzanmaktadır. Bu

yüzden anayurdu tam olarak belli değildir. Aşiret 1800'lü yıllardan sonra Osmanlı - Rus savaşlarından ve ekonomik sebeplerden dolayı Siverek Ovası, Kızıltepe-Mardin Ovası ve Ceylanpınar'a yakın Suriye topraklarına inmişlerdir. Aşiret, Mustafa Bey döneminde Hamidiye Alaylarında güçlü bir konuma geldi.

Hesenanlı, Miralay Halit Bey döneminde Şeyh Sait İsyanı'nda yer aldı. Hasenanlı Miralay Halit Bey Erzurum'da yakalanarak tutuklanmıştır. Aşiretin çoğunluğu Sünnidir. Siverek'te bulunanlar Zazaca konuşurlarken diğer yerler Kurmanci konuşur."¹³

"Elimizdeki belgelerden ve dilden dile anlatıla gelen olaylardan anlaşıldığına göre tarih boyunca Hasenan aşireti Mezopotamya çevresini mekân olarak seçmiştir. Aşiret, bazı olağanüstü dönemlerde Ankara, Konya, Adana, Kayseri gibi Orta Anadolu ve Doğu Akdeniz illerine mecburi olarak iskâna tabi tutulmuşlar. Fakat şartlar olağan duruma geldiğinde tekrar Mezopotamya ve Serhat memleketlerine geri dönmüşlerdir.

Osmanlı Devletinin Ruslar ile yapmış olduğu bütün savaşlarda Hasenanlar, o dönemde İslam Devletini temsil eden Osmanlı ordusu içerisinde savaşa katılmıştı.

1877-78 (93 Harbi) savaşında Rus ordusu Kars-Ardahan-Erzurum ve çevresini işgal ederken, Hasenan ve Hayderanların desteğiyle Malazgirt Patnos Muş çevresinde Rus orduları mağlup edilir ve ilerlemeleri durdurulur. Bu dönemde Her iki aşiret üzerinde Nakşibendî tarikatının¹⁴ etkisi oldukça belirgindi. Bundan dolayı cihad ruhu gelişmişti.

Bu savaşlar sırasında Aşiret içerisinde güneye doğru yeni bir göç dalgası başladı. Halk arasında bu göç 1. Muhaciri olarak bilinir. (2. Muhaciri ise birinci dünya savaşı sırasında meydana gelir.)

1891 yılında ikinci Abdülhamid'in Hamidiye alaylarını teşkil etmesi ile Hasenanlar bu alaylara en fazla rağbet eden aşiretlerin başında gelir.

1925 yılında Şeyh Sait isyanına katılan aşiretin ileri gelenlerinin bir kısmı 1934 yılına kadar ülkenin değişik yerlerine sürgün hayatı yaşar. 1927-1930 yıllarında süren ağır ayaklanmalarına Hasenanların bir kısmı katılır. Katılan aşiret ileri gelenleri arasında Ferzende Bey, Fethullah beyin oğlu Sévdim bey, Seyithané Usibé Seydo, Fesih bey gibi tanınmış şahsiyetler yer alır.

Bugün aşiret üyelerinin büyük kısmı Malazgirt, Bulanık, Varto, Ahlât, Muş, Muradiye, Kızıltepe, Mardin, Siverek çevresinde yaşamaktadır. Sadece Muş ili sınırları içinde sayılarının 30 bin civarında olduğu tahmin edilmektedir."¹⁵

13 http://www.semskiasireti.com/?Syf=15&cat_id=203&baslik_name=SEFTRU5BTiBBxZ7EsFJFVMSw

14 1800'lü yıllarda Nakşibendî tarikatının önemli halifelerinden MEVLANA HALİDİ BAĞDADİ yetiştirdiği 113 talebeyi Ortadoğu'da değişik yerlere irşad

için göndermişti. Bu talebelerden bir kısmı da Kürdistan topraklarına gelmişti. İşte bunların etkisi halk üzerindeki etkisi yaklaşık 150 yıl sürer.

15 <http://www.hasenan.org/?SyfNmb=1&pt=Anasayfa>

Suriye Sınır Hattında Hayat

Melle Sabri

Yoksul Köy Hayatı

Büyük olaylar, devasa değişimler oluyor, birçok yeni devlet kuruluyor, bölge haritası yeniden şekilleniyordu. Osmanlı Devleti yıkılırken yerine Türkiye kuruluyordu.

Melle Sabri; o yıllarda, bütün bu olanlardan habersiz Mardin'in küçük bir köyünde kendine ait dünyada yaşamaya başlamıştı. Tek bildiği bu köydeki hayattan ibaretti.

Yokluk ve yoksulluk doğal bir durumdu ve insanların bunun dışında beklentileri olduğu da söylenemezdi. Belirleyici olan rıza ve teslimiyetti.

Tarım makinelerinin olmadığı, bütün işleri insanların kol gücüyle yaptığı günlerdi. Tarlaları çoğunlukla katırların çektiği karasabanla sürerek, elleriyle serptikleri tohumlarla ekinleri ekerlerdi. Yeterli yağmur yağıp, ekinler biçilebilir duruma gelince bütün ekinleri yine elleriyle yolmaya koyulurlardı.

Çoluk çocukla birlikte herkes, yolmayı yardımlaşarak yaz güneşinin altında yıl kadar uzun süren günlerde tamamlamaya çalışır. Testi-lerde sabahları serinlemiş sular, güneş etkisini gösterip sıcak arttıkça içilmez hale gelirdi. Çaresiz ısınmış bu suları içmeye devam ederler, ıslatacak kadar azıcık kısmı abdest için kullanılırdı.

Gölge yapacak hiçbir şey yoktu ovada; ne bir ağaç ne bir yapı. At arabasının altı ya da her an yıkılacak gibi tutturulan derme çatma bir gölgelik azıcık dinlenmek için tek konfordu.

Eller çatlar, güneşin etkisiyle önce bronzlaşan yüzler giderek karardı. Ter ve toz kire dönüşür, giysilere siner, yakalarda belirgin koyu kalın bir çizgiye dönüşürdü.

Akşam olunca, herkes yorgun argın tükenmiş bir halde eve döner. Ama dinlenmek ne mümkün! Bir sürü iş var daha. Hayvanlar sağılacak, kuyudan kovalarla sular çekilerek hayvanların susuzluğu giderilecek. İçmek, yemek, abdest, uzun aralıklarla da olsa yıkanmak için evlere su taşınacak.

Genellikle ayran veya ayran çorbası ile ekmekten oluşan yemekle karınlarını doyuracaklar. Bulgur pilavının bile lüks sayıldığı günlerdi. Pilava yağ gerekirdi, nerden bulsunlar?

Yatsı namazını kılan erkekler derin bir uykuya dalarken kadınların işi bitmemiştir. Temizlik, bulaşık, çamaşır gibi ev işleri bitmek bilmez. Ertesi güne hazırlık yapılır. Sabah erkenden tandırda pişirmek üzere hamur yoğrulur. Testiler gece serinliğinde soğusun diye doldurulur. Kısa yaz gecelerinde daha bir yığın iş ve yatsı namazı. Güneş doğmadan sabah namazına kalkılacak, tandır yakılacak, ekme hazırlanacak ve günün maratonu yeniden başlayacak.

Aman Allah'ım! Buna nasıl dayanır bir insan bedeni. Dinlenmek için iki üç saat, bilemedin dört saat. Hele bir de bebek varsa! Hayali dahi insanı yoran bir tablo!

Bu meşakkatli, sıkıntılı, zor ve yoksul hayatın izleri, birçok şey gibi yapılara da sinmişti. Şehrin dağla bütünleşmiş sağlam duran ve sanatkârane işlemlerle gösteriş yapan taş yapılarının yanında, buradakilere ev bile denemezdi.

Kuru çamurdan yapılmış kerpiç barınakları onlarla karşılaştırmak mümkün değildi. Uzaktan bakınca, bir toprak yığını andırıyorlardı. Yağmurun yeşerttiği ekinler ve otlanan hayvanlar olmasa oralarda insanların yaşadığı anlaşılmayacak nerdeyse. Hayat belirtileri hissedilmeyecek kadar az. Ekinlerin ekildiği ve biçildiği dönemlerde bir miktar hareketlilik olur, sağda solda insanlar görülür. Bu da yılda aşağı yukarı bir ay demektir: On beş gün ekim, on beş gün biçim.

Yılın geriye kalan en az on ayı, kimse hiç bir iş yapmadan vakit doldurur. Hareket ve heyecan duyulan en önemli günlük etkinlik, eşme kuyudan kovalarla kendilerine ve hayvanlara su çekmektir. Bir diğeri de odalarda sigara dumanı altında yapılan, daha çok bitmez tükenmez askerlik anılarının tekrarlandığı sohbetler.

Arada sırada jandarmanın köye uğraması, sudan bahanelerle birilerini dövmesi veya karakola çağırması günlerce konuşulan bir başka mevzu olurdu.

Yılda birkaç kez mülk sahiplerinin köye gelişi de hareketliliğin artmasına neden oluyordu. Onları memnun etmek için herkes seferber olur, en iyi şekilde ağırlamak için elinden geleni yapmaya çalışırdı.

Şehre Giden Köylü

Çeşitli ihtiyaçları karşılamak için şehre gitmek ise; en önemli, en zevkli ve en itibarlı işlerin başında gelirdi. Satılacak buğday, arpa veya samandan elde edilecek parayla ihtiyaçların karşılanacağı çuvallar katırlara yüklenir ve şafak vakti yola çıkılırdı. Grup halinde yola koyulan köylüler, katırları peşlerine takarak gün ışımadan şehre varmak için hızlı adımlarla hareket ederler. Şehre varır varmaz yüklerini komisyoncuların yanına indirir ve satılmasını beklemeye koyulurlardı.

Satış tamamlanıp paralarını aldıktan sonra günün kalan zamanını alışveriş yaparak değerlendirirlerdi. Akşam karanlığı basmadan köye dönecek şekilde işlerini bitirmeye gayret ederler, sonra da köyün yolunu tutarlardı.

Çocuklara dağıtılacak halka şekerler ve kırık leblebi ihmal edilmemesi gereken en önemli alışveriş kalemiydi. Çünkü köye varır varmaz etraflarını saracak çocukların beklentisine cevap vermek zorundadırlar. Onlara şehirden getirdikleri farklı bir şeyler dağıtarak memnun etmek vazgeçilemez bir görevdi adeta.

Şehre giderken katırlar yüklü olduğu için yürüyerek gidiyorlardı. Dönüşte yükler satıldığı veya satılmadığında emanete bırakıldığı için katırlara binerlerdi. Köye girişleri tam bir şamata anıdır. Çocuklar, büyükler, kadınlar onların etrafını sarar. Herkes kendine düşeni almanın heyecanı ile yüklerin indirilmesini ve açılmasını beklerdi. Çocukların gürültüsü, şeker ve leblebilerin dağıtılmasına kadar dinmez. Payını alan hızla oradan uzaklaşırdı. Onun için her şeyden önce bu dağıtım gerçekleştirilip ortalığın sakinleşmesi sağlanırdı. Daha sonra büyüklerin payına düşenler ortaya çıkardı.

Mardin Arapları

Mardin'in şehir merkezinde ve çevresindeki dağlık bölgede güneydeki bedevi kabile mensuplarından farklı özellikler taşıyan Araplar yaşamaktadır. Midyat çevresinde Mihellemiler, Mardin'in içinde Bajariler (Kürtçe şehirli demek); Rısmıl(Yeşilli), Kabala ve Ğurs bölgesinde bugün de varlığını sürdüren Araplar yaşıyor.

Ayrıca, ovanın Mardin'in merkezine yakın olan ve Kürtlerin arasına serpiştirilmiş olan bazı köylerinde "Tat" olarak adlandırılan ve Arapça konuşan bir topluluk yaşamaktadır.

Mardin'in güney batısında ise; Ceylanpınar (Rasülayn/Serékaniyé) ve Viranşehir'den başlayıp Harran bölgesinin güneyinde bedevi Arap Aşiretlerinin yoğun olarak yaşadığı bölgeler bulunmaktadır.

Mardin'in dağlık bölgesinde yaşayan Araplar ile Güneydeki bedevi Araplar arasında fiziki görüntü, dil, kültür ve adetler açısından farklılıklar vardır. Mardin Arapları, bedevi Araplara göre açık bir deri rengine sahiptirler. Giyimleri, adet ve gelenekleri de bir hayli farklıdır. Mardin ve Midyat eski yerleşim yeri ve şehir olması dolayısıyla bedevilerden farklı bir kültüre sahiptirler.

Şehirli-köylü ayrımı çok yerde olduğu gibi, Mardin'de de belirgindir.

Köylerin Kürt, merkezin Arap olması bu şehirli-köylü ayrımına etnik bir boyut da katmıştır. Bundan dolayı; şehirli-köylü çelişkisi, bölgede genellikle Arap-Kürt çelişkisi olarak bilinmektedir.

Kendilerini üstün gören şehirli; saf, kaba, şehir hayatına yabancı ve uyumsuz olmalarından dolayı köylüleri her fırsatta aşağılardı. Onlarla alay ederler, işi hakaret ve tacize verdinrlardı.

O kadar ki; kendilerine hediye getirmek üzere evlerinin kapısına kadar gelen köylüleri içeri almazlar, getirdiklerini kapının önüne bırakıp gitmelerini isterlerdi.

Bazen pazarda onları aldatıp, ellerindeki ürünü yok pahasına veya ödeme yapmadan aldıkları da olur. Bedelini tam vermiş gibi yapıp eksik olduğu anlaşıncı köylüyü yalan söylemekle, hile yapmakla, parayı saklamakla suçlardı. Onları korkutarak ellerindekini karşılıksız aldıkları da olurdu. Bazen satın aldıklarının bozuk çıktığını söyleyerek paralarını geri alırlardı.

Şehre giden köylülerin her birinin başından geçen, şahit olduğu veya duyduğu birçok hikâye vardır.

Mardin'in çevre köylerinde yaşayan yaşlıların anlattığı o kadar çok yaşanmış ve dilden dile aktarılan olay var ki derlense kocaman bir kitap olur.

İşte hem Kürtçe orijinali hem Türkçe çevirisi ile bunlardan bir kaçı:

♦ “Rehmetyé kalo dıgo: Şého Dabulo hebu lı cem me, lı Kelen-dera. Dı go roké çeké xwe é pakij, u aba xwe lı xwe kır çu bajér. Nané xwe ji bı xwerı bırbu. Çu cem aşçi. Wé çağé bı pénc kuruşa u bı deh kuruşa ava goşt hebu. Wı a mezın, a deh pera xwest. Aşçi le-ganık ava goşt jér ani. Ewi ji nané wxé çand nav u xwar. Incex nivé legané xelaskır. Go é mayı ezé ji dılva hekké xwe bıdım aşçi.

Go: “ha aşçi, wer vır.” Aşçi hat, go: “Jı te ev ji ji délva hekké te.” U legan bı ali wi dı dahfand. Aşçi go: “Çava yani.” Go: “Mı nané xwe çandıyı nav. Bela ev ji ji dılva hekké te bı.”

Aşçi kır ne kır pere ne da. Aşçi neri gü nabı, rahışt legané goşt u çu. Vé carı aşçi ban wi kır: “Go ver ver!” Rabu, hat cem aşçi. Aşçi hédika bı ber situ yé wi girt u kutké wi vekır, u bı desté xwe é di le-gan berra nav situyé wi da. Ava goşt dı nav laşé wi dı bela bu. Laşé vi u çeké vi gış bu ava goşt. Aşçi jérı go: “De her ha, ija pere ne lazım.” Bı erebi ji jér dıgo: “Qelli’ bab-ıddıkan.”

Bı wi hali derket u çu hetta bınya bajér. Kanık lı wır hebu, lı ber wé kaniyé hebki xwe şüşt u dor mora xwe pakij kır. Pıştırı rabu çu gund.

Jı wé çağé dı hınki gü bahsa bajarya u kürmanca dıkan ev çirok tımı té bira wan. É gü gohdari dıkırın, tımı dıgotın: “Lav ev bajari çık mekrohun, bé bavın lav...”

“Rahmetli dedem anlatıyordu: Bizim Kalendera köyünde Şého Da-bulo diye biri vardı. Bir gün yeni ve temiz elbiselerini giydi, abasını

da üstüne alarak şehre/Mardin’e gitti. Ekmeğini de yanına almıştı. Aş-çıya/lokantaya gitti. O zaman beş kuruşa ve on kuruşa et suyu vardı. On kuruş olanından istedi. Aşçı bir leğen et suyu getirdi. Yanında ge-tirdiği ekmeğini doğrayıp yedi. Ancak karnı doyunca yemeğin yarısı kalmıştı. Kalanı bedelinin yerine veririm diye düşündü.

Aşçıya seslendi: “Aşçı, gel buraya!”

Aşçı gelince yemeği önüne iterek dedi ki: “Bu da senin para-nın yerine.”

Aşçı: “Nasıl yani?”

“Ben ekmeğimi doğradığım için paranın yerine bunu al!”

Aşçı ne yaptıysa parayı alamadı. Yemek leğenini alıp gitti ve onun yaptığı gibi seslendi: “Gel, gel!”

Yanına gelince, boyun tarafından yakasını tuttu, diğer eliyle de yemek leğenini alıp boynundan aşağıya döktü. Et suyu bütün vücu-duna dağıldı, elbisesi ve her yeri et suyu oldu.

Aşçı: “Hadi git, para lazım değil!”

O ana kadar Kürtçe konuşan aşçı Arapça şunu ekledi: “De-fol, dükkânın kapısından! (Kelli’ babıddıkan) diyerek onu dışarıya doğru itti.

Şého Dabulo, o halde şehrin çıkışına kadar gitti. Orada bir çeşme vardı. Çeşmenin başında temizlenmeye çalıştı. Sonra köye doğru yü-rümeye koyuldu.

O zamandan beri, şehirliler ile köylüler arasında geçenler söz ko-nusu olunca bu hikâye hemen hatırlanır. Dinleyenler genelde şunu derler: “Yav bu bajariler (şehirliler) ne kadar ahlaksızdırlar.”

♦ “Zemané gu Kurmanci u Erebi qedexe bu, yeki gündi çu bu bajér. Rebeno ne bı Tırki u ne bı Erebi zani bu. Gu bı Erebi zani ba ji nı kari bu bışteğılya, ew ji qedexe bu. Helké bı işareta hev dıda famkırın.

Jı bo meşké wé nav kıl bıkıya. Rabu çu cem xerat bı işareta jér navkıl naskırın da. Xerat fémnekr. Çend gotın e gu bı Tırki zani bu téra wi ne dıkr. Wé çawa bı. Rabu bı Tırki ki lı gor xwe go:

“Hoste.”

Hoste go: “Hé.”

Gündi go: “Dar bela dar dar ortası, sıbé hetta évari cılk bela cılk.”

Bı işareta u bı van gotına hoste jı fámkr, gu darıki jı bo navkilé dxwazi. Jé rı darık jı bo navkilé hazır kır u dayé.”

“Kürtçe ve Arapçanın yasaklandığı dönemde bir köylü şehre (Mardin) gitmişti. Zavallı Türkçe bilmediği gibi Arapça da bilmiyordu. Zaten Arapça bilseydi de yasak olduğu için konuşamazdı. Türkçe bilmeyenler çoğunlukta olduğu için halk işaretlerle anlaşmaya çalışıyordu. Yoksa cezaya çarptırılırlardı.

Yayığı germeye yarayan bir sopa alacaktı. Marangoza gitti, konuşmadan işaretlerle istediğini anlatmaya çalıştı. Ne yaptıysa marangoz bir türlü anlamadı. Çaresiz kalmıştı. Birkaç kelime dışında Türkçe de bilmiyordu. O zamana kadar konuşmayan bu köylü, son bir hamleyle Kürtçesini de değiştirerek, araya bildiği Türkçe bir kelimeyi de katarak konuşmaya karar verdi.

Kendince bir Türkçe ile: “Usta” dedi.

Marangoz: “Buyur.”

Eliyle de göstermeye çalışarak: “Sopa, sopa, sopa ortası, sabah-tan akşama kadar cılk cılk...”

Bir hayli uğraştıktan sonra marangoz nihayet anladı. Ona bir germe sopası hazırlayıp verdi.”

♦ “Yeki bajari mévané wi hatı bu. Hingi gu ew jı wek bajarya gışa xesis bu, jı pireka xwe rı go: “Jı me rı şivé çek. Belé pır çek nek.

Wexté me şiv dani ezé zu rabım. Mévan jı wé fedı bıkı ewé jı zu rabı. Durı emé binin hündür, ez u te emé bıxun.”

Bu évar, şiv danin. Xwedýé malé çend gep xwar u vekışya. Desté xwe bir ser nava xwe u Go: “Elhamdulillah ez bum ga.” Ê mévan jı ré dı hatıbu, u pır bırçı bu. Hin tıştık ne xwarıbu. Ma ecébma yi. Lı mazubané xwe neri, dı dilé xwedı go villa hetta gu ez tér nexum ez ranabım. Sıfre bı ber xwedı kışand u go: “Ville é mı hin ez ne bumı golık.” U ket ser şivé u berdewam kır.

Xwedýé malı neri gu é mévan dev jé bernadı u wé gışı bıxu, tışt jér namını, wé jı xwarné mahrum bıını go: “Em jı jı bo mévané xwe buxun, bela teni nemini.” U jı nıvdı des bı xwarné kır.”

“Mardinli şehirlinin köylü (Kürt) bir misafir gelmişti. Şehirlilerin çoğu gibi o da cimri olduğu için hanımına şöyle dedi:

“Bize akşam yemeği yap. Ama çok olmasın. Yemeği koyduğumuzda ben fazla yemeden erken kalkarım. Misafir de utanır, o da erken kalkar. Sonra yemeği içeriye getiririm, sizinle ikimiz oturur yeriz.”

Akşam olunca yemeği koydular, misafiriyle yemeye başladı. Biraz yedikten sonra ev sahibi elini karnında gezdirerek:

“Elhamdulillah, öküz gibi oldum.”

Misafir yoldan gelmiş yorgun ve açtı. Henüz az bir şey yemişti. Ev sahibinin yaptığına çok şaşırdı. Ev sahibine şöyle bir baktı ve içinden: ‘Vallahi, ben iyice doymadan sofradan kalkmayacağım’ diye düşündü ve sofrayı iyice önüne çekerek:

“Vallahi, daha ben dana olmadım” dedi ve yemeye devam etti.

Ev sahibi, misafirin oyuna gelmediğini, yemekten vazgeçmediğini, yemeğin tümünü bitireceğini ve kendisine bir şey kalmayacağını anlayınca:

“Biz de misafirimiz için yiyelim, yalnız kalmasın” diyerek yeniden yemeye başladı.”

♦ “Beré Kurmanc ji gunda dıhatın Mérdiné. Genım tanin, ka tanin, hınka ézing tanin, hınka féki tanin ji bo fırotiné. Wé demé mekine der tüne bun. Ya bı kantıra ya ji bı kera baré xwe tanin. Bajari wek şeytana bun heneké xwe bı wan dıkırın. Gelek tıst tanin seré wan. Wexté baré xwe tanin ji kazi wek gu bı Kurmanci nızanın, ji délva gu Bén: “Hun bı çend kera hatın” ji wan rı dıgotın: “Hun çend ker hatın.”

Jı délva gu Bén: “Sılava lı bavé xwe kın”, ji kazi dı gotın: “Wexté hun çun malé sılva mı lı bavé xwe kın.”

Pır bé bavbun, tu cari ji Kurmanca hez ne dıkırın. Henek é xwe bı wan dıkırın, iş tanin seré wan.”

“Eskiden Kürtler köyden Mardin’e gelirlerdi. Satmak için bazıları buğday, saman, odun veya sebze getirirlerdi. O zaman motorlu araçlar olmadığından yüklerini katırlarla veya eşeklerle taşırlardı.

Şehirli Mardinliler şeytan gibiydiler, köylülerle dalga geçiriyorlar, başlarına olmadık işler açıyorlardı. Yüklerini eşeklerle getiren köylülere, Kürtçeyi az bildiklerinden karıştırıyorlarmış gibi yaparak “Kaç eşekle geldiniz?” yerine, Kürtçeyi az biliyor da dili sürçmüşçesine “Siz kaç eşeksiniz?” diye sorarlardı.

Yine Kürtçede “Babana selam söyle” sözüne benzeyen “Babanın üzerine pisliğimi at” ifadesini dili sürçmüş gibi yaparak sözde babalarına selam gönderirlerdi.

Kürtleri hiç sevmezlerdi. Onlarla alay eder, saflıklarından yararlanarak başlarına olmadık işler açarlardı.”

♦ “Wexté hınki Kurmanc dı ber heddada rı derbas dıbun, é heddad hesné gu dı nav ağırde bun davétın ber lingé wan. U ji wan rı dıgotın: “Bı xéera xwe wi hesını bıd mı.” É Kurmanc bı nızani u bı

safiti, desté xwe davét hesın. Wexté gu rahdıjté desté wan dı perriti u perişan dıbun. Ew bé namusé dıkançı heneké wıha pis bı wan dıkırın u bı wan dıkeniyan.

Ew kesé bé wıjdan u bé merhemet bı heneké berbat ezyet lı wan gündiya dıkırın.”

“Şehre giden Kürtler demircilerin önünden geçtiklerinde; demirci körüklü ocakta kızarttığı demir parçasını ayaklarının önüne atar ve Kürtçe: “Babanın hayrına o demiri bana ver” der. Köylü safça demiri alınca eli yanar ve acıyla kıvranmaya başlar. Dükkândakiler bundan zevk alır, kahkahalar atarlardı. Çok acımasız olan bu kişiler böyle berbat şakalar yaparak bu insanlara eziyet ederlerdi.”

♦ “Carna gu yeki Kurmanc lı yeki dıpirsiyan, ew bajaryé gu lı ber dıkkana bun yeki dispart yeki jé rı dıgotın: “Her cem wi dıkançı ewé pêş te bı.” Dı çu cem é dı ewi ji wek é dı dıkir. Hatta dawya suké ew dışandın. Carna, ji deryé Meşkina hetta deryé Babıssoré bı vi şikli dıçun u disa dıhatın. Ewé lı ber dıkkana ji bı wan dıkenyan. “

“Şehre gelen bir Kürt bazen bir kişi ve adres sorduğunda; dükkân sahipleri biri diğerine göndererek bütün çarşığı dolaştırırlardı. Bazen Mardin’in bir ucundaki Meşkina Kapısından diğer ucundaki Babıssor Kapısına kadar onu yönlendiriyorlar ve tekrar başladığı yere gönderdikleri oluyordu. Bunu yapanlar, onlarla böyle alay ediyorlardı.”

Bulgur Çıkarma Bir Şölendir

Her sonbaharda tekrarlanan bulgur çıkarma, köyü hareketlendiren önemli bir başka sosyal etkinlikti. Tam bir dayanışma ve yardımlaşma örneği yaşanır bu dönemde. Bulgur kazanları köyün, hatta köylerin ortak malıdır. Herkes sırayla bu kazanlarda önce bulgurunu

kaynatır, dama serdiği yaygılara hedikleri serer ve kurumasını bekler. Kaynatma ve dama taşıma işini köylüler yardımlaşarak yaparlar. Herkes kendi işini yapar gibi hareket eder, yardım etmeye kendini mecbur hisseder. Böylece bütün evler sırayla bu işi gerçekleştirir. Ortalama bir ay süren bu telaş, bir festival havasında geçer.

Damlara serilen hedikler kuruyup dövülmek üzere hazır hale getirilir. Kaynatma telaşı bu kez yerini bulgurun dövülmesine bırakır. Bu iş için taştan oyulmuş dibekler, şehirden temin edilen ağaç tokmaklar hazırlanır. Bulgurlar etrafa sıçramasın diye dibeklerin etrafı kalın bez veya kilimlerle beslenir. Nemlendirilen bulgurları özellikle genç erkekler tokmaklarla dövrken kadınlar kenarlara kayanları elleleriyle düzeltmeye çalışırlar. Art arda indirilen bazen iki bazen üç tokmağın ellerine isabet etmemesi için ince ayar yapmak zorundadırlar. Aradaki anlık boşluktan yararlanıp hemen çekmezse elini tokmağın darbesine kaptırabilir. Zaman zaman kimi hafif kimi ağır bu tür kazalar olurdu. Dikkati elden bırakmaya gelmezdi. Manilerin coşkusu ile herkes kendinden geçerci adeta:

“Hé hayé, hé hayé
Heçi nayé, tékevı tayé
Ta herabı, jé ranabı”
İro bigre sibe bimre
Hey Allah, hey Allah”

Türkçesi:

“Hay hay, hay hay! (coşku ünlemleri)
Gelmeyen hastalığa yakalansın
Hastalık kötüdür, ondan kurtulamaz.
Bugün tutar yarın ölür
Hey Allah, hey Allah.”

MİRKUT

Mirkut bînin vî ali, zend û bendan vê malî
Doxê bigirin û rakin, bila dangoh binalî

Him dano, him xwarino, him jiyano
Kesê nekin bê îmano, kesê bikin jîn û jîyano

Hey ne li mal e ne li mal e, lawik hate pêş mal e
Ber bira te bê hal e, ji kerba keçikê dinale
Xwêda ava bike vê malê, keçikê bike li bermalî

Danê me ye, pel kuteye
Ew xwêdana eniya me ye
Axa nexwe, xatûn nexwe
Ev ji keda, destê me ye

Lawno rabin dan lêdan in, tev lê bidin nan û danin
Zar û zêçên me birçî bûn, li payiz û zivistan in
Spas ji xwêdayê xwe bikin, daye me ev nan û dan e
Bila emrê me wiha neçe bê azadi bê îman e

Türkçesi

Tokmağı getirin bu tarafa, bilek ile ipi de diğer ta rafa,
Sapı tutun kaldırın, davul inlesin...

Hem buğdaydır, hem erzaktır, hem hayattır,
Kimseyi îmansız bırakmayın, kimseyi hayatsız bırakmayın.

Evde değil ah evde değil, oğlan, evin önüne geldi,
Kardeşin hâlsizdir, kötüdür, kızın derdinden inli yor,
Allah mesûd etsin, kız da eve gelin olsun.

Öğünümüzdür, buğdayımızdır, dövülmüştür,
O, alnımızın teridir,
Ağa yeme! Hatun yeme!
Elimizin emeğidir.

Kalkın çocuklar! Buğday verilmiş, ekmek verin,
Çoluk çocuk aç kaldı güzün ve kışın,
Allah'a şükredin ki, bize rızık vermiş,
Ömrümüz böyle geçmesin, özgürlük ve îmandan yoksun olarak

Genelde akşam serinliğinde gerçekleştirilen bu iş sürdürülürken, çocuklar gece vakti dışarıda oynamanın hazzını yaşarlardı. Dibeğin etrafında toplanan yaşlı kadın ve erkekler gençlere nasıl çalışmalarını gerektiğini tecrübelerinden aktarırlar. Manilerin sözlerini hatırlatarak kendileri de bir taraftan mırıldanırdı. Genç kadın ve kızlar utan- gaç bir edayla halkanın biraz gerisinde yerlerini alırlar. Gelmeyen- lere beddualar edilir, böylece onların da yardıma gelmeleri sağlanır. Çalışanlara dualar edilir, işe daha çok sarılmaları için teşvik edilir- ler. Coşkunun artması için bağırılar gırla gider. Ayran ve karpuz alı- şılmış ikramlar olarak ortaya gelir. Yorulanlar yerini yenilere bırakır- ken bu ikramlardan alarak dinlenmeye çalışırlar.

Halkın Toprakları Kimin Elinde?

Töriké özelinde baktığımızda, köyün evveliyatının Kelenderilere (annemin akrabaları) ait olduğu Osmanlı tapularından anlaşılıyor.

Muhtemelen kurak bir bölge olduğu için, suyu olmayan arazileri sa- hipleri ekip biçmiyorlardı. O zamanlar, bunca araziye ekip biçecek ne imkân ne de ihtiyaç vardı. Arazi malikleri dağlık kesimde bulu- nan sulak, yeşillikler içinde ve her türlü sebze ve meyvenin yetiştiği Kelendera adlı köylerinde yaşıyorlardı. O zamanın şartlarına göre her türlü imkânın bulunduğu köyü bırakıp kuru ovada, suyun bile olmadığı bir yerde yaşamının hiç bir makul gerekçesi yoktu. Zaten o dönemde toprağın değeri de yoktu. Sembolik bir mülkiyet söz ko- nusuydu. İsteyen herkes böyle arazilere kolayca sahip olabilirdi. Ni- tekim onlar da ekip biçmedikleri arazileri ile ilgili hiçbir tasarrufta bulunmuyorlardı.

Ancak daha sonra aletler gelişip tarım kolaylaşınca ve temel gıda maddesi olarak tahılın önemi artınca arazilerin de değeri arttı.

Şehirde oturan Ensariler, herkesten önce bunun farkına vardılar. Arazi elde etmek ve tapulamak onlar gibi itibarlı ve saygı duyulan bir aile için son derece kolaydı. “Ensari” adının sahip olduğu ma- nevi etki ve itibar bunu kolaylaştırıyordu.

Bu gücü kullanarak sahipsiz ve kimsenin ekip biçmediği Töriké ve çevresindeki köylerin arazilerini kendi adlarına tapuladılar. Kelenderilerin tapuları zilyetlik nedeniyle hükümsüz kalmıştı. Ensariler, baskı altında tuttukları şahitlerle toprakları kullandıklarının resmi belgelere girme- sini sağlamışlar ve zilyetlikten hak sahibi olmuşlardı.

Ensarilerin köyü kendi adlarına tapulamasına Kelenderiler eski tapularına dayanarak itiraz ettiler. Ancak resmi makamlar, dava so- nuçlanıncaya kadar arazilerin Ensariler tarafından kullanılmasına izin verdi.

Bununla ilgili, aynı zamanda annemin dayısı olan Mihemed Aliyé Kelenderi tarafından açılan ve yarım asırdır henüz sonuçlanmamış

bulunan arazi davası devam ediyor. Vefat eden Mihemed Ali'nin açtığı davayı şimdilerde mirasçıları sürdürüyor.

Köyün bir kısım arazisi ise, tapuları olduğu ve köyde oturdukları için adı geçenin amcazadelerinin elinde bulunuyor.

Ensarilerin sahiplendiği söz konusu araziler, Melle Sabri'nin Babasından dolayı Törüké'ye yerleşen ve onlar ayrıldığında köyde kalmaya devam eden akrabaları tarafından ortaklıkla ekilip biçiliyordu. Birkaç yıl önce Ensariler tapu devri yapmadan ellerindeki arazileri bu köylülere sattılar. Şimdi onlar ekip biçiyor.

Bu topraklar gerçekte kime aitti? Mardin'in merkezinde yaşadıkları halde bu köylerde geçmiş olmanın Ensariler bu arazileri nasıl ve ne zaman ele geçirmişlerdi? Arazileri ekip biçen köylülerin toprakları neden kendilerine verilmedi de köyle ilgisi olmayan kişi ve ailelere verildi?

Topraksız köylü dururken, şehirli ailelerin on binlerce dekar araziye yine köylülerin emeğiyle kullanmaları ne anlama geliyordu? Bu haksız uygulamaya kim karar verdi? Devlet neden böyle bir politikaya başvurdu veya izin verdi?

Bu üç köyün dışında Mardin ovasında birçok köy aynı durumdadır. Ensarilerin ve merkezde oturan kimi ailelerin elinde bulunan başka köyler de vardır. Hepsinde oturan topraksız köylüler bu ailelere hizmet ediyor. Mülk sahibinin istememesi halinde bu insanlar ortada kalabiliyor.

Bu sadece Mardin'e ait bir uygulama değildi. Bölgedeki diğer illerde de benzer uygulamalar yaygındır.

Suriye'de Öğrenim Hayatı ve Sonrası

Kendisinden dinleyelim:

“Melle Ahmet isminde Arapça okumuş bir Hoca vardı. Suriye'nin Tılsiré Köyündendi. Türkiye'de okuma imkânı kalmamıştı. Çünkü Türkiye'de Kur'an yasaklandı, medreseler kapandı.

Bir gün babam evdeyken O Hoca bizim eve geldi. Annemler yemek hazırladılar. Yemeğini yedikten sonra, babama dedi ki: “İbrahim! Sen evlatlarından bir çocuğu bana veremez misin? Altı tane evladın var, bana bir tanesini ver, onu okutayım. Ben Suriye'ye gideceğim, onu da götüreceğim.” Babam dedi ki: “Serbestsin.” Sonra Anneme: “Sabri'yi göndereceğim” dedi.

Onunla Tılsiré köyünde bir sene kadar kaldım. O köyün imamıydı. Ben de yanında Kur'an ve Arapça okuyordum. Daha önce köyde bize Kur'an öğreten hocadan okumayı öğrenmiştim. O zaman Türkiye'de Kuran okumak yasaktı ama kimse şikâyetle bulunmuyordu. Babam da muhtar olduğu için sıkıntı olmuyordu.

Esasen Millet, Kur'an'ı yasaklayan devletin istediği istikamette hareket etseydi Türkiye'de bir Müslüman kalmazdı. Fakat Müslümanlar her şeye rağmen Kur'an öğrenmeye devam ettiler. Evlerde, gizli dershanelerde, samanlıklarda, kuytu yerlerde bu öğrenimi sürdürdüler. Her fırsatı değerlendirdiler.

Örneğin; Süleyman Hilmi Tunahan büyük sıkıntılara rağmen Kur'an'ın öğretilmesi için büyük fedakârlıklarda bulunmakla şöhret bulmuş bir zat idi. Yılmadan hayatı boyunca bu hizmeti yerine getirmiş. O kadar ki; Kur'an-ı Kerim derslerini gizlilik içinde, şehir içi taksi yolculuklarında ve tren kompartımanlarında bile yürütmüştü.

Onun gibi pek çok adı duyulmamış insan benzer çabalar göstermişti.”

Hayatı ile ilgili sorularımı şöyle cevaplandırmayı sürdürdü:

-Suriye'ye nasıl geçiyordunuz? Pasaportla mı, kaçak yollardan mı? Mayın yok muydu?

-Hiç kimsenin pasaportu yoktu o zaman. Sınırdan geçip gidiyorduk. Mayınlar daha döşenmemişti. Karakol ve nöbet tutan askerler vardı. Resmîyette yasaktı ama geçişlerde sıkıntı yoktu. Asker idare ediyordu, bir şey demiyordu. Zaten Suriye'nin yarısı Türkiye'den gitmişti. Türkiye'de askerlik vardı, askerlikten kaçıyorlardı. Camiler kapanıyordu namaz sıkıntılıydı. Öyle şeyler vardı.

-İbadetlerini rahat yapamadıkları için mi gidiyorlardı?

-Evet, o da vardı. Askere gitmek istemiyorlardı, millet askerlikten çok korkuyordu. Harbe katılmak istemeyenler Suriye'ye gidiyordu. Bizim akrabalarından da gidenler oldu. Bizim Hacı Süleyman ben orada talebeyken aşığıya (bıxet) indi. Törüké'den askere gitmemek için Suriye'ye gitti.

-Peki, sınırdan herkes gidip gelebiliyor muydu?

-Hudut çok sıkı değildi.

-O zaman Fransız hükümeti mi vardı orada?

-Taksimât yapılmıştı. İngilizler gitmiş Fransızlar girmişti Suriye'ye. Türkiye'de Dinle ilgili her şey yasak, Camiler kapalı olduğu halde

Suriye'deki Fransız hükümeti kimsenin inancına, ibadetine karışmıyordu. Tarikatlar, kıyafet serbestti.

Fakat bütün Devlet Okulları Hıristiyanlar tarafından idare ediliyordu. Müslümanlar okulların bir şeyine karışmıyorlardı. Tabi en önemli nokta okullardaki eğitimin, tedrisatın ecnebilerin elinde olmasıydı.

-Sonra nereye gittiniz?

-Amude nahiyesine gittik. Melle Abdulhalim vardı, Arap'tı ve Hanefî mezhebîndendi. Hâlbuki Amudé'nin geneli Kürt'tü ve Şafîî idi. Onun medresesinde kaldım. Fahri müderrislik yapıyordu, resmî değildi, maaşsız çalışıyordu. Arapçası ve ilmi güçlü bir âlimdi. Bize Kur'an, Fıkıh dersleri verdi. Camide medrese vardı, orada yatıyorduk. Talebelerin masraflarını, yemeklerini halk karşılıyordu. Beş-altı sene orada kaldım.

-O da tarıkata bağlı mıydı?

-Yok, o tarıkatta değildi, ilimle meşguldü. Onun dışında bir de Melle Abdullatif vardı Şafîî mezhebînden. Melle Abdullatif tarikatıydı ve halifeydi. Ben tarikat için oraya gidiyordum. Melle Abdulhalim'in yanında kalıyordum, tarikat için öbür tarafa gidiyordum.

-Ondan, Melle Abdullatif'ten ders aldın mı?

-Ondan da kısa bir süre ders aldım. Amudé'deki Melle Abdulhalim'in yanında okurken yaz mevsiminde talebeler geçimlerini sağlamak için köylere gidip zekât topluyorlardı. Babam bana: “Köylere gidip kimseden bir şey, yani zekât isteme. Ramazan hocalığı yapma. Harmanları dolaşıp buğday toplama. Senin bütün masrafını ben vereceğim. Amudé'de da öyleydi. Ben hiç kimseden bir şey istemedim, almadım. Kendi imkânlarımla geçindim.

O zaman bazı yaşı tutan talebeleri Ramazan ayında imamlık için hocası olmayan köylere gönderiyorlardı. Eskiden bizim köye de geliyorlardı.

-Peki, size Amudé'de ders veren hocalarınız neyle geçiniyorlardı?

-Halk onlara zekât veriyordu. Yazın mahsul zamanı çuvalları alıp bir arabayla geziyorlar, zekât topluyorlardı. Milletin verdiği zekâtla hem geçiniyorlardı, hem de talebelerin ihtiyaçlarını temin ediyorlardı.

-Çok talebe var mıydı? Nereden geliyordu talebeler?

-Türkiye'den çok talebe geliyordu. Türkiye'de okuma imkânı kalmamıştı. Ama Suriye'de Fransız Hükümeti medreselere karışmıyordu. Okumak için Suriye daha iyi bir yerdi. İlmi açıdan daha gelişmişti. Yasak yoktu, ilim ve tarikat serbestti. Hem ilim hem tarikat birlikte yürütülüyordu. Türkiye'den, Suriye'den çok kimse oraya, Şeyhin yanına gidiyordu. Büyük bir âlim ve mutasavvıftı.

Türkiye'de olduğu gibi, Suriye'de de Devletin görevlendirdiği bilgisi zayıf olan bazı imamlar vardı. Ama halk onları ciddiye almıyordu. Âlimlerden resmi imamlık yapan yoktu. Türkiye'de de durum hemen hemen aynıydı. Resmi imamlar, yüzeysel bilgisi olanlardan seçiliyordu. İki devlet de asıl ağırlığını okullara veriyordu. Oradan yetişecek resmi ideolojiye bağlı aydınlara ümit bağlamıştı.

Özellikle köylerde ve diğer küçük yerleşim birimlerinde din görevlilerinin resmi kadroları yoktu. Bu hizmetleri halk kendi imkân ve usulleriyle yerine getiriyordu. Zekât imamı olarak nitelenen hocalar görev yapıyordu.

O zaman Suriye'nin durumu Türkiye'den daha iyiydi. Her şey bulunuyordu ve çok ucuzdu. Bizde ise ihtiyaç maddelerini temin

etmek zordu. Olanlar pahalıydı. Bu yüzden birçok şey kaçak yollarla Suriye'den getiriliyordu. Türkiye'de tuz bile yoktu. Evet, bildiğimiz yemek tuzu kaçak yollardan Suriye'den getiriliyordu. Bu yüzden çok insan ceza aldı, hapse girdi, hakaret gördü, dayak yedi.

Elbiselik ve döşemelik kumaş Suriye'den geliyordu. Avrupa'dan gelen kullanılmış hazır erkek ceket ve paltolar, şeker, saat, erkek ve bayan başörtüleri, terlik, ayakkabı, çay, kahve, don lastiği, hayvanlara ait koşum malzemelerine kadar akla gelebilecek birçok şey oradan geliyordu.

Fransız işgalinde bulunan Suriye'de çok düşük gelir seviyesine sahip olan halk, aradığı her şeyi, hem de çok ucuz fiyatlarla bulabiliyordu.

Aileler bölünmüş, annesi, babası, kardeşleri ve diğer yakın akrabaları sınırın diğer tarafında kalanlar vardı. Devlet, aile fertlerinin, yakın akrabaların birbiriyle görüşmesine izin vermiyordu. Onun için kaçak yollardan gidip geliyorlardı. Çizilen sınır; milleti, halkı, akrabaları, tarlaları bölmüştü. Böylece kaçak gidiş gelişler başlamış oldu. Garip, manasız ve gayrimeşru bir sınır.

Medrese

Melle Sabri, hayatı boyunca insanlara Dini anlatırken üzerinde en çok durduğu konuların başında medrese, eğitim-öğretim ve okul geliyordu. Cehaletin Müslümanların en önemli sorunu olduğu, giderilmesi için topyekûn bir seferberlik gerektiğini sürekli vurguluyordu.

Ona göre:

Medrese ihtiyaçlara cevap vermekten bir hayli uzaktı. Müfredat açısından son derece yetersizdi. Araç olan alet ilimlerine çok önem verilmesi amacın önüne geçmişti. Asıl önemli ve belirleyici olması

gereken Kur'an ilimleri, Hadis ve Fıkıh geri plana itilmişti. Sanki herkes dilde ihtisas sahibi olacakmış gibi çok derinlemesine Arapça öğreniyordu.

Medrese mensupları, toplumla iletişim kuramadığından giderek etkisini kaybediyor. Bu çağda yüzyıllar öncenin klasik metotlarıyla hareket etmek hiçbir yarar sağlamaz. Bunun için Bediüzzaman'ın yaptığı gibi yeni yorum ve tarza ihtiyaç vardır. Sadece nakil ağırlıklı usuller kullanarak aklı öne çıkaran modern dünyaya hitap etmek mümkün değildir. Dinin hakikatini aklın rehberliğine daha çok yer vererek ortaya koymak gerekir. Bundan dolayı Tasavvuf ve Tarikata karşı olmadığı halde Bediüzzamanın "Zaman tarikat zamanı değil, imanı kurtarmak zamanıdır" dediğini sık sık naklederdi.

Halkın yardımıyla geçinmesi, günlük yemeğini almak için gidip bir evin kapısında beklemek zorunda kalması Medrese talebesinin kişiliği üzerinde olumsuz etki bırakmaktadır. Hayatının bundan sonraki aşamalarında da insanlardan yardım beklemesine, el açmasına neden olmaktadır. Halka el açan onlara doğruları olduğu gibi anlatamaz, onların hoşuna gitmeyenleri dile getiremez. Bu büyük bir zaafıdır, özgüvenin kaybolmasına ve edilgen bir kişilik sahibi olmasına yol açar.

Okullarla ilgili olarak da şu düşüncelere sahipti: Okullarda yeterli derecede Dini eğitim öğretime yer verilmediğinden öğrenci Dinden uzaklaşıyor. Bu nedenle, okullarda okuyanların çoğu, din düşmanı fikir ve felsefelerle kayıyorlar. Bunu önlemek için diğer dersler yanında yeterli seviyede İslam'ın öğretilmesi şarttır. İmam Hatip Okulları nispeten bu ihtiyaca cevap vermektedir. Ama onların da çok eksikliği vardır. Bunu tamamlamak için öğrencinin ek olarak Medresede

öğretilen temel dersleri alması gerekir. Özellikle Din görevlisi ve öğretici olacaklar için bu zorunludur.

Bu noktada Bediüzzaman'ın *Medresetüzzehra* projesinin çok iyi bir model olduğunu ve hayata geçirilmesinin sorunun çözümü için tek çare olduğunu düşünüyordu.

Haznevilerin Yanında: İlim, Tarikat

On sene kadar okuduktan sonra Kamışlo tarafında bulunan Nakşibendî Tarikatı Şeyhi Ahmet Haznevi'nin yanına gittim. Şeyh Ahmet Haznevi'nin oğlu Şeyh Aladdin çok büyük bir âlimdi. Ondan ders aldım, yüksek kitapları orada okudum. Onların büyük medresesi vardı. Daima Türkiye'den misafirler geliyordu: Elli-yüz kişi, orada yatıp kalkıyorlar, yiyip içiyorlardı ve tarikatta çalışıyorlardı. Talebelerin ihtiyaçlarını ve yemeğini Şeyh karşılıyordu.

Şeyh Ahmed Haznevi, Nakşibendî Tarikatının Mevlana Halid'e nispet edilen Halidilik koluna mensuptu. Kürdistan'ın hem Suriye, hem Irak, hem Türkiye'deki sınırları içinde Mevlana Halid'den sonraki en güçlü temsilcisi olduğu söylenebilir. Onunla birlikte tarikat hızla yayılmış, bağlıları artmış, halifeleri çeşitli yerlerde açtıkları medrese ve tekkelerde faaliyetlerini sürdürür hale gelmişti. Tarikat ile Medrese, yani tasavvuf ile ilim birlikte yürütülüyordu. Talebeler iki yönlü yetiştiriliyordu.

Giderek Kürdistan'ın en güçlü ve etkili şahsiyetlerden biri olarak temayüz etmişti. Devletler nezdinde bile büyük itibar ve saygı görüyordu. Üç devletin, yani Türkiye, Suriye ve Irak'ın; İslam'ı dışlayan politikalarına karşı, oluşan manevi boşluğu adeta tarikatla dolduruyordu. Kitlelerin Din eğitimi ihtiyacını karşılama misyonunu üstlenmişti.

Şeyh Ahmet'in yanına gidip medrese hayatını sürdüren, bir yandan da onun tarikatına bağlanan Melle Sabri Şeyh Ahmet Haznevi'yi şöyle anlattı:

“Şeyh Ahmet, Kamışlo'nun Tennuriyé köyündendir. İlim tahsilini bitirdikten sonra Norşin'e gitti, tarikata girdi. Sonra Norşin'de Şeyh Muammer Ziyaüddin'den Nakşibendi tarikatı halifelîği aldı. Cihan harbinde Rusya ile savaşa katılan Şeyh Muammer Ziyaüddin'in bir kolu kesilmişti. Tek kolluydu. Ruslar Norşin'i işgal etmişti, Bitlis Rus'un elindeydi. Bediüzzaman da aynı savaşta yaralanmıştı. Şeyh Ahmet, Norşin'e gitmeden önce bu hadiseler olmuştu. Tabi o zaman Bitlis ve çevresinde çok büyük olaylar meydana gelmişti. Şeyh Ahmet, Şeyh Muhammed Ziyaüddin'den aldığı yetki ile Suriye'de irşad ve tarikat faaliyetlerine başladı ve ileriye götürdü.

On sene kadar Şeyh Ahmed ve çocuklarının yanında kaldım. Medresede Hadis, Tefsir gibi dersler okudum. Ayrıca tarikatta da çalıştım. 1950'den önce Türkiye'ye döndüm.

Şeyh Ahmedin yanında hem Medrese hem tekke vardı. Her zaman kalabalık bir cemaat olurdu. Talebeler de halk da tarikatın adabına uygun hareket ederdi. Herkesin başında sarık vardı. Hâlbuki o zaman Türkiye'de bütün hocaların başında mecburi şapka vardı. Orada öyle bir şey yoktu.

Her zaman Şeyhin yanında Arapça tedrisat gören otuz kırk talebe bulunuyordu. Çok muazzam bir faaliyet vardı. Arapça, Usul, Sarf, Nahiv, Hadis, Tefsir, Fıkıh gibi bütün dersler okutuluyordu. Mantık ve İlmi Meani vardı. Bütün medreselerde olduğu gibi Sarf, Nahiv gibi Arapça ile ilgili derslere çok ehemmiyet veriliyordu. Hadis, Tefsir, Fıkıh gibi temel dersler az okutuluyordu.

İlim icazetini orada Şeyh Mahsum'un zamanında aldım. Şeyh Ahmet vefat etmişti, yerine Şeyh Masum geçtiği için temsil yetkisi ona aitti. Tarikat icazetini de Şeyh Masum'dan aldım.

Aslında benim hocam şeyh Aladdin idi. Arapça ve ilim derslerini ondan aldım. Şeyh Masum vefat ettikten sonra Şeyh Aladdin onun yerine geçti. Aladdin Müderristi, iyi bir âlimdi. Suriye ulemalarının birincisiydi.

On sene kadar kaldım orada. Bazen Türkiye'ye geliyordum. Amudé'ye de gidiyordum, oradaki medresede kalıyordum. Ders aldığım zamanlar oluyordu. Şeyhle beraber köyleri geziyorduk, halkı irşad ediyordu. Amudé'ye kadar geliyorduk. Daima beni çağırıyordu, beraber geziyorduk, beni seviyordu. Yatsı namazında tesbihattan sonra bana: “Sabri! Bize Tabareke Suresini oku. Senin kıraatın çok güzeldir” diyordu.

Tarikatte Yoğunlaşma

İlim tahsilim bittikten sonra tarikata daha çok önem vermeye başladım. Zamanımın çoğunu tarikat faaliyetlerine ayırıyordum. İlim okuduğum zaman tarikatla meşguliyetim azdı. O zaman sadece hatmelere katılıyordum. Artık zamanımın çoğunu tarikatta ilerlemeye ayırdım. Günde beş bin vird aldım. Her gün onları çekiyordum. Tarikatın kendine göre usulleri vardır. Onları yerine getiriyordum.

Belli bir seviyeden sonra Letaif zikri¹⁶ çekmeye başladım: “Allah Allah, lafze i celal.” Bir insanın göğsünde on tane latife var. O

16 Letaif: Ruh bedeni baştan aşağı kaplar. Ruhun bazı manevi organları vardır. Bunlar bedende bazı yerlerde bulunurlar. Yerleri sabittir. Bunlara letaif noktaları denir.

İmam Rabbani'ye göre insanda 10 tane latife vardır; Letaif-i Aşere. Latife; ruhun deruni boyutlandır ve en dışta nefis vardır, içindeki kalp, sonra ruh, sonra sır, sonra hafi, sonra ahfadır. İmam Rabbani'ye göre; bu 10 latifeden 5 tanesi âlemi emre, ruhlar âlemine aittir, diğer 5'i de yaratılmış âlemin latifeleridir. Bunlar da; en dışta nefis ve insanın bedenini oluşturan 4 unsur; toprak, hava,

hişyar olduğu zaman o latifeler Allah'ı zikretmeye başlıyorlar. Ev-vela 5000 vird çekiyorduk kalp üzerinde. Ondan sonra letaiflere geçtik. (göğsünün farklı yerlerini göstererek) 500 burda, 500 burda, 500 burda. Kalp, ruh, sır, hafa, ahfa. Bu gibi manevi zikirler yaptık. Günde otuz beş bin (35000) virde kadar çıktım. Bazen kendimi kaybediyordum. Allah'ın muhabbeti öyle fazla oluyordu ki, her şeyi bırakmaya imkân veriyor. Otuz beş bin(35000) den fazla elli bine kadar çıkan vardı. Ondan sonra nefy u isbat¹⁷ zikrine geçtik: “La ilahe” nefy, “illallah” ispat.

Şah-ı Nakşibendî'den gelen evrad böyleydi. Bütün bu virdler ondan geliyordu. Virdi çeken bir köşede oturur, üstüne bir perde çeker, gizlice ve saatlerce elindeki tespihle sayarak bitirinceye kadar devam ederdi. İşaret parmağının hareketiyle kalp harekete geçer. Bazen göğsümde altı noktadan Allah Allah sesi geliyordu. Usuller arasında

su, ateştir. Tasavvufi eğitim İmam Rabbani'de kalpten başlar. Önce kalple zikir edilir, sonra ruha, sonra hafaya ve sonra ahfaya ve bunlardan sonra da nefse geçilir, daha sonra da dört unsura. Bütün unsurlar zikre dâhil olur, iştirak eder. <http://www.karakalem.net/?article=4053>

17 İkinci zikir nefy-ü isbat zikridir. La ilahe illallah kelimesi ile yapılan zikir. Letaiften sonra bu zikir telkin edilir. Adabı ve keyfiyeti şöyledir: Birinci zikirden olduğu gibi dilini üst damağına yapıştırır. Nefesini göbeğinin altında tutar. Sonra göbekte La'yı düşünür. Göbekten dimağına kadar bir çizgi şeklinde çeker. Oradan İLAHE lafzını sağ omuza çeker. Sağ omuzdan İLLALLAH lafzını kalbe indirir. Kalb bir et parçası olup sol yandadır. Kaburga kemiklerinin en küçüğünün altındadır. Lafza-i Celali kalbe kuvvetlice vurdurarak en derin köşesine indirmelidir. O kadar kuvvetli vurmalıdır ki hararetiyle bütün vücut etkilensin. Nefy tarafı olan LA İLAHE lafzıyla tüm sonradan yaratılan şeylerin varlığını nefy edecektir. Onlara yok gözüyle bakacaktır. İspat tarafı olan İLLALLAH lafzıyla da Hak Teâlâ'yı ispat edecektir. Ona beka gözüyle bakacaktır. Kelime-i Tevhid bütün letaiflerin yerlerini kuşatacaktır. İntikallerde hâsıl olan çizgileri ve kelime-i tevhidin manasını mülâhaza etmelidir. Kelime-i tayyibenin manası bütün ibadet edilen şeyleri nefyetmektir. Zira mabud olan şey maksud olur. Bu kelimenin sonunda Muhammedun Rasullullah demelidir. Bunu söylemekle Peygamber Efendimize (aleyhi ekmeluttehaya) ittiba etmeye bağlı kalacağına irade eder.

Mevlana Halid 32. Mektup. Nakleden: <http://www.maneviyat.com>

bir de “seyr u süluk”¹⁸ vardır. Salık riyazete çekilir. Caminin bir yerinde oturup zikirleri, virdleri çeker. Kimseyle alaka kurmaz. Letaif ve diğer evradı çeker.

Halife olanlar elli bine kadar kadar vird çeker. Ondan sonra nefy u isbat. Lailaheillallah, Lailaheillallah, Lailaheillallah... dediğin zaman insanda çok garip şeyler, tecelliler oluyor, manevi değişiklikler meydana geliyor.

Tarikatın günlük olarak toplu halde tekrarlanan en önemli usulü **hatmedir**. İkinci namazını Şeyhin arkasında kılıyorduk, sonra hatme yapıyorduk. Hatmede her bir kişiye sayı için ufak taşlar verilir. İhlâs suresini bütün cemaat on defa okurdu. Sonra Peygamberimize salâvatı şerife getirilirdi. Ondan sonra rabıta yapılırdı. Gözlerini kapatıp Şeyh'in Allah'la bağlantısına kendilerinin de nail olması için dua ederlerdi: “Yarabbi, şeyhin imanından, dininden, İslamiyet'e bağlılığından bize de nasip et” gibi dualar yapılırdı. Hatmede İhlâs suresi ve salâvat-i şerife çokça tekrar edilir. “Ya Baki Entel Baki” zikri çekilir. Peygamberimizden başlayarak hazır şeyhe kadar silsiledeki isim-

18 Mutasavvıfın Allah'a ulaşmayla sonuçlanan manevî yolculuğunu belirten bir tasavvuf terimi.

Seyr-ü süluk, kişinin kendi başına yapabileceği bir iş değildir. Önce bir tarikatın girilmesi, bir müritin bağlanması gerekir. Bu bağlanma seyr-ü sülukün vazgeçilmez şartıdır. Salık, Süluku boyunca dünyevî ilgi ve ilişkilerden ksilerek nefsinin arındırır, kötü huylardan kurtularak ahlâkını güzelleştirir; böylece Allah'a ulaşma (vusul) yeteneği kazanır.

Salikin yapacağı manevî yolculuğun dört mertebesi vardır. Birinci mertebeye “seyr-i ilallah” (Allah'a yolculuk) denir. Manevi yolculuğun ikinci mertebesine “seyr-i fillah” (Allah'ta yolculuk) denir. Seyr ü sülukün üçüncü mertebesi “seyr-i ma-Allah” (Allah ile yolculuk) adını alır. Manevî yolculuğun dördüncü mertebesini “seyr-i anillah” (Allah'tan yolculuk) oluşturur.

Seyr u Süluk aşamalarındaki zikirler şu sırayı takip eder: 1-La mabude illallah 2-La maksude illallah 3-La mabube illallah 4- La mevcude illallah 5-La mevcude ve la maksude ve la mabube illallah.

ler anılır. Okudukları İhlâsları, salâvatları, evvela peygamberimize, ondan sonra Nakşibendî tarikatının Şeyhlerine hediye edilir.

Teveccühe bazen beş yüz kişi katılırdı. Kalabalık çok olunca çadır kuruyorlardı. Herkes toplandıktan sonra Şeyh geliyor iki rekât namaz kılıyor, sonra birkaç ayet okuyup medet istiyor: ‘Medet Ya Resullallah! Medet Ya Resullallah! Medet ya Şeyhi Nakşibendî, ya Abdulkadir Geylani.’ Evliyalarından imdat yani yardım talep edilirdi.

Şeyh gittikten sonra herkes kapatmış olduğu gözlerini açıyor. Tarikatın usullerine göre kimse girmesin diye kapatılan kapılar açılırdı. Gözlerin ve kapıların kapalı olmasının hikmeti, manen kalbin Allah’la bağlanma yolunu açmak içindir. Yoğunlaşıp başka bir şeyle meşgul olmamak, dikkatin dağılmasını önlemek içindir. Şeyh kalktıktan sonra teveccüh sona ererdi.

Ben de hatmede otuyordum, teveccühe katılıyordum. Hatme her gün, teveccüh haftada iki gün yapılırdı. Tarikata mensup olanlar katılıyordu, olmayanlar giremezdi.

Orada kalanlar da dışarıdan gelenler de katılıyordu. Türkiye’den teveccüh için gelenler oluyordu. Şeyhe bağlı olanların ekseriyeti Türkiye’den gelenlerdi. Suriye’den de vardı. Amudé’den gelen müritler çoktu. Şam ve Halep’ten hocalar, alimler geliyordu.

Şeyh Ahmed çok mübarek bir insandı. Öyle bir cazibesi vardı ki, yanında bulunduğun zaman insanın aklına Allah’tan başka bir şey gelmiyordu. Büyük bir bağlantı oluyordu. Bu durumdan çok zevk alıyordum. Tarikatta çok hoş şeyler, lezzetli şeyler var. İnsan kendinden geçiyor, Allah’la başbaşa kalıyor, başka bir âleme geçiyor.

O vefat ettikten sonra durum biraz değişti. Halifeleri çoğaldı, Kamışlo dolayında bir iki tane halife vardı. Diyarbakır tarafında halifeleri vardı. Mardin çevresinde halifeleri vardı.

Çoğu zaman yatsı namazından sonra daima bir saat oturuyor, eve gitmiyordu. Gelen misafirlere ayet hadis okuyor, onların hakikatini izah ediyordu. Onun divanında dünyaya ait olan laklaklar yoktu, çok güzel bir tebliğ, ahlak, edep vardı orada. Divan büyük odaydı. Camiden sonra gelen misafirler orada oturuyorlardı. Dersleri camide yapıyordu. Sonra misafirler yanına geliyor, onları odaya götürüyor, onlarla sohbet ediyordu. İlimde çok iyi idi. Fıkıh ilminde Suriye’de birinci sıradaydı.

Ona mensup olanlar arasında Kürtler çoğunlukta idi. Araplar da vardı. Zaten Telmaruf Köyü Araplarındı. Onlar az bir para karşılığında köyü Şeyh Ahmed’e vermişler. Sonra Hafız Esed o köyü şeyhin elinden alıp müritlerine dağıtmış. Şeyh çok zengindi, Hristiyanlardan parayla aldığı köyleri vardı. Ama Hafız Esed onlara da el koydu.

Hazne köyünde iken, halk talebelerine biraz zekât veriyordu. Köyü aldıktan sonra traktör aldı, çift sürdü ve zekâtı terk etti. Kimse “bana zekât getirmesin” diyordu. Kendi emeğiyle çalışıp kazanıyordu.

Ondan sonra çocukları da zekât almadılar. Suriye’nin zenginleri gelip onlardan borç para isteyecek kadar durumları iyiydi. Dört beş tane köyleri vardı. Kıtık zamanlarında çok büyük bir hastalık, açlık oldu. Suriye zenginleri Şeyh Ahmed’in yanına gelip buğday istiyorlardı. Çok çalışkan bir şeyhti, yani öbür şeyhler gibi değildi. Şeyhlerin çoğu milletten alıyorlar. Hem maddiyatı hem maneviyatı çok kuvvetliydi.

Şeyh Aladdin’in Halifelik Teklifi

Şeyh Masum vefat ettikten sonra hilafet benim ders hocam Şeyh Aladdin’e geçti. Bir defasında halife iken ziyaret için Pasaportla resmi olarak Türkiye’ye gelmişti. İstanbul’a gitmiş, Üstad Bediüzzaman’la görüşmüş. Üstad onu kabul etmişti.

O zaman Risale i Nurlarla meşgul oluyordum. Mardin'e geldiğini duyunca ben de ziyaretine gittim. Kaldığı köyde bir halka yaptı, köyde bir derenin kenarında açık havada teveccüh yaptılar. Ben de katıldım. Benim üzerimde Kürtçe şiirler okudu. Tarikatta Şah-ı Nakşibendî zamanından beri teveccüh var. Müritler oturuyorlar, ayetler okuyorlar. Mürşit, İslami şiirler ve dualar okuyup müritlere üflüyor. Şeyh oturanların arasında dolaşıyor.

Bittikten sonra yemek yedik. O sırada Nusaybin'den Yüzbaşı geldi. Dedi ki: "Bize vilayetten emir geldi Şeyh burada daha fazla kalmasın, Suriye'ye geçsin." Şeyhin etrafında kalabalığın artmasından, müritlerin çoğalmasından rahatsız olmuşlardı. Bunun üzerine; Şeyh için bir at getirdiler, araba yoktu. Beni de çağırdı. Yaya olarak beraber gittik. Çok uzak değildi.

Nusaybin'e geldikten sonra bana dedi ki: "Sabri, gel bu tarafta biraz konuşalım." Kürtçe konuşuyorduk. Dedi ki: "Benim babam seni seviyordu, senin için dua ediyordu. Senin babamın zamanından beri tarikata çok hizmetin var, çok yoruldun, çok evradlar çektin. Senin bizde bir emanetin var, gel emanetini sana vermek istiyorum."

Yani, bana yeniden halifelik teklif etti.

Ben: "Hocam, Vallahi ben Risaleleri okuduktan sonra bu sofilerin derdini çekemem. Şeyh Ahmet zamanında bir şeyh vardı, şimdi on tane şeyh var, hangisine gideceğim. Tarikat da Kur'an'dan alınmış, İslam davasıdır. Yine ben şeyhi unutmuyorum" dedim.

Hakikaten de her zaman okuduğum Yasin'leri onlara hibe ediyordum. Şeyh Ahmed'i birkaç sefer rüyada da gördüm. Hatta bir sefer gördüm beni tuttu benim ağzımı öptü. Ben de elini öptüm. Çok mübarek bir insandı.

Şeyh: "Peki, sen bilirsin. Ben Bediüzzaman'ı İstanbul'da ziyaret ettim. Bu zamanın insanlarına benzemiyor. Bana Hutbe i Şamiye Risalesini verdi. Bunu okumamı istedi. 1911'de Şam Emevi Camisinde okuduğu hutbedir" dedi.

Ayrıldık ve bir daha görüşmek nasip olmadı. Şeyh Aladdin'in vefatından sonra yerine kardeşi Şeyh İzzettin geçti. Şeyh İzzettin'den sonra çocukları birbirlerine düştüler. Aralarında büyük ihtilaflar oldu. Şeyh Aladdin zamanında ihtilaf yoktu. Şeyh İzzettin'in biraz ağalık ve siyasete meyli vardı. Birisi Kürt, biri Arap iki hanımı vardı. İki kesimle de ilişkileri kuvvetliydi.

Şeyh İzzettin'in çocuklarından Şeyh Maşuk, farklı biriydi. Kabiliyetli ve iyi bir hatipti Kürtlerin haklarını savunuyordu, konuşmalar, toplantılar yapıyordu. Kürtlere yapılan zulme karşı çıkıyordu. Devletle işbirliği yaptığı için kendi ailesine de muhalefet ediyordu. Dinin ve Tarikatın istismar edildiğini söylüyordu.

Devlete yakınlık gösteren Şeyhin diğer çocukları ondan rahatsız oluyorlardı. Suriye istihbaratı tarafından öldürüldü. Buna rağmen ailesi ve tarikat mensupları ölümüne karşı her hangi bir tepki göstermediler.

Şimdi aralarında birlik kalmadı. Birçok parçaya bölündüler. Her biri bir tarafta ayrı baş çekiyor. Bir kısmı Suriye'de kaldı, bir kısmı Türkiye'ye yerleşti. Başka ülkelere gidenler de oldu.

Şeyh Muhammed'in oğlu şeyhliği ve ailenin servetini elinde tutuyor. Diğerleri onu kabul etmiyor. Telmaruf'ta da iki kişi var. Şeyh Abdül-gani Hazne'de kalıyor. Nusaybin'de Şeyh Mahsum'un bir oğlu var.

Şeyh Alaaddin'in oğlu Urfa'da kalıyor. Ben iki üç sefer gittim nasip olmadı, görüşemedim. Şimdi orda bir bina yapıyor. Telmaruf'ta duramadı buraya geldi. Melle izzettin var, Şeyh Alaaddin'in halifesidir. Şimdi onlar da birbiriyle ihtilafa düşmüşler. Şeyh Mahsum'un

bazı çocukları Abdulgani'nin yanındadır. Sekiz tane oğlu var. Biri Almanya'da, bir kısmı İstanbul'dadır, Kamışlo'da kalanlar var.

Suriye'de tahsil hayatım bitince köye döndüm. Burada bir medrese açtım. On kadar talebeye ders veriyordum. Bu medrese iki sene kadar devam etti.

Ara sıra yine Suriye'ye gidip geliyordum.

Suriye'de okuduğum zaman bir evlilik teşebbüsüm de olmuştu. Allah'ın takdiri, gerçekleşmedi: Amudé'da Şeyhin Halifesi Melle Abdullatif beni çok seviyordu. Tarikat işlerinde bazen ona gidiyordum. 20 yaşındaydım, evlilik çağımdı. İlim icazetini aldım, Şeyh'ten de izin aldım evlenmek için. Sonra Melle Abdullatif'in kızına talip oldum. Bunun için aracı gönderdik. O da Türkiye'ye gitmemek şartı ile kızını vereceğini söyledi. Suriye'de kalacaktım. Sonra kız hastalandı. Doktorlara, hatta Şam'a götürdüler. Bir türlü iyileşmedi bir iki sene içinde vefat etti. Kaderi ilahî...

Suriye'ye gidiş gelişlerde kaçak olarak sınırdan geçiyorduk. Şevreşké köyünde karakol vardı, babam karakol komutanına söylüyordu, o da geçmemize izin veriyordu. Çok kimse bu şekilde gidip geliyordu.

O zaman mayın olmadığı için fazla tehlike de yoktu. Mayınlar sonra döşendi.¹⁹

19 Mayınlarla ilgili şu satırlar, eski tüfek solculardan Ergin Konuksever'e ait. Dikate değer tespitler paylaşıyor:

"Fakat şunu vurgulamak istiyorum, mayınlar pek çok zahmetlerle döşendi sınır boyumuza. Mayın döşenirken şehitler de verdik. Askerliğimi yedek subay olarak Gaziantep'e bağlı Akçakoyunlu'da yapmıştım. Mayınlamanın yapıldığı 1959'da 122. Seyyar Alayı'nda süvari bölük komutanıydım. Alayımız görevli bulunduğu bölgede mayın döşemelerinden sorumluydu.

Suriye sınırının mayınlanması Türk Silahlı Kuvvetleri'nin isteği ve dönemin Başbakanı Adnan Menderes'in onayıyla gerçekleşmişti. Mayınlamada NATO ürünü mayınlar kullanıldı. Sınırdaki bulunan üç tane Jandarma Seyyar Alayı mayınlama işlemini üstlenmişti: Merkezi Urfa'da bulunan 121. Alay, merkezi Kilis'te bulunan 122. Alay ve merkezi Antakya'da bulunan 123. Alay. Bu üç alay da merkezi Gaziantep'te bulunan 1. Jandarma Tümenine bağlıydı. Komutanı da

Tarikat Yerine Risale i Nur

Melle Sabri, Şeyh Ahmed Haznevi'nin yanında yetişmiş ve halife olacak seviyeye gelmişti. Bu pozisyon; halk, ilim ve tasavvuf çevreleri nezdinde gıpta ile bakılan çok önemli bir aşama idi.

Temsil kabiliyeti ve medeni cesareti ile emsallerini çok aşmış olan ve şeyhin yakınlığına nail olmuş bulunan Melle Sabri, en verimli olacağı ve yükseleceği dönemde tarikat yerine Risale i Nura yöneldi. Tarikatta devam etseydi, Türkiye sınırları içinde tarikatın en güçlü temsilcisi olabilirdi.

Bu kararı; ilim, tasavvuf ve diğer çevrelerde, onu tanıyanlar, hatta ailesi arasında büyük şaşkınlığa neden olmuştu. Bu çok nadir görülen bir durumdu. Bunca emekten sonra böyle bir karar almak kolay

Tümg. Alaattin Kural'dı. Onun üstü ise Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Tahsin Çelebicı'dı. Sınır bölgesinin mayınlanması isteyen bizzat Kural'dır. Hatta Alaattin Kural, kaçakçılığın gerçek nedenini de yıllar önce görmüştü. Biz-zat kendi ağzından duyduğum bir değerlendirmesi vardır. Kaçakçıların bu işi para için yapmadığını, bir Kürt isyanı için para biriktirdiklerini söyler ve mayınlamanın bu yüzden çok önemli olduğunu savunurdu. Sınırdan geçerken birini görürsek, ateş etme yetkisi vermişti bize. Daha sonra 27 Mayıs döneminde Urfa Valiliği yaptı." <http://www.turksolu.com.tr/243/konuksever243.htm>

Bu da farklı bir tanıklık:

"Peki, yöre halkının zararına olan bu mayınlar nasıl döşendi? Bunun hikâyesi ise ilginç: 1950'li yıllarda Mardin'de sınır kaçakçılığı sırasında kaçakçılar ve gümrük mühafızları arasında çıkan silahlı çatışmada iki gümrük mühafız memurunun ölmesi üzerine dönemin Başbakanı Adnan Menderes, Mardin Kaymakamı Kamuran Çuhuruk'u Ankara'ya çağırır ve bölgede bu tür olayların tekrar yaşanmaması için Suriye sınırının baştanbaşa mayınlanması ister. Bu direktif doğrultusunda 1956 yılında Suriye sınırı tamamen mayınlanır. 300 ila 750 metre genişliğinde, 700 km uzunluğunda, toplam 3.5 milyon dönümlük arazi mayın tarlası haline dönüştürülür. Mayınlı tarlalar dışında da 5 ila 10 km arasında değişen daimi emniyet bölgeleri de verimli araziler olmasına rağmen bomboş duruyor. Haşım SÖYLEMEZ <http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/haber-4711-34-mayinli-topraklar-zorunlu-nadasta.html>

Türkiye 2003'te imzaladığı Ottawa Sözleşmesine göre mayın stoklarını 2008'e kadar imha edecek, 2014'e kadar da Suriye sınırındaki mayınları temizleyecekti. Ama mayınlar hala yerinde duruyor.

değildi. Bunun birçok sıkıntıya yol açacağı da aşikârdı. Nitekim öyle de oldu. Kimi fanatik tarikat bağluları tarafından ağır ithamlara uğradı. Adeta dinden çıkmış gibi muamele gördü. Onu küçük düşürmek ve itibarsızlaştırmak için çeşitli yollara başvurdular.

Neden tarikatı bırakıp Risale i Nur’a bağlandığını birçok kez sohbetlerinde şöyle dile getiriyordu:

“Ben Risale-i Nur’ları okudukça bu eserlerden daha çok etkilenmeye başladım. Yavaş yavaş tarikatla olan irtibatım zayıfladı. Onun yerini Risale i Nur aldı. Risaleler bana daha cazip geldi.

Dünya değişti, ilim ve fende çok terakkiler olmuştu, Müslümanların kendilerini buna göre yenilemeleri gerekiyordu. Bidat ve hurafeden uzaklaşmalı, akıl ve ilme önem verilmeliydi. Yalnız klasik ilim ve tedrisatla uğraşmak Müslümanların ilerlemeleri için yeterli değildi.

Akıl ve fen ilimlerinin yardımıyla insanları Allah’a inanmaya ikna etmek, böylece İslam’a yönelmelerini sağlamak mümkün olabilirdi. Nakil ve rivayetlerle günümüz insanını ikna etmek mümkün değildi. Tarikatın usulleriyle bütün dünyayı etkisi altına alan Maddeci felsefeyle baş edilemezdi. Tehlike altında olan imanı kurtarmak için yeni reçetelere ihtiyaç vardı. İspat ve ikna metotları kullanarak hakikatler anlatılmalıydı.

Bir de İslam’ı anlatan insanlar yaşantısıyla örnek olmalıdır. Mal ve menfaat peşinde olmamalıdır. Kendi emeğiyle kazanmalı ve geçimini insanlara yük olmadan sağlamalıdır. İnsanlara el açanlar onların tesiri altına girer ve hakikati ifade edemez. Menfaatinin zedeleneyeceğinden korkar, doğruyu söylemekten ihtinap eder. Şeyh ve mellelerimizin çoğu milletten aldıkları ile geçiniyorlar, hatta servet sahibi oluyorlar. Bu, peygamberin sünnetine aykırıdır. Bütün peygamberler kendi kazandıkları ile geçinmişler, insanlardan bir şey almamışlar. Peygamberin varisleri olan ilim ehlinin de böyle davranması şarttır. Aksi halde varis olma vasfını kaybederler.

Bediüzzaman’da bu vasıfları gördüm, fakr u zaruret içinde olduğu halde kimseye el açmıyordu. Hayatını İslam’ın hizmetine adanmış, hakikati her yerde cesaretle haykırarak, eza ve sıkıntıya girmekten çekinmemişti. Bunu gördüğüm için Peygamberin bu devirdeki gerçek varisi olduğuna kanaat getirdim.

Tarikata karşı değilim, Şeyh Ahmet ve Şeyh Aladdin’e büyük saygı ve muhabbet besliyorum. Ama Bediüzzaman’ın metodunun daha doğru olduğuna inanıyorum. Risale i Nur, iman hakikatlerini bu devirde en iyi anlatan eserlerdir.” Bediüzzaman’ın dediği gibi “Zaman tarikat zamanı değil, belki imanı kurtarmak zamanıdır. Tarikatsız Cennete gidenler çoktur, imansız Cennete giden yoktur.”

Bu sözlerle adeta şunları anlatmak istiyordu: İslam Devletinin yaşadığı dönemlerde Müslümanlar inançsız insanlar ve fikirlerle muhatap olmuyordu. İnançla ilgili fazla bir sorun bulunmuyordu. Müslümanlar daha çok iç zenginliğini güçlendirmek için tasavvufa yöneliyordu. Bu yüzden birçok tarikat sosyal hayatta faal ve etkiliydi.

Ancak İslam Devleti yıkıldıktan ve İslam’a aykırı fikirler yaygınlaştıktan sonra Müslümanların imanı sarsılmaya yüz tuttu. Güçlenen din karşıtı fikirler ve maddeciliğin yaygınlaşması, inançların zayıflamasına neden olmuştu.

İnanan insanın iç dünyasını zenginleştirmeyi amaçlayan tasavvuf/tarikat bu felsefi cereyanlara karşı koyacak donanıma sahip değildi. Dinin hakikatlerini akla ve bilgiye dayalı bir metotla anlatmak gerekiyordu. Bu çağın insanına ancak bu şekilde yaklaşılabilir, zihnindeki şüpheler dağıtılabilirdi. İnanmayan ve şüpheyle zihni bulanmış, tereddütler geçiren bir insanı tarikatın zikir ve evradına çağırmanın bir yararı olmazdı.

Bediüzzaman; bu gerçeği görmüş, çalışmaları ve eserleriyle bu metoda işlerlik kazandırma gayretine girişmişti. Tarikat zamanı değil

demesi bu gerekçelere dayanıyordu, yoksa tarikata karşı olduğundan değil.

Risale i Nurla Tanışması

Melle Sabri, hakkında bazı şeyler duyduğu Bediüzzaman Said Nursi ve eserleri, yani Risale i Nurla nasıl tanıştığını şöyle anlattı:

“Askerlik yaptığım yerde benim gibi asker olan arkadaşım Hafız Musa’nın yanında Risale-i Nur kitaplarının Osmanlıcılarının vardı. Bediüzzaman’ın adını o zaman duydum. Onun anlattıklarından yavaş yavaş tanımaya başladım. Eldeki eserlerini fırsat buldukça okuyordum. Osmanlıca olduğu için okumakta zorlanmıyordum, fakat Türkçem zayıf olduğu için anlamam zor oluyordu. Bu kitapları okudukça Türkçeyi daha iyi anlamaya başladım. O kitaplardan çok istifade ettim.

O zaman Bediüzzaman, Hükümet tarafından Isparta’nın Emirdağ kazasına sürgüne gönderilmişti. Nezaret altındaydı, serbest değildi. Hafız Musa’ya: “Ben oraya gitsem bırakmazlar mı?” dedim. “Çok zordur, görüştürmezler. Urfa’da iki talebesi medrese açmış. Askerlikten sonra oradaki medreseye gidip, talebeleriyle görüşebilirsin” dedi. 1954-1955 senelerinde risaleler mahkemelerden beraat etmiş ve serbest olmuştu.

Askerden geldikten sonra Urfa’daki medreseye gittim. Üstadın talebeleri Abdullah Yeğin ve şoförlüğünü de yapan Hüsnü ile görüşüm. Onlardan Osmanlıca el yazısı ile yazılmış ve çoğaltılmış Risaleler aldım, okudum. Çok hoşuma gitti, tarikattan aldığım feyzi risalelerden de aldım. Büyük hakikatleri açıklıyordu.

O zaman devlet tarafından Osmanlıca yasaklanmıştı. Talebeler gizlice yazıp çoğaltıyorlardı. Isparta bu işin merkezi durumundaydı. Bütün köylerinde ve ilçelerinde risaleler yazıya geçiriliyordu. Sav

köyünde o zaman bin kişinin risaleleri yazdığı söyleniyordu. Yasak olduğu halde herkes evinde yazıyordu. Dağlara çıkıp mağaralarda yazanlar da vardı. Suriye’den uç ve kalem getiriyorlardı. Camlı sehpa üzerine koyup kopya şeklinde yazıyorlardı. Sonra mumlu kâğıtla çoğaltıyorlardı.

“En büyük vazifeniz Kur’an hattını muhafaza etmektir” diyen Üstad talebelerine şu ihtarda bulunuyordu:

“Ahiret kardeşlerime mühim bir ihtar: İki maddedir:

Birincisi: Risale-i Nur’a intisap eden zatın en ehemmiyetli vazifesi, onu yazmak ve yazdırmaktır ve intişarına yardım etmektir. Onu yazan veya yazdıran, “Risale-i Nur talebesi” unvanını alır. Vê o unvan altında, her yirmi dört saatte benim lisanımla belki yüz defa, bazen daha ziyade hayırlı dualarımda ve manevi kazançlarımda hissedar olmakla beraber, benim gibi dua eden kıymettar binler kardeşlerin ve Risale-i Nur talebelerinin dualarına ve kazançlarına dahi hissedar olur.

Hem, dört vecihle dört nevi ibadet-i makbule hükmünde bulunan kitabesinde, hem imanını kuvvetlendirmek, hem başkalarının imanlarını tehlikeden kurtarmasına çalışmak, hem hadisin hükmüyle, bir saat tefekkür bazen bir sene kadar bir ibadet hükmüne geçen tefekkür-ü imanîyi elde etmek ve ettirmek, hem hüsn ü hattı olmayan ve vaziyeti çok ağır bulunan Üstadına yardım etmekle hasenatına iştirak etmek gibi çok fâideleri elde edebilir. Ben kasekle temin ederim ki, bir küçük risaleyi kendine bilerek yazan adam, bana büyük bir hediye hükmüne geçer; belki her bir sahifesi bir okka şeker kadar beni memnun eder.

İkinci madde: Maatteessüf, Risale-i Nur’un, imansız ve emanatsız cin ve insi düşmanları onun çelik gibi metin kalelerine ve elmas

kılıç gibi kuvvetli hüccetlerine mukabele edemediklerinden çok gizli desiseler ve hafi vasıtalarla, haberleri olmadan yazarların şevklerini kırmak ve fütur vermek ve yazıdan vazgeçirmek cihetinde şeytancasına hücum edip darbe vuruyorlar. Hususen burada ihtiyaç pek çok ve yazıcılar çok az ve düşmanlar çok dikkatli, kısmen talebeler mukavemetsiz olduğundan, bu memleketi o Nurlardan bir derece mahrum ediyor.

Benimle hakikat meşrebinde sohbet etmek ve görüşmek isteyen adam hangi risaleyi açsa, benimle değil, hâdim-i Kur'an olan Üstadıyla görüşür ve hakaik-i imaniyeden zevkle bir ders alabilir.²⁰

Üstad Bediüzzaman'ın Kur'an harflerine verdiği değeri gösteren bazı sözleri:

“Risale-i Nur zındıkaya (dinsizliğe) karşı hakaik-i imaniyeyi (iman hakikatlerini) muhafazaya çalışması gibi, bid'ata (yeni harflere) karşı da huruf ve hatt-ı Kur'an'ı (Kur'an harflerini ve yazısını) muhafaza etmek bir vazifesi...” (Kastamonu Lahikası)

“...düşün ki: Bu hurufatın (harflerin) kıymetini takdir etmeyenler ne derece hadsiz bir hasarete (zararda) olduğunu anla!” (Mektubat, Ramazan Risalesi)

“Risale-i Nur şakirdleri bütün kuvvetleriyle hatt-ı Kur'âniyi harika bir surette neşir ve tamim ile muhafazasına çalıştıkları bir zamanda Hazret-i Ali Radıyallahu Anh tarikiyle ondan haber vermekle gaybî keramâtı beyan ettiği yerde ulema içinde birisine iltifat gösteriyor. Elbette bu iltifatın gerçi çok efradı olabilir. Fakat bu karine-i hal gösteriyor ki Risale-i Nur şakirdleri bir hususiyet kesbetmiş ki Hazret-i Ali Radıyallahu Anh iltifatıyla Risale-i Nur'u alkışlıyor.” (Sikke-i Tasdik, 18. Lem'a)

“Risale-i Nur kendi şakirdleri ile lâakal (en az) yüzer kalemle yüzer parça Risale-i Nur'un eczalarıyla ve intişar eden yirmi bin nüshasıyla lâakal yüz bin âdemi huruf-ı Kur'âniye lehine ve sünnet-i seniyyeye ittibaa ve imanlarının takviyesine ve Hazret-i Ali Radıyallahu Anh'ın hiddet ettiği iki cereyana (zındıka ve ulema-i su) karşı tamamıyla mukavemet ettiklerinden elbette Hazret-i Ali Radıyallahu Anh'ın (Ey Kardeşlerim) tabir ettiği ihvanları içinde hususî bir surette onlara bakıyor.” (Sikke-i Tasdik, 18. Lem'a)

“Sual: En mühim hakaik-i Kur'aniye ve imaniye ile meşgul olduğun halde neden onu muvakkaten bırakıp en ziyade manadan uzak olan huruf-u hecaiye (Kur'an'daki harflerin) adedlerinden bahs ediyorsun?

Elcevap: Çünkü: Bu meş'um (uğursuz) zamanda Kur'an'ın bir temel taşı olan hurufuna (harflerine) hücum edilir. Ve onların tebdiline (değiştirmeye) çalışıyorlar.²¹

“Üstad ve talebeleri çok zahmet çektiler. Defalarca hapse atıldı ve yıllarca kaldı. Ancak **Medrese i Yusufiye** olarak adlandırdığı hapishaneleri bir hizmet ve eğitim ortamına dönüştürüyordu. Hapishanede talebeleri ve diğer mahkûmlarla beş vakit namazı cemaatle kılıyor, dersler yapıyordu. Hatta “hapishanedeki hürriyeti dışarıya tercih ediyorduk” diyordu. Eskişehir, Afyon, Denizli gibi değişik yerlerde hapis hayatı geçirdi. Orada da bütün gücüyle çalışmalarına devam ediyor, eserlerini yazıyordu.”

Risale Tarikat İkilemi

“Risale i Nurları da okuyordum, tarikatla olan alakam da devam ediyordu. Bir de fahri imamlık yapıyordum. Günde beş yüz virt çekiyordum. Ara sıra hatme yapıyordum.

20 Bediüzzaman Said Nursi, Kastamonu Lâhikası

21 Kaynak: www.risaleonline.com, Said Nursi (Rumuzat-ı Semaniye)

Bir gün Şeyh Ahmet Haznevi'yi rüyada gördüm: Muazzam, parlak bir elbise giymiş, nuraniyetli bir görüntü içindeydi. İki katlı bir evde yukardan iniyor. Şeyh Aladdin'le birlikte orada duruyorduk. Binanın etrafında; içinde elma, nar gibi çeşit çeşit meyveler olan bahçeler vardı. Şeyh o bahçelerden bir torbaya meyve doldurdu ve: "Siz gelin bunları götürün, yiye" dedi. Yani tarikatın bir meyve olduğunu anlatmak istiyordu. Üstad Bediüzzaman da aynı şekilde, tarikatın bir meyve olduğunu, imanın o meyvenin gıdası olduğunu söylüyor.

Uyandıktan sonra, içimde tarikata olan muhabbet yeniden canlandı. Daha önceleri olduğu gibi Telmaruf'a, Şeyh'in evlatlarına yine gitmek istedim. Orada kalma arzusu içimde yeniden oluştu.

O rüyadan sonra, aynı şekilde hem Risale okumaya hem de tarikatta çalışmaya devam ettim. Çevremde Şeyh'in çok müridi vardı. Hem Risale okuduğumu hem tarikata devam ettiğimi biliyorlardı ama yine de bana gelmeye devam ediyorlardı.

O sıralarda, bir gece sonra Üstad Bediüzzaman'ı da rüyamda gördüm: Onunla birlikte bir odadaydık. Üstad oturmuş, ben de dizlerimin üstünde oturuyorum. Dedi ki: "Sabri dizlerinin üstüne oturma. Bizim meslek şeyhlik değil, kardeşliktir, serbest otur, rahat otur." Ben rahat oturdum. Üstad kalktı, üstünde siyah bir aba, başında sarık vardı, kibleye dönüp iki rekât namaz kıldı. Sonra yanıma geldi. Üstad ayakta, ben oturuyorum. Cebinden kalem kâğıt çıkardı, geniş bir kâğıt. İçinde çeşit çeşit hocaların, birçok kimsenin imzaları vardı. Bana dedi: "Sen de gel imzala." Kalem verdi, ben ismimi oraya yazdığımda Üstad sevindi. Sonra baktım ki; ilmi kıyafetini, aba ve sarığını çıkardı, askeri bir kumandan kıyafeti giydi. Güçlü kuvvetli biri gibi koşturaya başladı. Biz de arkasından koşuyoruz. Karşımıza kapısı açık bir ev çıktı. Üstad kapıda durdu, içeriye bakıyordu. Kapının

kenarından baktım ki içeride muazzam bir kalabalık var. Onların içinde kafası öküzüne kadar büyük, gözleri azametli bir insan Üstada bakıyor, Üstad da ona bakıyor. Kimseden ses yok. O adam, kalktı, Üstadın üzerine yürüdü. Üstad onu tuttu, yere vurdu. Yine kalktı, Üstad tekrar onu yere vurdu. Yine kalktı, Üstad üçüncü sefer onu bir çocuk gibi kaldırıp yere vurdu. Dizini onun karnına soktu. Gözleri faltaşı gibi açıldı, sessizce duruyordu. İçerideki cemaatten ses çıkmıyordu. Biz dışarıdaki cemaat tekbir getirmeye başladık: "Allah u ekber, Allah u ekber, Allah u ekber." O halde uyandım.

Ondan sonra, tarikatla bu işin olmayacağına kanaat getirdim ve bu kahramanlığı yapan Bediüzzaman'ın yolunda hizmet yapmaya karar verdim.

Çünkü zaman tarikat zamanı değil, imanı kurtarmak zamanıdır. İman tehlikededir. Tarikatta amel var, ama risalede akide var. Erkan ı imaniye altıdır, en önemlileri Tevhid ve Ahirettir. İmanın esas ve temeli bu ikisidir. Mekke'de Peygamberimize nübüvvet geldikten sonra en çok ehemmiyet verdiği tevhid meselesidir. Mekke döneminde indirilen ayetlerin çoğu, Amme Suresi, Tebareke Suresi ve diğerleri iman ve ahiret hakkındadır. Peygamber (a.s) Kâbe'ye gidiyordu ve müşriklere iman ve ahiret hakkındaki ayetler okuyordu. Bu asırda da durum aynıdır.

Rüyada Bediüzzaman o adamı üç defa yere vurdu. Bunun manası; deccaliyeti üç devresinde de yere vuruyordu. Şimdi son devresidir. En büyük tahribat bu dönemdedir. Cumhuriyet deccaliyetin son devresidir. Artık son günlerine gelmiş, ortadan kalkacak. Bediüzzaman imanı temsil etmiş, öbürü ise deccaliyeti temsil etmiş. Bu rüyayı Üstadın talebelerine anlattım. Onlar da iman ve Deccaliyet hakkında olduğunu söylediler.

Bu rüyayı ilk risale okuduğum zaman, 1957’de askerden geldikten sonra görmüştüm. O zaman Ceylanpınar’da idim. İki rüyayı bir gece arayla gördüm. Birinci geceki rüyamda Şeyh Ahmet’le görüş-tüm. İkinci gece Üstad rüyama geldi.”

Bundan sonrası için kararını verdi. Tarikat yerine Risale i Nurla ve Bediüzzaman’ın metoduyla hizmet edecekti. Risale i Nurları oku-dukça ve Bediüzzaman’ın kişiliğini tanıdıkça bu kararının çok isa-betli olduğunu düşünüyordu.

Tarikatta devam etmeye karar verseydi, Haznevi dergâhının önde gelen bir halifesi olacaktı. Aynı dergâha bağlı müritler yeni ilavelerle onun etrafında toplanacaktı. Böylece ona bağlı büyük bir kitle oluşa-caktı. Bu da büyük bir itibar ve güç demekti.

Ama o doğru olduğuna inandığı zoru seçti. Güç ve itibarı elinin tersiyle itti. Tarikat çevrelerinin ona karşı olumsuz ve yaralayıcı ta-vırlarını önemsemedi. Baskılara aldırış etmedi. Allah’ın rızasını ve hizmet aşkını her şeyin üstünde tuttu.

“Risale Okuduğum İçin Hapse Girdim”

“Risale okuduktan sonra bu dava için üç defa hapse girdim. 1960’ta Menderes’e yapılan İnkılâpta bizi Diyarbakır’da tutukla-dılar. Ziyaret maksadıyla Ceylanpınar’dan Diyarbakır’a gitmiştim, oradaki medreseye gidiyordum. Bir gün yedi kişi bir dükkânda otu-ruyorduk. Karpuz peynir aldık yemek için. O sırada polis geldi. Med-reselerde risale okuyorlar diye ihbar etmişler. Bizi emniyete götürdüler. Başkomiser: “Menderes gelsin sizi kurtarsın” diyordu. Hacı Ali, Hacı Hanefi... Diğer isimleri unuttum. Kırk beş gün hapiste kaldık. Hâlbuki Menderes zamanında 1956-1958’de medreseler ve Risale-ler serbest olmuştu. Mahkemeye çıktık, Şeyh Abdülcani Ensari’nin

oğlu savcıydı. O bize yardım etti. Kırk beş gün sonra mahkemeye çı-kardılar ve serbest bıraktılar.

Diyarbakır’dan sonra bir sefer de Ceylanpınar’da beni tutukla-dılar. Risale okuduğum için Viranşehir’de on bir gün hapiste kaldım. Beni evden götürdüler kitaplarımı el koydular. O zaman Isparta’dan benim için avukat gelmişti.

Başka bir sefer de Urfa’da bazı arkadaşlarla birlikte tutuklandım. En mühimi oydu. Urfa’da Abdulkadir Badıllı’nın Medresesi vardı, oraya gidiyorduk. 1960’dan sonra daha yeni risale okumaya başla-mıştım. Orada kaldığım bir gün; yedi kişiydik, namaz kıldık, yemek yedik. O sırada iki sivil polis geldi: “Emniyet Müdürü sizi karakola istiyor” dediler. Gittik, orada bir başkomiser vardı; bize bağırды ça-ğırды, hakaret etti, küfür etti. Okuduğumuz kitapların serbest olduğunu, mahkemelerden beraat ettiğini söyledik. Bizi dinlemediler. Sonra bizi mahkemeye çıkardılar ve tutukladılar. İnkılâptan sonra Urfa’da Vali bir generaldi. Bütün illerde askeri komutanlar valilik yapıyordu. O mahkemeye emir vermiş, onun emriyle bizi tevkif ettiler.

Mahkemeye çıkınca serbest kalırsınız zannediyorduk. Çünkü bir suç-u-muz yoktu. Bir iki tane küçük kitap vardı yanımızda. Sorgu hâkiminin yanına ifade vermek için girdik. Biz yedi kişi ayakta duruyorduk. Hâkim: “Tevkifinizin sebebinin ne olduğunu biliyor musunuz?” dedi. Hayır dedik. O devam etti: “Birincisi; siz Atatürk’ün yolunu beğen-miyorsunuz. İkincisi; Devletin Anayasasının yerine Kur’an’ı getir-mek istiyorsunuz.” Bunun gibi başka şeyler de söyledi. Sanki çok ağır bir suç işlemişiz gibi bizi itham etti. Tevkifimizi yazdı, bizi ha-pishaneye gönderdi. Biz de şöyle dedik: “Madem öyle, sizin tevkifi-nizle iftihar ediyoruz.”

Urfa'da kırk gün hapiste kaldık. Ezan okuyorduk, cemaatle namaz kılıyorduk. O zaman Müslüm Bakan da oradaydı, bir kadını öldürmüştü. O da bizimle namaz kılıyordu. Kırk günümüz dolduğunda bayrama bir gün kalmıştı. Valinin emriyle bizi Ankara'ya sevk ettiler. Merkezden emir gelmiş, Urfa'da tutuklanan yedi kişinin mahkemesinin Ankara'da yapılmasına karar verilmişti. Suçu büyütmek için miydi bilmiyorum. Bir minibüs tuttular, bir binbaşı, üç asker, ellerimizi kelepçelediler. İkinci namazından sonra yola çıktık. Yolda akşam ve yatsı namazlarını teyemmümle idare ettik. Adana'dan geçtik. Toros dağlarında şafak söktü. Bayram sabahı idi. Namaz kılmamız lazımdı. Abdulkadir Badıllı dedi ki: "Hocam sen binbaşının arkasındasın. Ona söyle yol kenarında namazımızı kılalım."

Bunun üzerine dedim ki: "Binbaşım, bugün ne olduğunu biliyor musun? Bugün bayramdır, herkes camiye gidecek. Biz camiye gide miyoruz, müsaade edersen bir yerde biz de namazımızı kılalım."

Dedi ki: "Bana verilen emir Ankara'ya kadar kelepçeler açılmayacak."

Ben: "Ankara burada yok, Ankara'yı sen temsil ediyorsun, emir senin elindedir, biz kaçacak değiliz. Biz cinayet işlemedik, soygun yapmadık, kimseye zarar vermedik. Dinî kitap okuduk, bunun kimseye zararı yoktur."

Biraz konuştuktan sonra, Binbaşı ikna oldu, durduk, kelepçeleri açtırdı, dağlarda su akıyordu. İndik, abdest aldık.

Binbaşı: "Ben de namaz kılacağım" dedi. O da bize katıldı.

Ben imam oldum, Hıdır Dışkaya (Siverekli) ezan okudu. Namaz kıldık, tesbihatımızı da yaptık.

Yola çıkacağımız zaman Binbaşı dedi: "Kardeşim ben sizi kelepçelemeye mecburum." Ellerimizi yine kelepçelediler, sonra hareket ettik. Ankara'ya kadar tekbir getirdik, bayram tekbirleri ile yola devam ettik.

Ankara'ya yetiştik, hapishanenin kapısında durduğumuz sırada baktık ki, Ankara'dan bizim için at arabasıyla yataklar gönderilmiş, halılar, battaniyeler. Ankara'daki arkadaşlar göndermişler.

Binbaşı şaşırdı: "Nasıl oluyor, siz Urfa'dan geliyorsunuz, buradan ihtiyaçlarınız karşılanıyor?"

İki ay yirmi gün hapiste kaldık. İki kişi bir odadaydık, diğerleri ile görüşemiyorduk.

Bu yolculukta çok muazzam dersler vardı.

Bir gün bize haber geldi: "Yarın mahkemeye çıkacaksınız."

O zamana kadar mahkeme nedir bilmiyordum. Türkçem de kuvvetli değildi. Ne yapacağımı, nasıl hareket edeceğimi bilmiyordum.

Mahkeme günü kaldığımız odadaki arkadaşım ile her zamanki gibi sabah namazını cemaatle kıldık. Yarabbi, mahkemede nasıl olacak?

Bizi Kürtçülükle itham ederler diye korkuyorduk. Belki bize böyle bir suç isnat ederler. Risale i Nurdan korkmuyorduk.

Bunları düşünürken uykum geldi, yatağa uzandım.

Arpaların biçildiği zamandı. Saat dokuzda araba gelecek, mahkemeye gideceğiz.

O saatte bir rüya gördüm. Rüyamda Fetih Suresinin şu ayetlerini okuyordum:

“27. Andolsun ki Allah, elçisinin rüyasını doğru çıkardı. Allah dilerse siz güven içinde başlarınızı tıraş etmiş ve kısaltmış olarak, korkmadan Mescid-i Haram’a gireceksiniz. Allah sizin bilmediğinizi bilir. İşte bundan önce size yakın bir fetih verdi.

28. Bütün dinlerden üstün kılmak üzere, Peygamberini hidayet ve hak din ile gönderen O’dur. Şahit olarak Allah yeter.”

Ayetin sonunda uyandığımda çok rahatlamış ve huzur içindeydim. Her bakımdan Allah kâfidir bize diye düşündüm. Mahkemede avukatımız da yoktu. Sorgudaydık, İfademizi alacaklar. Hiç telaş, korku, düşünce kalmadı. Sanki arkamda beni destekleyen bir ordu vardı.

Dışarıya çıktım, arkadaşlar da çıkmışlar, hapishanenin arabasına bindirdiler. “Arkadaşlar size müjde!” dedim.

Arkadaşlar: “Hocam ne var?”

”Bu sabah rüyamda şu ayeti okudum. “Ve kefa billahi şehida...” Yani “Allah size yeter, “korkmayın” diyor! İnşallah mahkemede aleyhimizde bir şey olmayacak.

Ankara’dan bizim için çok arkadaşlar gelmişti mahkemeye. Onlarla Görüşmemize engel olmadılar, konuştuk, sohbet ettik.

Sırayla bizi ifadeye çağırıyorlardı, en son “Sabri Alkış” dediler, ben içeri girdim. Hâkim bana dedi ki: “Ayakta durma, sen gel burada otur.” Böyle deyince rahatladım, anladım ki bu Kur’an’ın himmetidir,

rüyam tecelli ediyor. Sandalyeye oturdum. Hâkim: “Urfa’da nasıl tutuklandınız?” dedi.

Anlattım: “Bir evde oturuyorduk, yemek yedik, sohbet ettik, polisler geldi bizi götürdüler. Yanımızda bulunan Bediüzzaman’ın bir iki kitabı vardı, onları aldılar. Suçüstü muamelesi yaptılar.”

Hâkim benim yerime kendisi söylemeye başladı: “Said i Nursi’nin davası, hal ve hareketleri devletin karşısında tahribata sebep olacak mahiyette değildir...” dedi ve devam etti. Buna benzer çok güzel şeyler söyledi, bir sayfa doldurdu.

Sonra “Gel imza at” dedi. İmza attım ve çıktım. Hapishaneye geldik.

Karar verilmeden bir hafta evvel Şeyh Ahmet Haznevi’yi rüyada gördüm. Abdest alıyordum. Sarığı, cübbesi üstündeydi. Tahminim Kürtçe konuşuyordu:

“Sabri! Ne yapıyorsun?” dedi.

“Bizi tutuklamışlar onun için buradayım” dedim.

Güldü: “Hiç merak etmeyin!” dedi, sonra gitti.

Bir hafta sonra tahliyemiz geldi. Hapishaneden çıktık. Eve gitmedik. Edirne’ye kadar bir gezi yaptık. Abdulkadir Badıllı, Abdullah Yeğin beraberdik.

Bir defa Urfa’da başımda külah vardı. Caddede yürürken o general olan vali görmüş, emniyete haber vermiş. Şapka giymediğim için 35 lira ceza aldılar benden.

Ondan sonra Şehirde dışarı çıktığım zaman baş açık dolaşıyordum. Hocaların bile başlarında şapka vardı. Şeyh Yusuף Ensari en büyük bir âlimdi. Şapka giymemek için yedi sene evden dışarı çıkmadı. Sonra mecbur kaldı, şapkayı giydi. Ondan sonra Mardin’e müftü oldu. Üstad gibi kimse kahramanlık yapmadı, yalnız o sarığını çıkarmadı ve şapka giymedi.”

Melle Sabri

Köye Dönüş ve Ceylanpınar

Sınır çekildikten sonra orada yaşamakta olan akrabalarının ayrı bir devlete tabi olduğu Suriye'nin Amudé ilçesinde başladığı tahsil hayatını yine aynı bölgede bulunan Haznevilerin yanında tamamladı.

Amudé, Mardin ovasının içinde yer alan, halkının tamamı Kürt olan bir kenttir. Sınıra çok yakın olup yürüme mesafesindedir. Birçok yönüyle Mardin'in Kızıltepe ilçesini andırır. Halkının yapısı, kültürü, gelenekleri, dini, dili, yaşayışı, kılık kıyafeti, hâsılı tüm özellikleri ile bölgenin bir parçasıdır. Onlarla sınırın Türkiye tarafındakileri birbirinden ayrı düşünmek mümkün değildir. Sınırın iki tarafındakilerin tümü birbirinin akrabasıdır. Çıkarları için dünyayı cehenneme çeviren sömürgeciler dışında hiçbir aklın kabul edemeyeceği, hiçbir gerekçeye sığdıramayacak, hiçbir olumlu nedeni olmayan, gayri ahlaki, gayri insani olarak nitelenebilecek bu sınır insanları ayrı yaşamaya mahkum etti.

Sınır çekilince bizim de birçok akrabamız Suriye tarafındaki bu şehirde kalmıştı. Babam, yasaklar yüzünden Türkiye'de okuyamayınca, uyum sorunu yaşamayacağı, yabancılik çekmeyeceği Amudé'de okuması en mantıklısıydı.

Belli bir seviyeden sonra, bölgede etkili bir Nakşibendî Şeyhi olan Ahmed Haznevi'nin Medresesinde ilim tahsiline devam etti. Aynı zamanda Nakşibendî Tarikatının gerektirdiği bilgi, usul ve erkânı da burada aldı.

Melle Sabri, Kürtçe Bırxet (demiryolu hattının altı) olarak tanınan Suriye'de ilim ve tasavvuf tedrisatını tamamlayıp iki dalda icazet alıp ders verecek seviyeye gelmişti.

O dönemde askerlik yapmamak için Suriye'ye giden ve oraya yerleşip kalanlar oluyordu. Çünkü Türkiye'de askerlik çok zor ve uzun sürüyordu. Bu nedenle kimse askerlik yapmak istemiyordu. Amudé'deki nişanlısı vefat etmeseydi o da evlenip Suriye'ye yerleşmeyi planlamıştı. Böylece askerlik yapmaktan da kurtulmuş olacaktı. Ama ansızın gelen ölüm, hayatının akışında değişiklik yapmasına yol açtı. Hayatına Türkiye'de devam etmeye karar verdi. Suriye'den ayrılarak köyüne döndü.

Döner dönmez ilk iş olarak köyde bir Medrese kurdu. Gelen talebeleri kendi öğrenim sürecine uygun biçimde yetiştirmeye başladı. İhtiyaçlarını köylülerin karşıladığı bir grup öğrencisi vardı. Köyün camisinde ve köy odasında kalıyorlardı. Dersler devam ederken bir yandan da tarikat erkânını yerine getirip yaymaya gayret ediyordu.

Köye döndükten bir süre sonra evlendi. İki veya üç yıl sonra da Ceylanpınar'a taşındı.

Susuz ve Kuru bir Belde: Ceylanpınar-Xırbettéz

Arazisiz, yersiz yurtsuz kalan Hopan Ailesi kendilerine gidecek yer aramak zorunda kalmıştı. Şehirde yaşamayı akıllarından geçir-medikleri için yerleşebilecekleri bir köy aramaktan başka seçenekleri yoktu.

O yıllarda köyden şehre göç yaygın değildi. Köy ortamında yetişen bir ailenin kalabalık nüfusuyla şehre yerleşmesi mümkün görünmüyordu.

Arayış içine girdikleri sırada, Ceylanpınar(Serékaniyé, Rasülayn) yakınlarında büyük çapta boş hazine arazileri bulunduğunu öğrenmişlerdi. Oraya yerleşebilecekleri ve bu arazileri kullanabilecekleri ümidi doğmuştu.

Bunun için ailenin okumuş çocuğu Melle Sabri Ceylanpınar'a gitti.²²

Yörede şimdi olduğu gibi hem Araplar, hem Kürtler yaşamaktaydı. O zaman her şey bu beldenin muhtarı olan Seydo Çavuş'un elindeydi. Arazileri o tahsis ediyordu. Melle Sabri'nin talebi üzerine *Hırbettéz* adıyla anılan yöreyi onlara tahsis etti.

Bu yöre; güneyi Suriye, batısı ve kuzeyi Devlet Üretme Çiftliği olan Ceylanpınar'ın doğusuna, Mardin tarafına düşüyordu.

Hırbettéz; kupkuru, işlenmemiş kıraç arazilerden başka hiçbir şeyin olmadığı bir yerdi. Kendiliğinden yetişen otların ve yörede sürüler halinde yaşayan *ceylanların* dışında hayat belirtisi yoktu.

Hopan Ailesi, çaresizlikten buraya yerleşmek zorunda kaldı.

Kendisinden dinleyelim:

“O zaman Ceylanpınar'da hazine arazileri olduğunu ve isteyene verdiklerini duymuştuk. Tek başıma Ceylanpınar'a geldim. Yeni evlenmiştim. Seydo Çavuş o zaman 40 köyün muhtarıydı. Demokrat parti

22 Ceylanpınar, bu yöreye Cumhuriyetten sonra verilen Türkçe resmi addır. Buranın geçmişten gelen biri Kürtçe Serékaniyé, biri Arapça Rasülayn olmak üzere iki adı vardı. İkisinin de Türkçedeki tam karşılığı Pınarbaşı olarak çevrilebilir. Buraya Türkçe bir ad koyanlar Arapça ve Kürtçe adların tam karşılığını vermemişler, yörenin bir başka özelliğini de vurgulamayı tercih etmişler. Bu yöre aynı zamanda ceylanların sürü halinde dolaştığı bir bölgedir. Bu nedenle olsa gerek pınarın yanına ceylanı eklemişler.

zamanında 40 köye yakın çiftlikten²³ ayırıp halka dağıtılmak üzere Seydo Çavuş'a teslim edilmişti. Burada köy yoktu, köyler yeni kurulu-yordu. Hırbettéz adlı yerde bir köy kurmamız ve arazilerini kullanmamıza izin verildi. Bunun üzerine babam, kardeşlerim ve bazı akrabalarımız gelip buraya yerleştiler.

Ben Ceylanpınar'da kalıyordum, köye ara sıra gidip geliyordum. Evimizin içinde bulunduğu hazineye ait bu araziye muhtarlıktan 1200 lira para vererek satın aldım. Bir parçasını kardeşim Halil'e verdim. O zaman bir arsa on liraydı. Komşularımız Suriye'den gelen şimdiki komşularımıza araziye ortaklıkla ekip biçmeleri için verdim. Önce kuyu kazdık, su çıkardık. Uzun yıllar sebze ekip sattılar. Daha sonra şimdi içinde oturdukları on dönüm tarlayı onlara ben sattım.”

Köy bile denemeyecek Xırbettéz'de su yok, ev yok, yiyecek yoktu! Deyim yerindeyse, Kerbela gibi bir yerdi. Köye aileler taşınmadan önce erkeklerden bazıları gelip başlarını sokacakları, barınabilecekleri bir mekân yapma çabasına girdiler. Duvar yapacak malzeme olmadığı için yerde çukur açıp ev gibi üzerini çalı çırpıyla ve çamurla kapattılar. Bir süre yer altındaki bu sığınaklarda yaşadılar.

İçme ve kullanma suyunu kilometrelerce uzaktaki çevre köylerden taşımak zorundaydılar. Eşeklerin sırtına yükledikleri tuluk veya bulabilirlerse tenekelerle yıllarca su taşıdılar. En hayati ve önemli faaliyet buydu. En değerli şey de suydü. Getirdikleri suyu içme ve

yemekler dışında kullanmamaya azami gayret göstermek zorundaydılar. Örneğin, abdest alırken damlalardan oluşan ve ancak sürülen yüzeyi ıslatabilecek şekilde kullanıyorlardı.

Yapı için tek seçenek çamurdan imal edilen kerpiçti. Bunun için de bol miktarda suya ihtiyaç vardı. Taşıyarak bunu elde etmeleri mümkün değildi. Mevsiminde yağmur suyunu biriktirip kullanmaktan başka çare yoktu. Bu amaçla suyun birikmesini sağlayacak çukurlar açtılar. Yağmur suyunun bu çukurlarda toplanmasını sağlayacak kanallar yaptılar. Böylece dere ağızlarında oluşturdukları bu çukurlara daha çok su birikiyordu.

Bir yandan da suyun toprağa sızmasını önleyen ağzı dar, derinleş-tikçe genişleyen kayadan oyulmuş sarnıçlar eştiler. Yağmurun biriktiği bu sarnıçlardan uzun süre su ihtiyaçlarını kullanmayı planlıyorlardı. Bu sarnıçlara; çevredeki toz toprak, solucan, karınca, kurbağa, hatta yılanlar bile düşüyordu. Çok mecbur kaldıklarında bu sudan içtikleri de oluyordu. Ama rengi ve tadı koyulaşan sarnıç suyunu en çok kul-lanma suyu olarak değerlendiriyorlardı. Çukurlarda oluşan göletler tükendiğinde sarnıçlardaki suları hayvanlara içiriyorlardı.

Duvar yapımında kullanmak için biriktirdikleri suların yardımıyla kerpiç üretiyorlardı. Yoğurdukları çamurları tahtadan yapılmış kalıplara döküyorlar. Kuruduktan sonra sert bloklara dönüşen çamurlardan elde ettikleri kerpiçlerle duvarları örüyorlardı.

Kupkuru ve ağacın olmadığı ovada damlaların üstünü güneşten ve yağmurdan koruyacak malzeme yoktu. Başka yerlerden getirilmesi gereken ahşap malzemeye ihtiyaç vardı. Malzemeyi bulmak kadar taşıyıp köye ulaştırmak başlı başına büyük bir sorundu. Ceylanpınar'dan veya Kızıltepe'den satın aldıkları kavak direklerini katırların yanlarına bağlayıp taşıyorlardı. Katırlar tek seferde taşıyamadıkları için

23 Ceylanpınar Devlet Üretme Çiftliği (TİGEM), Milli Aşireti Ve Hamidiye Alayı Reisi İbrahim Paşa'nın tasarrufunda bulunan topraklar üzerinde kuruldu. Bu topraklar Osmanlı tarafından Milli aşiretine tahsis edilen “has” statüsünde idi. 1920'de İbrahim Paşa'nın başlattığı ayaklanma bastırılınca aşiret kuvvetleri Suriye topraklarına sığındılar. Boşalttıkları topraklar 1937'de devlete bağlanmış 1950'de ise üzerinde Ceylanpınar Devlet Üretme Çiftliği kurulmuştur. Devlet Üretme Çiftliği, Sovyetler Birliğinde “kollektif tarım” düşüncesinden hareketle yapılan uygulamalardan esinlenerek oluşturulmuş devletçi bir projedir.

birkaç kez gidip gelmek zorunda kalıyorlardı. Önce bin bir zorluk ve külfetle taşıdıkları direkleri eşit aralıklarla dama diziyorlardı. Sonra çevre köylerde ve derelerde buldukları bodur bitki dallarını, sazları ve çalı çırpıyı bu direklerin arasını örtmek için kullanıyorlardı. Üstüne de bir çamur tabakası yayıyorlardı. Bu çamur kuruduktan sonra, üstüne samanla iyice yoğrulmuş ikinci bir çamur tabakası daha çekiyorlardı. Böylece üstü kapatılan toprak evlerin içi artık kullanılabilir hale gelmiş oluyordu. Taban ile İç ve dış duvarlar yine samanla güçlendirilen çamurla sıvanıyordu.

Çamaşır ve yıkanmak için belli aralıklarla yaklaşık on kilometre mesafedeki Cırcıp deresine gidiyorlardı. Yazın güneşte, kışın çalı çırpıyla ısıttıkları suyu kullanıyorlardı. Sabun bulunmadığı için temizlik için ağaç külü ve kil kullanıyorlardı. Yassı tokmaklarla çamaşırını döverek olabildiğince temizlemeye çalışıyorlardı.

Bunca mesafeyi gidip gelmek çok zor olmakla birlikte, bir yönüyle de şenlik gibiydi. Kadınlar, her gün toz toprak içinde çalışmaktan bir gün bile olsa kurtulmuş oluyorlardı. En çok sevenler çocuklardı. Suya kavuşmanın neşesiyle oynuyor, göletlerde yüzmeye çalışıyorlardı.

Günün sonunda eşeklerin heybelerine yükledikleri su dolu kaplar ve üzerlerine yığıldıkları temiz çamaşırlarla peş peşe evin yolunu tutuyorlardı.

Bu Kuru Topraklarda Ne Yiyip İçiyorlardı?

İki şey vardı ellerinde: Ekip biçtikleri tarlalardan elde ettikleri buğday ve süt elde ettikleri koyunlar. Dolayısıyla temel gıda maddeleri buğday ve süt ürünleri idi. Birincisinden elde ettikleri ekmek, bulgur ve türevleri; ikincisinden yoğurt, ayran ve tereyağı.

Değirmen olmadığından, taşı oyarak elde ettikleri el değirmenleri ile buğdayı öğütüyorlardı. El değirmeninden bugün anladığımız anlamda un elde etmek mümkün değildi. Taneleri tamamen ufalalmış buğday kırıklarını ekmeğe dönüştürüyorlardı. Ekmek elde etmek için tandır veya sac kullanıyorlardı. Özellikle tandır için yakıt bulmak başlı başına bir sorundu. Bunun için herkes seferber olurdu. Çoğu zaman, dere kenarında yetişen bodur bitkiler sökülür ve kurutulduktan sonra tandıra yakıt olurdu. Buğday sapları kışın hayvanlara yedirilmek üzere saman haline getirildiği için kıymetliydi. Bu yüzden, mecbur kalmadıkça biriktirdikleri sapları tandırda yakmaktan kaçınırlardı.

Sütü, meralarda otlanan koyunlardan elde ediyorlardı. Sabahın erken saatlerinde yaylıma çıkarılan hayvanlar ikindi vaktinden sonra akşama yakın bir saatte köyün yakınına getirilirdi. Kadınlar ellerindeki bakraçlarla ve süt sağarken hayvanı tutacak çocuklarla birlikte sağım yerine giderlerdi. Sağım süresince kuzular annelerinin uzağında tutulurdu. Kadınlar işini bitirdikten sonra koyunların memelerinde kalan sütü emmek için kuzular serbest bırakılırdı. Kuzular koşarak ve meleyerek annelerine doğru yönelirler. Koyunlar da meleyerek onları karşılarlardı. İnsanın içine coşku aşılayan baharın yeşillikleri içindeki bu mutlu kavuşma sahnesi gerçekten görülmeye değerdi. Bu narin hayvanların hasretli koşuşturması insanların da içini ferahlatırdı.

Köylülerin değişmez yemekleri bulgur pilavı, ayran ve ayran çorbası idi. Baharda, özellikle kıraç arazilerde kendiliğinden yetişen birkaç bitki farklı yiyecek olarak sofralara gelirdi. Kenger, bunların başında idi.

Et çok nadir bulunurdu. Bunun için kuzu veya koyunlardan birinin hastalanması ya da iyileşmeyecek bir sakatlık geçirmesi gerekirdi.

Sonbaharda kavurma yapıp saklamak için kesilen koyunlar da ara sıra et yüzü görmelerine yanyordu.

“Türkçeyi Askerlikte Öğrenmeye Başladım”

“Ceylanpınar’a yerleştikten sonra askere gittim. Askerliği Lüleburgaz’da yaptım. Lüleburgaz çok uzaktı ve şimdiki gibi vasıta yoktu. Mardin’den trene bindik İstanbul’a kadar gittik. Günlerce yol devam etti. İstanbul’da bir iki gece kaldık. Dağıtım yaptılar beni Lüleburgaz’a verdiler. Askerlik iki sene sürdü. Askeri eğitimden sonra da orada kaldım. Namaz kılacak yerimiz yoktu, mescit için bize bir baraka verdiler. Çarşıdan hasır alıp serdik ve beş vakit orada namazlarımızı kılıyorduk. Malatyalı bir Binbaşı vardı, bize yardımcı oldu. Vazifemiz bittikten sonra bu mescide geliyorduk, ezan okuyorduk ve ekseriyetle öğle ve ikindi namazlarını cemaatle kılıyorduk. Ondan önce orda namaz kılacak yer yoktu. Yerde ezan okuduğumuzu gören Binbaşı levazımdan bize bir kürsü getirtti ve “bundan sonra ezanı bunun üzerinde okuyun” dedi. Bazen akşamları askerlerle ders yapıyorduk, onlara dini bilgiler veriyordum.

Çarşı iznine çıktığım zaman Lüleburgaz’daki camiye gidiyordum. Çevredeki esnaf beni çok seviyordu: “Gel bizim camide konuş” diyorlardı. “Benim Türkçem zayıftır” diyordum. “Olsun, sen hadis okuduğunda cemaatin hoşuna gidiyor” diyorlardı. Bizim çavuş ve arkadaşlarımız: “Yahu hoca biz çarşıya gidiyoruz kimse bize merhaba demiyor, seni çağırıyorlar, yer veriyorlar. Nasıl oluyor, ne yapıyor-sun sen? Ben de: “Ben camiye gidiyorum, siz sokaklarda geziyor-sunuz” diyordum.

Bir seferinde tatbikat yapılıyordu. Bütün askerler gibi ben de oradaydım. Namaz vakti oldu: “Ben öğlen namazı kılacağım” dedim. “Paşa bizi teftişe gelecek, olmaz” dediler. Ben ısrar edince Yüzbaşıya

söylediler. Yüzbaşı: “Hocayı bırakın, onda hile yoktur, gitsin namazını kılsın” dedi.

Askerde benim gibi Türkçe bilmeyenler vardı, ama çok sıkıntı çekemedim. Bize Türkçe dersi veriyorlardı. Ben askerlikten önce Suriye’de olduğum için Türkçem yoktu. Türkçeyi öğrenmeyi çok istiyordum, askerlik benim için fırsat oldu. Konyalı Hafız Musa adında bir arkadaş vardı, her zaman yanıma geliyordu. Bana: “Sen bana Arapça dersi ver, ben de sana Türkçe öğreteyim” diyordu. Birbirimizden istifade ettik. Merakım vardı, yavaş yavaş öğrendim. Yarım Türkçemle camide konuşma da yapıyordum.”

Ceylanpınar’da Hayat

“Ailem köye yerleşirken ben de Ceylanpınar’daki camide imamlık yapmaya başladım. Ceylanpınar’da kerpiçten yapılmış basit ve tek bir cami vardı. Ben askere gittikten sonra Seydo Çavuş evinin yanındaki bu camiye yıkıp cadde yapmıştı. Caddenin bir kısmına da dükkân yapmıştı. Cahil bir insandı, hayır görmedi. Demokrat parti, Seydo Çavuş gibi insanlardan yararlanıyordu. O da iktidar partisinin imkânlarını kullanıyordu.

Askerden geldikten sonra: “Sen Allah’ın evini nasıl yıkarsın, memleketi camisiz bırakmak Müslümanlığa sığar mı? Sen Allah’tan korkmuyor musun?” diye defalarca çıktım. Bunun üzerine, şimdiki ulu caminin yerini bize tahsis etti. Hemen faaliyete başlayıp oraya bir cami yaptık. Bu camide de iki sene kadar fahri görev yaptım.

Şeyh Ömer resmi imam olduktan sonra Ankara Mahallesi’nde bir cami için teşebbüse geçtim. Seydo Çavuş’tan ve Çiftlikten yardım aldık. Aynı mahallede yaşayan Türkistanlılar²⁴ vardı, onlar biraz yardım ettiler. Halktan yardım edenler vardı. Hacı Hasan Allah rahmet

24 Ellili yıllarda Türkiye’ye göç eden Doğu Türkistanlılardan bir grup Devlet tarafından Ceylanpınar’a yerleştirilmiş ve kendilerine arazi tahsis edilmişti.

etsin o da yardım etti. Milletten para topladık. Usta ve amele tuttum. Çiftliğin kamyonlarıyla çevreden taş topluyorduk.

Bu vesileyle yaşadığım ilginç bir hatıramı yeri gelmişken aktarayım:

Bir gün, taş çıkarmak için tren istasyonundan demir levyeler aldım. 10-15 tane talebeyi kamyona bindirdim ve Suriye tarafına çok yakın olan demiryolunun yanında bulunan harabelerde taş toplamaya gittik. Bulunduğumuz yer, eski şehrin bulunduğu ve Suriye tarafında kalan Rasûlayn'a en çok yüz metre mesafede idi. Aramızda demiryolu vardı.

Yıkılan eski yapılardan çevreye dağılmış işlenmiş taşlar vardı. İşimize çok yaradığı için onları tercih ediyorduk. Taş toplarken, bir ara yerde dört köşeli güzel bir taş gördüm. Talebelerden o taşı çıkarmalarını istedim. Ancak demir manivelayı taşın altına koyan arka üstü yere düşüyordu. Sanki kuvvetli biri onu itiyordu. Birkaç defa denediler, hep aynı şey oluyordu. Taşı çıkarmaya muvaffak olamadılar. O zaman: “Durun bunda bir şey var!” dedim. Kazma istedim ve taşın etrafını yirmi santim kadar açtık. Baktım ki, taşın üzerinde Arapça “**Eşşehit Hamdullah**” yazıyordu. O zaman Cezire bölgesinin fethi ile Müslümanların eline geçişini ve Rasûlayn'da yapılan savaşı hatırladım.²⁵ O taşı olduğu yerde bıraktık. Belki de burası Hz. Ömer zamanında fethedilen bu topraklar için savaşın yapıldığı meydandı.

25 Müslümanlar bölgeye geldiklerinde Bizans İmparatorluğuna bağlı olarak Rasûlayn'ın yönetimini elinde bulunduran Şehriyad buranın iki üç kilometre uzağındaki Kepez adlı yüksek tepede oturuyordu.

Rasûlayn/ Serékaniyé/Ceylanpınar: Rasûlayn Arapça bir addır. Aynı yerin Kürtçe adı Serékaniyé. Türkçe adı Ceylanpınar'dır. Zamanında Habur nehri ve yörede ceylan sürülerinin bulunması nedeniyle Ceylanpınar adının seçildiği anlaşılmaktadır. Batılıların Mezopotamya, Müslümanların El Cezire veya Beynen Nehreyn olarak adlandırdıkları bölgede yer alan bir yerleşim yeridir. Müslüman tarihçiler bu bölgeyi kendi içinde ayrıca üçe ayırmışlardır: Diyârınmudar, Diyârırebîa, Diyânbekr.

Diyârınmudar Urfa, Harran, Rakka, Samsat, Re'sül'ayn;

Diyârırebîa Musul, Nusaybin, Sincar Dârâ, Cizre;

Diyânbekr Âmed., Mardin, Meyyâfârikın, Hasankeyf bölgelerini içine alır. Hz Ömer döneminde İslam ordularının bölgeyi fethettiği dönemde Rasûlayn'ın önemli bir merkez olduğu anlaşılmaktadır. Mezopotamya'nın tarihin ve medeniyetlerin merkezi olduğunu dikkate aldığımızda bu son derece doğaldır. Bölgedeki diğer merkezler Harran, Nusaybin, Meyafarkin, Hasankeyf, Cizre ve diğerleri de benzer konumlara sahiptir.

İyad Bin Ganem komutasındaki İslam Orduları Şam bölgesinden sonra El Cezire bölgesini de egemenlik altına aldılar. Rasûlayn da bu fetihler sırasında Müslümanların eline geçti.

Ahmet Demir, İslamın Anadolu'ya Gelişi (Kent y.) adlı kitapta şu bilgilere rastlıyoruz:

“O günlerde yörenin önemli merkezlerinden olan Re'su'l-Ayn(Ceylanpınar)'ın meliki Şehriyard çevre emirleri topladı ve İslam ordularına karşı güvenilir bir kale olarak gördüğü Mardin'in meliki Arsıus ile ittifak kurdu. Hatta rivayete göre Şehriyard'ın oğlu Amud, Arsıus'un kızı Marye ile evlendi; böylece ittifak aile bağıyla pekiştirildi.

İslam ordusunun ovada ilerlemesi üzerine paniğe kapılan Re'su'l-Ayn(Ceylanpınar) meliki Şehriyard, oğlu Amud, Harran meliki Rodos ve Kefertusa valisi Tuta komutasındaki 20 bin kişilik bir orduyu İslam ordusunun üzerine gönderdi. Halid b. Velid(r.a), küçük bir kuvvetle onlara karşı koydu, birebir çarpışarak Harran meliki Rodus'u öldürdü, Re'su'l-Ayn melikinin oğlu Amud'u da esir aldı.

TDV İslam Ansiklopedisi “Cezire i İbni Ömer” maddesini yazan tarihçi Ramazan Şeşen konuyla ilgili şu bilgileri paylaşıyor:

“El-Cezîre Anadolu-Irak-Suriye bölgelerini birbirine bağlaması itibarıyla büyük bir tarihî ve stratejik öneme sahiptir. Bugün bölgenin kuzey yarısı Türkiye, güney yarısı ise Suriye ve Irak topraklarında bulunmaktadır. Bağdat demiryolu buradan geçer, burası aynı zamanda Münbit Hilâl'in orta kısmını teşkil eder. el-Cezîre'nin Diyârınmudar kısmında Urfa, Harran, Rakka (Suriye), Samsat, Re'sül'ayn; Diyârırebîa kısmında Musul, Nusaybin, Sincar (Irak), Dârâ, Cizre; Diyânbekr kısmında Âmid (Diyarbakır), Mardin, Meyyâfârikın, Hasankeyf gibi önemli merkezler yer alır. Bu bölgeye İslâm'dan önce sırasıyla Bâbilliler, Asurlular, Hititler, Persler, Büyük İskender, Selefkiler, Romalılar, Bizans ve Sâsânîler sahip olmuşlardır. el-Cezîre bölgesi IIIVI. yüzyıllarda Romalılar'la Sâsânîler arasındaki mücadelelere sahne olmuştur. İslâmiyet ortaya çıktığı sırada bölge önce Sâsânîler'in, sonra Bizanslılar'ın eline geçmişti. Bizans Re'sül'ayn'dan Tûr Abdîn'e kadarki sahayı, Sâsânîler ise Nusaybin ile Tûr Abdîn'in güneyindeki bölgeyi ellerinde tutuyorlardı. Sınır Nusaybin ile Dârâ arasından geçiyordu. Suriye ve Irak'ın Müslümanlar tarafından fethedilmesi üzerine bölgedeki Bizans ve Sâsânî kuvvetlerinin devlet merkezleriyle irtibatı azalmıştı. Bu sırada 17 (638) yılında Hz. Ömer ile Suriye'deki kumandanlar arasında Câbiye'de yapılan toplantıdan sonra Suriye ve Mısır bölgelerinin

Caminin arsası hazinenin malıydı. Çarşıda evimiz vardı, orayı bıraktık, gelip burada caminin yanında biz de ev yapıp yerleştik. O zaman arsa bedavaydı. En pahalı yer on liraydı. On seneden fazla bu camide fahri ve karşılıksız imamlık yaptım. Caminin yanına bir medrese de yaptırdım. Talebelere ders veriyordum. Akşamları Risale-i Nur dersleri yapıyorduk. Arapça tedrisat da yapıyorduk. Hadis, tefsir, fıkıh dersi alanlar vardı.

Ceylanpınar'daki camilerin çoğunun yapılmasında katkım oldu. Mezarlık Camisinin ve Antep Mahallesiindeki Caminin yapılmasına vesile oldum. Bu cami bizim eve uzak olduğu halde sabah namazında bile gidip orada fahri imamlık yapıyordum. Bunların dışında tarlaman içine ev yapıp taşındıktan sonra oraya da bir cami yaptırdım.”

“Ne Devletten Ne Milletten”

“Ne Devletten Ne Milletten” ifadesini hayatının şiarı haline getirmişti. Mücadelesinde buna hem riayet ediyor, hem de sürekli vurguluyordu. Özellikle insanlara İslam'ı anlatmakla yükümlü olanların devletten ve milletten aldıklarıyla geçinmelerini doğru bulmuyordu ve bu yönüyle onları eleştiriyordu. Yanlış yaptıklarını, zamanla Din'i menfaat aracı haline getirdiklerini ve itibar kaybına uğradıklarını düşünüyordu. Toplumun da bu hocalara iyi gözle bakmadığı ve güven duymadığı kanaatini zaman zaman dillendiriyordu.

Ona göre: İnsanlara dini tebliğ edenler Peygamberler gibi kendi emekleriyle kazandıklarıyla geçinmelidirler. Medreselerdeki *tayin*²⁶ uy-

emniyetini sağlamak için el-Cezîre bölgesinin fethine karar verildi. 18 (639) yılında Hz. Ömer Suriye Valisi Ebû Ubeyde b. Cerrâh'a bir mektup yazarak el-Cezîre bölgesinin fethine girilmesini emretti. O da İyâz b. Ganem'i 5000 veya 6000 kişilik bir kuvvetin başında el-Cezîre bölgesine gönderdi. İyâz Rakka'dan bölgenin fethine başladı. 18-19 (639-640) yıllarında batı kısımlarını zaptetti. Musul ve Dicle'nin doğusundaki yerler ise 20 (641) yılında Ebû Mûsâ el-Eş'arî'nin de bulunduğu Irak ordusu tarafından fethedildi.”

26 Medreselerin bulunduğu köylerde her talebenin yemeğini karşılamayı üstlenen bir ev bulunuyordu. Yemek saatinde talebe tabağını alıp o eve gider, yemeğini

gulamasının daha işin başında talebenin kişiliğini, onurunu zedelediği kanaatindeydi. Hele öğrencilerin ve müderrislerin harmanları gezerek zekât toplamaları ve mal sahipleriyle doğrudan muhatap olmaları onları adeta dilenci konumuna sokuyordu. İlim adamının aşağılık duygusu içine girmesine, özgüvenini yitirmesine neden oluyordu.

Medreseler ve Din Hizmetleri bu tür desteklerle yürütülecekse, alan ile veren arasında doğrudan bir ilişki olmamalıydı. Devlet olmadığı zaman bir aracı kurum olmalı. Geçmişte, Medreselerin ve Din Hizmetlerinin finanse edilmesinde vakıflar bu misyonu ifa etmişti. Aynı şey yeniden hayata geçirilebilirdi.

Kaldı ki; Kur'an ve Peygamber bu konuda nasıl davranılması gerektiğini açık ve kesin bir şekilde ortaya koymuştu. Hiçbir şekilde ücret karşılığında Dinî faaliyetlerin sürdürülmesi hoş görülmemiş, hatta yasaklanmıştı. Herkes geçimini emeğiyle temin etmeliydi, başkalarına yük olmamalıydı. İlme ve Din'e hizmet bir bedel karşılığında yapılmamalıydı.

Melle Sabri'nin babası, medresede okuduğu yıllarda onun bütün ihtiyaçlarını kendisi karşılamış ve kimseden maddi yardım almasına izin vermemişti. Bu nedenle Melle Sabri, hayata atıldıktan sonra da bu alışkanlığını değiştirmemişti. Çok sıkıntı çektiği dönemlerde bile hiç kimseden yardım kabul etmeden zorlukları aşmayı bilmişti. Tarikattan uzaklaşıp Bediüzzaman'a yakınlaşmasının sebeplerinden biri de buydu. Zira Bediüzzaman da peygamberler gibi hiç kimse-den yardım kabul etmemişti.

Melle Sabri, hem bu prensip dâhilinde hareket ediyor, hem İslam'a çıkar karşılığı hizmet verenlere şiddetle karşı çıkıyordu. Para karşılığı mevlit veya hatim okunmasının doğru olmadığını anlatıyor ve insanları bundan alıkoymaya çalışıyordu. Mevlit okunarak yemek

alır, dönüp medresede yedi. Bazen evin kapısında uzun süre beklemek zorunda kalırdı.

ziyafetlerinin yapılmasını da israf sayıyordu. Bunun yerine, harca-
nacak paranın fakirlere veya öğrencilere dağıtılmasının daha hayırlı
olacağını tavsiye ediyordu. Bundan dolayı, bu işi gelir kapısı yapan-
lar söylediklerinden ve önerilerinden çok rahatsız oluyor, ona düş-
manca davranıyorlardı. Özellikle Mardin’de mevlithanlıği meslek ha-
line getirenler, ona şiddetle karşı çıkıyordu. Onun camilerde halka
İslam’ın hakikatini anlatmasından rahatsız oluyorlardı. Resmi gö-
revli olmadığından camilerde konuşmasını engellemek için sık sık
şikâyetle bulunuyorlardı.

Hocaların zekât, fitre ve sadaka almalarına da karşı çıkıyordu. Ge-
çimlerini temin etmek için çalışmaları gerektiğini, hizmet karşılığında
bir ücret almalarının yanlış olduğunu savunuyordu. Bundan dolayı bu
yoldan gelir elde edenler de ona düşmanca davranıyorlardı.

“Resmi imamlık yapmadım. İsteseydim imamlık, müftülük yapa-
bilirdim. Demokrat parti zamanında bir ilkokul mezunu müftü olu-
yordu. Ben resmi görev almayı kölelik gibi görüyordum. Bu yüzden
istemiyordum. Benim arkadaşlarımdan bazı hocalar, mesela Halil
Güvenç o zaman Kızıltepe’ye müftü oldu.

Benim hoşuma gitmiyordu. Memur olduktan sonra, bir müftü ge-
lecek ben ona ders verecek durumdayken bana amirlik yapacak. Ken-
dime göre serbest hizmet etmeyi daha uygun gördüm. Camiler yap-
tım, medreseler açtım. Bediüzzaman gibi, ben de yaptığım hizmetlere
karşılık bir ücret almak istemiyordum. **Ne devletten, ne milletten.** Her
zaman, kendi emeğimle geçinmeye çalıştım. Milletten zekât ve fitre
almadım, devletten de maaş almadım. Emeğimle geçimimi sağladım.
Allah’a şükür şimdiye kadar da kimseye muhtaç olmadım.

Baskı altında, tesir altında, minnet altında hizmet etmek, doğru-
ları söylemek mümkün değildir. Bundan dolayı medrese tahsili ya-
pan hocalar hakikatleri anlatmakta zayıf kalıyorlardı.

Başka bir sebep de bu hocaların zamanın gerektirdiği bilgi ve be-
ceriye sahip olmamalarıydı. Üstad Bediüzzaman diyor ki; beş yüz sene
evvelki konuşmayla bugünkü insanlara hitap etmek istiyorlar. Böyle
tesir yapamazlar. Kur’an yeni indirilmiş gibi hitap lazımdır.

Medreselerde okutulan dersler de ihtiyacı karşılamıyordu. Sarf,
Nahiv, Hadis, Tefsir gibi derslerin yanında konuşma, anlatma kabi-
liyeti kazandıracak dersler de lazım. Bir hoca yirmi otuz sene med-
resede ders veriyor, ama bir cemaatin önüne çıkıp rahat konuşamı-
yor. Bazen gittiğim taziyelerde benden daha âlim daha bilgili hocalar
bulunuyordu, fakat konuşamıyorlardı. ‘Melle Sabri konuşsun’ diyor-
lardı. Bu hususta Bediüzzaman’dan ve Risale-i Nurlardan çok isti-
fade ettim.

Ceylanpınar’da kalıyordum fakat Mardin’le irtibatım devam edi-
yordu. Gidip geliyordum, bazen uzun zaman kaldığım da oluyordu.
Mardin’de bir medresemiz vardı. Risale i Nur dersleri yapıyorduk.
Bazı talebelere Arapça dersi veriyorduk. Çocuklarımı Mardin İmam
Hatip Okuluna kaydettikten sonra daha sık gidip geliyordum.

Mardin’e taşınma fikri her zaman bana cazip geliyordu. İki
defa buna teşebbüs ettim. Ev kiralayıp Mardin’e taşındık. Her se-
ferinde birer yıl kadar kaldık. Ama geçim sıkıntısı nedeniyle tekrar
Ceylanpınar’a döndük.

Mardin’de hizmetler açısından büyük bir boşluk vardı. İnsanlara
İslam’ı doğru anlatan kimse yoktu. Camilerde görev yapanların ilmi
yoktu, sadece Kuran ve Mevlit okumayı biliyorlardı. Bu boşluğu dol-
durmak için gayret ediyordum.

İmam Hatip talebelerinin iâşe ve ibateleri ile meşgul oluyor-
dum. Camilerde kullanılmayan odalar vardı talebeleri oraya yerleş-
tiriyorduk. Latifiye Camii, Şehidiye Camii gibi. Evlerde kalanlar da

oluyordu. Ramazanda bir yer tutuyorduk, talebelere iftar yemeği veriyorduk. Halk yardım ediyordu.

İmam Hatip Okuluna bir bina yapmak için dernek kurduk. Bir Hıristiyan'dan iki dönüm arazi satın aldık. Hacı Ahmet isminde bir adam vardı Mahserteden (Ömerli) İmam Hatip için ondan para aldık. İnşaata, subasmanına kadar getirdik, ondan sonra Milli Eğitime devrettik. Milli eğitime devretmeden önce yardım için köylere gidiyorduk, para topluyorduk, Derik'e kadar gittik. Yeni bina bitince İmam Hatip oraya taşındı. Eski bina hem küçük hem yetersizdi. Zaten eski bir evdi, okul binası değildi.

Ayrıca, her fırsatı kullanarak insanlara İslam'ın, imanın hakikatlerini anlatmaya çalışıyordum. Gittiğim yerlerde namazlardan önce veya sonra, ya da Cumadan önce camilerde konuşuyordum. Medreselerde, evlerde, düğünlerde, taziyelerde elimden geldiği kadar konuşmalar yapıyordum. Şeyh Yusuf Camisinde bir iki sene fahri görev yaptım. Kasım Tuğmaner Camisinde aynı şekilde iki sene kadar görev yaptım. Yalnız imamlık yapmıyordum. Her gün dersler yapıyordum. Bu derslere devamlı gelenler vardı. İstifade ediyorlardı.

Resmi vazife almadım. Hatta Kasım Tuğmaner "sana bir diploma alalım" dedi. Ben istemedim. Memurluk yapmak taraftarı değildim. Herkes gözünü devlet kapısına dikmiş, bu iyi bir şey değil.

Geçimimi köydeki tarlamdan sağlıyordum. Kardeşlerim benim için ekip biçiyorlardı. Araziler hazineye aitti, köyde oturanlara hak tanımışlardı. Sonra Toprak Reformu yapıldı. Çiftçilere kırk dönüm sulu arazi verildi. Bana da kırk dönüm verdiler. Bir iki sene elimde kaldı. Köyde oturmadığım için daha sonra elimden aldılar. Haddizatında köyün kuruluşuna ben sebep oldum. Şimdi köyde oturanların ve arazi hakkı olanların yerleşmelerini ben sağladım. Onlar hak sahibi oldular, ben olamadım."

Anadilde Eğitim

"Medresede Kürtçe ders alıyorduk. Kitaplarımız Arapça idi, ama hocalar bize Kürtçe anlatıyorlardı. Arapçayı iyi öğrenince artık kitapları biz okuyorduk. Ben de yanımda okuyan talebelere aynı şekilde ders Kürtçe veriyordum. Suriye'de okurken yine aynıydı. Hocalarımız, çoğunluğu Kürt olan ve Kürtçeden başka dil bilmeyen talebelere dersleri anadilleriyle anlatıyorlardı.

O zaman Türkçe bilen yoktu. Askere gidenler biraz biliyorlardı. Bizim zamanımızda okul da yoktu. Camilerde Kur'an öğretiliyordu. Sonra onu da yasakladılar. Bazı köylerde medreseler vardı, İnönü döneminde kapatıldı. Demokrat Parti geldikten sonra biraz serbestlik oldu. Ben Suriye'den o zaman gelmiştim. Köydeki medresede önce Kur'an, sonra Arapça sarf, nahiv ve fıkıh dersleri veriyordum.

Ceylanpınar'a gelinceye kadar ben hiç Türkçe bilmiyordum. Askerde biraz öğrendim. Risaleleri okuya okuya Türkçem kuvvetlendi. Malum, Risale i Nur Türkçe yazılmıştı. Yalnız bir iki risale Arapçaydı. Bu sebeple Türklerin arasında daha çok yayıldı. Kürtlerin âlimleri Türkçe bilmediklerinden Risaleler Kürtlerin arasında fazla bilinmiyordu. Benim gibi Türkçe bilmeyenler Arapça yazılanları okuyabiliyordu: Hutbe i Şamiye, İşaratü'l İcaz gibi.

Şimdi diyorlar ki Kürtçe anadilde eğitim olur mu? Niye olmasın. Asırlardır Kürtler anadillerinde eğitim gördüler. Biz de öyle gördük, talebelerimize de Kürtçe ders verdik. Şimdi hala resmi olmayan medreselerde dersler Kürtçe yapılıyor.

Cumhuriyet kurulduktan sonra Medreseleri resmi olarak kapatıldı. Hâlbuki medreseler İslam'ın ilk devirlerinden beri çok büyük vazife görüyordu. Toplumun ilim ve eğitim ihtiyacını karşılıyordu. Medreseler şehirlere, ilçelere, köylere yayılmış durumdaydı. On

binlerce talebe bu medreselerde okuyordu. Bir defasında Fatih Külliyyesinde baş müderris olan Hasan Fehmi Başoğlu ile görüştüğümüzde; 15.000 talebe okuttuklarını söyledi. Çok muazzam hizmetler vardı. Türkler de Kürtler de anadillerinde okuyorlardı. Bir taraftan da Arapça öğreniyorlardı. Ortak dil Arapça idi. Medreseler kapatılınca okuma imkânı ortadan kalktı. Halkın eğitim ihtiyacını karşılayacak bir müessese kalmadı.

Latin alfabesine geçildi ve Türkçeden başka dilde eğitim-öğretim yasaklandı. Anadili Türkçe olmayanlar uzun zaman eğitim-öğretimden mahrum kaldı.

Devletin anadilde eğitime müsaade etmemesi büyük bir zulümdür. Bundan en büyük zararı Kürtler gördü. Devlet, Kürtlere düşmanlık yaptı, haklarını ellerinden aldı. Kürt yoktur diyerek Kürtçeyi yasakladılar. Kürtçe konuşanlara para cezası verdiklerine ben Mardin’de şahit oldum. Hâlbuki Cumhuriyetten önce böyle bir şey yoktu. Her dilde ders verme imkânı vardı, herkes istediği dilde konuşma, yazma ve tedrisat hakkına sahipti. Herkes kendi lisanını konuşuyor, yazıyor, okuyordu. Zaten kitaplar Arapça olduğu için ister Türk olsun, ister Kürt olsun, ilim tahsil eden herkes Arapça öğreniyordu.

Hem dili hem Dini yasakladılar, Kur’an okumayı yasakladılar. Camileri kapattılar, bazılarını asker kışlası yaptılar.

Osmanlı zamanında Kürt Türk birlikte savaşa gidiyordu. Çanakkale savaşında Kürtler, Araplar, Türkler birlikte şehit düştüler. Mardin’den, Kızıltepe’den tanıdıklarımız var. O zaman Türkçülük, Arapçılık, Kürtçülük yoktu. Devlet Müslüman olduğu için Kürtler ayrı devlet istemediler. Böyle olacağını bilmiyorlardı. Bin senedir aralarında kardeşlik vardı.

İnönü döneminde Türkçeden başka dil yasak olduğu için insanlar birbirleriyle konuşmaktan korkuyordu. Halk Türkçe bilmediğinden bazıları cezadan kurtulmak için işaretle derdini anlatıyordu. Türkçeden başka dilde konuşanlara para cezası veriyorlardı. Karakola götürüyorlardı, hakaret ediyorlardı, nezarete atıyorlardı. Mardin’de hem Kürtçe hem Arapça ikisi de yasaktı. Ama en büyük sıkıntıyı Kürtler çekti.”

İbadete Düşkünlüğü

İbadete düşkünlüğü onun başta gelen özelliklerindendi. Onun kadar hayatında zevkle ibadet eden insana rastlamak çok zordur. Bütün zamanını ibadetle geçirirdi demek abartı olmaz. Tarlada, sokakta yürürken, yolculukta bile ya Kur’an okur, ya da zikir çekerdi. Ya da Dini telkin ve tavsiyelerde bulunurdu. Her gün mutlaka Yasin Suresi başta olmak üzere Kur’an’dan bölümler okurdu. Namazların ardından cemaate Kur’an’dan, Hadisten veya Risale i Nur’dan bölümler aktarırdı. Namaz tesbihatına çok önem verirdi. Farz namazlara ait sünnet namazlar ile vakit dışındaki sünnet namazları da ihmal etmez, mutlaka kılardı.

Namaza hazırlık için aceleye getirmeden ciddiyet içinde abdest alırdı. Her uzvunu ayrı bir dua eşliğinde yıkar. Abdestin sonunda Kadir Suresini okur ve kurulanırdı. Kendine ait seccadesini açar, sarığını ve cübbesini giyer. Camide okunan ezanla yetinmez, yeniden ezan okunmasını isterdi. Ezanı kendisi de kısık sesle tekrar eder. “Allahümme rabbe hazihiddavetittame...” duasını okur. Ağzını misvaklayarak sünneti kılmaya başlardı.

Vesveseden arınmak ve tam bir huşu ile namazı kılmak için namaza niyet ederken bir hayli zorlanırdı. Kalbi mutmain oluncaya ve tam bir motivasyon sağlayıncaya kadar niyeti tekrar ederdi. Bu da

arkasında namaz kılmak için bekleyenleri yorar, bazen de öfkelenirdi. Namazı hiç acele etmeden kılar, olabilecek en uzun tesbihatı yapardı. Her namaz sonunda Kur'an'dan ayrı bir aşır veya sure okurdu.

Hayatının çok istisnai birkaç vakti dışında bütün namazlarını cemaatle kılmıştı. Büyük çoğunluğunda da kendisi imamlık yapmıştı. Sabırla, acele etmeden ve hiçbir erkânını atlamadan namaz kıldığı için namazı hayli uzun sürerdi. Bu yüzden onunla namaz kılmak isteyen pek olmazdı. Çok kimse onun namaz kıldırıldığı camiye uzun zaman devam etmezdi. O, büyük bir zevk alarak bu namazları kılar, çevresindekileri de cemaate katılmaya zorlardı. Namazı uzattığını bilen özellikle çocuklar ve gençler, ona görünmemeye çalışırdı. Ama ev halkının ona katılmaktan başka şansı yoktu. Tabi zaman içinde çocuklar çeşitli nedenlerle evden ayrıldıklarından namazları sürekli onunla kılma zorunlulukları da kendiliğinden sona eriyordu. Ama bir kişi var ki, ömrünün sonuna kadar hem de severek, erinmeden, bıkmadan, sabırla ona tabi oldu. Bir tek, hanımı olan annemiz hayatı boyunca pes etmedi ve onun sadık bir cemaati olmayı sürdürdü. Ömrünün son yıllarında evin yanındaki mescide de gidemediğinden namazlarının çoğunu, genellikle evdeki bu sadık arkadaşı ile kılıyordu.

Günlük hayatında bütün çalışma ve etkinlikleri namaz vakitlerine ayarlıydı. Namaz, her şeyden öncelikli ve önemli idi onun için. Yolculuklar, toplantılar, düğünler, taziyeler dâhil namaz vakti girince her şeye son verirdi.

Onu tanıyanlar, ibadete düşkünlüğünü çoğu zaman hem hayranlık hem de şaşkınlıkla dile getirirlerdi. Hayatının herhangi bir döneminde onunla yolu kesişenlerin ibadete düşkünlüğü ile ilgili mutlaka

bir hikâyesi vardır. Tabi başta hanımı ve çocukları olmak üzere yakınlarının şahit olduğu sayısız olay vardır.

Bir defasında yaşlı ve hasta olan ablası Zekiye zorlanarak bir vakit namazında arkasında durdu. Ayakta durmakta zorlanıyor, ağrılarından dolayı ızdırıp çekiyordu. Babam ise, onun haline bakmadan her zamanki gibi yavaş ve rahat hareket ediyor, hiçbir ayrıntıyı atlamıyordu. Misvakı ağzına götürüyor, sarığını düzeltiyor, arkasındakilerin düzgün durup durmadığını kontrol ediyor. Onları uyarıyor. Sonra bir daha dönüp onları süzüyor. Cemaate yetişmemek için oyalanan çocukların gelmesini bekliyor, işi ağırdan alıyordu. Bunlar olurken Zekiye Hala ağrılarının zoruyla söylenmeye başladığında namaza niyete sıra ancak geldi. Ellerini kulak hizasına götürüp “Neveytu uselli” diyor, ama namaza başlamıyor. Yeniden niyet için saldıgı ellerini kaldırıyor, yeniden başa dönüyor. Birkaç kere bunu tekrar etti. Bir türlü namaza başlamıyordu. Ağrılarının etkisiyle iyice sıkılan ve öfkeleyen halamız dayanamadı ve: “*Neveytu u kuzzulkurt, neveytu u kuzzulkurt, neveytu u kuzzulkurt*”²⁷ diye bağırmaya başladı ve “*Namazın başını yesin*” anlamında sözler sarf etti. O anda herkes boşaldı ve kahkahalarla gülmeye başladı. Kendisi de hem söyleniyor hem gülüyordu. Ortalık sakinleşinceye kadar bir süre herkes yerine oturdu. Sonra namaza başladı. Bu defa hiç beklemeden niyet etti ve her zamankinden daha hızlı hareket ederek namazı tamamladı.

Mardin ve Urfa yöresinde uzun yıllar tedrisatla meşgul olmuş ve pek çok talebe yetiştirmiş yakın arkadaşlarından Melle Said, ilmi ve takvasıyla bilinen ve saygı gören bir âlimdi. Zamanın şartlarında birlikte aynı otobüsle hacc yolculuğuna çıkmışlar. Otobüste Halil Gonenç gibi başka ilim ehli arkadaşları da varmış. Normal zamanlarda

27 Kürtçe “zıkkımın dibi” benzeri anlam taşıyan bir öfke ifadesi..

bile boş vakitlerini sürekli ibadetle geçirmeye çalışan birinin, hacc yolculuğunda daha çok ibadete yönelmesi doğaldı. Nitekim Melle Sabri yolculuk boyunca boş durmaktan, lüzumsuz lakırdıdan kaçınıyor ve bütün zamanını ibadetle geçirmeye gayret ediyordu. Diğer yolcuları da kendisi gibi davranmaya teşvik ediyordu. Ömürde bir kez gerçekleşen bu yolculuğun heba edilmemesini, anlamına yakışır bir şekilde geçirilmesini öğütüyordu.

Her vakit namazı için bir yerde durup cemaatle namaz kılıyorlardı. Otobüsün içine girince de birlikte zikir, tehlil, tesbihat ve dualarda bulunuyor. Ardından Kur'an'dan bölümler okuyordu. Sık sık yol arkadaşlarını birlikte telbiye de bulunmaya çağırıyordu. İbadet ettikçe şevki, arzusu, zevki ve coşkusu daha da artıyordu.

Bu kadarına alışkın olmayan arkadaşları bir aşamadan sonra yoruluyorlar, ara vermek, dinlenmek ve kendi aralarında sohbet etmek istiyorlardı. Ama o durmak istemiyordu. Kendisini durdurmak isteyenlere de kulak asmiyordu. Said Tekin Hoca da bu kadarını fazla bulanlardandı. Diğer yolcular onun müdahalesine ümit bağlamışlardı. Böylece biraz rahatlayabileceklerini düşünüyorlardı. Nüktedanlığı ile de tanınan Said Hoca, bir punduna getirerek yarı şaka yarı ciddi arkadaşına herkesin içinde şöyle dedi: “Yeter Melle Sabri yeter! Sen Allah'ı da taciz ettin.” Bu espri herkesi kahkahaya boğdu.

Din Anlatma Aşkı

Sabri Hoca'nın hayattaki en büyük amacı ve hedefi İslam'ın anlaşılması ve yaşanmasına hizmet etmektir. Bu konuda bitmez tükenmez bir arzusu ve çabası vardı. Sadece anlatmak değil, aynı zamanda yaşamak.

Bulduğu en küçük fırsatı bu amaçla değerlendirmek onda hayat tarzı haline gelmişti: Yolculuk sırasında, bir akraba ziyaretinde, kendisini

ziyarete gelenlere, çalışanlara, ev kadınlarına, çocuklara, bilhassa öğrencilere mutlaka bir şeyler anlatır, onları etkilemeye çalışırdı.

Bu amaçla en çok tercih ettiği yerlerin başında *Camiler* bulunuyordu. Bazen vakit namazlarında bile bir fırsat oluşturup cemaate bir şeyler anlatırdı. Ama Cuma ve Bayram Namazlarında mutlaka bir camide en az bir saat süren konuşmalar yapardı. Resmi bir sıfatı olmadığı için bazı dönemlerde konuşmasına izin verilmediğinde bile kürsüye çıkardı. Devletin izin vermemesine tahammülü yoktu. Bu yasak yokmuş gibi davranırdı. Nereye giderse gitsin, hangi camide bulunursa bulunsun mutlaka bir şeyler anlatırdı.

“Camiler Allah'ın evidir ve halkın yardımlarıyla bina edilmiştir, kimsenin yasak koymaya hakkı yoktur. Camide Din'i anlatamazsak nerede anlatacağız. Halk cahildir, birinin ona Dinini anlatması gerekir. Camide İslam'ın anlatılmasının engellenmesi dünyanın en garip uygulamasıdır. Hiçbir Müslüman buna tahammül edemez. Ben bu müdahaleyi kabul etmiyorum ve gittiğim camide gücüm yettiği sürece anlatmaya devam edeceğim. Ben bunu bir karşılık için yapmıyorum, kimseden bir şey talep etmiyorum. Sadece Allah rızası için görevimi yapmaya, sorumluluğumu yerine getirmeye çalışıyorum.”

Camiler dışında, bu amaçla kurduğu ve yaşatmaya gayret ettiği medreselerde bu misyonu yerine getirme çabası hayatının sonuna kadar bitmedi. Önceleri sadece Arapça ağırlıklı klasik medrese eğitim-öğretimine yönelmişken, Bediüzzaman'ı okuyup tanıdıktan sonra klasik çizgiyi yetersiz bulmaya başlamıştı. Bu medreselerin günün ihtiyaçlarına ve İslam'ın anlaşılması amacına hizmet etmediğini düşünüyordu. Arapça gibi alet ilimleri; Kur'an, Hadis, Fıkıh gibi temel ilimlerin önüne geçmiş, araç amaçtan önemli hale gelmişti. Oysa vazgeçilmez amaç ve hedef İslam'ın doğru anlaşılması ve yaşanmasıdır.

Bu Türkçe veya Kürtçe eserler okuyarak sağlanabiliyorsa Arapçada ısrar etmek gerekmez. İhtisas sahipleri dışındakiler anadillerindeki eserlerle de bunu yerine getirebilirdi. Bediüzzaman'ın Risale i Nur Külliyyatını Türkçe telif etmesinin gerekçesi de budur. İçinde yaşadığı toplumun diliyle onlara hitap ediyor, iman hakikatlerinin anlaşılması için çabaladığını dillendiriyordu.

Çağın ihtiyacına cevap verdiğine inandığı Risale i Nur'un okunup anlaşılması için Bediüzzaman ve talebeleri bu amaçla medreseler kuruyorlardı. O da bu geleneği sürdürenlerden oldu. Ceylanpınar'da yapımına ön ayak olduğu Yeni Cami'nin yanına bir medrese yaptırdı. Bir taraftan kimi talebelere klasik sisteme uygun dersler verirken, diğer yandan ağırlıklı olarak Risale dersleri yapıyordu. Sonraki yıllarda bu medrese bütünüyle Risale i Nur okunan bir mekâna dönüştü.

Sık sık gidip geldiği Mardin'de de Risale dersleri için benzer bir medrese oluşturdu. Uzun yıllar bu iki mekânın yaşaması için çalıştı. Pek çok insanın bir eğitim sürecinden geçmesine vesile oldu.

Halkı irşad faaliyetleri kapsamında *taziyeler* onun için bulunmaz fırsatlar oluşturunuyordu. Zira yöredeki pek çok kişi taziyelerde uzun süre toplanıyor ve hiç bir şey yapmadan oturup bekliyorlardı. Ona göre: Topluluk ve boş zaman bir arada iken bunu değerlendirmek şarttı. Taziye yerlerinin; sigara içilen, yemek yenen, boş lakırdıların yapıldığı bir yere dönüşmesine izin verilmemeliydi. Ölüm, oraya gelenlere sorumluluğunu hatırlatmalı, ibret vesilesi olmalıydı. Hayatın geçici, ahiretin hesap yeri olduğunu fark ettirmeliydi. Taziye, sadece bir âdetin yerine getirilmesinden ibaret olmamalı, insanı ölümle yüzleşmeye ve hayatın anlamını kavramaya yöneltmeliydi. Allah'a karşı sorumluluk bilincini arttırmaya vesile olmalıydı. Zira Allah'tan korkan ve ahirette hesaba çekileceğini düşünen kimse kötülükten uzaklaşarak iyiliğe yönelir.

Bunları düşündüğü için çevredeki taziyelere katılmayı mümkün olduğunca ihmal etmezdi. Bu toplantıları halkı irşad için bir fırsat sayardı. Konuşmalar yaparak halkı uyarmaya çalışırdı. İçten yaptığı bu konuşmalar çok etkili olurdu. Birçok kimse onu dinlemekten zevk alırdı. *“Allah ondan razı olsun, bize dinimizi öğretiyor. Namazı ve diğer ibadetleri onun sayesinde öğrenip yerine getirdik”* diyorlardı.

Bu konuşmaları yaptığı için taziye sahipleri de onun gelmesi için ricada bulunuyorlardı. Kendisine yapılan maddi teklifleri kabul etmesi de ona olan güven ve saygıyı arttırıyordu. Bazı hocaların belli bir ücret karşılığında Kur'an ve Mevlit okumasına şiddetle karşı çıkar, kendisine yapılan tekliflere tepki gösterirdi. Ölünün arkasından mevlit adıyla verilen yemekleri doğru bulmaz ve çoğu zaman engellerdi. Yapılacak masrafların fakirlere dağıtılmasının daha hayırlı olduğunu söylerdi. Böyle davrandığı için ücret bekleyen bazı hocalar ondan rahatsız olur, aleyhinde bulunurlardı.

Kur'an'da birçok kez peygamberler için tekrarlanan bu ayeti rehber kabul ederdi: *“Ben buna karşı sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim mükâfatım âlemlerin Rabbinden başkasına ait değildir.”* (Şuara 180) Dini tebliğ edenlerin de peygamberleri örnek almakla mükellef olduklarını, aksine davrananların görevlerini ihmal, hatta istismar etmiş olacaklarına inanırdı.

Medeni Cesareti ve Israrcılığı

Çok az insanda rastlanacak Medeni cesarete ve özgüvene sahipti. Bulunduğu ortamda kim olursa olsun konuşur ve inandıklarını anlatırdı. Çevresindekiler, *“Bulunduğu yerde Cumhurbaşkanı bile olsa mutlaka konuşur”* derlerdi. Bununla ilgili birçok hatırası nakledilirdi. Bir örnek nakledelim:

İstanbul’da Bediüzzaman’la ilgili yapılan bir sempozyuma izleyici olarak katılır. Resmi erkânın da yer aldığı salonda alışılmış biçimde önce protokol konuşmaları yapılıyordu. Yeni bir konuşmacı için kürsünün boşaldığı bir sırada kendiliğinden kürsiye çıkarak Bediüzzaman ve Risaleler ile ilgili konuşmaya başlıyor. Görevliler onu kürsüden indirmek için ricada bulunuyorlar, ama onları dinlemiyor ve konuşmasını sürdürüyor: “*Ben üstadın talebesiyim, onu en iyi ben anlatırım*” diyerek kürsüden ayrılmıyor. Bir süre konuştuktan sonra kürsüden inmeye onu zor bela ikna ediyorlar.

Gittiği her yerde karşılaştığı insanlara mutlaka anlatacak bir şey bulurdu. Yapacağı işi olsa bile önce Din’e ilişkin mesajları verirdi. Kişilerin yaptığı işin türü ile inanç arasında bir bağlantı kurardı. Sözgelimi; hasta iken doktora gittiğinde, hastalığından önce insan vücudunun inceliklerini, giriftliğini, anlaşılma­zlığını, mükemmelliğini dile getirir. Allah’ın insanı harika bir sanat eseri olarak yarattığını, insanın başıboş ve amaçsız olarak yaratılmadığını, yaratılışın bir amacı olduğunu, Kur’an’ın bunu duyurduğunu anlatır. İnsan vücudu üzerinde çalışan doktorların yaratılışın sırlarını en iyi kavraması gereken kişiler olduğunu, bu yüzden önemli bir misyona sahip olduklarını hatırlatır. Herkesten çok Allah’a karşı görevlerini en iyi şekilde ve bilinçli olarak yerine getirmeleri gerektiğinden söz eder. Muhatapları, çoğu zaman önce şaşkınlıkla, sonra hayranlıkla onu dinlerler. Kimileri onu daha çok konuşturmak için çabalar, böylece aralarında bir dostluk köprüsü kurulurdu.

Ona göre insan, mesaisinin büyük çoğunluğunu bıkmadan usanmadan İslam’ı anlatmaya ayırmalıdır. Her an ölüm gelip çatabileceği için öte dünyaya hazırlıklı olmak gerekir. Hazırlıksız yakalanmamak için zamanı iyi değerlendirmeli, görevler en iyi şekilde ifa edilmelidir.

Dünyanın peşine fazla takılmamak gerekir. “*Dünya hayatı sadece bir oyun ve eğlenceden başka bir şey değildir. Korunanlar için elbette ahiret yurdu daha iyidir. Düşünmüyor musunuz?*” (Enam, 32) ayetini sık sık okur, açıklar, hadislerle ve Bediüzzaman’ın sözleri ile konuyu pekiştirirdi.

Zamanının çoğunu buna ayırır, çevresindekilerin de aynı şekilde davranmasını isterdi. Muhataplarını ısrarla ve sürekli uyarırdı. Bu yönde kendisine “*bu kadar ısrar da olmaz*” şeklinde yöneltile­n eleştirileri duymazlıktan gelir, ciddiye almazdı. Aile bireyleri başta olmak üzere onunla sürekli ilişki içinde olanlar sürekli uyarı ve eleştirilerine muhatap olmaktan kurtulamazlardı.

Daha küçük yaştan itibaren çocukları olarak bizim de kendisi gibi ibadet etmemizi ve okumamızı isterdi. Yapmadığımızda çok üzülür, baskı ile yaptırmaya kalkardı. Sonuç alınca­ya kadar ısrara devam ederdi.

Medresede yetişmiş ve çok iyi bilgiye sahip olanlar sıra kendilerini ifade etmeye, bilgilerini paylaşmaya gelince son derece yetersiz kalırlardı. Bu yüzden onları sürekli eleştirirdi. Çekingen ve özgüvenden yoksun olmalarını çok önemli bir eksiklik sayardı. Topluma önderlik etmeleri gereken bu kişiler görevlerini yerine getirmedikleri için işlerin cahillerin elinde kaldığı kanaatini sık sık dile getirirdi. Âlimlerin, varisi oldukları Peygamberler gibi sorumlu davranmakla yükümlü olduğuna inanırdı.

Ona göre: Medrese, bilgilerin toplumla paylaşılmasını sağlayacak bir eğitim kalitesine sahip değildir. Burada yetişenler özgüven sahibi olmadıklarından bilgilerini paylaşmakta yetersiz kalıyorlar. Paylaşılmayan bilginin kimseye yararı olmaz. Medreselerde alet ilimlerine bu kadar önem verileceğine, talebenin sosyalleşmesini sağlayacak bir

eğitimden geçirilmesi amaca daha çok hizmet eder. Medresede verilenler kuru bilgi olarak kalıyor. Bunu değiştirmek, medrese eğitimi ıslah etmek, insanların ve toplumun ihtiyaçlarına göre düzenlemek gerekir.

Çok iyi Arapça ve ibare bilgisine sahip olan Kürt Ulemasının Türkçe bilmemesinin de büyük bir eksiklik olduğunu ifade ederdi. Bu yüzden toplumun onlardan yararlanamadığını söylerdi.

“Rabbinden sana indirilen gerçekleri insanlara bildir.” (Mâide, 5/67)

“Onlar ki, Allah’ın gönderdiği emirleri duyururlar, Allah’tan korkarlar ve O’ndan başka kimseden korkmazlar. Hesap görücü olara Allah (herkese) yeter.” (Ahzâb, 33/39)

“İnsanoğlu öldüğü zaman bütün amellerinin sevabı da sona erer. Şu üç şey bundan müstesnadır: Sadaka-i câriye, istifade edilen ilim, kendisine dua eden hayırlı evlat.”(Hadis)

Düşüncelerini bu ve benzeri ayet ve hadislerle desteklerdi.

Cami ve Namaz Hayatın Merkezi

Melle Sabri’nin hayatında dinî ve sosyal faaliyetlerin merkezi konumundaki kurum olarak Caminin çok önemli bir yeri vardı. Din/İslam, Camiyi hayatın merkezine nasıl oturtmuşsa o da kendi hayatının merkezine oturtmuştu. Çocukluğundan başlayarak hayatının bütün aşamaları camiyle iç içedir. Bütün gününü namaz vakitlerine ayarladığı için zamanı kullanmasında da caminin rolü oldukça fazlaydı.

Henüz küçük bir çocukken camiyle ilişkisi Kur’an öğrenmeyle başlamış ve hayatının sonuna kadar devam etmişti.

Suriye’de klasik medrese eğitim öğretimi camilerin içinde yapıldığından bu süreç boyunca camide hayatını geçirdi. Amudé’de yanlarında okuduğu ve kaldığı iki hocası aynı zamanda bulundukları

caminin imamlık görevini de yerine getiriyorlardı. Yani hem müderrislik hem imamlık yapıyorlardı. Camiler ders yeri olduğu gibi, talebelerin içinde yatıp kalktıkları, yemek yedikleri yerlerdi.

Şeyh Ahmed Haznevi’nin yanına gittiğinde yine camiyle iç içe olan medresede tahsil hayatını sürdürmüştü. Dersler, toplantılar, tarikat erkânı (hatme, teveccüh) çoğunlukla camide ifa edilirdi. Ders tekrarı, evrad ve zikirler için de cami kullanılırdı. Vaaz ve irşad faaliyetleri, kalabalık grupların katıldığı düğün ve taziye törenleri de aynı yerde icra edilirdi. Aileler ve aşiretler arası barış görüşmeleri ve sonunda verilen geniş katılımlı yemeklerin de camide yerine getirildiği olurdu.

Suriye dönüşünde köydeki camiyi medreseye dönüştürmüş, bütün çalışmalarını burada yürütür olmuştü.

Ceylanpınar’a gider gitmez basit bir yapı olarak inşa edilmiş camide kendiliğinden göreve başlamış, evini de caminin yakınına kurmuştu.

Askerliğe gidince kışladaki caminin faaliyete girmesine vesile olmuştu. İzinli olduğu günler Lüleburgaz’daki camiye gider zamanının çoğunu orada geçirirdi. Yarım yamalak Türkçesiyle orada vaaz ederdi.

Askerlik dönüşü ilk iş olarak yıkılan caminin yerine daha büyük bir caminin yapılmasına önayak oldu. Cami yapılıp faaliyete geçince resmi imam atanıncaya kadar fahri görev yaptı.

Ceylanpınar’ın nüfusu artıp büyüyünce ihtiyaç duyulan ikinci cami için yine harekete geçti. Çevreden aldığı yardımlarla kısa zamanda bu caminin hizmete girmesi sağlandı. Evini de bu caminin yanına taşıyarak burada da yıllarca hiçbir karşılık ve ücret almadan fahri görev yaptı.

Üçüncü olarak Ceylanpınar'da Mezarlık Camisi olarak anılan caminin yapılmasında rol aldı.

Ceylanpınar'da üçüncü kez evini değiştirip sulu tarıma açtığı tarlasının içine taşındığında evinin yanı başına bir cami daha inşa etti. Uzun yıllar bu camide ve yanına yaptığı medresede faaliyetlerde bulundu. Vefatından önce, adını taşıyan bu camiyi yıktırıp yeniledi.

Yine Antep Mahallesi olarak bilinen bölgede bir caminin yapılmasında rol aldı, evine bir hayli uzak olmasına rağmen imam atanıncaya kadar burada da görev yaptı.

Ceylanpınar'da bunları yaparken sık sık gittiği ve birkaç kez kısa süreli evini taşıdığı Mardin'de camilerle olan yakın ilişkisi hiç azalmadı. Önce başka amaçlarla kullanılan Abdülaziz camisinin yeniden ibadete açılmasını sağladı. Camiye bağlı bir odayı uzun yıllar kullanacağı bir medreseye dönüştürdü.

Görevlisi olduğu halde sabah namazlarında açılmayan Mardin Ulu Camiyi bir süre kendisi açarak namaz kıldırdı. Belli bir cemaat oluşmaya başlayınca caminin imam ve müezzini görevlerini yapmaya mecbur kaldılar.

Yine Mardin'de bulunan Şeyh Yusuf Camisinde resmi görevli atanıncaya kadar uzun bir zaman fahri olarak hem imamlık, hem vaizlik yaptı.

Ardından aynı durumda bulunan Kasım Tuğmaner camisinde de imamlık ve yanında uzun zaman halk dersleri yaptı.

Son olarak Mardin Nurdağı Camisi ve Risale i Nur Medresesinin yapımına ve faaliyete geçmesine emek verdi.

Bunların dışında Xırbettéz'deki caminin yapımına da katkıda bulundu. Başka köylerde de cami yapımlarını teşvik ederek ve yol göstererek yardımcı oldu.

“Ne Olacak İslam Âleminin Hali?”

Melle Sabri'nin öğrenim hayatını geçirdiği Suriye, O'nun dünyasında son derece önemli bir yere ve etkiye sahipti. Zira zihni burada şekillenmiş, sonraki hayatını yönlendirecek temel bilgileri burada kazanmıştı.

Dinî anlayışı, siyasi bakışı, medrese ve tedrisat ile ilgili görüşleri, tasavvuf ve tarikat hakkındaki yaklaşımı, sosyal ve ekonomik yaşantısı burada edindikleriyle şekillenmişti. İçinde bulunduğu şartlar, öğrendikleri, hocaları, gözlemleri ve içinde yaşadığı medrese ve tarikat ortamı hayatı üzerinde derin izler bırakmıştı.

İslam Dünyasının birliğini ve bütünlüğünü kaybettiği bir dönemin ardından yeni oluşan iki devlet arasında gidip gelirken, yaşanan kargaşanın ve ortaya çıkan sorunların içinde bulmuştu kendini. İslam Ümmetinin üç temel unsuru konumundaki Kürtlerin, Türklerin ve Arapların içine düştüğü çıkmaza yakından şahit olmuştu.

Bir Kürt olarak Kürtlerin durumunu yakından izliyordu. Yaşadığı ülkeyi yöneten Türklerin ve Devletin karşı karşıya bulunduğu sorunlara da şahit oluyordu. Öğrenim için Suriye'ye gidip gelirken Arapların içinde bulunduğu durumu da fark ediyordu.

Bu gidiş gelişleri sırasında, hiçbir tarihi değeri ve doğal özelliği olmayan yapay bir sınırdan geçmek zorunda kalması, İslam Dünyasının parçalanması üzerine kafa yormasına yol açıyordu. Akraba, dost ve tanıdıkların sınırın iki tarafına dağılmış olması, iletişim kurma imkânını bile giderek kaybetmeleri, ayrılık fikrinin olumsuzluğunu sık sık hatırlamasına neden oluyordu. Batı'nın “böl yönet” stratejisinin tipik bir örneğinin kendi hayatına doğrudan etki etmesi, buna sebep olanlara karşı daha çok bilenmesine yol açıyordu.

Parçalanmışlığın yol açtığı devasa sorunlara doğrudan şahit olması “İslam Birliği” fikrinin önemini yakından hissetmesine ve konuya büyük önem atfetmesine neden olmuştu. Bundan dolayıdır ki hayatı boyunca ısrarla, bıkmadan usanmadan bu konudaki görüşlerini tekrar etti. Neredeyse, bu konuya değinmediği vaaz ve sohbeti olmamıştır denilebilir.

“*Ne olacak bu İslam Âleminin Hali?*” sorusu hayatında en çok tekrarladığı cümlelerdendi. Konuyla ilgili fikri olabileceğini düşündüğü herkese bu soruyu sorardı. Ardından konu ile ilgili kendi düşüncelerini sıralardı.

Öyle ki; her karşılaşmamızda veya telefon görüşmemizde sorduğu değişmez sorulardan biri mutlaka bu olurdu: “*Ne olacak İslam Âleminin hali? Nasıl olacak Müslümanların hali?*”

Bu sorular karşısında hep bocalar, sorunu çözmeyen benmişim gibi suçluluk duygusuna kapılırdım. Kendimce bildiklerimi, yorumlarımı, önerilerimi ona aktarırdım. Ama her seferinde aynı soruyu tekrar tekrar sorduğundan bir süre sonra ne diyeceğimi, nasıl cevap vereceğimi bilemez oldum. Bir yandan da aynı soruyu kendime sorar oldum, zihnimde ölçüp biçiyordum. Tabi ki; tatmin edici bir cevap bulmak çok zordu. Son zamanlarda, onu rahatlatmasa da; biraz çaresizlikten, biraz da gerçekten öyle inanmaya başladığımdan beni bunaltan bu soruya şu cevabı verir oldum: “*Baba! Onların Rabbi var, her şeyi görüyor ve biliyor. Sonsuz gücü ve kudreti var. O dilerse kolaylıkla bir çare halk edebilir. O dilemezse kim ne yapabilir, biz ne yapabiliriz?*”

Yaptığı okumalar ve İslam Tarihinden çıkardığı sonuçlar onu her defasında Selahaddin Eyyubi’nin modelini anlatmaya iterdi.

Selahaddin Eyyubi, İslam Birliğini sağlamış bir lider olarak onun için bir rol model ve semboldü. Birlik konusunu konuştuğu her zaman

Selahaddin’i anmadan geçmezdi. Selahaddin’in Kürt olması onu içten içe sevindiriyordu. Ama asıl sevinci, son dönemde ırkçılık yapan Arap ve Türklere karşı Selahaddin’in bir Kürt olarak bütün Müslümanları eşit tutması ve birliği sağlamış olması idi. Bununla ırkçılık yapanların tezlerini çürütebilme imkânı bulduğundan tarif edilmez bir zevk duyuyordu. Aşağıladıkları Kürtlerin soyundan birinin Araplara ve Türklere liderlik yapması, İslam Birliğini kurması ve Kudüs’ü Haçlılardan geri alması ırkçıların fikirleri karşısında ona üstünlük sağlıyor ve rahatlatıyordu.

Bir yandan da yapılan haksızlık ve zulümlere karşı çıkan Kürtlerin İslam karşıtı duruşlarından duyduğu rahatsızlığı aynı örnekten yola çıkarak dillendiriyordu: “*Kürtlerin İslam’a sahip çıkması halinde kendilerini mazlum olmaktan, aslında kardeş oldukları Arapları ve Türkleri de zalim olmaktan kurtarabilirdi. Selahaddin başardığına göre zamanımızın Kürtleri de onun yolundan giderek aynı şeyi başarabilirler. İslam Ümmetinin bir kez daha birleşmesine vesile olabilirler. Dünyaya adaletin hükmetmesine kapı aralayabilirler*” derdi.

Muhtelif Görüşleri

“Devletin kapısında memuriyet kölelik gibidir. El açmaya alıştı- rıyor. İnsanın hürriyetini elinden alıyor.

Esas olan insanın kendi emeğiyle geçinmesidir. Bütün Peygamberler kendi emeğiyle geçinmiştir. Kimseye yük olmamıştır. Kim- seden bir şey almamıştır. Ücret talep etmemiştir. Kur’an, Peygam- berlerin ağzından şu ayeti tekrar eder: “Buna karşılık ben sizden bir ücret istemiyorum; ücretim yalnızca âlemlerin Rabbine aittir.” Ha- disler ve Allah’ın Resulünün hayatı İnsanlara yük olmayı menedi- yor. Ebuzer’in duası da şöyledir: “Allah’ım, beni insanlardan müs- tağni, yani talepte bulunmayanlardan eyle.” Bediüzzaman’ın da en

önemli özelliklerinin başında Peygamberlerin yolundan giderek insanlara yük olmaması ve hediye bile kabul etmemesi gelmektedir. Cesaretinin, kimseye boyun eğmemesinin, Devlete karşı durmasının, hakikatleri hiçbir tesir altında kalmadan haykırmasının, kıyafetinden bile taviz vermemesinin altındaki sebeplerden biri de maddeye, dünya malına değer vermemesidir.

Bu görüşleri her fırsatta dillendirdiği gibi, kendisi de hayatı boyunca bu çizgiden şaşmadı. Had safhada geçim sıkıntısı çektiği dönemlerde bile gelen yardım tekliflerini kabul etmedi. Emeğiyle geçinmenin dışında hiçbir gelir kaynağı olmadı. Bunun için ilmi faaliyetlerden kısmi olarak uzaklaşmayı bile göze aldı.

En helal geçim kaynağının topraktan, yani tarımdan elde edildiğine inanıyordu. Bu nedenle Ceylanpınar'daki tarlasını sulu tarıma uygun hale getirdi. Bunun için çok çabaladı ve uzun yıllar kendisi ve ailesi çok yorucu olan bu işte çalıştılar. Bundan dolayı çok zorluklar yaşadı. Kendisi fiilen çalışmadığı için çoğunlukla ortaklarla veya çalışanlarla işi yürütüyordu. Hassasiyet gerektiren ve zamanlamanın çok önemli olduğu sulu tarımda başkalarının yeterli dikkati göstermemesi yüzünden birçok kez zarar gördü. İş tam bilmemekten dolayı verdiği kimi yanlış kararlar ona pahalıya mal oldu. Zaman zaman hem kendisini asli misyonundan uzaklaştırdığından hem de zorluklarından ötürü bu işi bırakmayı çok düşündü. Ama geçimini sağlayacak başka imkânı olmadığından bir türlü bırakamadı. Başlarken elli dönüm tarlası vardı. Sıkıntıları nedeniyle parça parça sattığı bu tarladan vefat ettiğinde beş dönümden az bir miktar kalmıştı.

Kur'an'ı anlamak çok önem verdiği ve çok vurguladığı konulardandı. Ona göre: Önemli olan yüzünden okumak değil, anlamak ve onunla amel etmektir. Kur'an, ölümlere okunmak veya anlamadan

okunmak için gönderilmemiştir. Anlaşılmak ve uygulanmak için indirilmiştir. Kur'an'ı yüzünden okuyan çok insan var ama anlayan çok azdır. Hâlbuki önemli ve gerekli olan Kur'an'ın anlaşılması ve uygulanmasıdır. Kur'an insanların hayatını düzenleyen ilahi emirler manzumesidir. Bunun için indirilmiştir. Kur'an'a göre hayatını düzenlemeyenler başka kaynaklara göre yaşarlar. Bu da Kur'an'ı önemsizleştirir ki, hiçbir Müslüman böyle bir yaklaşımı kabul edemez. Şu hadisi sık sık hatırlatır: "Sizin en hayırlınız Kur'an'ı öğrenen ve öğretendir ve içinde ne olduğunu öğrenendir." Peygamber (as), canlı Kur'an olduğu için onun hayatını örnek almak bizzat Kur'an'ın emridir. Her Müslümanın Peygamberi hayatının rehberi yapması iman gereğidir.

Hakkında

Halil Günenç’le²⁸ Söyleşi

“Hocam, Babama icazetnamesinin nerede olduğunu sordum. Hatırlamadığını söyledi, siz hatırlıyor musunuz?”

“İcazetnamesini almadı. Suriye’de icazetname verme âdeti yoktu. Ben de orada almadım. Hocamız, oğlu Sadettin ve baban Melle Sabri’ye birlikte baharda icazetnamelerimizi vereceğini söyledi. Ben beklemedim, Türkiye’ye gittim. Öyle kaldı. Sonra icazetnamemi Norşin’den aldım.”

“Üstadınız kimdi Suriye’de?”

“Mele Sabri ile üstadımız aynıydı: Seyda Melle Muhammed Latif. Amude’de yıllarca beraberdik, birlikte okuyorduk. Hareketli, açık-göz bir insan olduğu için üstadımız kendisini çok seviyordu. Bundan dolayı, Sadiye adındaki kızıyla onu evlendirmek istedi. Nişanlandılar. Fakat birkaç ay sonra kız hastalandı ve vefat etti. Seyda’nın kızının ölümü Babanı çok üzdü.”

“Peki, Babam Hezna’ya, Şeyh Ahmed Haznevi’ye gittiğinde beraber mi gittiniz?”

“Beraber gidip geliyorduk. Üstadımızla birlikte her bayramda giderdik.”

28 Halil Günenç: Alim, Yazar. Mardin doğumlu. Suriye’de Melle Sabri ile birlikte Medrese öğrenimi aldı. Halfeti, Kızıltepe (1959-66), Urfa (66-76) Müftülükleri ile DİB Haseki Eğitim Merkezi’nde Fıkh ve Tefsir Hocalığı yaptı. Fıkhi konularda eserleri bulunmaktadır.

“Babam orda kalmış, Şeyh Aladdin’den ders almış.”

“Kalmışsa az bir müddet kalmış. Ben orada kalmadım. Sadece bayramlarda gidiyorduk. ‘Kon’ dedikleri çadırlarını bir nehirin kenarına kuruyorlardı. Biz de bir defa oraya gittik. Tabi bizim o zamanki inancımıza göre Şeyh Ahmed her gün Allah ile görüşüyordu. Öyle zannediliyordu. Gerçekten Salih bir insandı, hizmeti çoktu. Mele Muhammed Latif, Şeyh Ahmed’in halifesi olduğu için haliyle bizim de irtibatımız vardı. Benim de o zaman tarikata intisabım olmuştu. Baban tarikatta epey mesafe almıştı. Ben onun kadar meşgul olmadım.

Tabi o zaman Bediüzzaman Said Nursi çok tanınan biri değildi. Mele Said’é Meşhur olarak duyulmuştu, öyle tanınıyordu. Kendisini gören yoktu, kitaplarını da bilen okuyan yoktu. Uzaktan Mele Said’é Meşhur olarak duymuşlardı sadece.

Daha Suriye’deyken Seyyid Kutub’un, Nedvi’nin kitaplarını okuyordum. O zaman bölümler halinde çıkan Fi Zilali’l Kur’an tefsirini alıp okuyordum. Asri başka kitaplar da okuyordum. Hocalarımız bu kitapları bilmiyorlardı. Kitaplarda klasik Arapça kullanılmadığı için, kullanılan dile aşına değillerdi. Yeni ibareler değişik olduğu için anlamıyorlardı. Hatta bizim hocamızdan daha büyük ve meşhur bir âlim olan Melle Hasan’é Tirmizi vardı, o da anlamıyordu. Hem fikir, hem ibare yeniydi. Onların okuduklarına benzemiyordu. Bu kitapları Hristiyan bir kitapçı vardı o satıyordu, başka kitapçı zaten yoktu. Türkiye’ye döndükten sonra Diyarbakır’da Abdülkerim Hoca, Selâhaddin Hoca vardı, bana gelip gittiler. Risale i Nuru onlar vasıtasıyla daha iyi tanıdım. Ben Türkçeyi yeni öğrenmeye başlamıştım. Risale i Nurların Arapçası olmadığı için anlamakta zorluk çekiyordum. Arapça yayınlanmış sadece İşarat ul İcaz vardı, onu okudum. Baban da tarikatta epey uğraştıktan sonra Risale i Nur’a dönüş yaptı.”

“Babam tarikatta otuz beş bin virde kadar çıktığından bahsediyordu. Siz de bu virdlerden çektiniz mi?”

“Zaten tarikatın erkânına göre beş binden az vird yoktu. Allah, Allah, Allah diye en az beş bin vird şarttı. Ben de bir ara beş bin vird çektim. Ondan sonra terk ettim. Yanılmıyorsam Şeyh Ahmed 1945 veya 1946’da vefat etti. Baban da Risale i Nur’u okuduktan sonra, baktı bunda ilim var, fikir var, tarikatta ilim pek yoktu. Hatta Mele Zeyneddin, Nureddin’in babası tarikatta idi, biraz vesvese oldu, yani bunalıma girdi. Bundan dolayı Şeyh Ahmed kendisine; “artık zikir yapma, Kur’an ı Kerim okuma” dedi.

“Vesvese nedir, nasıl bir haldir?”

Ayrıca namazda da vesveseye düşenler oluyor. Onun sebebi şudur: Şafii Mezhebine göre: ‘Niyet fiille beraber olacaktır.’ Namazda niyetin kalpten de geçmesi gerekir. Kalbinden geçmezse niyet olmaz. Niyet esnasında bazı insanların tekrara düşmesi; dil ile kalbin aynı noktada buluşmasından şüpheye düşmelerindendir. Bu vesvesedir. Hatta Deyr ez Zor Müftüsünün bir kitabı vardır. Diyor ki: ‘Bir gün Şam’da Camii Emeviye gittim. Yanında durduğum biri, niyeti tekrar ediyor ama bir türlü mutmain olmuyordu. Sonunda adam dayanamadı ve: ‘Talakıma yemin olsun, öğle namazının farzını kalmaya niyet ettim’ dedi. Kamışlı’da Abdüsselam Efendi büyük bir hocadır. O da namaza durduğunda üst üste birkaç kez Allah u Ekber, Allah u Ekber diyor ve epey tekrar ediyordu. İmam olduğu için cemaat bundan rahatsız oluyordu. Kızıltepe’de bir hoca vardı, o da öyleydi. Bir gün bir türlü niyet edemeyen hocaya cemaatten biri şöyle dedi: ‘Hocam, niyet edeceksen et, etmiyorsun ben gideceğim, sabaha kadar seni bekleyemem.’

Baban Şafii değildi, Hanefilerde böyle bir görüş olmadığı halde o da namaza niyet ederken vesvese içine giriyordu. Bu yüzden onunla namaz kılanlar sıkılıyorlardı. Tabi onun ibadete düşkünlüğü meşhurdu. Hiç bıkmadan usanmadan ibadet ederdi. Her fırsatı değerlendirirdi. Onunla ilgili bir hatıramı nakledeyim: Biz birlikte Hacca gittik. Mele Said ve başka arkadaşlar da vardı. Biz görevlerimizi bitirdik, veda tavafını yaptık ve yola çıkmak üzere otobüse bindik. Tabi hava sıcak, otobüsün içinde kavruluyorduk. Herkes bindikten sonra Mele Sabri'nin otobüste olmadığını anladık. Bir an evvel hareket etmek istiyorduk, cemaat sabırsızlanıyordu. Biraz bekledik, gelmeyince Melle Said onu aramaya gitti. İbadete olan düşkünlüğünü bildiği için muhtemelen Kâbe'nin yanında olacağını tahmin ediyordu. Kâbe'ye doğru gittiğinde onu Kâbe'ye yapışmış, dua ediyor, ağlıyor bir halde buldu. Bunun üzerine Melle Said Ona: 'Yeter, yeter, bizi de taciz ettin, Allah'ı da taciz ettin!' demiş.

"Hocam, okumaya niye Suriye'ye gittiniz?"

Türkiye'de her şey kaçaktı, medrese yoktu, daha doğrusu yasaktı. Bir de medreselerde ders verenleri cezalandırıyorlardı. Kur'an-ı Kerim okumak yasaktı. Babamı Arapça ezan okuduğu için yakalayıp götürdüklerini hatırlıyorum. Sıkıntı vardı."

Yanımızda bulunan Halil Hoca'nın oğlu Edip Günenç araya girdi: "Anneme bir gün sordum: Babamı ilk defa ne zaman gördün? Annem: Bizim köy yamaçtaydı. Bir gün köyün karşı yamacında jandarmalar beyaz fıstanlı birini kovalıyorlardı. Bunlar kimi kovalıyorlar diye sorduğumda, 'Abdülkerim'in oğlu Halil'i kovalıyorlar' cevabını aldım. 'Babamı ilk defa o zaman gördüm' demişti."

Halil Günenç Hoca devamlı: "Esasen o zaman nüfusa kayıtlı değildik. Biraz büyüdükten sonra Suriye'ye gidip geliyordum. Üstümde

bir entari olduğu halde köye döndüğüm sırada askerlik yapmayanları yakalamak için köye jandarma gelmişti. Asker tedbir almış, kaçakları arıyorlardı. Köylüleri topladılar, bizi de onların arasına koydular. Askerliği kim yaptı, kim yapmadı kontrol ediyorlardı. Benim nüfus kaydım olmadığı için korkuyordum. Orada bulunan amcam iki tarafta kapısı olan bir dükkâna girmemi ve arka kapısından çıkmam için bana işaret etti. Ben de askerler meşgulken hemen dükkânın bir tarafından girdim öbür tarafından çıktım. Bir akrabamızın evine gittim. Bir buçuk saat kadar orada kaldım. Askerlik yapmayanları yakalayıp götürdüler. Ondan sonra ben de dışarı çıktım vadiden indim. Babamın imam olduğu köye gidecektim. Giderken baktım ki yirmi, otuz civarında süvari asker karşıdan geliyor. Vadinin içinde askerlik yapmayanlar vardı. Askerleri görünce kaçmaya başladılar. Ben de onlarla birlikte kaçtım. Peşimizden geldiler ve hepimizi teker teker yakaladılar. Bana asker birkaç kamçı da vurdu. Bizi muhtarın evine götürdüler. Yüzbaşı geldi, teker teker kaçakların ifadelerini alıyordu. Hacı Hüseyin isminde biri vardı Yüzbaşıya beni göstererek: *'Bu talebedir okuyor, Allah için dinini öğreniyor. Nüfus cüzdanı yoktur.'* O zaman Yüzbaşı: *'Peki o gitsin'* dedi.

"Siz hangi yıllarda Suriye'deydiniz?"

"1941'de gittim. Baban da ordaydı. Ne kadar önce gittiğini bilmiyorum. 1941'de ben Şafii medresesindeydim. Baban Hanefi medresesindeydi. 1942 de kıtlık olduğunda, o da bize geldi. Şafii ile Hanefi aynı yerde değildiler. Hocaları da ayrı idi. Ben çocuktum, o benden daha büyüktü. Baban daha fazla okuyordu hem de daha fazla kendini tarikata veriyordu. İbadet ediyor, Şeyh Ahmet'e sık sık gidiyordu. Ben hatırlıyorum, talebelerin çoğu Kur'an'ı Kerimi yanlış okuyor-

lardı, bilmiyorlardı. Ama Sabri Hoca iyi okuyordu. Kürtlerde tecvit yoktu, halen de yok.

“Nedir bunun sebebi hocam?”

“Bu böyle adet oldu. Hatta Melle Zahir isminde doğuda bizim hocamızdan daha meşhur bir hoca vardı. Hasan Tirmizi, Hacı Fettah ve bahsettiğim Melle Zahir doğudaki en büyük âlimlerdendiler. Melle Hüseyin Küçük hepsinin hocası idi, Şeyh Ahmet de ondan ders almıştı. Ben oradayken daha 22 yaşındaydım, askerlik yapmamıştım. Melle Zahir, Suriye’ye orada evli olan kızının yanına gelmişti. Biz de bu meşhur hocayı merak ettiğimiz için bizim medresede bulunan yirmi iki talebe birlikte ziyaretine gittik. Zahir Hoca bize akşam namazını kıldırdı. Bu kadar âlim olmasına rağmen onun bile kıraati iyi değildi. Telaffuzları yanlıştı. Namazı kıldıktan sonra kendisine yanlış okuduğunu söyledim. Bana şöyle bir cevap verdi: Ben bir tarihte hacca giderken Şam’da Emevi Camisinde cemaate imamlık yaptım. Orada da Şam’ın hocalarından birisi meğerki beni dinlemiş. Namaz kıldıktan sonra bana yaklaştı ve dedi ki: *‘Hoca Efendi senin namazın sahih değildir. Yanlış okuyorsun.’* O zaman ben de kendisine dedim ki: ‘Efendim, beni yaratmak istediği zaman bana sorsaydı, beni Mekke’de, Medine’de ya da Şam’da yaratmasını isterdim. Ama Allah beni görüşümü almadan Bitlis’in bir dağında yarattığı için bu kadar okuyabiliyorum’. ‘Şimdi aynı şeyi sana da söylüyorum’ dedi. Ben de: *‘Dilin dönmediği için sen mazursun, namazın sahihtir. Ama imamlık yapman doğru değildir’* dedim. Kürt hocaların çoğunun kıraati böyledir, zaten tecvit bilmiyorlar.”

“O zaman Suriye’ye gidiş gelişinizde sıkıntı olmuyor muydu?”

“Askere 25 kuruş verip geçiyorduk. O zaman mayın yoktu. Gidip gelmek çok zor değildi. Türkiye’den eşeklerin sırtında Suriye

tarafına meyve; patlıcan, domates gibi sebzeler de gidiyordu. Onlar da para karşılığı geçiyorlardı. Sınra yakın köylerde sizin akrabalar kalıyordu, deden, amcaların o zaman oradaydılar. Sonra buradaki arazilerin sahipleri gelince Ceylanpınar’a gittiler. Orada devletten arazi aldılar. O zamana kadar su yok, traktör yok, biçerdöver yoktu, toprakları kimse ekmiyordu. Arazilerin çoğu boştu. Yıllık ekmekleri ve bulgur ihtiyacı kadar buğday ekiyorlardı. Fazlasını kimse ekmiyordu. Kılébin’e²⁹ gittiğimde de araziler boştu, sonra devlet taksim edip vatandaşlara verdi.

Arazinin fazla kıymeti yoktu. Mesela; Melle Süleyman adında biri iki yüz dönüm arazisini iki kilo tütün karşılığında sattı.

Ama herkesin bir yerleşim yerine ihtiyacı olduğu için sizin aile çöl gibi olan Ceylanpınar’ın o köyüne gittiler. Aslında her taraf öyle susuzdu. Kuyu kazıyorlardı, bir de derelerdeki sulardan istifade ediyorlardı.”

Mehmet Emin Er’le³⁰ Söyleşi

“Babamla beraber okuduğunuzu biliyorum. Onunla ilgili hatıralarınızı nakleder misiniz?”

“Melle Sabri Sünnete çok itibar ederdi. İlk zamanlar tarikata çok âşıktı. İkimiz de Şeyh Haznevi’ye mensuptuk. Sonra O Risale-i Nur’la tanışınca tarikattan biraz soğudu. Birbirimizi çok severdik, sünnete yakınlığımız birbirine uyuyordu.”

“Nasıl bir talebeydi?”

29 Mardin Kızıltepe’ye bağlı bir köy. Halil Hoca buradaki Medresede müderrislik yaptı. Sonra Müftülük görevi alınca, yerine aynı kuşaktan iyi bir âlim olan merhum Mele Said geçmişti.

30 Son devrin önemli alimlerinden. Melle Sabri’nin Suriye’de Medrese arkadaşı.

“İyi idi, istikameti doğruydı, sevilirdi, ibadete çok düşküncüdü.

İnsanlara çok nasihat ederdi, ahireti anlatırdı her zaman, tavsiyede bulunurdu. Daima ahirete meyyaldi.

Tahminen iki buçuk sene birlikte kaldık. Sonra medreselerimiz değişti. Beni harp zamanında tevkif ettiler. Ondan sonra ben Türkiye’ye geldim, onlar orda kaldılar.”

“Sizi niye tevkif ettiler?”

“Harp zamanıydı. Bizim nüfus kâğıdına baktılar, yanımızda Türk parası filan gördüler, casus diye tevkif ettiler. Bizi arabaya attılar, Kamışlo’ya götürdüler, önce altı gün nezarette kaldık, sonra beş ay hapis yattık.

İkinci cihan harbi zamanıydı, tahminim 1945 yılıydı. Ekmek filan yoktu, on sekiz gün kuru ekmekle idare ettik. Şeyh Ahmedê Keskin adında bir zat vardı. Çok misafirperver olduğu, jandarmaları yoldan çevirip onlara çay, yemek verdiği anlatılıyordu. Hocamız Şeyh Abdurrezzak ondan talebeler için yiyecek istedi. Çünkü yiyeceğimiz bitmişti. O şöyle demişti: “Gelin oturun yiyin için, serbestsiniz, ama ben kimseye bir şey vermem.”

Şeyh Abdurrezzak o zaman Suriye’nin Helêlê köyündeydi. Ondan bir müddet ders aldım. Onun yanına gidişim şöyle oldu: Kıtık zamanı talebeler hep dağılmıştı. Ben de Şeyh Ahmet Haznevi’ye gitmeye karar verdim. Beni bir medreseye yerleştirirse tarıkata girerim. Şeyh Abdurrezzak’a gönderirse daha iyi olur diye düşünmüştüm. Yürüyerek altı saatte filan gittim.

Oraya yetiştiğimde mağrıpla yatsı arasıydı. Şeyh Ahmed Heznevî cemaate sohbet veriyordu. Kenarda oturdum. Şöyle diyordu: “Eğer müritte teslimiyet olmazsa şeyhi kim olursa olsun fayda veremez. Müritte teslimiyet şarttır.” Bir gurup ellerini namaz kılar gibi

birleştirmişler ayakta sanki namazda safta duruyorlardı. Şaşırdım. Sonra öğrendim ki; adetleri böyleymiş, geliyorlar Şeyh ‘otur’ demeden oturmuyorlar. Ellerini bağlayıp ayakta bekliyorlar. Şeyh onları bir süre beklettikten sonra işaret ediyor, hepsi oturuyorlar. Öylece bir iki gün kaldım. Şeyh camiden çıkacağı zaman caminin önünde toplanıp Şeyh’i bekliyorlar. Şeyh camiden çıkınca ‘selamünaleyküm’ diyor, cemaat ikiye ayrılıyor, yol veriyorlardı kendisine. O da içlerinde tanıdığı birisiyle konuşuyor, diğerleri el bağlayıp arkasında duruyorlar. Şeyh yürüyünce onlar da birlikte yürüyorlar. Caminin yanındaki evinin kapısına gidinceye kadar böyle devam ediyordu. Kapısına gelince ‘selamunaleyküm’ diyor ve içeriye girip kapıyı kapatıyor, müridler geri dönüyorlar. Her namaz vakti orda toplanıp Şeyhin çıkmasını bekliyorlardı. Evden çıkınca selam veriyor, yol veriyorlar. Yine biriyle konuşarak caminin kapısına kadar böyle gidiyorlar. Gördüklerim bana çok garip gelmişti. Şeyh âlim gibi değil bir paşa bir sultan gibi hareket ediyordu.

Okumaya geldiğimi söyleyecek kimse bulamamıştım. Sabah namazında tam kapıya gidecekken şeyhin elini öpmek istedim. Elini çekip nerden geldiğimi sordu. Ben de Türkiye’den geldiğimi söyledim. Okumaya geldiğimi, bir yer bulamadığımı, beni bir medreseye yerleştirmesini istedim. ‘Niçin erken gelmedin’ dedi ve evine girerek kapıyı kapattı. Böyle deyince ümidim kırıldı, beni kabul etmeyeceğini düşündüm. Oraya yakın bir köyde Ubeydullah adında bir âlim vardı, biraz tarıkata itiraz filan ediyordu. Oraya gittim, gece de orda kaldım. Ertesi günü Hilvan’a gitmeye karar verdim, İbrahim Hakkı vardı orda. Şeyh Ahmed’ten izin almadan, dargın gittiğim için yoldan geri döndüm. İzin alıp gidecektim. Sabah namazından sonra tekrar cemaate katıldım kapıya kadar. Kapıyı kapatacağı zaman elini

öpmek istedim, elini çekti. ‘Hayırdır’ dedi. ‘Şeyh Efendi izin verirken ben gideceğim’ dedim. ‘Sen dur da seni bir yere göndereceğiz’ dedi. Bir iki gün durdum, tekrar ses yok. Ben de okumaya meraklıyım. O sırada Seyda Abdurrezzak müritleriyle köye geldi. Beni tanıyordu. İkinci namazıydı, camiye Hacca kaçak gidecek olan bir kabile gelmişti. Orada muamelelerini yapıp Hacca gideceklerdi. O kalabalığın arasındayken Şeyh Efendi yüksek sesle ‘Muhammed Emin-i Çermuki senin yerini Abdurrezzak’tan istedim o verecek’ dedi. Biraz sonra Şeyh Abdurrezzak yanıma geldi ve ‘Şeyh efendi istedi dersini bizzat ben vereceğim’ dedi. Ben dedim ki: ‘Şeyh efendi beni senin yanına gönderirse ben tarikatla gireceğimi vadetmişim.’ O zaman dedi ki: ‘Yarın pazartesi teveccühtür, bu gece kal.’ Kaldım ve böylece Şeyh Efendi’nin tarikatına girdim. Teveccüh zamanı Şeyh Efendi geldiğinde kimse onu görmesin diye camiye girip perdeleri kapatıyorlar ve gözlerini yumuyorlar. Ben de öyle yaptım. Biraz sonra bir ses: ‘Medet Ya Allah, medet Ya Resullallah, medet ya Sıddık’ diye başladı ve silsile Hazret’e gelene kadar bütün Nakşibendi şeyhlerini saydı. Cemaatten ‘hu’ sesleri, ağlayanlar, sızlayanlar oluyordu. Onların ağlamasından ben de etkilendim ve ağladım. Şeyh yüzüme üfledi, nefesini hissettim. Usuller yerine geldikten sonra Şeyh çıktı ve herkes gözlerini açtı. Herkes kahvaltıya gitti.

Sonra Şeyh Abdurrezzak ile gittim. Ben o zaman Melle Camî okuyordum. Bir müddet kaldıktan sonra hoşuma gitmediği için ayrılma ve dönüp Türkiye’de okumak istedim. Fakat Şeyh izin vermiyordu. O’nun zekâtlarını filan ben topluyordum. ‘Burada kal, talebeleri sana teslim edeceğim, seni evlendireceğim’ diyordu. Ben ayrılmakta ısrar edince gidip Şeyh Ahmed’e sordu. Şeyh Türkiye’ye dönmeme izin verdi. ‘Nerede olursa olsun okuyun’ diyordu. İcazetimi

sonra Norşin’den aldım. Şeyh Ahmet’in halifesi olduğu Norşin’i onların da gönlü kalmasın diye tercih ettim. Çünkü aynı ilim ve tarikat usulünü yütütüyorlardı.

Tarikatla ilmin bir arada yürütülmesi iyi bir şeydi. Fakat tarikatlardaki bidat ve hurafeler ilmin önüne geçince birçok yanlışlar yapılıyordu. Bu yüzden bazı âlimler tarikattan uzak duruyordu. Bir defasında hem benim hem Melle Sabri’nin hocası olan Melle Abdulhalim’e tarikatla ve Şeyh Ahmet’le ilgili görüşünü sordum. Şeyhlerden tam mutmain bir kalple bahsetmedi. Şeyh Ahmet’in de ifrata düştüğünü söyledi. Müritlerin şeyhin karşısında el bağlamasını hoş karşılamıyordu. Sahabeler peygambere karşı bile öyle yapmıyorlardı.

Bediüzzaman farklı bir metotla hareket ettiği için tarikat ehlinin yanlışlarına düşmedi. İcazetimi aldıktan sonra Üstad Bediüzzaman’ın kitaplarından da istifade etmek istedim. Melle Sadrettin’le Arapça İşarat ül-İcaz adlı eserini okuduk. Üstad’ı ziyaret etmek ve yakından tanımak istiyordum. Bu maksatla mecburi ikamete tabi tutulduğu Isparta’ya gittim. Onunla evinde görüşmek bile devlet tarafından yasaklanmıştı. Bu yüzden; günlerce ve ısrarla bekledikten sonra çok zor şartlarda ve ancak gizlice onu ziyaret edebildim.

Kaldığı ev iki odadan oluşan küçük ve basit bir yerdi. Ev boştu, içinde eşya yoktu. Soldaki odaya girdik. Duvarlarda asılı ve yerde serili bir şey yoktu. Tahtadan bir sedirde oturmuştu. Sakalı sıfır, bıyıkları uzun, başında sivri bir takke vardı. Gür bir sesle ve Türkçe ‘Nerelisin?’ dedi. ‘Diyarbakır’ dedim. Eski adamlardan bazı isimler saydı, tanıyıp tanımadığımı sordu. Hiçbirini tanımadığımı söyledim. Bir valinin adını söyledi, onu da tanımadığımı söyledim. Mehmet Kayalar’ı sordu. ‘Tanıyorum’ dedim. ‘Niye geldin?’ dedi. ‘Ziyarete geldim bazı sorular soracağım’ dedim. ‘Sorulara cevap vermeye

benim vaktim yoktur, rahatsızım, ziyaretleri de kabul etmiyorum” dedi. Geçen gün Başbakan Menderes vali ile beraber geleceğini bildirdi. ‘Gelmesin’ dedim. ‘Hastayım, bizden korkuyorlar” menfi cevap verdi. Sonra Zübeyir’e bir minder getirmesi için, işaret etti, başucuna bir minder getirdiler. “Gel otur” dedi. Oturdum, Zübeyir de oturdu. ‘Soruların nedir’ dedi.

‘Bizim memlekette zekâtla imamlık yapıyorlar, bundan biraz şüphem var. Bunu ücretle mi yapalım, yoksa başka bir şeyle mi?’

‘Ücrette minnet vardır ama zekâtta minnet yoktur. Fakat bilin ki Cenab-ı Allah müstahakların hissesini İçine koymuştur. Mal Allah’ındır, verdikleri müstehakların hakkıdır. Pazarlık etmeksizin verdiğini kabul edin, ücrette minnet vardır’ dedi.

‘İkinci sorum şudur: Şeyh Seyda bana hilafet izni verdi. Ben kendimi layık görmüyorum. Manevi bir mesuliyet varsa iade edeyim.’ Şeyh Seyda’nın kimin oğlu olduğunu, aslen nereli olduğunu, irşada çıkıp çıkmadığını, Hükümetle ilişkilerini, Risale i Nura nasıl baktığını sordu. Aslen Bağdatlı olduğunu, irşada çıktığını, halk tarafından sevildiğini söyledim, hilafet yapmamda bir sakınca olmadığını söyledi.

‘Ben seni hastalığımda kabul ettim, on beş gün de misafir ederdim. Fakat bir âlimin ziyarete gelmesini takip ederler, bizden korkuyorlar. Soran olursa ‘ziyarete geldim deme, ticarete geldim de” diye tembih etti. Elini öptüm, gözümünden yaşlar akarak yanından ayrıldım.

Dışarı çıktığımda 45 dakika geçmişti. Trene bindim, gece gündüz derken Diyarbakır’a yetiştim. Sabah namazı Ulu Camiye gittim, namazdan sonra Mehmet Kayalar’la görüştüm. Mehmet Bey bana: ‘Üstadın mektubu geldi senden bahsediyor. Üstad diyor ki çok şaşaa etmesin, Diyarbakır’dan da ayrılmasın, Diyarbakır merkezdir.’ Hiçbir

yerde beklememiştim, buna rağmen o mektubun benden önce nasıl geldiğini bir türlü anlamadım.”

Hacı Süleyman (Akırabası)³¹

Şeyh Ahmet’in yanında okuyan talebeler yazın olunca zekât toplamaya giderlerdi. Aralarında sadece Melle Sabri’nin babası zekât toplamasına izin vermezdi. Babası, oğlu Melle Sabri’ye ihtiyacımızın olmadığını, durumunun iyi olduğunu söylerdi ve zekât toplamaya gitmesine izin vermezdi. Melle Sabri de şeyhine zekâta ihtiyacı olmadığını bildirdi. Çünkü babası onun el açmayacak bir ahlakla yetiştirmesini istiyordu.

Tahsil için sürekli Suriye’ye gidip geliyordu. Urfalı olan Gümrukçü Mehmet Efendi onu çok seviyordu. Suriye’ye gidiş gelişinde ona yardımcı oluyordu.

Melle Sabri, ilmini bitirdikten sonra babası ona şeyhin kızını istemiş, hatta masraf da yapmışlardı, ama şeyhin kızı vefat etmişti. Kismet değilmiş diyerek Türkiye’deki köyüne döndükten sonra şimdiki hanımıyla evlenmişti.

Suriye’den döndükten sonra köyde kaldığı iki yıl imamlık yapmış, köyün çocuklarını sahiplenip Kur’an ı Kerimi öğrenmelerini sağlamıştı. Ayrıca dışarıdan gelen talebelere ders vermişti.

Hakikaten gayesi ilimdi ve birçok kişi onun vaazlarından çok etkileniyordu. Çünkü o hakikatleri söylüyordu.

Döndükten sonra uzun süre Suriye’ye gitmediği için Şeyh Ahmet ona sitem etmişti. Çünkü Şeyh onu çok seviyor ve değer veriyordu. Melle Sabri onun yanında çok kıymetli ve çok farklıydı.

31 Hacı Süleyman, gün geçirmiş yaşlı akrabalarındandır.

Tarikatı bırakıp Bediüzzaman'a bağlanmış, onun eserleriyle amel ediyordu. Tabi Melle Sabri âlim bir insan olduğu için diğer nurlular gibi değildi. Onlar gibi "bu bizdendir, bu bizden değildir" demiyor, ayrımcılık yapmıyordu.

Daha önce Suriye'de iken Melle Sabri'ye ders veren, sonra Türkiye'de Pirmiré köyüne yerleşen Şeyh Abdurrezzak da tarikattan uzaklaşmasını doğru bulmamıştı. Bu yüzden yanına gidip gelmemesinden içerlemişti. Bir görüşmesinde: "Neden uzun ara verdin, gidip gelmiyorsun, ihmal etme ara sıra bize uğra, seni görmek istiyorum. Ben hem senin hocanım, hem de babanın arkadaşayım" demişti.

Annesi ile ilgili şunları anlatabilirim:

Annesi Hristiyan bir ailenin çocuğu idi. Tehcirde (Fermana Filla) kabilelerle birlikte onlar da Gırmasek ve Harabderbé köyüne getirilmişlerdi. Kabileler Elazığ, Malatya taraflarından geliyordu. Werdé'nin ailesi galiba Mardin Hristiyanlarındandı, onları da bu kabilelerin içine katmışlardı. Askerler ve Sivil kıyafetli silahlı kimseler onlara refakat ediyordu. Gırmasek ve Harabderbé'de bulunan iki kuyuya Hristiyanları öldürüp attıklarını büyüklerimiz anlatıyordu. Duyduklarıma göre iki binin üzerinde Hristiyan bizim bölgemizde öldürülerek kuyulara atılmıştı. Aralarında kadın ve çocukların da olduğu söyleniyordu. Werdé'nin babası ise Harabderbé köyünde öldürülmüştü. Ailenin diğer fertleri Suriye'ye geçip oradan başka ülkelere gittiler. Sonraki yıllarda Werdé'nin kardeşleriyle haberleştiğini, bir defasında Mardin'de görüştüklerini de duymuştum. Rahmetli Hacı Yusuf onları bulmak için çabalıyordu, hatta onlarla haberleştiğini de anlatıyordu.

Allah rahmet eylesin; çok şefkatli, merhametli bir kadındı. O zaman çok fakir olan halkı kollayıp gözetiyor, onlara yardımcı olmaya çalışıyordu.

Halkın Ermenileri öldürmesinin sebebi şuydu: Askere giden birçok Müslüman dayanamayıp askerden kaçıyor. O zaman şimdiki gibi araba olmadığı için yürüyerek köylerden, beldelerden, dağlardan, ovalardan geçerek evlerine dönmeye çalışıyorlardı. Ermeniler bu kaçak askerleri yakalayıp öldürüyorlardı. Bu yüzden Müslümanlarla onlar arasında düşmanlık baş göstermişti. Birbirlerini gördükleri yerde öldürüyorlardı. Kabileler gelince bazı Müslümanlar bu nedenle onları öldürüyordu.

Devlet, niye yerlerinde değil de getirip burada onları öldürtüyordu bilmiyorum. Halk, Ermeni Süryani ayrımı yapmıyordu. Hristiyanların tümünü bir sayıyordu. Yalnız Ermeniler değil, Süryaniler de bu hadiselerde çok kayıp verdiler.

Halk çok fakirdi, herhangi bir gelir kapısı yoktu. Türkiye'de bir şey bulunmuyordu. Olanlar da çok pahalı olduğundan kimse alamıyordu. Suriye'de ise her şey vardı ve ucuzdu. Bu yüzden çok insan kaçakçılık yaparak geçimini sağlıyordu. Biz de 1958'de döşenen mayınların arasından gidip geliyorduk. Çok insan öldü mayınların arasında.

Dayınızın oğlu da ölenlerden biriydi. Ankara'dan izin gelinceye kadar cenazesi temmuz sıcaklığında günlerce mayınların arasında kaldı. Allah kimsenin başına vermesin.

Mayınların arasında açtığımız patikalardan gidip geliyorduk. Anlayanlar bazı mayınları çıkarıyordu. Bazılarını tespit edip basmamak için üzerine zembil koyuyorduk, onun üzerine de büyük taşlar koyuyorduk. Nerden geçeceğimizi iyi biliyorduk.

Suriye'den en çok elbise getiriyorduk. Takım elbise, ceket, palto gibi. Tabi bunlar Suriye'ye Avrupa'dan Amerika'dan geliyordu. İngiliz malı olanlar çok iyiydi. Bazıları yeni, bazıları az kullanılmıştı. Satılan kıyafetlerden bir parça için altı ay ceza veriliyordu.

Millet çok fakir olduğundan ucuz olan bu elbiseleri satın alıyordu. En çok ceket ve palto satılıyordu. Getirip Mardin’de burarlarda satıyorduk. Diyarbakır’da çok satıldığı için oraya götürüyorduk. Diyarbakır’a giderken bir fanila, bir yelek, bir ceket ve bir palto giyip gidiyorduk. Üzerimizde bunların dışında fazladan bir şey bulunsa ceza veriyorlardı. Kamyonla gidiyorduk, üzerimizdekileri satıp aynı kamyonla geri dönüyorduk. Gidiş için bir, dönüş için bir lira veriyorduk. On-on beş lira da bize kar olarak kalıyordu. Mardin’den köye yürüyerek gidiyorduk. Sonraki yıllarda kadınlara ait kumaş, başörtüsü, kahve, çay gibi şeyler de getiriyorduk.

Bizden önceki dönemde tuz, şeker, gaz yağı da Suriye’den geliyordu.

Türkiye’den Suriye’ye en çok hayvan ve tütün gidiyordu. Tütün Türkiye’de de yasaktı. Son zamanlara kadar tütün yüzünden çok insanın başı belaya giriyor, ceza alıyordu.

Köyümüzde olmadığı için, una dönüştürmek üzere başka köylerdeki değirmenlere buğday götürüyorduk. Bir defasında yaşlı amcalarımızdan biri bu amaçla Ğurs’a giden akrabalarımızdan kendisine dönüşte tütün getirmelerini istemişti. Ğurs’un tütünü meşhurdur. Yasak olduğundan yakalanmasın diye tütünün un çuvalının içine saklamışlardı. Fakat yakalandılar ve tütün bulundu. “Bu tütün kimindir” diye sorduklarında amcazadem Ahmet: “Benimle babamındır” demiş. İki kilo tütün yakalandı diye iki kişiyi, her birini iki çuval yüküyle birlikte iki katır Kızıltepe’ye götürüp mahkemeye verdiler. Her biri altı ay hapis cezası aldı. Katırları satışa çıkarıldı. Sahipleri gidip ihale yoluyla kendi katırlarını para vererek satın aldılar.

O yıllarda fakirlik çok fazlaydı. Koyunlarımızdan elde ettiğimiz ayran tek yiyeceğimizdi. Sabah ayran, akşam ayran çorbası. Yazın

bir karpuz dünya malına bedeldi. Bulgur pilavı bile elimize geçmiyordu. Bir de hayvanı olanlar yıllık et ihtiyacını karşılayacak bir koyun veya keçi keserek kavurma yapıyorlardı. Kimsenin giyecek elbisesi, ayakkabısı bile yoktu.

O zaman devlet de çok fakirdi. Köylülerden vergi olarak hayvan ve buğday alıyorlardı. Mahsul zamanı gelince vergi memurları köy muhtarıyla birlikte herkesin mahsulünü daha tarladayken tespit ediyor ve ne kadarını vergi olarak vereceklerini tebliğ ediyordu. Fakir köylülerin ihtiyacı çoktu, ellerinde başka bir gelir kaynağı yoktu. Bu yüzden buğdaylarını vermek istemiyorlardı. Kimileri buğdayı, açtıkları çukurların içine saklayıp üstünü toprakla kapatıyordu. Böylece az vergi vermek için bir kısmını gizliyorlardı.

Ancak vergi memurlarının çoğu Mardin’in yerli Araplarındandı. Arapçanın yanında Kürtçe bilenleri de vardı. Köylüleri, özellikle Kürtleri sevmiyorlardı. Köylülerin buğdayı yer altında sakladıklarını öğrenmişlerdi. Saklanmış mahsulü bulmak için ellerinde şişlerle köyün çevresindeki toprakları kontrol ediyorlardı. Kazılmış olduğu anlaşılan yerleri demir çubuklarını saplayarak yokluyorlardı. Yer altında gizlenmiş buğday bulurlarsa kaçak diye tümüne el koyuyorlardı.

Vergi olarak verdiğimiz mahsulleri hayvanlanımıza yükleyip Mardin’e götürüp bankaya teslim etmek de bizim görevimizdi. Mardin’e gidip bankada sıraya giriyorduk. Yüğü indiriyorduk hayvanları biriyle geri gönderiyorduk. Ondan sonra haftalarca yüklerin üzerinde yatıp kalkıyor ve sırada bekliyorduk. Hem vergi veriyor, hem rezil oluyorduk, gayri insani muamele görüyorduk.

Bir defasında yüğü götürdük bankanın önünde indirdik. Ben daha çocuktum. Babam eski ortağımızın oğlunun bankada çalıştığını, onun yanına gidersem yüğü erken teslim edebileceğimi söylemişti. Adını verdiği kişiye bir şekilde ulaşarak kendimi tanıttım ve

babamın selamını ilettim. Bunun üzerine, Törüké'nin yükünün getirilmesini istediler. Tabi sırada bekleyenler şaşırıp ve homurdandılar: “Biz günlerdir bekliyoruz, sıramız gelmiyor. Daha yeni gelmiş olanın yükü teslim alınıyor. Bu ne biçim iştir” diye itirazda bulunanlar oldu. Ama kimse onları kale almadı. Ben de habersizmişim gibi davranarak yükü teslim ettim ve erkenden eve dönebildim. Yoksa günlerce ortalıkta bekleyerek rezil olacaktım.

Şehirde yerel kıyafet giymek yasaktı. Fistan giyenlerin elbisesinin asker tarafından yırtıldığını ve giyenlerin cezalandırıldığına çok kez şahit oldum. Başlarına koydukları destmal ve egal kullanmak da yasaktı.

Köylüler şehre inmek için şalvar ve şapka giymek zorundaydı. Bir köyde en çok iki şapka iki şalvar vardı. Gidenler sırayla onları giyerdi. Kimse şalvar ve şapka giymeden şehre gitmiyordu. Önce iki kişi gidip geliyor, sonra sırasıyla diğerleri gidiyordu.

Çok zulmettiği için halk askerden çok korkuyor, çekiniyordu. Kimse askerle konuşamıyor, karşılaşmak istemiyordu, karakola gitmek istemiyordu. Resmi bir işi olan çekinerek, korku içinde karakola gidiyordu. İş görölse de görülme de azar işitiyor, hakarete uğruyor, dayak yediği de oluyordu. Halk askerle nerede karşılaşırsa karşılaşsın azar, hakaret, küfür veya dayak mukadderdi. Yaşlı, genç, kadın fark etmiyordu. Türkçe konuşamamak en büyük suç ve aşağılanma nedeniydi. Mesela; akşamları bizim köye yakın olan cadde-nin çevresinde koyun sürüsü görseler sahibini veya çobanı eşek su-dan gelene kadar döverlerdi. Birisi bir yerden bir yere bir buğday yükü götürse elinden alıyorlardı, sahibine hakaret ediyorlar, dayak atıyorlardı. Bazen yük sahibinden para alıyorlardı. Kimse sesini çı-karıp itiraz edemiyordu.

Köylerde yaptıkları okul inşaatlarında köylüleri zorunlu olarak çalıştırıyorlardı. Her aileden bir kişi dört gün inşaatta çalışmak zo-rundaydı. Okulun damını kapatmak için on beş kilometre uzaktan temin ettikleri kalasları köylüler sırtlarında taşıyıp getiriyorlardı. Ka-nun diye bir şey yoktu, askerin dediği kanundu.

Fakirlik had safhada olduğundan kimsenin doğru dürüst ne gi-yeceği, ne yiyeceği, ne barınacağı bir evi vardı. Temizlik ve yıkan-mak için sabun bulmak mümkün değildi. Haşerattan kurtulmak için ilaç diye bir şey yoktu. Bit ve pire çok fazlaydı. Ancak oturup tek tek ayıklıyorduk. Kadınlar kaşıntıdan duramayan çocuklarını rahat-latmak için saatlerce saç aralarında ve elbiselerinde barınan bit ve pi-releri ayıklamaya çalışıyorlardı. Yine de baş edemezlerdi.

Şimdi bize normal gelen her şey o zaman lükstü ve yoktu. Söz-gelimi şu odada gördüğümüz halı, yastık, minder, sandalye, elektrik, demlik, bardak, tabak, duvar boyası, pencere, perde, soba yoktu. Yerler topraktı, böyle beton veya seramik mümkün değil bulunmazdı. Gü-neşten ve yağmurdan korunmak için başımızı sokacak derme çatma mağara gibi yerlerde yaşıyorduk.

O dönemde askerlik yapmak da yaşamak da çok zordu. Bizden önceki dönemde babalarımızın yetiştiği zaman üç büyük sıkıntı ile karşı karşıya gelmişlerdi.

Birincisi kıtlıktır: Kuraklık olmuş, tahıl yetişmemiş, herkes aç-lıktan kırılmış. Yiyecek bulunmadığından insanlar ot dâhil ne bulsa-lar yemek zorunda kalmışlar.

İkincisi hastalıktır: Bulaşıcı hastalıktan çok insan ölmüş.

Üçüncüsü seferberliktir: Askere giden geri dönmüyormuş. Ye-men, Filistin, Arabistan gibi uzak cephelere gidiyorlarmış ve çoğu ölüyormuş. Sağ kalanlar ise on veya on beş yıl askerlik yapmak zo-runda kalıyormuş.

Bunları büyüklerinden dinleyen gençler bu korkuyla askere gitmek istemiyordu. Giderlerse bir daha dönemeyecekler endişesi taşıyorlardı.

Bunun dışında askerliğin başka zorlukları da çoktu. Kürtler Türkçe bilmedikleri gibi okuma yazma da bilmiyorlardı. Bu yüzden askerlik onlar için daha büyük zorluklar barındırıyordu. Şimdikinden hem daha uzun sürdüğü hem de zorluklarından dolayı askerden kaçan çok oluyordu. Firar edip Suriye'ye giden ve hayatını orada devam ettiren bir daha dönmeyen çok insan vardı. Mesela; Melle Sabri'nin amcasının oğlu Hacı Süleyman üzerinde askeri elbise olduğu halde firar etmişti. Herkes diyordu ki: "Sılo asker elbisesi getirmiş, kesin olarak onu idam ederler." O da zaten bu korkuyla Suriye'ye gitti ve bir daha dönmedi. Orada evlendi, çocuk sahibi oldu.

Arazileri Ensarilere ait olan bizim bu üç dört köydekiler babam gibi, İbrahim Hopan gibi çok kimse Şeyh Tahir Ensari'nin yardımıyla askerlik yapmadılar. Şeyh Tahir hükümet demekti. Aynı zamanda Şeyh Tahir'in kardeşi olan Şeyh Abdülgani Güneydoğunun milletvekiliydi ve Atatürk'ün arkadaşıydı. Her şey onların elindeydi. Ama askere gitmeyenlerin uğradığı zararlar da oldu. Çünkü askerlikten muaf kalabilmek için nüfusa kayıt yaptırmıyorlardı. O zamanın tabiriyle "kıtım", saklı, yani kimliksiz kalıyorlardı. Tabi kimlikleri olmadığı için arazi sahibi olamadılar. Resmiyette adlarını kullanamadıklarından çok sıkıntı çektiler. Çocuklarını bile kendi adlarına kaydedemediler.

O kadar büyük zorluk ve sıkıntı çektik ki, şimdi adeta cennette yaşıyoruz. Her şeyimiz var ama yine de şükretmiyoruz.

Ahmet Tan'a Anlattıkları

"Allah'ın yarattıkları arasında en şerefli varlık insandır. Bu şeref ve üstünlüğü akıl ve düşünce sahibi olmakla elde etmiştir. Kâinatı ve içinde insanı yaratan, şu Ayet i Kerimede bütün insanlara hitap ediyor. Yalnız Müslümanlara değil, yalnız Kürtlere ve Türklere değil bütün insanlara: "Ey insanlar! Biz sizi bir erkek ve bir kadından yarattık ve sizi kavimler ve kabileler haline getirdik ki birbirinizi tanıyabilesiniz. Şüphesiz, Allah katında en üstün olanınız, O'na karşı derin bir sorumluluk bilincine sahip olanınızdır. Allah her şeyi bilendir, her şeyden haberdar olandır." Kadın ve erkek arasındaki ilişkiden, bir damla sudan insan nesli meydana geliyor. Allah bu şekilde insanı yaratıyor. Yaratıcılık yalnız Allah'a mahsustur, başkası bu vasfa sahip olamaz. Çünkü yaratmak yoktan var etmektir. Allah'tan başka bu güce sahip başka hiçbir varlık yoktur, buna kimse şahitlik yapamaz. Bütün insanlar, ülkeler, Amerika, Avrupa bir araya gelse bir insanı meydana getiremez. Yaratma Allah'a mahsustur. Hiç kimse arpa ve samanı bir araya getirip süt yapabilir mi? Yediğimiz bu yemeklerle hayatı devam ettiriyoruz. Bunu hiçbir mekanizma sağlayabilir mi?

Ayette ne diyor? "Ben sizi kavimler ve kabileler halinde yarattım"; yani İngiliz, Alman, Türk, Kürt, Arap olarak yarattım. Ne için? Birbirinizle tanışmanız, birbirinizi tanımanız için. Kavga etmeniz, düşmanlık için değil. Herkesi ve her şeyi idare eden, güç veren, besleyip büyüten; hava, su ve ateşi insanın emrine veren Allah'a itaat için.

Bütün kâinat Allah'ın varlığını bize ispat ediyor. Yeryüzündeki bütün insanlar, bütün devletler bir araya gelse geceyi aydınlatamaz. Ama dünya var olduğundan beri Allah'ın yarattığı güneş yeryüzünü aydınlatıyor ve enerjisi bitmiyor. Bunu sonsuz bir güç olan Allah'tan başka kimse yapamaz. Aklını beğenen insan, bırakın güneşi bir mumun ışığını yaratamaz.

Bu güç ve kudret sahibi olan Allah insanları birbiriyle tanışmak, yani birbirini saymak, hakkına hukukuna riayet etmek için yarattığına göre, birbirine düşmanlık yapmayacak.

Türkler, Kürtlerin haklarına riayet edecek, onlara düşmanlık yapmayacak, zulmetmeyecek, hakaret etmeyecek. Allah'ın yasakladığı bu şeyleri yapmak, Allah'a karşı gelmektir. İslam'a hizmet etmiş, büyük ilim adamları yetiştirmiş, Müslüman oldukları için Araplara ve Türklerle tarih boyunca yardım etmiş Kürtleri bugün inkâr etmelerinden dolayı Allah onlara lanet eder. Allah'ın yarattığına karşı çıkmak, yok saymak imanı tehlikeye sokar. Yarattığını beğenmemek Allah'a isyandır.

Hacc zamanı devlet başkanı ile en fakir insan aynı beyaz örtü altında başı açık vaziyette Arafat'ta bir araya geliyor. Herkes birbirine eşittir. Allah'ın yanında kimsenin kimseye üstünlüğü yoktur. Hacca gittiğim sene yetkililerden sormuştum. Aldığım bilgiye göre o sene yetmiş farklı dil konuşan insanın hacca geldiğini söylemişlerdi. Düşünün, dünyanın her yerinden gelen bu insanları! Hepsini aynı şekilde ve aynı dilde “Allah u Ekber, Allah u Ekber, Allah u Ekber; Lebbeyk Allahümme Lebbeyk” diyorlar; birlikte aynı şekilde namaz kılıyor, aynı ayetleri okuyor, aynı kıyafetlerle yan yana duruyor, aynı dualarla Allah'a yalvarıyor. Arafat'ta bütün Müslümanların aynı beyaz örtüler içinde bir araya gelmesi, herkesin Allah'ın yanında eşit olduğunun göstergesidir. Kimsenin kimseye üstünlüğünün olmadığı mahşerin provasına gibidir. Bütün rütbe ve makamlar, mal, mülk, güç, kuvvet değerini kaybedecek. İşte Hacc, bunun nasıl olacağını, birlik ve eşitliğin ne olduğunu anlatıyor.

Yaşadığımız bu yerler; Rasulayn, Urfa, Mardin ve diğerleri Rum'un elindeydi. Doğu ise Fars'ların elindeydi. Bugünkü Araplara

benzemeyen, İslam için kendini feda eden Araplar, Peygamberin Sahabeleri, ölümü göze alarak buralara İslam'ı yaydılar. Ölümü hayata tercih ediyorlardı. Onlar şimdiki Araplar gibi Arapçılığa hizmet etmiyordu, insanlığa hizmet ediyordu. Onun için çalışıyorlardı. İnsanlığı Firavunların, Nemrutların zulmünden kurtarmak için gayret ediyorlardı.

İslam orduları sınırlarına ulaştıkları Dünyanın yarısına hükmeden Fars İmparatorluğuna elçiler şu mesajı ilettiler: “Allah bize bir peygamber ve onun vasıtasıyla bir din gönderdi. Kitap olarak da Kur'an'ı gönderdi. İman ettiğimiz bu kitaba göre; yerin ve göğün tek yaratıcısı Allah'tır. Oysa siz batıl bir inanca tabisiniz. Bundan vazgeçip İslam'ı kabul ederseniz doğru yolu seçmiş olursunuz. İnanıp inanmamak sizin tercihinize kalmıştır. İnanmadığınız takdirde; İslam'ın egemenliğini kabul etmek şartıyla topraklarınız, mallarınız ve yönetim elinizde kalabilir. Allah'ın kitabı neyi emrediyorsa ona biz Müslüman olarak uymak zorunda olduğumuz gibi, siz de Müslüman olmayanlar için getirdiği hükümlere uymak zorundasınız.”

Binlerce köleye sahip, lüks ve şatafat içindeki sarayında, başında çok değerli bir tacı olan İmparator elçilerin getirdiği mektubu aldı ve onları küçümser bir edayla süzdükten sonra şunları söyledi: “Düne kadar kapımızda dileniyordunuz, yardımlarımızla yaşıyordunuz, şimdi karnınız doydu da bize akıl mı veriyorsunuz. Devlet iddiasında bulunmak sizin haddinize midir?”

Ardından komutanlarına şu talimatı verdi: “Bunları topraklarımızdan atın!” Elçileri apar topar geri gönderdiler.

Durumu öğrenen İslam Orduları başkomutanı Halid Bin Velid, Fars İmparatoruna hitaben şu mealde bir mektup gönderdi: “Dünyanın büyük topraklarına hükmediyorsun diye aldanma. Biz kâinatı yaratıp

idare eden ve bir anda senin canını almaya muktedir olan Allah'ın emri ile hareket ediyoruz. Siz dünyayı ne kadar seviyorsanız bizim ordumuz ölümü, Allah yolunda şehit olmayı o kadar seviyor.”

İmparator, bu sözler karşısında bir sarsıntı geçirdi ve “ölümü hayata tercih edenlerle savaşmak çok zordur. Tarihte eşi görülmemiş bir toplulukla karşı karşıyayız. Bunlarla baş etmek kolay değildir.”

Önce onları küçümseyip azarlayan imparator, dikkatli davranması gerektiğini anladı ve elçileri geri çağırttı. Onlara ne istediklerini, neyin peşinde olduklarını sordu. Aldığı cevap şudur: “Biz insanın insana kul olmaktan çıkıp Allaha kul olmasını istiyoruz. İnsanı yaratan Allah olduğuna göre kulluk sadece ona yapılabilir. Sen de diğer insanlar gibi bir insansın. İnsanları kendine kul yapmaya hakkın yoktur. Onlar Allah'ın kullarıdır.”

Verilen cevabı ciddiye almadı ve gerekirse savaşmaya karar verdi. Bunun üzerine; çok büyük kuvvetlerle sayıca kendilerinden çok az olan İslam Ordusu ile savaşa tutuştular. Buna rağmen savaşı kaybettiler. Başkomutanları esir alınarak Medine'ye Hz. Ömer'e gönderildi.

Rüstem adlı başkomutan Medine'ye geldiğinde kendilerini dize getiren devletin başını, yani Hz. Ömer'i tanımak istedi. Büyük bir saray ve gösterişli bir ortamla karşılaşmayı beklerken bir ağacın altında yerde istirahat eden Hz. Ömer'le karşılaşınca dehşet içinde kaldı. Böyle devlet başkanı mı olurdu? Hem de kısa zamanda bütün bölgeyi topraklarına katan ve İslam'ın büyük bir hızla yayılmasını sağlayan, Bizans ve Fars İmparatorluklarını mağlup eden böyle bir devlet olabilir mi? Devlet denilen şeyin böyle olması mümkün değildi ona göre... “Bizim devlet başkanımızı binlerce kişi koruyor. Sizinki hiçbir koruma olmadan tek başına burada duruyor. Anlaşılan o ki; sizin gücünüz maddi varlığa ve silaha dayanmıyor. Manevi bir gücünüz var ve onunla bizi yendiniz.”

İşte meselenin püf noktası burasıdır.

Gelelim bizim firavunlara... Bediüzzaman'ın bunlarla mücadelesi de aynıdır ve günümüzde de devam ediyor. Şeyh Said'in mücadelesi de buydu. Kürtlerin haklarını ellerinden alarak bu hale getirenler de onlardır. Avrupa, Yahudiler ve içimizdeki işbirlikçiler birleştiler. Selâhaddin i Eyyubi'nin intikamını Kürtlerden alıyorlar. Kürtlere yapılan muamele tesadüfî değildir. Zira bir İslam kahramanı olan Selâhaddin Kürt'tür. Altı yüz bin askerden oluşan bir ordu toplayarak Kudüs'ü Haçlılardan geri aldı. İslam topraklarını kâfirlerin istilasından o kurtardı.

Araplar da Türkler de Kürtlere çok şey borçludurlar. Çanakkale savaşında Türklerden daha çok Kürt şehit oldu.

Ama Kürtler en büyük darbeyi kendi içlerinden yediler. İçerideki ihanetler onları yıkıyor. Şeyh Said Hadisesi en büyük örnektir. Şeyh Said'i devletin gücü değil, Kürtlerin ihaneti yıktı. Eğer ona söz verenler ihanet etmeseydi; Kürtler İslam topraklarının işbirlikçiler eliyle haçlı zihniyetinin egemenliğine girmesini edilmesini engelleyebilirlerdi.

Şeyh Said'in davası; Hilafet merkezini ele geçirip dinsiz bir devlet kuranlara karşı hem Müslümanların, hem Kürtlerin hukukunu korumaktı. Ama onu karalamak için İngilizlerden yardım aldığı iftirasını ortaya attılar. Cumhuriyetin kuruluşuna karşı İngilizlerle işbirliği yaptıklarını yaydılar. Hâlbuki Cumhuriyet'in bir İngiliz projesi olarak Lozan'da kararlaştırıldığını herkes biliyor. Mustafa Kemal bir taraftan Vahdetin'le birlikte görünüyordu, ama diğer taraftan İngilizlerle işbirliği içindeydi. Gayeleri Şeyh Said'i millet nazarında mahkûm etmektir. Hala birçok kimse, Şeyh Said'le ilgili bu iddiayı dillendiriyor.

Risale-i Nur okuduğumuz için otuz üç gün Diyarbakır hapis-hanesinde kalmıştık. Bediüzzaman; “böyle bir Cumhuriyet olmaz, Cumhuriyet halkın dediklerini, isteklerini yerine getirmektir. Bunlar Cumhuriyet adı altında dinsizliği getirdiler. Kur’an’ı kaldırdılar, medreseleri kapattılar” diyordu.

Tabi Kürtlerin arasındaki ihtilafların da çok zararı oldu. Şimdi de benzer ihtilaflar devam ediyor. Çeşit çeşit guruplar var. Bir yanda PKK, diğer yanda devletten maaş alan korucular. İki taraf da Kürt’tür.

Kimden para alırsan onun kılıcını çekersin. Devlet maaş vererek insanları kendine mahkûm ediyor. Bediüzzaman’a çok teklifler yapıldı, ama o devletin tesiri altına girmemek için hiç birini kabul etmedi. Şahsen bana da zamanında müftülük ve benzeri görevler için teklifte bulundular. Kabul etmedim.

Biz Hesena aşiretine mensubuz. Muş Malazgirt tarafından dördüncü babamız bu taraflara göç etmiş. Bir süre Mazıdağı tarafında Birka Hesena adlı köyde kalmışlar. Daha sonra Mardin’in dağlık köylerinden Teré’de yaşamışlar. Oradan Mardin ovasına göç etmişler. Tılsır, Harapdar ve Törük köylerinde kalmışlar. Babam Ensarilere ait olan üç köyün muhtarlığını yapmıştı.

İkamet ettiğimiz Törük’de on iki on üç yaşlarında iken babamın tuttuğu bir hocanın yanında kardeşlerimle birlikte Kur’an okuyorduk. O sırada bir gün bize misafir olan ve Tılsır’de ikamet eden bir hoca babama: “Bir çocuğunu bana ver ilim öğreysin. Diğerleri sana çalışırsa yeter. (Beni göstererek) İşte bunu ver götüreyim!” dedi. Babam kabul edince, ben hocayla birlikte önce Tılsır’de altı ay kadar kaldım, oradan Suriye’ye gittim. Böyle başlayan medrese hayatım on üç yıl sürdü.

O zaman Suriye Fransızlar tarafından işgal edilmişti. Ama dinî hayata müdahale etmiyorlardı. Medreseler, tarikatlar, camiler, kıyafet serbestti. Suriye’de sarık ve her türlü kıyafet serbestti. İslam’la bağlantısı olan her şey Türkiye’de yasaklanmıştı. Şapka giymek mecburi idi. Ben şapka giymediğim için 35 lira ceza vermek zorunda kaldım. Bediüzzaman dışında bütün âlimler şapka giydiler, ama o giymeyi reddetti.

O yıllarda İkinci Dünya Savaşı patlak vermiş ve Paris Almanlar tarafından işgal edilmişti. Bundan dolayı Fransa Suriye’yi 1946’da terk etti.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında insanlar çok büyük sıkıntı ve zorluk çekti. O zaman çok büyük bir kıtlık olduğunu hiç unutmuyorum. Yirmi dört saat boyunca elimize bir dilim ekmek geçmiyordu.

Suriye’de önce Amudé’de, sonra Şeyh Ahmet Haznevi’nin (oğlu Şeyh Aladdin benim ders hocamdı) yanında ilim ve tasavvuf tedrisatı bitince 1949’da Türkiye’ye döndüm.

1950’ye kadar Halk Partisi tek başına idareyi elinde tutuyordu. İslam’a ve Müslümanlara düşmanlık yapıyordu, çok şiddetli baskılar vardı. Demokrat Parti’nin iktidara gelmesi ile baskı biraz azaldı. Rahat bir nefes alma imkânı doğdu. Ezan Türkçeye çevrilmişti, ben şahit oldum: “Tanrı uludur, tanrı uludur”, kimse “Allah u Ekber” diyemiyordu. Mardin’in hepsi Kürt ve Arap olduğu halde Arapça ve Kürtçe konuşmak yasaktı. Türkçe bilen yoktu ama herkes Türkçe konuşmaya mecburdu. Bu nasıl bir şey! Çarşıda insanlar korkusundan konuşamıyordu, alışverişi işaretle yapıyorlardı. Çünkü Arapça ve Kürtçe konuşana ceza yazıyorlardı. Bunlara ben şahit oldum.

Devlet Arap ve Kürt varlığını tanıımıyordu. “Türkiye’de yaşayan herkes Türk’tür, Türkiye Türklerindir” diyordu. Hürriyet Gazetesinin başında bu ifade yer alıyor.

Bu tam bir saçmalık ve korkunç bir zulümdü. Akla, vicdana, ahlaka sığmadığı gibi ilim ve tarihe de aykırıydı. Eğer Kürtler ve Araplar Müslüman oldukları için onlara yardım etmeseydi Türkler bu topraklara girebilirler miydi? Gelip buralara yerleşip devlet kurabilirler miydi?

Suriye'den döndükten sonra iki yıl köyde kaldım. Medrese kurdum, talebelerim vardı, ders veriyordum. 1952'de Ceylanpınar'a geldim. Bir iki yıl çarşıda bir cami vardı, maaşsız fahri imamlık yaptım. O zaman Seydo Çavuş'un yardımıyla Hırbettéz köyüne bizim aileyi getirip yerleştirdim. Ben Ceylanpınar'a yerleştim, sonra askere gittim.

Ceylanpınar (Rasulayn) Tarihi hakkında bazı İslam kaynaklarında bilgiler bulunmaktadır. Rasulayn'ın içinde yer aldığı Fırat ve Dicle nehirleri arasındaki bölgeye Müslümanlar tarihte "El Cezire" adını vermişlerdir. Batı kaynakları buraya "Mezopotamya" diyor. Filistin, Ürdün, Lübnan ve Başkent Şam'ın içinde yer aldığı Suriye'nin güneyi İslam Tarihinde Bilad-ı Şam olarak anılır.

Hız. Ömer'in hilafeti döneminde Bilad-ı Şam'ın fethinden sonra İslam Orduları El Cezire'ye yöneldiler. Müslümanlar bir ülkeye savaş açmadan önce her zaman şu tebliğde bulunuyorlardı: "İslam Dinine girmeyi kabul ederseniz bizden bir farkınız olmaz, topraklarınız diğer Müslüman bölgelerle aynı statüye tabi olur. İslam'ı kabul edip etmemekte özgürsünüz. Kabul etmediğiniz takdirde İslam Hâkimiyetine girmek zorundasınız. Müslümanların verdiği zekât ibadet olduğu için sizin zekât vermeniz gerekmez. Buna karşılık sizin cizye vermeniz gerekir."

O zaman Urfa ve Harran savaş yerine cizye vermeyi kabul ettiler. Ama Rasulayn cizye vermeyi kabul etmedi. Burada Şehriyar adında

bir kral vardı, Kepez denilen yüksek tepede oturuyordu. Şehir Suriye tarafında kalan Rasulayn'ın yerindeydi. Kepez'le şehir arasında gizli bir yer altı geçidi vardı.³² Şehriyar savaşımaya karar verdi ve çevredeki Mardin, Dara, Nusaybin ve Haseki hükümdarlarından yardım istedi. Savaşı kaybederse, yolun açılacağını ve diğerlerinin de Müslümanların eline geçeceğini bildirdi. Aldığı yardımlarla 200.000 (iki yüz bin) kişilik bir ordu topladı.

İyad Bin Ganem komutasındaki İslam Ordusu az olduğundan Hız. Ömer'den ek asker istedi. Hız. Ömer, Irak tarafında bulunan Halid Bin Velid komutasındaki orduyu bölgeye sevk etti.

Savaş meydanına gururlanarak çıkan Şehriyar, karşısına çıkacak bir rakip istedi. Müslümanlardan bir gönüllü karşısına çıktı ve zorlu bir mücadele sonunda onu mağlup ederek öldürdü. Bunu gören Rum Ordusu dağıldı ve savaş Müslümanlar kazandı.

Böylece Rasulayn İslam topraklarına katılmış oldu. Gayrimüslim halk inançlarını yaşamada herhangi bir baskı görmeden bölgede kalmaya devam etti. İsteyenler Müslüman oldu. O zamanlar bu bölgede Kürtler, Araplar ve Rumlar yaşıyordu. Kürtler, Araplardan sonra İslam'ı kabul eden ilk topluluktur.

Türkler ve Araplar devlet sahibi oldukları halde Kürtlerin devlet olmamasının çeşitli nedenleri vardır. Kanaatime göre en önemli sebep; Kürtlerin otorite kabul etmeyen bir yapıya sahip olmasıdır. Aralarından bir önder çıktığı zaman bunu kabullenmemeleridir. Bu yüzden bir araya gelemiyorlar. Ama Türklerin arasından bir önder çıktığı zaman hepsi onun etrafında kenetleniyor ve bağlanıyorlar. Araplarda da öyledir.

32 Sınırın Türkiye tarafında şehir yoktu, sonradan kuruldu. 1914'te faaliyete geçen ve daha sonra sınıra dönüştürülen Demiryolu üzerinde tren istasyonu olarak kuruldu. Öncesinde bu çevrede göçebe Araplar bulunuyordu.

Kürtlerin arasında bu alışkanlığı yalnız Selâhaddin-i Eyyubi yıktı. Hem Kürtleri, hem Arapları, hem de Türkleri kendi etrafında topladı. O zamanda 150-200 yıl hâkimiyet Kürtlerin elinde kaldı. Selâhaddin, Kürtlük adına hareket etmiyordu. Çünkü Peygamber (a.s) da Araplık adına hareket etmemişti. Bir ırk adına yapılan hareketin birleştirici bir rol alması mümkün değildir. Ama Din, her ırktan insanı bir arada tutabilir. Selahaddin'i güçlü ve birleştirici bir lider yapan onun İslam'a bağlılığı ve Haçlıların eline geçen Kudüs'ün kurtarılmasını vazgeçilmez bir hedef haline getirmesiydi. Eğer Kürtlüğünü öne çıkarsaydı, diğer Müslümanlar onun etrafında toplanmazdı.

O zaman oluşup yüz yıl öncesine kadar süren birlik şimdi elliden fazla devlete bölündü. Araplar; Türkler ve Kürtlerle tek devletken şimdi yirmi iki parçaya bölündüler. Türkler Anadolu'ya sıkıştılar. Kürtleri de beş parçaya böldüler. Parçalanmak zayıflığa, birleşmek kuvvete yol açar. Herkese hakkı verilmeli ve birleşme yeniden sağlanmalıdır.

Şu sınıra bakın, parçalanmanın ne kadar kötü olduğunu anlarsınız! İki tarafta aynı sülaleden, aynı ırktan ve aynı dinden insanlar yaşıyor. Birbirlerine gidip gelirken mayınlarla telef oldular. Çok insan sınıra düşenen mayınlarla hayatını kaybetti. Hâlbuki İslam Dünyası birlikte iken ne bu sınırlar ne bu mayınlar vardı. Devlet kurmak çözüm değil. Suriye'ye, Ürdün'e, Kuveyt'e, Körfez Ülkelerine, Suudi Arabistan'a, Yemen'e, Libya'ya bakın! Devlet oldular da ne oldu? Hepsi, düşmanlarına hizmet ediyor. Dünyada yüzlerce devlet Amerika ve Avrupa tarafından sömürülüyor. Bağımsızlıktan ve hürriyetten nasibini almayan köleler gibidirler.”

Musa Kazım Yılmaz³³: Seyda Melle Sabri

Giriş

Mele Sabri İslam davasına öyle bağlı, öyle âşık ve öyle meftun idi ki, ona bakan kimse, “Bu adam davası için yaşıyor” demekten kendini alamazdı. Onun yüzünde mütekâmil ve mağlup edilmez bir müminin siması vardı. O; düşünceleriyle, konuşmasıyla, yürüyüşüyle, oturuşu ve kalkışıyla, hatta namaz kılışıyla çok farklı bir insandı. Sanki namaz kılmanın nasıl olması gerektiğini insanlara öğretmek için yeryüzüne gönderilmiş abidevî bir şahsiyet idi. Ne yalan söyleyeyim, onun namaz kılışını seyrettiğimde, kıldığım namazlardan utanır ve mahcubiyet içinde kalırdım.

Seydâ'yı her gördüğümde içten kabaran bir heyecanla konuşurdu. Ölüler karargâhına benzeyen İslam Aleminin hali onu derinden üzüyordu. Bazen karşılaştığımızda derin bir iç çekerek, “Hocam bu Müslümanların hali ne olacak ha? Her kafadan bir ses çıkıyor. Ah bu Nur talebeleri akıllarını başlarına alıp, onlar bir araya gelselerdi bari...” derdi. Sonra Müslümanların birlik olmaları halinde neler yapabileceklerini anlatır, Asr-ı Saadetten ve İslam Tarihinin muhtelif devirlerinden örnekler verirdi. Sonra da uzun müddet susardı.

Onun suskunluğunda da söze meydan vermeyen öyle bir belagat, öyle bir tesirli anlatım tarzı vardı ki, hayran kalmamak mümkün değildi. Evet, bazen sükût en ateşli ve en tesirli bir hitabetten daha belâğane olabilir. Üstadımız Bediüzzaman da sırların üstüne perde çekmek için çoğu zaman “sükût” demiyor mu? Bazen de sükût laftan anlamayanların yüzüne bir şamar gibi de gelir.

33 Prof. Dr. Haran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

İslam ve Müslümanlar söz konusu olduğu zaman Seydâ'yı korku ve ızdırap içinde, hatta çok zaman mahiyetini tayin edemediğim tarifsiz bir üzüntü içinde görürdüm. 20. asırda yetim kalan İslam davası için kıvrılır dururdu, tıpkı üstadı gibi. “Âlem-i İslam’a indirilen darbelerin en evvel kalbime indiğini hissediyorum” şeklinde bir halet-i ruhiye içindeydi. Bu davanın ağırlığını, zayıf vücudunda ve kelebek omuzlarında hep hissediyordu. Ona göre suçlu olanlar sadece dinimize saldıranlar değildi. En az onlar kadar, bu işe ses çıkaramayanlar, İslam davasına gönül vermeyenler ve davaya ilgi duymayanlar da mücrimdi.

Bakışı da çok derin ve anlamlıydı. Bazen birisinde, İslam’a aykırı bir hal gördüğü zaman, adeta yüksekte dökülen bir şelale misali ardı arkası kesilmeyen bir bakışla bakardı. Kendisinden bahsedilmesini asla istemeyen biriydi. Çünkü o hakikatli bir adamdı. Hakikat ise, kendini anlatmaktan müstağnidir. Bir aynanın “ben aynayım” demesine ne gerek vardır!

17 Mart 2012’de vefat haberini aldığımda, “Eyvah! Bir yıldız daha kaydı. Ümmetin ışık kaynaklarından biri daha gitti ve şimdi biraz daha karanlıkta kalacağız” dedim. Zaten bütün olumsuzlukların, yıldızsız ve karanlık gecelerde saklı olduğunu söylerler. Allah sonumuzu hayretsin de, Seydâ gibi âlimler eksik olmasın.

Mardin

Mardin, Seydâ’nın manevi cihadında önemli bir yere sahiptir. Kendisi Ceylanpınar’da otururdu ama onun hizmet için ilgi duyduğu alan Mardin ve civarıydı. Seydâ’yı ilk olarak Mardin’in Tuxup Köyünde, yani kendi köyümde görmüştüm. Yıl 1968... O zamanlar kurulacak olan Milli Nizam Partisi için köyde bir çalışma yapmaya gelmişti.

Köyün ileri gelenlerini toplamış onlara vaaz veriyordu. Çok güzel ve belagatli konuşuyordu. Zaman zaman acı da olsa, muhatabını ürkütecek de olsa, doğru uyarılarda bulunmayı ihmal etmezdi.

O zaman 40-45 yaşlarındaydı. Omzunda beyaz cübbesi, siyah sakalı, şahin gibi bakışları, ela gözleri ve levendane yürüyüşüyle köyde herkesin dikkatini çekmişti. Onu ilk gördüğümde, “İşte İslam âlimi böyle olur” demiş ve onu sevmiştim. Esasen mağmum ve mahzun çehresinin etrafında ünsiyet verici bir ifade saklıydı. Onu görenin onu unutmaması imkânsızdı.

Mardin İmam-Hatip lisesine kaydolduğum günlerde Seydâ’yı daha çok görmeye başladım. Kendisinin resmen vaaz verme yetkisi olmadığı halde, bazı Cumalarda Mardin Şehidiye camisinde kürsüye çıkar ve çok ateşli vaazlar verirdi. Çok güzel Arapça ve Türkçe konuşurdu. O kadar selis ve akıcı bir lisanla Arapça konuşurdu ki, o konuşurken şiir dinlediğinizi sanırdınız. Kürtçeyi de çok güzel konuşurdu. Kendisine mahsus güzel bir Türkçe şivesi de vardı. Şivesi farklıydı ama belagati yüksek, cümleleri düzgün ve birbiriyle irtibatlıydı.

Seydâ günlerce Mardin’de kaldığı için Mardin’de ikamet ettiğini sanıyordum. Meğerse Mardin’li birkaç hayırseverle birlikte bizim gibi köyden gelen İmam-Hatip öğrencilerine aşevi ve yurt hazırlamakla meşguldü. O hayırseverlerden birisi Hacı Ahmed Ensarî amcaydı. Hacı Ahmed serbest meslek sahibi bir hayırseverdi. Diğer samimi olduğu hayırsever ise, sadece soyadıyla hatırladığım Yücesoy idi. Halkevinin karşısında, PTT’ye bitişik eski emniyet binasının altında kurtasiye dükkânı vardı. Başka arkadaşları da vardı. Akımda kalan bunlardı.

Seydâ bu iki zatla birlikte İmam-hatip Lisesindeki fakir öğrencilere hem yurt hem aşevi hazırlar, hem de giyim ve kitap yardımı

yapardı. İlk hazırladığı yurt, Mardin Şehidiye camisinin avlusundaki medreselerdi. 1968-1969 yılının ilk iki ayını orada geçirdik. Aşçı-mız, çok güzel Kur'an okuyan bir müezzin idi. Çorbaları ve yemek-leri çok lezzetliydi. Fakat o bina, Bayındırlık Müdürlüğü tarafından "Yıkılabilir" kabul edildiği için Seydâ ve arkadaşları gecelerini gün-düzlerine katarak Mardin Latifiye camisinin avlusundaki medreseleri tamir edip onu İmam-Hatip yurdu haline getirdiler. Yurt iki büyük koğuştan ibaretti. Sadece üst tarafta, belletmenlerin ve bir misafirin kalabileceği bir-iki oda vardı. Seydâ'nın büyük oğlu Ahmet ALKIŞ ve yeğeni M. Emin Değer de orada kalıyorlardı. Daha sonra yanla-rına, aslen Sirit'li olan ve Diyarbakır İmam-hatip Lisesinden Mardin'e gönderilen "Ahbap" lakaplı bir talebe daha yerleşti.

Seydâ'nın hayatı çok hareketliydi. Mardin'de iken her zaman uygulamak istediği sosyal bir projesi vardı. O hiçbir zaman bir bi-rine benzeyen günler yaşamak istemiyordu. Ona göre birbirine ben-zeyen, hizmetsiz, projersiz ve faaliyetli günler kadar insanı bitiren bir azap olamazdı.

Sinema

Seydâ sık sık kaldığımız yere gelir ve öğrencilerin durumunu kontrol ederdi. Kendisi benim ağabeyim Ahmet YILMAZ Hoca ile tanıştığı için bana ayrı bir yakınlık gösteriyor ve farklı bir sorumlu-luk yüklüyordu. Mesela öğrencileri sabah namazlarına kaldırma işini bana vermişti. Diğer taraftan öğrencilerin sinemaya gitmemeleri için beni adeta görevlendirmişti. Ama sinema o kadar cazip bir şeydi ki, gençleri oradan tamamen uzaklaştırmak imkânsızdı. Zira gösterime giren yerli ve yabancı filmlerde gençlere heyecan veren, hatta onları şaşı yapan bir tema vardı. Ben de hiç sinemaya gitmemiştim.

Bir gün ısrarlarına dayanamadım ve arkadaşlarla birlikte ben de sinemaya gittim. Hatta birkaç defa daha birlikte gitmeye başladık. Derken bir gün Seydâ gelmiş ve öğrencilerin sinemaya gidip gitme-diklerini öğrenmek istemişti. Öğrencilerden birisi, "Hocam, senin ko-ğuş belletmeni olarak belirlediğin Musa Yılmaz da sinemaya gitti" deyince Seydâ beni çağırdı ve "Duyduklarım doğru mu? Yahu sen nasıl sinemaya gidersin? Sen Medresede Arapça dersleri okumuş bir adamsın. Bu sana yakışır mı?" dedi.

Seydâ'yı karşımda son derece ciddi ve öfkeli bulunca sararıp ür-perdiğimi hissettim. Suçunu itiraf eden bir mücrim gibi korka korka başımı önüme eğdim. Ben de üstadın ibret için bir kere sinemaya gittiğini duymuştum. Sıkışınca ne diyeceğimi bilemedim ve "Ho-cam, sadece ibret almak için sinemaya gittim?" dedim Seydâ bunu duyunca gülmeye başladı. Onun bu kadar güldüğünü ilk defa gö-rüyordum. Biraz rahatlamıştım. Uzun uzun güldükten sonra birden bire iki kaşının arasına çekilen çizgide bir telaş gördüm ve korktum. Çünkü Seydâ son derece ciddi bir insandı. Siyah sakal ve karakaş-larının örttüğü yüzünde son derce vakur bir çehre vardı. Yüzü, ha-kikatin çehresi gibi biraz sertçeydi. Sakinleştikten sonra bana döndü ve "Bak oğlum! Sinema İslam düşmanlarının gençliği bozmak için icat ettikleri bir alettir. Her sinemaya gidişiniz, siz farkında olmadan kalbinizde ve ruhunuzda bir yara açar. Sonra bu yaraları nasıl tedavi edebilirsiniz? Açık-saçık filmler gösteriliyor. Bu yüzden sinemaya gitmek namuslu insanların işi değildir. Faziletli olmak belki insa-nın elinde değil, kader-i ilahiye bağlıdır ama namuslu olmak insanın elinde... Haydi, bakalım, seni bu kez afettim. Ama bundan sonra si-nemaya gitmeyeceğine söz vereceksin. Bu öğrencilere iyi örnek ol-man lazım." dedi.

Namaz

Seydâ'nın namaz kılışı başlı başına bir fenomen idi. Namaz kılar-ken deprem olsa, dağlar hallaç pamuğu gibi dağılmaya başlasa, hatta evin yamıyor deseler, o asla namazdaki huşudan ve tadil-i erkândan taviz vermezdi. Namaza giriş tekbiri olan İftitah tekbirini alırken, tıpkı üstadı gibi, adeta kalbinin hopladığını, göğsünde suların kay-nadığını, kilitlenen çenesinin çatırdadığını sanırdınız.

Bir gün bana, “Bugün Ceylanpınar’a gideceğim. Bana bilet al; ben öğle namazını kılacağım, beni biraz beklesinler” dedi. Ceylanpınar otobüsü saat 13’te, Heykelin yanından kalkıyordu. Mayıs ayının son günleriydi. Havalar aşırı sıcaktı. Otobüslerde de klima yoktu. Gittim, onun için on liraya bir bilet aldım. Hareket saatine on beş da-kika vardı. Saat 13 oldu. Adamlar, “Kardeşim, hava sıcaktır. Otobü-sün içinde boğulacağız. Hani Seydâ gelecekti? Git kendisine söyle çabuk gelsin” dediler. Ben gittim, Seydâ öğle namazının sünnetini kılmış, kamet getiriyordu. Durumu kendisine anlattım. Bana döndü ve “Git onlara söyle, ben namaz kılmadan gelmeyeceğim. Kendileri isterlerse gitsinler.” dedi. Ben de gittim, aynısını onlara aktardım. Adamlar “Daha fazla bekleyemeyiz” deyip hareket ettiler. Seydâ na-mazı tadil-i erkânla kılmak için o gün gitmekten vazgeçti. Bilet pa-rasını da almadı.

Ceylanpınar

Seydâ Ceylanpınar’da da boş durmuyordu. Bugünkü Ceylanpınar Ulu Camii’nin inşaatında onun büyük emeği vardır. Seydâ’nın kendisi anlatırdı: “Biz Ceylanpınar’da Tuhuplu Şeyh Ömer ile bir-likte Ulu camii için sınır boylarında taş topluyorduk. Yanımızda işçi-ler vardı. Bir gün işçilerden birisi yerin yarım metre derinliğinde bir

büyük köşe taşı buldu. Fakat tam taşı kazma ile kaldıracacağı sırada, kazmayı vurduğunda adam meçhul bir güç tarafından kazmayla bir-likte yarım metre öteye fırlatılıyor. Bizi çağırdı. Biz gittik ve duruma baktık; hakikaten de kim kazmayı vuruyorsa fırlatılıyor. Taşın yavaş kazılmasını ve incelenmesini söyledim. Nihayet taşın üstündeki toprağı elimizle temizledik ve üstünde bir yazı olduğunu fark ettik. Üstünde Arapça olarak “EŞ-ŞEHİD HAMDULLAH” diye yazılıydı. Hemen oraya bir işaret koyduk ve kabrini belirli hale getirdik.”

Seydâ o caminin inşaatını bitirdi ama orada maaşlı imam olmak istemedi ve Şeyh Ömer’in imam olarak tayin edilmesi için uğraştı. Sonunda Şeyh Ömer oraya imam oldu ve oradan emekli oldu.

Sonra Seydâ evinin yakınlarındaki caminin avlusunda bir Kur’an Kursu binası inşa ettirdi ve Ankara’ya giderek oraya kadro verilmesi için çalışmalarda bulundu. 1973 yılında, Ankara’da imamlık sına-vına girdiğimde, tayinim tercihan Kur’an Kursu öğretmeni olarak Ceylanpınar’a çıktı. 19 Eylül 1973 yılında Ceylanpınar’daki göre-vime başladım ve Seydâ’nın evinin bitişiğindeki Medresede kalmaya başladım. Seydâ’nın bir de Devlet Üretme Çiftliği yakınlarında 30 dönüm kadar arazisi vardı. Genelde yazları orada kalır, kışları şehir içine gelirdi. Tarlayı bir ortağa verir, kendisi de oradaki evde kalırdı. Seydâ’nın misafirleri eksik olmazdı.

İlk göreve başladığımda Seydâ çok sevindi ve bana, “Bak Musa efendi, bu Kursun yanındaki caminin imamı yoktur. Sen hem Kur’an Kursu öğreticiliğini yapacaksın hem de camide imamlık yapacak-sın. Burada görev yapmazsan günah senin boynunda kalır.” dedi. Ben de, Melle Mahmut adında bir hoca oraya tayin oluncaya kadar hem imamlık yapıyordum hem de Kur’an Kursu öğreticiliği yapıyor-dum. Seydâ zaman zaman gelir ve bize imamlık yapardı. Kendisi son

derece ağır ağır namaz kılıyordu. Sonra medreseye gelir ve Risale-i Nur'dan bir ders yapardı. Biraderi Molla Halil de hep orada bulunur, hem kendisi hem hanımı ve çocukları medresenin ve misafirlerin hizmetlerini görürlerdi.

Seyda'nın Risale-i Nurla İlk Tanışması ve Rüya

Bir gün Seydâ'ya sordum; “Hocam siz Risale-i Nur’la nasıl tanıştınız?” Seydâ şöyle dedi:

“Ben aslında Şeyh Ahmed el-Hiznevî'nin yanında okudum, icazet aldım ve tarikatta halife olmak üzere Türkiye'ye gönderildim. Bir gün Urfa'dan gelen bir hoca “İŞARATU'L-İCAZ” adlı bir kitap getirdi. Ben kitabı alıp okudum. Kitap ruhumda fırtınalar meydana getirmişti. Kur'an'a bu kadar mantıklı cümlelerle tefsir yapan bir kitabı ilk defa görmüştüm. İşaratü'l-İcaz, adeta bir hazineye benziyordu. Okuyunca heyecanım o kadar galeyana gelmişti ki, mutlaka bu kitabın müellifi Bediüzzaman'la görüşmek istiyordum. Artık tarikatı ve halifelîği unutmuş, tamamen Risale-i Nur odaklı düşünmeye başlamıştım. Fakat bende hala bazı tereddütler vardı. Acaba Büyük Şeyhin oğlu Şeyh Aladdin ve diğer Hocalarım ne der, diye merak ediyordum. Tam bu heyecanlı halde iken bir gün Duha namazını kıldıktan sonra bir rüya gördüm.

Rüya şöyle: Ben bir bahçede bulunuyorum ve o bahçeden meyveler topluyorum. Şeyh Ahmed el-Haznevî de yanıma geldi. Birlikte eski günlerde olduğu gibi sohbet ediyorduk. Derken baktım asker kıyafetinde olan ve elinde hayzeran çubuğu olan bir adam yanımdan hızla geçti. Geçerken bana ve Şeyh Ahmed'e işaret ederek “Arkamdan gelin” dedi. Biz de arkasından yürümeye başladık. Fakat Hazret o kadar hızlı gidiyordu ki, ona yetişmek için koşmak gerekiyordu. Şeyh Ahmed bana, “Bu Bediüzzaman'dır” dedi.

Nihayet önümüzde koşan adam bir kulübenin kapısında durdu. Biz de onun arkasında durduk. İçerde öyle çirkin ve mendebur bir herif vardı ki, onu gören mutlaka öğrenirdi. Büyük başlı, çirkin suratlı, fırlak ve iri gözlü, çarpık burunlu, uzun boylu, şişman ve canavar dişli bir adam... O çirkin adamın etrafında, kendisine benzeyen bazı adamlar daha vardı. Bizim önümüze düşüp bizi götüren adam kulübeden içeri girince o çirkin adam hemen ayağa kalktı ve ikisi güreşmeye başladılar. Güreş çok çetin geçiyordu. Nihayet bizim adamımız o çirkin ve şişman adamı mağlup etti. Bizler de tekbir getirmeye başladık. Dehşet ve sevinç içinde uyandım. Kan-ter içindeydim.”

Üstadın talebelerinden olan Abdullah Yeğin Urfa'daydı. Bu rüyayı ona anlatmaya karar verdim. Urfa'ya gittim ve kendisine rüyayı anlattım. Abdullah Yeğin, “Bak kardeşim, o gördüğün zat Üstad'tır. O çirkin adam da Süfyan'dır. Üstadımız Süfyan'la mücadele ediyor. Üstadımız ‘Ben küfrün belini kırdım’ sözüyle bunu kastediyor. Üstad, Süfyan'la olan mücadelesinde galip gelecektir. Bunda şüphemiz yoktur. Bu yüzden Üstadımız rüyada hem seni hem de Şeyh Ahmed'i irşad etmiştir. Şeyh Ahmed'in seninle birlikte Üstad'ın arkasından gitmesi, o şeyhin Risale-i Nur hizmetini desteklediğine ve alkışladığına işarettir.” dedi. Ben de o günden sonra kesin bir dönüşle Risale-i Nur hizmetine döndüm.”

Nur Hizmetindeki Yeri

Seydâ farklı bir Nur talebesiydi. Risale-i Nurları eskimez yazıdan okurdu. Adeta içinde kalbi varmış gibi büyük bir saygı ve büyük bir muhabbetle Risale-i Nurları eline alırdı. Büyük bir iştiaqla okurdu. Risale-i Nur'u okurken, gözlerinden ruhuna doğru tatlı bir aydınlık ve sevincin süzüldüğünü fark ederdiniz. Okurken bazen çok duygulanır, ağır ve sökülmez bir hıçkırık göğsünde kabarmaya başlar,

çoğu zaman bunu belli etmek istemez, fakat bazen de ağlar ve göz-yaşları kirpiklerinde asılı kalırdı. Sonra “Ah üstad Ah! Senin muasırların seni hakkıyla anlayamadılar. Hocam bu hocalar ve şeyhlerin sorumlulukları çok ağırdır. Üstad ‘Risale-i Nur medresenin malıdır’ diyor. Fakat maalesef medrese mezunları değil, mektepli gençler üstada ve Risale-i Nur’a talebe oldular. Hocalar ise Üstada ve Risale-i Nur’a sahip çıkmadılar. Bu yüzden sorumlulukları büyüktür.” der ve Müslümanların darmadağın hallerini, acılarını ve sevinçlerini kalbine gömerek hayıflanırdı.

Seydâ, Nur talebelerinin siyasete girmelerini, özellikle Adalet Partisine destek olmalarını hiç içine sindiremedi. “Bunda büyük bir yanlışlık vardır. Nasıl böyle bir şeye izin verirler, anlayamıyorum” derdi. Zaman Seydâ’yı haklı çıkardı. Çünkü Nur talebeleri siyasete girmelerinden ve Adalet Partisini desteklemelerinden sonra ciddi şekilde bölünmeye başladılar. Onları bölenlerin gizli zındıklar olduğu daha sonra anlaşılacaktı.

Seydâ müdekkikti ve kolay ikna edilebilen birisi değildi. Çünkü olaylara eleştirel bir bakışla da bakmasını biliyordu. Bu yüzden siyasî konularda genellikle bazı ağabeylerle tartışır, fakat onlara dua etmekten geri kalmazdı. Her karşılaşmamızda mutlaka İslam âleminin ve Nur talebelerinin durumunu sorar ve yorumlar yapardı. Çünkü Müslümanların dertlerini dert edinmişti.

Ders yaptığı zaman, hatalı davranışlara bigâne kalmaz, onları uygun bir üslupla tenkit ederdi. Bir gün Molla Halil, Seydâ’nın da olduğu bir mecliste, kendi üslubuyla bir ders yaptıktan sonra konuşmaya başladı; dedi ki: “Kardeşim, Üstadın eserleri nerde öteki âlimlerin eserleri nerde? Âlimlerin eserleri imanlı, Allah’ın yolundan çıkmamış, din-dar ve haddinden tecavüz etmemiş kimseler içindir. Bediüzzaman’ın

eserleri ise, dinsiz, imansız, küfr-ü mutlakta olan ve haddinden tecavüz etmiş kimseler içindir.” Demek istiyordu ki, “Bediüzzaman’ın eserleri, ilimden dolayı dalalete girenleri yola getirmeye daha elverişli iken, eski âlimlerin eserleri iman olan fakat hata yapan Müslümanları daha çok yola getirmeye elverişlidir. Çünkü eskiden dalalet ilimden değil, cehilden geliyordu.” Seydâ bunu duyunca gözlüğünün üstünden baktı ve “Yahu Allah aşkına bu adam ne diyor?” dedi. Ben durumu kendisine anlatınca Seydâ, “E canım, bu böyle mi ifade edilir?” dedi. Hepimiz tatlı tatlı gülümsedik.

Birkaç yıl öncesine kadar yazları hep Türkiye’deki Nur talebelerini dolaşır ve onlarla sohbet ederdi. Vefat etmeden 4-5 yıl dizlerinde derman kalmamıştı. Zaten naif olan vücudu daha da çökmüş ve halsizleşmişti. Hatta vefatından bir yıl önce artık yürüyemez hale gelmiş ve dizleri üzerinde yürüyordu. O halde bile tek sorduğu ve merak ettiği şey Müslümanların ve Nur talebelerin durumuydu. Bir ok gölgesi gibi çabuk geçen yıllar ve bir granit ağırlığıyla vücuduna çöken hastalıklar onun ruhunda hiçbir iz bırakmamış, onun davasına olan bağlılığına asla zarar vermemişti.

Nur içinde yatsın; Allah rahmet ve mağfiret eylesin. Âmin.

Derviş Nurdağ

İlk tanışmamız: Ben 1954 Devlet Üretme Çiftliğinde çalışıyordum. Ceylanpınar’da akrabalarımız var, Hasan Seyyidgiller... Onlara geliyor, dini sohbetler yapıyordu. O zaman tanıdım kendisini. Ben Ceylanpınar’dan ayrıldım, aradan epey zaman geçti. 1960’larda askerdeyken okumakta olduğum Hürriyet Gazetesinde nurlularla ilgili bir haber gördüm. Adana’da yakalanan dört nurecudan bahsediyor ve onların kafir olduğunu ifade ediyordu. Nureci kâfir filan deyince kafama takıldı. Terhis olduktan sonra 1962’de biçerdöverde

çalışıyordum. Kasr Kenco’da olduğumuz sırada biçerdöver arıza yapmıştı. Mardin’e geldim gerekli parçaları aldım, motoru yaptım. O arada Hürriyet ve Milliyet gazetesi aldım. Gazeteyi açtığımda Sabri Hoca’yla beraber birkaç kişinin resminin yanında “Nurcular Urfa’da mağarada ayin yaparken yakalandı” diyordu. Sabri Abi’nin resmini görünce tanıdığım için dikkatimi çekti. Kendi kendime nurcuları artık tanımam gerektiğine karar verdim.

Aradan zaman geçti. Bir gece Kadiriler tarikat halkası yapıyorlardı. Ben de katılıyordum her zaman. Israr ediyorlardı, “sen de gel mürid ol, halkaya katıl” diye. Ben kabul etmiyordum. 1963’te bir gece biz ordayken zikir esnasında Sabri Hoca, Abdullah Yeğin bir de Mardinli Abdulkadir içeri girdiler. Onları görünce nurcuları tanıma fırsatı bulacağım için sevindi. Sabri Hocayı Ceylanpınar’dan tanıyordum. 1953-1954’lerde sohbetlerine katılmıştım. Zikirden sonra Abdullah Abi konuştu ama oradakiler pek dinlemediler, çünkü Türkçesini pek anlamadılar. Sabri Abi Arapça konuşmaya başlayınca, cemaat onu anladığı için dikkatle dinledi. Onlara vaz u nasihate bulundu.

Konuşma bittikten sonra yanına gittim: “Sabri Abi ben seni tanıyorum, nurcuları da tanımak istiyorum” dedim. Onu bizim eve davet ettim. “Bugün başka yere davetliyim, yarın size gelirim” dedi.

Ertesi günü bize geldi. Ondan sonra münasebetimiz devam etti. Daha sonraları bize geldiği zaman en az 40-50 kişi onu dinlemeye geliyordu. Sabri Hoca’nın geldiğini duyan hemen oraya akın ediyordu. O şekilde sohbet devam etti. Abdülaziz Camisi vardı, o cami, Hristiyanlara satılmıştı. Sabri Abi sebep oldu camiyi geri aldılar. Caminin bir odasında sohbetlere devam etti. Caminin geri alınmasına Sabri Abi sebep olduğu için oradan kimse çıkaramadı bizi. Orda ders yapıyorduk bazen 15-20 kişi. Esasında Risale i Nur’u takip eden 8 kişi filan oluyorduk. Tabi sohbet olduğunda 100 kişi de oluyorduk.

O zamanlar Ulu Cami sabah namazında açılmıyordu. İmam “rahatsızım” diyordu, camiyi açmıyordu. Sabri Hoca Müftüye dedi ki: “Hiç olmazsa anahtarı ver sabah biz açalım camiyi. Ulu Caminin açılmamasında hepimizin mesuliyeti var.” Müftü anahtarı verdi. Ramazandı, biz küçücük odamızda sahurumuz yapıyorduk. İki üç tane zeytinden fazla yemezdi. Sonra sabah namazı için Ulu Camiye gidiyorduk, hem namaz kıldırıyordu, hem sohbet yapıyordu. Duyulmaya başlayınca, sabah camide cemaat gitgide çoğalmaya başladı. Sahurdan sonra cami dolmaya başladı.

Bu duyulunca bizzat Müftü ve bazı mevlithanlar aleyhe geçti. Başta Müftü Sabri Hoca’nın aleyhine emniyete 12 dilekçe verdi. Emniyet Amiri -Allah razı olsun- imam hatip menşeliydi, dindardı. Dilekçeleri saklıyordu, işleme koymuyordu. Çünkü o da Sabri Hoca’yı zaman zaman dinliyordu, ne konuştuğunu biliyordu. Konuştuklarında Kur’an’dan, Risale-i Nur’dan başka bir şey yoktu. Sonra Müftü baktı dilekçeyi işleme koymuyorlar, Valiye verdi dilekçeyi. Vali de hemen emniyet amirine gönderip “bunun icabına bakın neyin nesidir” diye. Kürtçülük yapıyor, bölücülük yapıyor diye İftira da atmışlardı. Sabri Hocanın olduğu yere millet akın ettiği için kısıkanıyorlardı.

Emniyet amiri emniyete çağırırdı. Dedi ki: “Biz seni buraya çağırarak adamlardan değiliz, seni de dinliyoruz, biliyoruz, istifade ediyoruz, Allah senden razı olsun. Ama bak dedi kimden geliyor bu şikâyetler.” Dilekçeleri görünce biz tuhaf olduk. Selim Meraler de vardı. 12 dilekçe vermişlerdi ama iftira olduğunu bildiği için işleme koymamıştı. “Ama valilikten geldiği için gereğini yapmak zorundayım. Bundan sonra camilerde konuşma, ama resmi olmayan yerlerde, evlerde istediğini yap, sana karışacak adamın ben hakkından gelirim.” Biz de evlerde derslere başladık.

Sabri Hoca “müsbet hareket” düsturuna bağlı kalarak bir “şey yapmayın” diyordu. Fakat Müftünün iftiralarına karşılık biz de kanuni yollara başvurup şikayet dilekçeleri yazmaya başladık. Dilekçeleri 9-10 kişiye imzalatarak gönderiyorduk. Derse gelen bazen 200 kişi oluyordu ama herkes imza atmıyordu. Ankara’ya Diyanete gönderdik dilekçeleri. Bir ara müfettişler geldi, bizimle görüşmeden Müftü ile filan görüştüler. Müftü müfettişlere izzet ikramda bulunmuş, hediyelerle geri göndermişler. “Böyle bir şey yok, iftira” diye Müftüyü temize çıkardılar. Biz tekrar yazdık. Bu sefer Emniyete Diyanetten yazı geliyor, “Derviş Nurdağ’ı tedip edin, müftüye iftira atıyor” diye. Emniyetin önünden geçiyorum ama bilmiyorum, meğerse arıyorlarmış beni. Bir berber kardeşimiz var ona soruyorlar, o da: “Buraya uğruyor ama bilmiyorum nerede olduğunu” diyor. 10-15 gün geçti, ben tekrar dilekçe yazdım. “Sizin gelen müfettişleriniz ifadelerimizi almadan geri gittiler” diye. Bu sefer müftü 20 bin imza topladı, bütün camilerde: “Müftümüz iyidir, hakkında söylenenler iftiradır, Sabri Hoca haksızdır” diye Diyanete dilekçe gönderdiler. Müftü Mevlithandı, sesi de güzeldi, halk ona bu yüzden değer kıymet veriyordu.

Nihayet, bir müfettiş geldi, adı Nevzat’tı. Adam ne bize ne onlara haber vermeden camileri dolaşıp bilgi toplamış. Bizim söylediklerimizin doğru olduğunu anlamış. Ondan sonra bizi çağırdı. Ben yoktum, Abim Hacı Nezir’le görüştü. O da her şeyi olduğu gibi anlatmış. Adam dilekçelerde yazdıklarımızın doğru olduğunu anlayınca Hacı Nezir Abinin dışında kimseyle görüşme lüzumu görmedi. Bir süre sonra müftüyü tenzili rütbe ile doğu tarafına verdiler. Sonra vaiz olarak Osmaniye’ye verdiler. Müftünün adı Suphi Bildik’ti, Siirt’liydi.

Sabri Hoca hizmetine devam etti. Mardin’de Risale i Nur’un tohumunu atan Allah rahmet etsin Sabri Hoca’ydı. Kasım Tuğmaner

Camisinde fahri imamlık yaptı. Her konuştuğu yerde Ayet Hadis okuyor, Risale-i Nurdan da açıklamasını yapıyordu.

Mevlithanlar, Kasım Tuğmaner’in zengin olan kayınbiraderi Abdülmecit Köle’nin vefatında Mevlithanlara bol para alacakları bir iş çıkmıştı. Menfaat sağlayacakları için seviniyorlardı. Ama hesapları tutmadı. Sabri Hoca, mevlit okumalarına engel oldu. Zira bu zatın çocukları Kasım Tuğmaner camisinde hiçbir karşılık beklemeden görev yapan Sabri Hoca’ya ne yapmaları gerektiğini danıştılar: “Biz seni dinliyoruz, çok güzel vaazlar veriyorsun, Allah razı olsun. Adet olduğu üzere vefat eden babamız için bir mevlit yapmak istiyoruz. Bize ne tavsiye ediyorsun?”

O da: “Mevlit yapacaksınız, bütün o zenginleri, fötrlülere çağıracaksınız, fakir gelecek mi? Yok. Peki, o dağıttığınız çörekleri filan yiyorlar mı bu adamlar? Yok. Zaten ihtiyaçları yok. Peki, Ramazan ayı geldi, fakirler var, dul yetimler var. Siz hocalara vereceğiniz parayı ve diğer masrafları hesap edin, fakirlere dağıtın, daha hayırlı olur. Ne kadar fakir varsa paket yapın; şeker, un gibi, dağıtalım. Mevlidi de camide bedava okuruz” dedi.

Öyle yaptılar. Bunun üzerine; çıkarı zedelenen Mevlithanlar Sabri Hocaya düşman kesildiler. Yalan ve iftiralarla aleyhinde bulunmaya başladılar.

Mardin ile ilgili hatırladıklarım bunlar.

Suriye’de geçirdiği yıllarla ilgili olarak anlattıklarından hatırimda şunlar kaldı:

Şeyh Ahmet Haznevi’nin yanında uzun yıllar talebe olarak kalmıştı. Orada günde 40 bine kadar zikir çekmiş ve derslere katılmış. Hem tarikatta hem ilimde ilerlemişti. O zaman Türkçe de bilmiyormuş. Risale-i Nur’u tanıdıktan sonra Türkçe öğrenmiş ve hizmete onunla devam etmiş.

Bir de güzel bir hatırası vardı aklıma geldi, anlatayım: Artık eski yere sığmadığımız için bir dersane yapmaya karar verdik. Yukarıdaki Nurdağ Camisinin bulunduğu yerdeydik. Orada biri cami, biri dersane için iki arsa ayırmıştık. İnşaata başlayacağımız zaman dedi ki: “Caminin arsasını satın, alta dersane üstüne de cami yapalım. Cami ile dersane bir arada olsun.” Mardin’deki hizmet de başka yerlerdeki benzemiyordu. Çünkü cami cemaati dershaneye doluyordu. Sabri Hoca namaz tesbihatından sonra hemen başlıyordu Risale-i Nur dersi vermeye.

Dershaneyi yaptık, biraz zaman geçti, ufak bir mutfak yapmaya ihtiyaç oldu. İki üç oda ve banyosu var ama mutfağı yoktu. Kabul etmedi. “Buraya gelen yemeği ne yapacak?” “Abi” dedim: “Herkes senin gibi birkaç zeytinle mi yetiniyor? Tabi yemek yiyecek.” Bir türlü razı edemedik. Bir ara Ceylanpınar’a gittiğinde, yokluğundan istifade hemen alelacele bir mutfak yaptık. Geldiğinde bize kızdı. Biz dedik ki: “Burada oturacak adam melaike değil ki, insandır, oturacak yemek yiyecek.” Kendisinin yemekle çok arası yoktu.

Mardin halkı üzerinde çok müspet bir etki bırakmıştı. Ne söylese halk tasdik ediyordu. Teşbihte hata olmasın; bir Hadisi Şerife nasıl inanıyorlarsa onun sözüne de öyle inanıyorlardı. İlmiyle amel ettiği için çok seviliyordu ve ona çok da güveniliyordu. Neyi anlatıyorsa onu yaşıyordu hayatında. Üstad hazretlerinin dediği gibi; “zaman kâl zamanı değil, İslami hal üzere yaşama zamanıdır.” Sabri Hoca haliyle de kaliyle de yaşadığı için herkes severdi onu. Bu yüzden mevlitle ilgili konuda halk söylediklerine itibar ediyordu. Çok kimse mevlit yerine fakir fukaraya yardım ediyordu. Bütün aleyhte bulunanlara rağmen. Sabri Hoca mevlidin hızlı okunmasına da müsaade etmiyordu. Anla-

mını da izah ediyordu. O sözleri vaaza çeviriyordu. Mevlit okunurken müdahale ediyordu ve bazı şeyleri izah ediyordu.”

Mehmet Selim Mardin: *Nur’un İhlâslı Kahramanlarından Molla Sabri Alkış*

Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nin mühim âlimlerinden ve hayatını Nur hizmetine adayan, Nur’un ihlâslı fedakârlarından Molla Sabri Alkış Ağabey 17.03.2012 günü Allah’ın huzuruna vardı.

Doksan yılını aşan ömründe daima hizmet aşkıyla yaşayan ve son nefesine kadar hizmeti konuşan muhterem Sabri Ağabey hayatını Üstad’ın, hayatını kendine rehber edinerek geçirmiş, birçok meselede Üstad’ı hayatında yaşatmaya gayret etmiştir. Büyük âlim olması hasebiyle kimse onun ilmi karşısında söz söyleme cesaretini gösterememiştir.

1928 yılının Kasım ayında yapılan Harf İnkılâbı neticesinde Kur’ân eğitimi yasaklanınca, Mardin’in Suriye sınırına yakın köyde yaşayan ve henüz çocuk denecek yaşta olan Molla Sabri’yi babası Medrese ilimlerini almak üzere sınırın öteki yüzüne Suriye’nin Haseki vilayetine bağlı Kamışlı kazasının Hezna köyüne gönderir. Molla Sabri buralarda on beş sene boyunca ilim tahsiline devam eder. Nakşibendî tarikatının büyük şeyhlerinden Ahmet Haznevî’den ders almaya başlar ve bu arada Nakşibendî tarikatına intisap ile bütün himmetiyle tarikatta mertebe kat etmeye gayret eder. Öyle ki günde bazen kırk bin tehlil (tevhid kelimesi) çektiği olurdu. Tarikatte halife olma derecesine gelince, halife olmayı kabul etmeyerek tekrar vatanına geri gelmiş ve hizmetlerine başlamıştır. Nurlarla tanışmış ve o andan itibaren Nur’a hizmeti hayatının gayesi yapmıştır. Nur tohumlarının Mardin ve çevresinde atılması yönünde üstün gayret ve fedakârlıklarda bulunmuş,

bu arada üç defa Medrese-i Yusufiye yolu düşmüştür. Tutuklanmalardan birisinde Ankara'ya ifadesi alınmak üzere götürülür ve nezarete iken çok heyecana kapılarak endişelenmeye başlar ve bir ara uyuklar. Rüyasında ona Fetih Sûresi'nin 27. âyeti okunur ve korkuması söylenir. Bunun üzerine uyanır ve ruhunda büyük bir inşirah duyarak büyük bir cesarete sahip olur. İfadesi alınırken çekinmeden gerçekleri haykırır.

Mardin'de özellikle gençliğin hizmetlerde istihdamına yönelik çalışmalara ağırlık vermiş, bu arada camilerde terke uğrayan sabah namazlarının ihyası için üstün gayretlerde bulunmuştur. Sabah namazında açılmayan Ulu Cami cemaatle dolup taşmıştır. Camilerde sürekli irşad hizmetlerinde bulunarak Mardin halkına Nur'un hakikatlerini ulaşturmaya büyük gayret göstermiştir. Bu arada Mardin'de tek parti CHP döneminde Gayr-i Müslimlere satılan ve depo olarak kullanılan Şeyh Abdülaziz Mescidini hayırsever vatandaşlar sayesinde satın alınıp tekrar ibadete açtırdı.

Bu hizmetleri maalesef cami imamları tarafından sineye çekilemediğinden resmî makamlara müteaddit defalar şikâyetlere maruz bırakılmıştır. Hizmetteki ihlâs onu her zaman muhafaza etmeye yetmiştir. Türkçe lisanını Risâle-i Nurlardan öğrenmiş ve bütün ilmî sermayesini Nurlarda görmüştür.

Molla Sabri Üstadı gibi hiç kimseden zekât ve sadaka kabul etmemiş ve fahrî imamlık hakkı olduğu halde resmî görev almamıştır. Günde bir öğün hafif yemekle hayatı boyunca yaşamaya kendini alıştırmıştır. Sünnete uygun az yer, az uyurdu. İman ve Kur'ân hizmeti dışında dünyevî konuları konuşmazdı. Kendi bahçesinden elde ettiği gelirle kıt kanaat geçinirdi.

Molla Sabri'nin en büyük derdi zaman zaman cemaat içinde beliren sıkıntılar dolayısıyla yaşanan ayrılıklardı. Bu konularda görebildiği Üstadın talebelerine her zaman sitemde bulunur, ittifaksızlığın verdiği zararları dile getirirdi. Hatta bu yüzden kendisine bu hareketinden dolayı cemaat tarafından yöneltilen tenkitleri de sineye çekerti.

Mardin'den sonra Şanlıurfa'nın Ceylanpınar ilçesine yerleşen Molla Sabri burada da hizmetlerine son nefesine kadar devam etmiştir. Oğlu Said Alkış babasını anlatırken: “Vefat edene kadar dahi sürekli risâleden vecizeler söyleyerek bizlere hakikati anlatıyordu. Babam Ceylanpınar'da 4 cami inşa etti, bir camiye adı verildi. Gününü sürekli camide geçirir, öğrenciler yetiştirirdi. Ömrünü İslâm'ı anlatmakla ve medreselerde talebe yetiştirmekle geçirirdi. İslâm ümmetinde daima vahdet istiyor, Müslümanların bir ve beraber olmasını istiyordu sürekli böyle duâlarda bulunuyordu. Türkiye'nin çeşitli yerlerinden Risâle-i Nur Talebeleri onu ziyarete gelirdi. Babam iki ay önce kaza geçirdi, ayağı kırılmıştı. Yatakta dahi bizlere sürekli güzel öğütlerde bulunuyordu.” diye duygularını dile getirmiştir.

Risâle-Nur'u ailece Molla Sabri'den öğrenen Nurdağlardan M. Derviş Nurdağ, Hocayı tanımadan önce hayatlarının boş meşgalelerle geçtiğini, onunla tanıştıktan sonra yaratılış gayesini Nurlar sayesinde kendilerine aktardığını, o günden beri hayatlarının değiştiğini ve o yüzden elli yıllık dostluğa dayanan ağabeylerinin ruh dünyalarında apayrı yeri olduğunu ifade ederken çok duygulanıyordu.

Molla Sabri Alkış için söylenecek ve yazılacak çok şey var; ama şimdilik ona rahmet temennisiyle yetinelim. Allah'tan kendisine rahmet temenni eder, Nur içinde olmasını dileriz.

07.04.2012

Abdulkadir İkbāl: *Bir Allame Kaybettik...*

Geçen cumartesi günü Ceylanpınar'ın bir piri fanisi ve büyük bir hizmet ehli olan Molla Sabri'yi (Alkış) kaybettik Seksen yılın üzerindeki yaşıyla bütün meşakatlere karşı dimdik duran bir iman abidesi, ulu bir çınar devrildi adeta. Ceylanpınar denilince Molla Sabri, Molla Sabri denilince Ceylanpınar akla gelir ve bu iki isim birbiriyle özdeş hale gelmiştir.

Gençlik yıllarında bir çok molladan ders ve icazet alıp, bilahare tanıştığı nurlarla nurlanıp mihraptan minbere çıkarak, insanları büyüleyen beyanlarıyla cehaletin karanlıklarını aydınlığa çevirmek için elindeki tüm imkânları seferber ederek bu uğurda hiçbir fedakarlıktan kaçınmamıştır Molla Sabri Çünkü o ismiyle müsemmadır. Sabır ve metanet onun vaz geçilmez hasletidir.

T.C.K.nun 163. maddesinin uygulandığı o karanlık günlerde Abdullah Yeğin ve Abdulkadir Badıllı, Yusuf Uruntaş, Hacı Salih Badıllı, Hıdır Dışkaya ve Entepi Abdülfettah'la birlikte Urfa dan Ankaraya sevk edilmiş ve haklarında açılan dava beraatle sonuçlanmış. Korkmadan, çekinmeden nurlu yollarda karşılırlarına çıkan tüm engelleri hiçe saymıştı.

Molla Sabri ufak tefek yapılı ve vücutça çok zaif bir insandır. Kendisi bir mum misali yanarken etrafını aydınlatmıştır. İlim, zikir ve nurun hakikatlarını mezcetmiştir. Âlimler peygamberin varisleridir hakikatına mazhar olmaması için hiçbir sebep mevcut değildir.

Kendi başınayken iktisatlı, başkasına ikramda bulunduğru zaman cömertliği esas alarak sünneti seniyyeyi hayata geçiriyordu. Bu sebeple bir abide gibi insanların gönlünde taht kurmuştu.

Ceylanpınar'da birçok caminin inşasına önderlik etmişti.

Kendi evinin yanındaki arsasını bağışlayarak yaptırdığı camide hem imamlık yapmış ve hem de bu nurlu mekânı Müslümanlara kazandırmıştır. Dünyanın maddi zenginliğine sahip olmamakla beraber birçok zengini geride bırakan fedakârlıktan asla çekinmemiştir.

Nur ile nurlanmış ve bir nur abidesi haline gelen Molla Sabri'nin vefatı "âlimin ölümü, âlemlerin ölümüdür" kaidesine mazhar olarak darı ahirete göçerken, nurlu bir âlemin yolcusu olduğuna vicdani bir kanaat toplum tarafından hüsnü kabul görmüştür.

İnandığı davasını birinci plana alan ve bu uğurda maddi ve manevi hiçbir fedakarlıktan çekinmeyen bu hizmet abidesinin çalışmasını akamete uğratacak hiçbir baskı ve yıldırma hareketi onun duruşu karşısında başarılı olamamış bir an bile hak bildiği yoldan tek bir adım dahi geri atmamış ve ehli zındıkanın buna asla gücü yetmemiştir. Çünkü hakiki imanı elde eden kâinata meydan okuyabilir sırrına mazhariyeti son derece açıktır.

Zühd, takva ve peygamber ahlakı onun titizlikle takip ettiğru yoldur. Dilini Müslümanların aleyhine kullanmamış, sıratı müstakim üzere hareket etmeyi en büyük bir prensip olarak hayatını noktalamıştır.

Kara toprağru düşen bir çekirdek gibi parçalanıp dağılırken, o lûbden çıkan manevi ağaç, dal, budak, yaprak, çiçek ve miskü anber gibi kokuları etrafa yayılıp olgun meyveleri ise etrafa saçılmıştır.

Molla Sabri'nin verilen müjdeye göre hesap defteri kapanamaz. Çünkü onun yaptıkları ve arkasında bıraktığı eserler dünya durdukça defteri amaline yazılacaktır.

Ceylanpınar'da adliyedeki görevim icabı üç yıl kaldım. Bu mübarek zatla tanışmamız çok eskilere dayanıyordu. Ancak Ceylanpınar'da kendisini daha yakından tanıma fırsatını buldum. Onun ihlas ve samimiyeti ve hüsnü ahlakı İlâhi bir feyzin tecellisi olsa gerek.

Dilinde belagat, hayatındaki fesahat bir bütünlüktür Molla Sabri'de.

Okuduğu İslami ilimleri Risale-i nurla daha da nurlandıran Molla Sabri rahmeti Rahmana yürürken gözü arkada değil artuk. Çünkü çiçekler baharda gelir kaidesince artık o nurlar dünyanın her yerinde çoktan parlamaya başladı bile.

Aziz ve fedakâr ağabeyim sen müsterih ol. Arkada bıraktığın hizmet her geçen gün dal budak salıp daha gürlü bir hale geliyor. Rahmet-i İlahiyenin tecellisiyle artık hiç kimse bu hizmetin önünü kapatamaz. Evet, o nurlar parlayacaklar ve parlamaktadır.

Mübarek ağabeyim Allah seni huzuruna aldı, Başta Peygamberimiz olmak üzere tüm peygamberler, sahabiler, evliyalar, asfiyaların cemaatına dâhil oldun inşallah. Huzuru İlahide çok şahitlerin olacak. Bunlardan bir tanesi de ben olacağım. Molla Sabri'yi nasıl bilirsiniz sualine karşı vallahi onu Kur'an'ın yılmaz ve yorulmaz bir neferi olarak bildiğimizi beyan ve şehadet ederiz diyeceğim.

Hayat buradan ibaret değil, asıl olan ahiret. Sohbetlerimize sadece ara verildi. Allah nasip ederse öteki âlemde de kaldığımız yerden devam edebiliriz. Tabii Allah'ın lütuf ve inayetiyle. Sen huzur içinde Rahmeti Rahmana kavuştun. Küçük cisminle geride büyük eserler bıraktın.

Kur'anı ve nurları dilinden düşürmeyen ve o prensipleri hayatına hayat yapan mübarek ağabeyim. Benim bir ahlakım var, her ölünün arkasından ağlamam. Amma elimde olmayarak senin vefatın bizleri hüzne boğdu. Allaha kavuşmak saadetine erdiğin için gözümüz yaşlı amma gönülümüz senin için gül ve gülistandır.

Huzur içinde yat, güle güle büyük ağabeyim. Ruhun şad olsun. Yolun açık olsun.

23 Mart 2012

Mehmet Emin Değer: Herkesin Melle Sabri'si

Benim dayım, hocam ve nur davasında Ağabeyim sonsuz minnet şükran ve rahmetle anıyorum.

Hayatımı şekillendiren insan, istikamet veren insan, feyiz alıp rehber edindiğim insan... Asrı Saadeti bu asra taşıyan ve yaşayan bir âlim... Geçmişi ve bugünü anlayan, geleneksel anlayışıyla muhafazakâr, zamanın ruhunu anlama ve okuma noktasında ise çağdaştı.

En belirgin meziyeti, sıkıntıda olduğu zaman şükredip hamd etmesiydi. Maişet sıkıntısı çektiği halde ne devlete nede millete müracaat etmemesiydi. Bu zamanda böylesine maddi manevi bütün nimet ve feyizleri davasına alet etmeyen ender insanlardan biriydi.

Taziyelerde, camilerde, toplantılarda, bulunduğu her yerde ve zeminde hakikatleri haykırarak anlatıyordu.

İslam toplumunun cehaletine ve lakaytlığına o kadar üzülüyor diki çok defa ağladığına şahit olmuşumdur.

İmamların, hocaların haline de ağlıyordu. Çünkü imansızlık cereyanı İslam toplumunda o kadar belirgin iken hocaların, imamların mevlitlerde zarf içinde para almalarını bir türlü kabullenemiyordu. Başköşeye oturtan bu milletin en azizi olan bu insanların ayrılırken zarfın içinde para kabul etmelerini zillet görüyordu. Bu hallerinden dolayı şiddetli ikazlarda bulunuyordu. Onun için hocaların bir kısmı onun varlığından rahatsızdılar.

Melle Sabri'nin bütün akraba ve dostları üzerinde olduğu gibi bölgemizdeki halkın önemli bir kısmı üzerinde de tesiri ve emeği olmuştur.

Sabri hoca yaptığı hizmetin karşılığını Allah'tan istiyordu. Rıza-i ilahi dışında hiçbir maksat ve gayesi yoktu. 48 sene yakinen tanıyan

ve çoğu zaman birlikte yaşayan biri olarak şahadet ediyorum ki; her türlü hukuku üzerimde olmasına rağmen bizden bir şey talep etmekten hicap ederdi.

Annem onun ablası idi. Annemi çok sevdiğini ve annemin de onu çok sevdiğini biliyordum. Zaman zaman ailevi meselelerde annem ona kızabiliyordu. O da anneme hep tebessümle karşılık verirdi. Bu vesile ile annemi de rahmetle ve minnetle anıyorum. Dünyanın en güzel insanlarından biriydi. Dayımın annem ve babamdan ‘Mehmet Emin’i bana verin ben okutacağım’ dediğini bugün gibi hatırlıyorum. O gündür bu gündür onun çizdiği yolda bütün kusurlarımla beraber yürümeye devam ediyorum. Sabri Hoca’nın bana yaptıklarının karşılığını ödemem mümkün değildir. Ancak yaptığım ve yapacağım bütün hayırlı işlerde onun hissesinin olduğunu biliyorum.

Son olarak vefatından bir ay önce ziyaretine gittim, akraba topluluğu oradaydı. Onlar çıktıktan sonra kapıyı kapattım. Hastalığını ve yaşını biliyordum. Birbirimize sarıldık ve ona: ‘Benim üzerimde çok emeğin vardır hakkını helal et.’ İkimiz de ağladık. ‘Ben senden memnunum sen vazifelerini yaptın’ deyince dünyalar benim oldu. Artık dayımdan gönül rahatlığı ile ayrılabilirdim. Vefatından on beş gün önce telefonla aradım. Mardin’den bir heyet ve çocuklarla umreye gidecektik, helallik istedim. Şunları söyledi: ‘Türklerin, Arapların ve Kürtlerin perişan halleri için dua ediniz.’ Ölüm döşeğindeki hamiyeti İslâmiyesi böyle tezahür ediyordu.

Büyük namusu ve gayreti ile karşısında kim ve ne güç olursa olsun cesaret ile hak ve hakikati haykırıyordu. Umre dönüşümüzün olduğu gece Esenboğa havaalanına indiğimde gece saat 11.00’de vefat haberini aldım. Karayolu ile sabahleyin cenaze namazına yetişme fırsatını Cenab-ı Allah lütfetti. Yeğeni olarak, bölge insanı olarak

Sabri Hocamı, Melle Sabri’yi, dayımı minnetle ve rahmetle anıyorum. Mekânı cennettir inşallah.

Neriman Alkuş (Gelini)

İlk tanıdığım zaman beni şaşırtacak kadar sıra dışı bir âlim profili ile karşılaşmıştım.

Küçük bir dev adamdı adeta. Kabına sığmayan, içinden dışına doğru bir enerjinin patlamaya hazır bir volkana dönüşüne şahitlik edebileceğiniz ve etrafına da bu enerjiyi kolaylıkla geçirebildiğini fark edeceğiniz başka bir dünya gibiydi.

Kadına bakış açısı klasik bir doğu âlimi profiline hiç uymuyordu. Bu bakış açısı köyde yaşayan kız çocuğu olan yeğenlerinde kendini göstermişti.

Onların üzerinde oldukça etkiliydi. Hayatın garip bir cilvesi ki; çocuklarından daha fazla onlara etkisi ve faydası olmuştu.

Kur’an’ı anlatırken Risale-i Nur ile birleştirdiğinde ortaya çok zengin bir anlatım tarzı çıkıyordu. O küçük bedende Kur’an adeta devleşiyordu.

Kafasında bir sürü proje vardı. Eğer dünya ile ilgili meşguliyetleri ve bitip tükenmeyen projeleri olmasaydı, manevi alanda ve ilimde etki alanının çok daha geniş olacağı muhakkaktı.

Dünyalık projeleri, tebliğ vazifesini sınırlıyordu ve içine hapsediyordu. Dünyayla fazla meşgul olmasının bir âlime ne kadar zarar verdiğini kayınpederim olan Melle Sabri’nin şahsında çok net görülebiliyordu. Onu bu arayışlara iten; onurlu ve dik durması, tenezzülkâr olmaması, kendi emeğiyle geçinmeyi vazgeçilmez bir ilke haline getirmesiydi. Ne milletten ne devletten bir şey almama kararlılığı altında yücelten ve özgün kılan şeydi.

Dünyadaki her şeyi kendine dert ve iş edinen bir adamdı. Bu yüzden sürekli mutsuz, sorgulayan, kaygılı ve huzursuzdu. Nadir güler, hiç espri yapmaz, bulunduğu yerde insanları ve yakınlarını tedirgin ederdi. Oysa gülmek, gülümsemek ona çok yakışıyor ve insana yakınlığını, sevecenliğini kat kat arttırıyordu. Kahkahayla güldüğüne hiç şahit olmadım.

İslam âleminin ve kadınların halinin nasıl düzeleceği en çok ısrarla sorguladığı hususlardandı. Onun bulunduğu hemen her ortamda bu konuyu gündeme getirirdi. Kadınların aslî vazifelerini unutmalarından duyduğu rahatsızlığı her fırsatta dillendiriyordu. Dünyanın fitnelerinden saydığı az çocuk doğurmayı kadınlara tavsiye eden onun gibi kaç âlim bulabilirsiniz? Hayalinde; ilimle meşgul olan, okuyan ve anlatan bir kadın imajı vardı. Böyle bir eşe sahip olmayı çok arzuladığını sık sık ima etmekten geri durmazdı.

Çocukluğuna dair sorduğum bütün soruları cevapsız bırakırdı. Sanki hiç çocuk olmamış, yaşlı ve âlim olarak doğmuştu. Çocukluğunu yaşamadığı için çocukların isteklerini ve onların oyun ihtiyacı olabileceğini kabullenemiyordu. Büyükler gibi olgun olmalarını beklerdi.

Rol model kabul ettiği Said-i Nursi aşığıydı, fiziği ve ruhi durumuyla ona benzemişti. Bundan dolayı tarikatı ve getirilerini elinin tersiyle itmişti.

Ne kadar kızarsa kızsın ağzından “Allah senden razı olsun” cümlesi dökülürdü. O öfkeli yapısının altında bir zarafet yatardı. O’nun oturduğu yerde asla müzik dinlenmez, boş oturulmaz, malayani konuşulmazdı. Bakışlarıyla tarzıyla insanı huzursuz ederdi.

Torununa bana bir hadis oku dediğinde dinler ve çok gururlanırdı. Çok sonraları torununun hep aynı hadisi tekrarladığını fark

etti ve gülmeye başladı. Çocuklarıyla iletişimi zordu çünkü kendi zordu. Onları anlamakta güçlük çekiyor ve belki de bunun için çabalamıyordu da...

Çocukları da bu tavrına karşılık onu anlamakta zorlanıyorlardı.

Namaza; adeta bir düğüne, vuslata ya da törene hazırlanır gibi hiç şahit olmadığımız bir tarzda hazırlanırdı. Hayatı namaz aralarında yaşıyordu. Abdest ayrı bir seremoni, namaz ayrı bir aşktı onun için.

Bir gece evine misafir olsaydınız, namazın bizim kıldığımız namazdan ne kadar farklı olduğunu anlardınız.

O’nun için namaz nafilelerle birlikte altı, yedi, hatta sekiz vakti. Namaz sonrası tesbihat bir şölendi ve namazı taçlandırıyor. Hiç bir durum ve şartta namazdan ve tesbihatın uzunluğundan taviz vermezdi.

Bir miraç gecesi O’ndan Ettahiyatü’nün anlamını dinlemiştim. O lezzeti ve tadı hayatım boyunca bir daha hiç bir anlatımdan duymadım.

Amenerrasulû dâhil birçok sureyi, arkasında kıldığım namazlarda öğrenip ezberledim. Namaz kılışı dahi ders ve okul mahiyetindeydi.

Bazen yorulur ve sıkılırdık. Ama yaşımız ilerledikçe O’nun ne kadar haklı olduğunu anlıyorduk.

İki elbisesi vardı; birini yıkar diğerini giyerdi. Onları da kafasına göre dizayn eder, kesip biçerdi.

Kati sûrette O’na bir şeyi kabul ettiremezdik. Kendi doğruları vardı, kabul eder gibi görünür ama son tahlilde bildiğini okurdu.

Evde eş olarak da sıra dışıydı. Evin düzenine, mutfak işlerine, pişecek yemeğe, eşinin kıyafetine, evinin mefruşatına bile kendi karar verirdi. Bu da çevresindekileri fazlasıyla yorardı.

Dünyadaki her olumsuzluktan kendini sorumlu hisseden bir insandı. Bir şeyleri başkalarına bıraksa daha rahat edecek ve çevresini de rahat ettirecekti.

Halil Hoca (Kardeşi)

“Babam Allah ondan razı olsun. Dedi ki sen Suriye’ye git orda ilim tahsil et ama kimseden zekât, sadaka alma. Abim Suriye’de 15 sene tahsil gördükten sonra Türkiye’ye geldi. Bizim köyde 15 talebeyi Arapça okutmaya başladı. Bu esnada hiçbir minnet altına girmedi, sadaka, zekât almadı. İhtiyacı olduğu halde hiç kimseye tenezzül etmedi. Orada birkaç sene epeyce talebe yetiştirdi. Babamın mülkü olmadığı için kader i ilahi bizi Xırbettéz’e getirdi. Orada hizmetlerini devam ettirdi.

Sabri Abim bana babalık etti. Bütün bildiklerimi ondan öğrendim. Nurculuğun, Risale i Nurun ne olduğunu bilmiyordum. Allah’ın takdiri ve onun sayesinde bu yola girdim.

Vefatından hemen önce yanına gittim. Mardin’den misafirleri gelmişti. Hasta haliyle ayağa kalkmış sohbet ediyordu. Sanki hastalığı geçmiş, iyileşmişti. Bir müddet kaldıktan sonra misafirlerle birlikte yanından ayrıldık.

Eve yeni gelmiştim ki telefonla aradılar. Abimin rahatsızlandığını, hemen gelmemi istiyorlardı. Ben önce şaka yapıyorlar sandım. İşin ciddi olduğunu anlayınca koşarak gittim. Yanında duran doktor beni görünce, “başınız sağ olsun” dedi. Lailaheillah deyip ruhunu teslim ettiğini anlattı.

Ölümü bizi çok üzdü. Allah abimin ölümü gibi bir ölümü bize de nasip etsin.”

Nurhan Ceylan

Aynadan yansıyan ufak tefek siluet, her zamanki yarı yumuşak, yarı sert üslubuyla hesaba çekiyor beni: “Nereye Nur, yine nereye?”

Sil baştan başlıyoruz her şeye. Sesim kısık, kabahatim birazdan çıkıp kalabalıklara karışacak olmam. “Otur biraz oku kızım” diyor aynadaki aksi. Ama ben onu dinlemiyorum. Gençlik ne kadar da hoyratça kullanıyor zamanı. Sanki o siluet o aynadan sonsuza dek yansıyacak ve ben ne zaman istersem “Allah” ve “Kitap” anlatan Adam’ı bir adım ötemde bulacağım.

Bütün ukdelerimin kenarına kocaman bir ukde daha iliştiriyorum işte, bu da unutuşun kanatlarına sığınan diğerleri gibi biriksin içimde.

Melle Sabri Amca Güneydoğu’nun yetiştirdiği en nadide şahsiyetlerden biriydi. Âlimdi ve bu sıfatın köşesine bucağına ekledikleriyle nevi şahsına münhasır bir Garip Adam’dı. Bulunduğu her mecliste ve her zeminde dilinden Allah kelamı eksik olmayan bir Delikanlı... Gerçekten de eğilip bükülmeden, sert esen rüzgârlara aldırmadan, zamana göre şekil değiştirmeden, medrese ahlakının özüne sadık kaldığı halde, kendi orijinalliğinin üstüne koca bir ömür bina etmiş, hareketli, yerinde duramayan, bir Güzel Adam...

Ben o “Küçük Dev Adam”ı çok ama çok sevmişim. Telefonun ucundaki ses hüzünlü bir ses tonuyla “Sabri Amca vefat etmiş” dediğinde boğazıma çöken o yumrunun aşinalığından anlıyorum bunu. Teyit ettirmek için telefona sarıldığımda hıçkırıklarıma engel olamaktan anlıyorum bunu.

İlk defa O olmadan O’nun evinde olmanın ve O’nun Osmanlıca Arapça okunmaktan aşınmış kitaplarına dokunmanın ne garip bir ağırlık olduğunu hissetmemden anlıyorum bunu.

“Âlimin ölümü âlemin ölümüdür”, ne demekmiş şimdi daha iyi anlıyorum bunu.

O kadar içinde, o kadar ensede hissedilen bir şey ki bu, ölüm bazen hale hale çarpıp yine içimize doğru yayıyor hüznünü. Ve bu hüznün hepimizi ona dair kılıyor.

“Baba”lar gidince ne çok eksiliyoruz. Ne çok “keşke”lerle tıkanıp kalıyoruz bu hayatta. Yoklukları en çok özleme dönüşüyor içimizde. Ne güzeldir böyle babalara sahip olmak...

Adnan Alkış (Torunu)

Ülke adım adım darbe atmosferine hazırlatıldı, gençlik çeşitli akımlar içerisinde birbirlerine kırdırıldı.

Acısının ulaşmadığı hanenin kalmadığı darbe yılı(1980). “Bize Allah yeter” diyen zarif bedenli cesur yürekli Dedem Melle Sabri’nin de nasibini fazlasıyla aldığı çile yıllarıydı. Büyük şehirlerde sağ sol derin yaraları açılırken Doğu ve Güneydoğuda belki de bir daha asla kapanamayacak temelleri 24 te atılan zulmünün en şiddetlisini 80 de turmandıran devlet, Kürt yarasının acılarıyla dolu sıkıntılı günleriydi. Bir yanda devlet bir yanda isyana durmuş Apocular. İki tarafın da elinde bir infaz listesi kol geziyordu. İki karşıt cephenin ortak listesi, “düşman kitle” ittifad-ı islam savunucularıydı. Her bölgede her ilçede kara listede olan isimler vardı. Ceylanpınar’ın liste başında ise “zalimler için yaşasın cehennem” savunucularından Melle Sabri bulunmaktaydı.

Bir gün, devletin gizli yüzünü temsil edenler kapısını çaldılar. Melle Sabri kapıyı açtı. Ceylanpınar’ın biraz dışındaki arazisinin içindeki evinden alıp götürmek istediler. İnfazcılar kalabalık hane ve komşular içinde hamle yapmaktan çekindikleri için Hocaya ellerindeki

senaryoyu okudular: “Hocam, oğlun Mehmet askerde kendisiyle alakalı bir kaç husus hakkında seni bilgilendirmemiz gerekiyor. Bunun için karakola kadar bizimle gelmen icap ediyor” diyerek arabaya buyur ederler.

Tam o sırada, çevre köylerden tanıdık biri yanlarına yaklaşır ve Hocayı işaretleyip yanına çağırır. Hoca, müsaade ister ve o kişinin yanına doğru gider. Bu kişi Apoculardandır ve Hocayı uyarmaya gelmiştir. Gelenlerin kendisini götürüp öldürmek niyetinde olduklarını, onlarla gitmemesi gerektiğini söyledikten sonra oradan ayrılır. Yaklaşık yüz metre ilerde bir arabanın içinde bulunan arkadaşlarının yanına döner. Oradan uzaklaşmak için hareket etmeye başladıkları sırada, Hoca’nın kapısının önünde duranlar çevik hareketlerle araçlarına biner ve hızla giderek diğer aracın önünü keserler. Araçtakileri indirir ve silah zoruyla kendi araçlarına bindirir ve giderler. Bunların polis olduğu, yakaladıkları bu kişileri gözaltına almalarıyla ortaya çıkar.

Bölgede “Faili meçhul” olarak nitelenen pek çok cinayetin bu şekilde işlendiği biliniyor.

Bu müdahale ile devletin ölüm listesinden kurtulan Sabri Hoca ilginç bir şekilde bu kez kendisini ölümden kurtaranların ölüm listesine alınmıştır:

Rahmetli dedem, bir akşam kızı Saide ile ev yolundayken bu sefer mermiyi ağzına vermiş silahıyla takipte olan Apocunun hedefindedir. Kızı Saide durumu anlamış, arkasında kendini siper ederek babasını eve girinceye kadar korumaya çalışmıştır. Takip eden kişi bir türlü aradığı fırsatı bulamamıştır. Yıllar sonra bu olayı işlemeye kalkan kişi; “ne oldu bilmiyorum ama elim tetiğe gidemedi” diyerek itirafta bulunmuş.

İşte o yılların meşakkatinde İttihad-ı İslam davasının mücahitleri “korkaklıkta ar ilerlemekte şeref var” düsturu eşliğinde hakkıyla

yürüyeneriydi ve ölümün kol gezdiği zor zamanlarda doğru bildiklerini savunmaktan geri durmadılar. Böylesi büyük yürekli adamların mevki makam şan şöhret para pul dertleri hiç olmadı. Etrafına müritler toplayıp hizmet ettirmedi. Efendimizin (sav) sünnetine göre aksiyon adamlığı yaparken maişeti için el açmadı. Servet ve şöhrete ram olmadı.

Gündelik hayatında, sünnetin icap ettiklerinden geri durmadı. Yemek adabına istisnasız uydu. Hep söylediği bir vecizeyi dilinden düşürmedi: *“Beden doydu, beden ceset toprak olacak bize faydası yok, önemli olan ruhu doyurmaktır.”*

Rahmetli dedemin nasıl bir tefekkür alemi olduğunu anlatmak için kendisiyle yaşadığım bir hatıramı paylaşmak isterim: 2000 yılının ramazan ayında iftar için fırında kuzu etli bir güveç hazırlayıp habersiz olarak kendisine gittim. İftar vaktini bekliyorlardı. Sofrada bulgur ve yoğurt vardı. Güveci indirdim sofraya, duamızı ettik, yemeğe başladık. Dedemin güveçten yememesi dikkatimi çekti. Neden yemediğini sordum. Şu cevabı aldım: *“Fırında çoklarının gözü bu yemeğe değdi, çokları belik de iç geçirdi. Göz değen yemek mideyi doyurur belki lakin ruha dokunur”* dedi. Böylesine büyük bir hassasiyeti duyduğumda bizim yaşadığımız İstanbul’daki dönerlerin, kebapların, yemeklerin teşhirde yarıştığını hatırladım. Birkaç kişinin değil, binlerin on binlerin gözünün değdiği yemekleri her gün yiyen bizlerin ruhlarının onanımına kaç yıllık nadas gerekirdi.

Biz öğreticiliğinden, önderliğinden mütevellit kendisinden razıyız, inşallah o da bizden razıdır. En önemlisi, Cenabı Allah hem ondan hem bizden razı olmasıdır. Rabbim hepimize cennetinde birlikte bulunmayı nasip etsin. Âmin!

Mahmut Akay: Büyük Âlim Melle Sabri

Merhum Büyük Âlim Sayın Melle Sabri ALKİŞ’a atfen yazılmıştır.

Büyük âlim Melle Sabri.

Büyük veli, dost muallim,
Büyük alim Melle Sabri.
Ehli sünnet akli selim,
Büyük alim Melle Sabri.

Yüreği merhamet dolu,
Tanıdı hep Anadolu,
Yolun Ashabı Kıram yolu,
Büyük âlim Melle Sabri.

Hizmetiçinmeşakkati,
Arzu ile sadakati,
Söyledi hep hakikati,
Büyük âlim Melle Sabri.

Çok büyük zattan ders almış,
İlmi ile çok nam salmış,
Hizmet yolunda gam almış,
Büyük âlim Melle Sabri.

Allah aşkıyla zikir eder,
Kanaatkârı şükür eder,
Her türlü derde sabreder,
Büyük âlim Melle Sabri.

Vardır yüzlerce eseri,
Kur’an’ı Kerim ezberi,
Ayet izahında seri,
Büyük âlim Melle Sabri.

Yakmaz onu şer ateşi,
Müminlerin dost kardeşi,
İlim marifet güneşi,
Büyük âlim Melle Sabri.

Nefsi öldürdü, rahattı,
Hizmetle geçti hayatı,
Şükür ibadet hilkati,
Büyük âlim Melle Sabri.

Camisiyle medresesi,
Maneviyat derecesi,
İlmiyle iradesi,
Büyük âlim Melle Sabri.

Tefekkürü her ahvalı,
Ne günahı ne vebalı,
Ahret işlerin ikbai,
Büyük âlim Melle Sabri.

Tam ve doğru vesikası,
Dünyayla yok alakası,
Tasavvufun ak siması,
Büyük âlim Melle Sabri.

Yanına aldı halkeden,
Sevgi ve saygıya neden,
İlmi ile amel eden,
Büyük âlim Melle Sabri.

Çok ileri mertebesi,
İyi ahlak neticesi,
Meziyetler hazinesi,
Büyük âlim Melle Sabri.

Ceylanpınar'ın ziyası,
İlim ve fikir dünyası,
Gönüllerin uleması,
Büyük âlim Melle Sabri.

İman etmiş özelliği,
Cesarete ezelliği,
Takva ahlak güzelliği,
Büyük âlim Melle Sabri.

Nurlu yüzü ve siması,
Her şey manevi dünyası,
Hak ve adalet esası,
Büyük âlim Melle Sabri.

İmansızlıktır tasası,
Dileği kul uyanması,
Zahir hükümler manası,
Büyük âlim Melle Sabri.

Ümit besleyen birisi,
Nurlu yolun mimarisi,
Çağımızın Ensarisi,
Büyük âlim Melle Sabri.

Çok hizmetlerin ifası,
İlim ve irfan deryası,
İşin özü ve kısıtı,
Büyük âlim Melle Sabri.

İrfan denizidir teri,
İman gücü ile ferî,
Doldurdu amel defteri,
Büyük âlim Melle Sabri.

Gezdi Müslüman diyarı,
Ceylanpınar bahtıyarı,
Bir medarı iftiharî,
Büyük âlim Melle Sabri.

Tesirli her ifadesi,
İmanlı gençler dedesi,
Hakikatin güçlü sesi,
Büyük âlim Melle Sabri.

İman içindir davası,
Kabul oldu her duası,
İslam'ın nurlu siması,
Büyük âlim Melle Sabri.

Kötü işlerin manisi,
İyi şeylerin hamisi,
Nurlu yolun samimisi,
Büyük âlim Melle Sabri.

Güzel şeyler müsebbibi,
Bu kadar yaşam nasibi,
Kuvvetli iman sahibi,
Büyük âlim Melle Sabri.

Merhameti ve şefkati,
Acı oldu bu firkati,
Ehlisünnet itikati,
Büyük âlim Melle Sabri.

Mütevazıydı kendisi,
Ceylanpınar efendisi,
Giydi beyaz kefen giysi,
Büyük âlim Melle Sabri.

Yüksektepe'dedir kabri,
Derya kadar ilmi sabrı,
Gönüllerin kıymet kadri,
Büyük âlim Melle Sabri.

Mahmut rahmet ile andı,
İzinden gitmeyen yandı,
Doğru yol, edep erkândı,
Büyük âlim Melle Sabri.

20.03.2012

Melle Sabri ve ailesi